ДОКЛАД
УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА
В РЕСПУБЛИКЕ ТАТАРСТАН

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА
КЕШЕ ХОКУКЛАРЫ БУЕНЧА ВӘКАЛӘТЛЕ ВӘКИЛ
ДОКЛАДЫ

О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В РЕСПУБЛИКЕ ТАТАРСТАН В 2021 ГОДУ

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА КЕШЕ ХОКУКЛАРЫ БУЕНЧА ВӘКАЛӘТЛЕ ВӘКИЛНЕҢ 2021 ЕЛДАГЫ ЭШЧӘНЛЕГЕ ТУРЫНДА

КАЗАНЬ 2022

УПОЛНОМОЧЕННЫЙ ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА
В РЕСПУБЛИКЕ ТАТАРСТАН

О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В РЕСПУБЛИКЕ ТАТАРСТАН В 2021 ГОДУ

ДОКЛАД УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА В РЕСПУБЛИКЕ ТАТАРСТАН

СОДЕРЖАНИЕ

Введение.....5

Раздел 1. Мониторинг обращений граждан и результатов их рассмотрения.....6

Раздел 2. Защита гражданских прав и свобод. Право избирать и быть избранным.....27

Раздел 3. Деятельность уполномоченного по защите социальных, экономических и культурных прав человека.....35

3.1. Трудовые права.....35

3.2. Право на социальное обеспечение.....41

3.3. Право на охрану здоровья и медицинскую помощь.....47

3.4. Право на образование.....50

3.5. Право на жилище.....56

3.6. Право на благоприятную окружающую среду.....64

Раздел 4. Защита прав человека в местах принудительного содержания.....67

4.1. Защита прав человека в учреждениях уголовно-исполнительной системы.....67

4.2. Защита прав человека в местах кратковременного принудительного пребывания граждан.....73

4.3. Ресоциализация осужденных и лиц, освободившихся из мест лишения свободы.....74

Раздел 5. Эффективное сотрудничество в целях соблюдения и защиты прав человека.....78

5.1. Деятельность уполномоченного по правовому просвещению.....78

5.2. Взаимодействие Уполномоченного с органами публичной власти и институтами гражданского общества.....84

5.3. Межрегиональное и международное сотрудничество Уполномоченного.....90

Заключение.....92

ВВЕДЕНИЕ

Настоящий ежегодный доклад о деятельности Уполномоченного по правам человека в Республике Татарстан (далее – Уполномоченный) подготовлен в соответствии со статьей 26 Закона Республики Татарстан от 3 марта 2000 года № 95 «Об Уполномоченном по правам человека в Республике Татарстан» и направляется Президенту Республики Татарстан, в Государственный Совет Республики Татарстан, Кабинет Министров Республики Татарстан, Уполномоченному по правам человека в Российской Федерации, председателю Конституционного суда Республики Татарстан, председателю Верховного Суда Республики Татарстан, председателю Арбитражного суда Республики Татарстан, Прокурору Республики Татарстан.

При подготовке доклада был проведен анализ поступивших к Уполномоченному жалоб заявителей, сведений государственной информационной системы Республики Татарстан «Народный контроль» (далее – ГИС РТ «Народный контроль»), данных государственных органов и органов местного самоуправления, а также сведений, представленных общественными помощниками Уполномоченного, информации о нарушении прав человека, поступившей от правозащитных организаций или опубликованной в средствах массовой информации, материалов республиканских межведомственных комиссий и других источников.

В докладе приведены статистические данные деятельности Уполномоченного за 2021 год. Наряду с этим, в докладе отражены отдельные проблемные вопросы по защите избирательных, социальных прав граждан, защите прав граждан в местах принудительного содержания, информация о просвещении в области прав и свобод человека и гражданина. В связи с этим структура доклада включает в себя соответствующие разделы, а в его заключении государственным органам и органам местного самоуправления предлагается рассмотреть возможность осуществления ряда мер, направленных на усиление защиты прав и свобод человека и гражданина. Надеемся, что данные предложения позволят совершенствовать правозащитную деятельность.

РАЗДЕЛ 1. МОНИТОРИНГ ОБРАЩЕНИЙ ГРАЖДАН И РЕЗУЛЬТАТОВ ИХ РАССМОТРЕНИЯ

Анализ поступивших к Уполномоченному в течение года обращений (заявлений, жалоб, предложений), уведомлений ГИС РТ «Народный контроль», информации, опубликованной в социальных сетях, средствах массовой информации либо направленной посредством системы ЕГИС «ГЛОНАСС+112», является одним из основных инструментов оценки ситуации в сфере защиты прав и свобод человека и гражданина в Республике Татарстан.

В 2021 году в адрес Уполномоченного жители республики обращались **6 195** раз. Общее количество письменных и устных обращений составило **3 692**, из них посредством почтовой связи получено 692 обращения, электронной почты – 473, интернет-приемной – 576, нарочно – 286, телефонного звонка – 533, с ЕСИА – 436 и др.

Основная часть заявителей – граждане Российской Федерации, проживающие в Республике Татарстан.

К Уполномоченному обращаются жители не только крупных городов республики, таких как Казань и Набережные Челны, но и из муниципальных районов, причем чаще всего из Альметьевского, Бугульминского, Елабужского, Зеленодольского, Нижнекамского. Также к Уполномоченному обращались граждане, проживающие либо пребывающие в других субъектах Российской Федерации: Краснодарском крае, Пермской и Саратовской областях, Республике Башкортостан.

Как и в прошлые годы, Уполномоченным продолжена практика проведения не только еженедельных личных, но и совместных тематических приемов граждан, в рамках которых за отчетный период Уполномоченным лично было принято 485 человек. В период действия ограничительных мер, связанных с профилактикой распространения коронавирусной инфекции, Уполномоченным, а также сотрудниками Аппарата Уполномоченного прием осуществлялся в режиме видеосвязи посредством программ Skype, Zoom, WhatsApp либо посредством телефонной связи.

Так, в 2021 году Уполномоченным проведено 40 личных приемов (принято 229 граждан) и 24 совместных тематических приема (принято 256 граждан.

За указанный период проведены совместные тематические приемы с руководством Управления Федеральной службы судебных приставов по Республике Татарстан (20.02.2021 – 13 обращений, 14.05.2021 – 10, 06.08.2021 – 5, 27.12.2021 – 14), Государственной инспекции труда

в Республике Татарстан (02.02.2021 – 4), Управления Федеральной службы по надзору в сфере защиты прав потребителей и благополучия человека по Республике Татарстан (06.08.2021 – 7), Министерства здравоохранения Республики Татарстан (16.03.2021 – 9, 14.09.2021 – 8), прокуратуры Республики Татарстан (18.03.2021 – 39, 07.09.2021 – 9, 10.12.2021 – 7), следственного управления Следственного комитета Российской Федерации по Республике Татарстан (19.04.2021 – 15, 27.10.2021 – 12, выездной прием в г. Набережные Челны 09.11.2021 – 13), Министерства труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан (15.06.2021 – 10), ГУ «Региональное отделение Фонда социального страхования Российской Федерации по Республике Татарстан» и ФКУ «Главное бюро медико-социальной экспертизы по Республике Татарстан» (13.04.2021 – 6), Министерства образования и науки Республики Татарстан (31.05.2021 – 7), ГУ – Отделения Пенсионного фонда Российской Федерации по Республике Татарстан (24.08.2021 – 4), Государственного комитета Республики Татарстан по архивному делу (26.08.2021 – 1).

Уполномоченным совместно с начальником Управления Федеральной службы исполнения наказаний по Республике Татарстан, представителями прокуратуры Республики Татарстан, начальником ФКУЗ «Медико-санитарная часть № 16 ФСИН России», Управления Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Татарстан, а также помощником Премьер-министра Республики Татарстан по правоохранительной и административной деятельности Д.З. Хамадишиным проведено четыре дистанционных приема осужденных с использованием системы видеоконференцсвязи (телемедицины) УФСИН России по Республике Татарстан с подключением непосредственно к медицинским частям ФКУ ИК-2, ИК-3, ИК-4, ИК-5, ИК-8, ИК-10, КП-17, ИК-19 УФСИН России по Республике Татарстан, в рамках которых 31 осужденный смог проконсультироваться по личным вопросам.

Работа с устными и письменными обращениями граждан является одним из основных направлений деятельности Уполномоченного. Анализ корреспонденции, ежедневно поступающей в Аппарат Уполномоченного, позволяет обозначить системные проблемы, требующие комплексного решения и активного внимания со стороны государственных органов и общественных организаций.

В целях выявления проблемных участков и для активного взаимодействия с гражданами Аппаратом Уполномоченного систематически проводятся телефонные «горячие линии».

В 2021 году было проведено девять телефонных «горячий линий»: 29.07.2021 по вопросам соблюдения прав граждан в учреждениях уголовно-исполнительной системы (10 звонков), 10.09.2021 по вопросам защиты прав,

свобод и законных интересов обучающихся (138), 09 – 19 сентября 2021 года по вопросам мониторинга соблюдения избирательных прав граждан во время подготовки и проведения выборов в 2021 году (73), 20.02.2021 по вопросам организации питания в образовательных учреждениях (104), 09.04.2021 по вопросам соблюдения прав граждан с ограниченными возможностями здоровья (98), 02 апреля и 20 октября 2021 года по вопросам защиты прав граждан при призыве (10 и 5 звонков соответственно), 30.11.2021 по вопросам жилищно-коммунального хозяйства (71), 23.11.2021 по вопросам соблюдения трудовых прав граждан (5 звонков).

По результатам телефонных «горячих линий» устные обращения граждан, оформленные в виде карточек приема телефонного звонка, направляются по компетенции в министерства и ведомства Республики Татарстан с последующим контролем их рассмотрения и дачи ответа заявителям. По 95 таким обращениям нами направлены соответствующие запросы.

Работая с поступившими обращениями, Уполномоченный использует различные инструменты реагирования на жалобы граждан, предусмотренные законом: проведение проверок, направление запросов, направление ходатайств в суды, направление рекомендаций и т.д.

В отчетном периоде Уполномоченным и сотрудниками отдела по вопросам восстановления прав граждан и отдела координации взаимодействия пользователей ГИС РТ «Народный контроль» Аппарата Уполномоченного проведено более 550 проверочных мероприятий, в том числе по обращениям граждан по вопросам:

– нарушения прав на образование в общеобразовательных и дошкольных образовательных учреждениях (МАДОУ «Детский сад № 371», жалоба на разобщение с детьми, привитыми оральной полиомиелитной вакциной; МБОУ «Средняя общеобразовательная школа № 135 с углубленным изучением отдельных предметов» Кировского района г. Казани, МБОУ «Староашитская основная общеобразовательная школа» Арского муниципального района, МБОУ «Многопрофильный лицей № 187» Советского района г. Казани, МБОУ «Средняя общеобразовательная школа № 31 с углубленным изучением отдельных предметов» Нижнекамского муниципального района, МБОУ «Средняя общеобразовательная школа № 12» г. Альметьевска, МБОУ «Гимназия № 7 имени Героя России А.В. Козина», конфликтная ситуация между участниками педагогического процесса; МБОУ «Политехнический лицей № 182» Кировского района г. Казани, об отказе в зачислении детей в первый класс; МАОУ «Многопрофильный лицей № 11» Советского района г. Казани, ненадлежащая организация

образовательного процесса для детей с ограниченными возможностями здоровья);

– нарушения прав на получение медицинской помощи (консультативная поликлиника № 2 ГАУЗ «Детская республиканская клиническая больница Министерства здравоохранения Республики Татарстан», действия врача; филиал ГАУЗ «Республиканская клиническая психиатрическая больница им. академика В.М. Бехтерева», законность нахождения дочери заявителя, несогласие с действиями врачей в части назначения лекарственных препаратов, условия содержания в психиатрическом стационаре);

– работы сферы жилищно-коммунального хозяйства (ООО УК «Уютный дом», неправильное начисление платы за жилищно-коммунальные услуги, приостановление услуг электроснабжения в жилом помещении без надлежащего уведомления);

– обеспечения жилым помещением (отказ во включение заявителя в список детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, подлежащих обеспечению жилыми помещениями специализированного жилищного фонда по договорам найма специализированных жилых помещений);

– ознакомления с условиями пребывания осужденных, следственно-арестованных и их материально-бытового обеспечения (исправительные учреждения республики посещались 11 раз, следственные изоляторы – 7) и др.

В отчетном году в адрес государственных органов, органов местного самоуправления, их должностных лиц и организаций направлялись замечания и предложения Уполномоченного о возможных и необходимых мерах восстановления нарушенных прав и свобод в сфере образования в части деятельности общеобразовательных и дошкольных образовательных учреждений (к примеру, по обращениям гр. Б. в Управление образования Исполнительного комитета муниципального образования города Казани, гр. С. в Управление образования Исполнительного комитета Нижнекамского муниципального района, гр. Ф. в Управление образования Альметьевского муниципального района), в сфере здравоохранения (по обращению гр. Ж. в ГАУЗ «Детская республиканская клиническая больница Министерства здравоохранения Республики Татарстан»), в жилищной сфере (по жалобе М. в интересах подопечной С. в Министерство образования и науки Республики Татарстан) и др.

В течение года направлено более 40 таких предложений и замечаний Уполномоченного.

Количество принятых Уполномоченным в работу информационных сообщений, поступивших через систему ЕГИС «ГЛОНАСС+112», составило **2 503**.

Основная их доля связана с предоставлением *жилищно-коммунальных услуг* (1 166), в том числе с предоставлением услуг ненадлежащего качества, деятельностью управляющих организаций, перебоями холодного и горячего водоснабжения или отсутствием водоснабжения в целом, содержанием общего имущества и т.д.; неоказанием *медицинской помощи* (386), в том числе с отсутствием лекарственных средств, доступностью записи к врачам, работой службы скорой медицинской помощи; вопросами *защиты семьи, материнства, отцовства и детства*, а также с неисполнением детьми обязанности по уходу за престарелыми родителями, в том числе с физическим и психологическим насилием в отношении членов семьи, оставлением детей, пожилых в опасности.

В Аппарат Уполномоченного посредством ЕГИС «ГЛОНАСС+112» поступила информация о тяжелой жизненной ситуации гр. Х.

В ходе посещения заявителя выяснилось, что он является инвалидом детства, передвигается только по дому, на улицу не выходит, пользуется абсорбирующим бельем, которое приобретается им на свои средства.

Учитывая сложившуюся ситуацию, Уполномоченный направил письмо в адрес руководителя ФКУ «Главное бюро медико-социальной экспертизы по Республике Татарстан (Татарстан)» Министерства труда и социальной защиты Российской Федерации об оказании содействия в разработке индивидуальной программы реабилитации или абилитации (далее – ИПРА) инвалида.

Согласно информации ФКУ «Главное бюро медико-социальной экспертизы по Республике Татарстан (Татарстан)» Министерства труда и социальной защиты Российской Федерации, гр. Х. освидетельствован в 1999 году в соответствии с действующим на тот момент времени законодательством, ИПРА не разрабатывалась.

Для разработки ИПРА инвалида гр. Х. рекомендовано обратиться в медицинскую организацию, специалисты которой уполномочены оформить необходимые медицинские документы исходя из состояния здоровья заявителя в настоящее время, клинико-функциональных нарушений, социально-бытовых, психологических данных и необходимых реабилитационных мероприятий и направить гр. Х в ФКУ «Главное бюро медико-социальной экспертизы по Республике Татарстан (Татарстан)» Министерства труда и социальной защиты Российской Федерации с целью разработки ИПРА.

Для решения вопроса гр. Х. копия его заявления направлена ФКУ «Главное бюро медико-социальной экспертизы по Республике Татарстан (Татарстан)» Министерства труда и социальной защиты Российской Федерации в Министерство здравоохранения Республики Татарстан.

Количество вопросов, затронутых в поступивших в адрес Уполномоченного в отчетном периоде устных и письменных обращениях граждан, составило 4 067.

Первым по популярности и важности в 2021 году стал блок *«Защита социальных, экономических и культурных прав и свобод»*, количество вопросов по данной проблематике – 1874.

Данный блок включает в себя следующие группы прав.

1. Право на жилище – 648 обращений.

Граждане, прежде всего, обращались по проблемам начисления платы за жилищно-коммунальные услуги, вопросам предоставления некачественных услуг управляющими организациями, проведения текущего и капитального ремонта в многоквартирных домах, непредоставления жилья. Эти и многие другие вопросы остаются болезненными и требующими постоянного контроля.

В адрес Уполномоченного поступает большое количество обращений по вопросу соблюдения и реализации жилищных прав детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей. Каждое обращение, поступившее от данной категории граждан, рассматривается с особым трепетом и тщательным изучением всех обстоятельств дела.

В ноябре в адрес Уполномоченного обратился житель города Казани, гр. Г., относящийся к категории детей-сирот, с просьбой оказать содействие во включении его в список детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, и лиц из их числа, подлежащих обеспечению жилыми помещениями специализированного жилищного фонда.

После вмешательства Уполномоченного заявитель был включен в указанный список с момента первого обращения в уполномоченный орган.

В связи с обращением дочери вдовы ветерана Великой Отечественной войны, гр. Б., по вопросу неудовлетворительных условий проживания в квартире ее матери 21 июня 2021 года Уполномоченным посещен специализированный муниципальный дом для ветеранов войны в целях ознакомления с условиями проживания в нем. Посещение было организовано с участием заведующей дома и представителей управляющей компании. В ходе

встречи с матерью заявителя – вдовой ветерана Великой Отечественной войны – жалоб на условия содержания не поступило.

Однако Уполномоченным был высказан ряд рекомендаций и замечаний, в том числе управляющей компании было предложено обратить внимание на плотность прилегания оконных блоков и провести в осенний период проверку их герметичности в целях обеспечения сохранения тепла в квартирах и снижения уровня жилищно-коммунальных платежей жителей дома, а также была обозначена просьба о замене в квартире матери заявителя плинтусов.

2. Право на социальное обеспечение – 365 обращений.

Данная группа обращений включает жалобы по вопросам пенсионного обеспечения, социального обеспечения инвалидов (создание «доступной среды», признание лица инвалидом, технические средства реабилитации, санаторно-курортное обеспечение), льгот различным категориям граждан, пребывания в учреждениях социального обслуживания и др.

Узнав об акции о 50 %-ом «кэшбэке» при покупке путевки в детский лагерь, гражданка В. решила сделать подарок для своих внучек, купив путевки в детский лагерь.

Однако при обращении за возвратом 50 % стоимости путевки в детский лагерь заявительнице было в этом отказано в связи с тем, что путевки были оплачены непосредственно в организации, которая организовывала детский отдых. При этом в соответствии с постановлением Правительства Российской Федерации от 19.05.2021 № 759 обязательным условием для возврата денежных средств является оплата путевки через туроператора.

По данному вопросу гражданка обращалась в разные инстанции, однако повсеместно ей было отказано, после чего она обратилась к Уполномоченному с просьбой оказать возможное содействие в решении вопроса. После нашего вмешательства вопрос решился положительно.

3. Право на труд – 153 обращения.

Граждане обращались по вопросам уровня оплаты труда, принуждения к увольнению, сложности трудоустройства граждан, имеющих особый статус: «инвалид, освободившийся из мест лишения свободы».

4. Право на охрану здоровья и медицинскую помощь – 246 обращений.

Больше всего обращений было связано с оказанием лечебно-профилактической помощи и лекарственного обеспечения.

В феврале к Уполномоченному обратился гражданин П. по вопросу оказания содействия в обеспечении его и его супруги, инвалидов III и II групп, лекарственными препаратами. Граждане П. не получали льготные препараты на протяжении нескольких месяцев.

Уполномоченным было направлено письмо в адрес руководства Министерства здравоохранения Республики Татарстан о принятии решения в пределах их полномочий.

По итогам рассмотрения обращения заявителем в форме телефонного звонка сообщено, что льготными препаратами он и его супруга были обеспечены.

5. Право на образование и право на доступ к культурным ценностям – 348 обращений.

Проведенный анализ статистики обращений по данной категории указывает на то, что к Уполномоченному продолжают поступать жалобы в связи с непредоставлением мест в дошкольных учреждениях, отказом в зачислении детей в первый класс школы, необходимостью организации безопасной перевозки детей до мест обучения, образованием детей с ограниченными возможностями здоровья.

В системе прав и свобод человека и гражданина право на образование занимает особое место. Под образованием понимается целенаправленный процесс воспитания и обучения в интересах человека, общества и государства.

К Уполномоченному в отчетном периоде поступали жалобы на организацию учебного процесса в учебных заведениях, наличие конфликтных ситуаций между участниками образовательного процесса.

По мнению Уполномоченного, такие ситуации недопустимы и требуют обязательных выездных проверок в целях избежания углубления и расширения конфликтных ситуаций, а также изучения методов работы администрации и педагогов учебного заведения с родителями учеников.

Нельзя не затронуть вопрос о состоянии зданий образовательных организаций. Регулярный ремонт и обновление материально-технической базы образовательных организаций – важнейшее условие для реализации ими уставных задач. Качественное обучение возможно только в комфортных и отвечающих всем санитарным требованиям зданиях – это залог безопасности подрастающего поколения.

В марте в адрес Уполномоченного обратились родители детей дошкольного возраста, обеспокоенные неудовлетворительными и опасными для жизни и здоровья условиями в детском саду г. Менделеевска с просьбой проведения капитального ремонта здания.

В обращении сообщалось, что здание детского сада введено в эксплуатацию в 1987 году, капитальный ремонт не проводился, в 2012 и 2015 годах проводились лишь текущие ремонтные работы. На момент обращения в группах № 10, № 13 и музыкальном зале протекала крыша, из-за частых протечек отклеивались обои, от сырости повредилась штукатурка, в группах была высокая влажность, что плохо влияло на здоровье детей.

Уполномоченным были направлены письма министру образования и науки Республики Татарстан и главе Менделеевского муниципального района Республики Татарстан. Министерством образования и науки Республики Татарстан сообщалось, что муниципальным образованием заявок на включение в программу капитального ремонта образовательных организаций не поступало, в связи с этим вопрос о включении детского сада в программу капитального ремонта не рассматривался.

По факту бездействия администрации района, выражающегося в ненадлежащем исполнении обязанностей по организации капитального ремонта детского сада, Уполномоченным дополнительно было направлено письмо прокурору Менделеевского района Республики Татарстан. По итогам прокурорской проверки приняты меры прокурорского реагирования. Согласно информации муниципального района, здание указанной дошкольной образовательной организации включено в программу капитального ремонта образовательных организаций на 2022 год.

Масштабные, а порой и трагические случаи нарушений прав человека в 2021 году не могли быть оставлены нами без внимания. В связи с событиями, потрясшими всю Россию, в результате особо тяжкого преступления, совершенного 11 мая 2021 года в муниципальном бюджетном общеобразовательном учреждении (далее – МБОУ) «Гимназия № 175» в г. Казани, в адрес Уполномоченного поступали обращения граждан как по мерам поддержки семьям погибших и пострадавших, обучающимся МБОУ «Гимназия № 175» в г. Казани, так и по вопросам о принятии мер по ужесточению требований законодательства Российской Федерации в части ношения и продажи оружия.

Уполномоченным членам семей погибших и пострадавших оказывалась помощь (психологическая поддержка, консультирование по юридическим

вопросам, сопровождение) на месте трагедии и в период проведения опознания тел погибших.

В республике по поручению Президента Республики Татарстан было принято распоряжение Кабинета Министров Республики Татарстан от 11.05.2021 № 882-р, которым был утвержден порядок выплаты единовременной материальной помощи гражданам, пострадавшим в результате особо тяжкого преступления, совершенного 11.05.2021 в МБОУ «Гимназия № 175» в г. Казани.

Выплата единовременной материальной помощи указанным распоряжением была установлена:

– членам семей (супруге (супругу), детям, родителям (законным представителям) и лицам, находившимся на иждивении погибшего)) погибших (умерших) в результате особо тяжкого преступления, совершенного 11 мая 2021 года в МБОУ «Гимназия № 175» в г. Казани, – в размере 1,0 млн рублей на каждого погибшего (умершего) в равных долях каждому члену семьи;

– гражданам, получившим тяжкий и средней тяжести вред здоровью в результате особо тяжкого преступления, – в размере 400,0 тыс. рублей на человека, гражданам, получившим легкий вред здоровью в результате особо тяжкого преступления, – 200,0 тыс. рублей на человека.

Выплаты после трагедии, кроме школьников и членов их семей, получили 56 работников гимназии.

Летом более 600 детей отдохнули в лагере на Черном море, 236 человек восстановили свое здоровье в санаториях Татарстана, около 30 детей побывали в лагерях республики.

В кратчайшие сроки был проведен внутренний и внешний ремонт здания, а на территории гимназии появился свой бассейн.

Уполномоченным в Государственный Совет Республики Татарстан были направлены предложения по проекту федерального закона «О внесении изменений в статью 13 Федерального закона «Об оружии» в части установления возраста, с которого наступает право приобретения отдельных видов гражданского оружия.

6. Право на защиту семьи, материнства, отцовства и детства – 64 обращения.

В основном обращения поступали по вопросам лишения или ограничения родительских прав в отношении детей, установления порядка общения одного из родителей с ребенком, действий (бездействия) сотрудников органов опеки и попечительства.

Забота о детях – важнейшая обязанность родителей. Защищая права несовершеннолетних детей, государство и общество создают благоприятную обстановку для их физического, умственного и нравственного развития.

В Аппарат Уполномоченного поступила анонимная информация о ненадлежащем исполнении обязанностей по воспитанию несовершеннолетнего ребенка и злоупотреблении родителем спиртными напитками.

Уполномоченным в адрес главы Администрации Советского района Исполнительного комитета муниципального образования города Казани указанная информация направлена для выяснения обстоятельств дела, обследования условий жизни несовершеннолетнего ребенка.

К сожалению, факты, указанные в сообщении, нашли свое подтверждение.

Мать несовершеннолетней уже рассматривалась на комиссии по делам несовершеннолетних и защите их прав Советского района г. Казани по ч. 1 статьи 5.35 КоАП РФ. Ситуация в семье также была рассмотрена на заседании муниципального социально-реабилитационного консилиума Советского района г. Казани, на котором было принято решение о постановке семьи на межведомственный учет.

В рамках профилактической работы с матерью несовершеннолетнего ребенка проведена беседа о надлежащем выполнении родительских обязанностей. Гр. З., мать несовершеннолетней, предупреждена, что в случае употребления спиртных напитков в отношении нее будут приняты крайние меры в соответствии с законодательством.

Дополнительно отмечается, что гр. З. представила комиссии муниципального социально-реабилитационного консилиума Советского района г. Казани справку о прохождении лечения от алкогольной интоксикации.

7. Право на благоприятную окружающую среду и право на землю – 50 обращений.

Вопросы касались загрязнения атмосферного воздуха, влияния мусорного полигона на качество атмосферного воздуха, земельных споров, охраны вод и др. Несмотря на незначительное количество вопросов данной категории, проблемы, которые были озвучены заявителями, злободневны.

Распространенной проблемой в сфере охраны атмосферного воздуха по-прежнему остаются нарушения требований санитарно-эпидемиологического законодательства, влекущие загрязнение атмосферного воздуха, в том числе превышение предельно допустимой концентрации

загрязняющих веществ. Уполномоченный плотно занимается данным вопросом на протяжении последних лет.

Неоднократно в адрес Уполномоченного поступали обращения по вопросам неправомерного складирования биологических отходов (птичьего помета) в муниципальных районах Республики Татарстан птицефабрикой «Яратель», что приводило к загрязнению воздуха. По данной проблеме в ГИС РТ «Народный контроль» опубликован ряд уведомлений, из которых уведомление в с. Столбище Лаишевского муниципального района поддержало более 180 пользователей системы, что подтверждает действительную обеспокоенность граждан данной ситуацией.

По данным жалобам, согласно информации Казанской межрайонной природоохранной прокуратуры, направленной в адрес Уполномоченного, проводились проверки контрольно-надзорными органами, в ходе которых подтверждались нарушения закона со стороны птицефабрики, было возбуждено дело об административном правонарушении, по результатам которого виновное лицо было привлечено к ответственности.

Также по итогам рассмотрения обращения в адрес Уполномоченного по вопросу загрязнения воздуха в д. Перцовка Заинского муниципального района промышленным предприятием, принадлежащим ООО «Завод ТЕХНО», информация была направлена в Волжско-Камское межрегиональное управление Федеральной службы по надзору в сфере природопользования, в результате чего была проведена проверка, по итогам которой факты, изложенные в обращении, подтвердились, и указанное юридическое лицо было привлечено к административной ответственности, а также в его адрес было направлено предписание об устранении выявленного правонарушения.

Вторым по популярности и важности стал блок «Защита прав человека в уголовном процессе, в местах принудительного содержания, при производстве по делам об административных правонарушениях; право на судебную защиту» – 778 обращений.

Несмотря на то, что уполномоченные в субъектах Российской Федерации участниками уголовного судопроизводства не являются, и должностные лица органов, осуществляющих уголовное судопроизводство, в круг субъектов, в отношении которых Уполномоченный рассматривает жалобы, не входят, стоит отметить, что в отчетном периоде продолжали поступать жалобы (обращения, заявления) на необоснованность возбуждения уголовных дел, длительность сроков уголовного судопроизводства, законность следственных действий, законность, обоснованность и справедливость приговоров по уголовным делам и т.д.

При наличии оснований обращения граждан для проверки доводов в порядке надзора направляются в органы прокуратуры в соответствии с соглашением, заключенным между прокуратурой Республики Татарстан и Уполномоченным.

В Аппарат Уполномоченного поступила жалоба гр. Ф., о несогласии с вынесенными в отношении него постановлениями о назначении административного наказания за нарушение правил стоянки транспортных средств.

Заявитель сообщил, что трижды подвергался административному наказанию в виде штрафа за остановку своего транспортного средства на ул. Вишневского г. Казани при получении услуг нотариуса. При этом им отмечалось, что он, будучи признанным инвалидом и имея проблемы с сердцем, не мог оставить свое транспортное средство на стоянке ввиду отсутствия парковочных мест для инвалидов.

Уполномоченным с учетом приведенных доводов заявителя и принятия решения по жалобе направлено письмо в адрес начальника Управления ГИБДД МВД по Республике Татарстан.

По информации начальника Центра автоматизированной фиксации административных правонарушений в области дорожного движения ГИБДД МВД по Республике Татарстан, постановления по делам об административных правонарушениях отменены, производства по делам в отношении заявителя прекращены.

Необходимо отметить, что количество обращений (заявлений, жалоб) от лиц, находящихся в местах принудительного содержания, и в интересах этих лиц с каждым годом (по различным вопросам) не уменьшается. В основном заявители жаловались на неудовлетворительное медицинское и материально-бытовое обеспечение, неправомерные действия (бездействие) сотрудников уголовно-исполнительной системы, препятствия при досрочном освобождении от отбывания наказания, а также обращались по вопросам перевода для дальнейшего отбывания наказания в иное исправительное учреждение и др.

Однако были и обращения, не связанные, к примеру, ни с отбыванием наказания, ни с уголовно-исполнительной системой в целом, были просьбы информационно-просветительского характера (просьбы предоставить справочные материалы). В качестве примера таких обращений можно отметить обращения осужденных М. и З., отбывающих наказание в исправительном учреждении Ямало-Ненецкого автономного округа. Несмотря на отдаленность

региона, граждане обратились к татарстанскому уполномоченному с просьбой предоставить информацию 8 раз.

Обращения, поступающие из пенитенциарных учреждений, для проверки доводов заявителей направляются не только в специализированную прокуратуру, Управление Федеральной службы исполнения наказаний по Республике Татарстан, но и зачастую проверяются Уполномоченным, сотрудниками Аппарата Уполномоченного совместно с коллегами из Общественной наблюдательной комиссии Республики Татарстан (далее – ОНК РТ) с выездом на место. Во время посещений всегда проводятся беседы с осужденными как по личным вопросам, так и по вопросам смягчения режима наказания, медицинского и материально-бытового обеспечения и др.

Уполномоченным ежегодно рассматриваются также обращения лиц, освобождающихся из исправительных учреждений. Осужденные лица испытывают тревогу за свое будущее на свободе и неуверенность в том, что, покинув исправительное учреждение, они смогут найти себе подходящую работу, жилье, вернуть «свое» место в обществе. Уполномоченный проводит системную работу совместно с Министерством труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан, исполнительными комитетами муниципальных образований республики, а также с некоммерческими организациями в целях оказания содействия лицам, освободившимся из исправительных учреждений, в преодолении сложившейся трудной жизненной ситуации.

В статистике обращений граждан к Уполномоченному имеется еще четыре тематических блока, по которым поступали обращения. Они в 2021 году не были основными, но являлись не менее важными:

– «Гражданские и политические права и свободы» – 391 обращение (право избирать и быть избранным – 76; право на гражданство Российской Федерации, право свободно передвигаться, выбирать место пребывания и жительства – 58; свобода совести и вероисповедания – 2; право на обращение в государственные и муниципальные органы – 255).

В Аппарат Уполномоченного поступило ходатайство Э. об оказании содействия в продлении срока подачи заявления на вид на жительство.

Из содержания обращения следовало, что срок разрешения на временное проживание на территории Российской Федерации истекает 26 сентября 2021 года. В связи с этим гр. Э. 20.05.2021 обратилась с заявлением о выдаче вида на жительство.

Однако в приеме заявления ей было отказано, так как при рассмотрении представленного ею документа об образовании, подтверждающего владение

русским языком, знание истории России и основ законодательства Российской Федерации, была указана прежняя фамилия до замужества.

Гр. Э в срочном порядке сдала экзамен на владение русским языком, знание истории России и основ законодательства Российской Федерации, но получила результат только на следующий день после окончательной даты для подачи заявления на вид на жительство в соответствии с пунктом 5 статьи 8 Федерального закона от 25.07.2002 № 115-ФЗ «О правовом положении иностранных граждан в Российской Федерации».

Уполномоченным в адрес министра внутренних дел по Республике Татарстан было направлено письмо о рассмотрении вопроса принятия поданного гр. Э. 20.05.2021 заявления на выдачу вида на жительство.

По информации начальника Управления по вопросам миграции Министерства внутренних дел по Республике Татарстан, 19 июня 2021 года было принято к рассмотрению заявление о выдаче гр. Э. бессрочного вида на жительство в Российской Федерации.

Ежегодно к Уполномоченному обращаются иностранные граждане и лица без гражданства по вопросам легализации их правового положения на территории Российской Федерации или содействия в ускорении принятия мер по административному выдворению за пределы страны, в том числе получения документа, удостоверяющего личность, содействия в установлении и подтверждении принадлежности государству, о несогласии с решениями судов о назначении административного наказания в виде принудительного выдворения и др.

Как и в предыдущие годы, в 2021 году Уполномоченным и сотрудниками Аппарата Уполномоченного осуществлялся выезд в Центр временного содержания иностранных граждан МВД по Республике Татарстан (далее – Центр временного содержания). В ноябре к Уполномоченному в рамках выездного приема в Центр временного содержания поступило четыре обращения.

К сожалению, в республике сохраняется ситуация, когда правовое положение иностранных граждан и лиц без гражданства остается неопределенным. Пандемия коронавируса в 2020 и 2021 гг. и вовсе усугубила ситуацию по возвращению иностранных граждан в страны исхода.

Лица без гражданства, подлежащие административному выдворению за пределы Российской Федерации, страна исхода которых неизвестна, по-прежнему длительное время находятся в Центре временного содержания.

Нередко в работе с обращениями иностранных граждан Уполномоченный обращается за содействием к уполномоченным по правам человека зарубежных

стран либо генеральным консулам, находящимся на территории Республики Татарстан. В качестве примера такого сотрудничества можно привести ситуацию, когда Уполномоченный обратилась к Генеральному консулу Республики Узбекистан в г. Казани о представлении иностранному гражданину документов, подтверждающих наличие либо отсутствие гражданства Республики Узбекистан, для принятия в последующем мер по легализации его правового положения или административному выдворению из России.

Безусловно, к Уполномоченному также поступают обращения иностранных граждан, не находящихся в Центре временного содержания.

К примеру, заявитель намерен получить вид на жительство на территории Российской Федерации с учетом того, что близкий родственник – гражданин Российской Федерации, минуя процедуру получения разрешения на временное проживание.

Вместе с тем имеются обстоятельства, препятствующие упрощенному порядку получения вида на жительства в Российской Федерации.

В таком случае Уполномоченным направляются письма уполномоченным по правам человека зарубежных стран об оказании содействия в получении необходимых документов, подтверждающих родство указанных лиц: выписки из архивных документов, дубликаты свидетельств о рождении и т.д.

Благодаря тесному взаимодействию многие вопросы, которые поднимали в своих обращениях иностранные граждане или лица без гражданства, нашли свое незамедлительное решение.

– «Защита прав при исполнении вступивших в законную силу судебных актов» – 195 обращений (неисполнение решения суда – 38, деятельность службы судебных приставов – 123, алиментные обязательства членов семьи – 29, иные вопросы – 5);

– «Защита прав при призыве на военную службу, военнослужащих» – 55 обращений (альтернативная гражданская служба – 10, воинская обязанность (отсрочка, порядок призыва, работа военных комиссариатов, работа призывных комиссий) – 30, военная служба (исполнение должностных полномочий и служебных обязанностей военнослужащими; прохождение военной службы по контракту, продление контракта, досрочное увольнение; прохождение службы по призыву, принятие присяги, досрочное увольнение; факты противоправного поведения военнослужащих, право на охрану здоровья и медицинскую помощь в период прохождения службы) – 7, статус военнослужащего (социальная защита военнослужащих, уволенных с военной службы, и членов их семей) – 8);

В отчетном периоде к Уполномоченному поступали просьбы матерей оказать содействие в направлении сыновей, проходящих военную службу

по призыву, на проведение стационарного обследования с целью определения категории годности к военной службе и проведения проверки на предмет наличия законных оснований при вынесении призывной комиссией заключения о призыве на военную службу.

В обращениях отмечалось, что, имея на руках определенные диагнозы, подтвержденные медицинскими документами, призывными комиссиями данные документы не принимаются во внимание.

Уполномоченным в адрес военного комиссара Республики Татарстан направлялись письма об организации проверки доводов, изложенных в обращениях, на предмет наличия законных оснований при вынесении призывной комиссией заключения о призыве на военную службу.

– «Защита прав человека в сфере финансовой и хозяйственной деятельности» – 327 обращений.

По вопросам функционирования ГИС РТ «Народный контроль», которая уже зарекомендовала себя как эффективный инструмент, позволяющий гражданам свободно сообщать о волнующих их проблемах, нами рассмотрено 372 обращения. Неизменно граждане направляют свои обращения в адрес Уполномоченного как главного модератора системы о несогласии с присвоением уведомлениям необоснованного статуса «Заявка решена» и «Мотивированный отказ», а также с просьбами о возврате указанных уведомлений в систему для их дальнейшего решения.

К сожалению, в течение года выявлялись случаи формального подхода к решению уведомлений со стороны ответственных исполнителей. В таких ситуациях Уполномоченный обязан вмешаться в ход рассмотрения уведомления для оперативного принятия мер.

К Уполномоченному через интернет-приемную официального портала Правительства Республики Татарстан поступило обращение гр. Б. по вопросу исполнения уведомления № 1739682 (проведение ямочного ремонта дорожного полотна по ул. Абубекира Терегулова в г. Казани) в ГИС РТ «Народный контроль».

Данное уведомление не находило своего решения с 2017 года и неоднократно возвращалось в работу ответственным исполнителям в связи с его неисполнением в установленные сроки.

Подобные действия ответственных исполнителей Администрации Вахитовского и Приволжского районов Исполнительного комитета муниципального образования района г. Казани недопустимы.

Уполномоченным было направлено письмо в адрес главы Администрации о рассмотрении обращения гр. Б. и исполнения уведомления в рамках установленного контрольного срока.

После вмешательства Уполномоченного указанное уведомление в ГИС РТ «Народный контроль» было исполнено, на данном участке дорожного полотна был произведен ямочный ремонт.

В 2021 году в ГИС РТ «Народный контроль» по состоянию на 31.12.2021 с учетом возвращенных уведомлений из всех статусов опубликовано 83 763 уведомления, что на 9 % больше по сравнению с 2020 годом (76 455 уведомлений), из которых: 65 566 уведомлений решены – 78 % (на 9 % больше по сравнению с прошлым годом – 59 382 уведомления), по 10 964 уведомлениям запланированы работы, по 5 654 уведомлениям дан мотивированный отказ, 1 579 уведомлений находятся в работе.

Общее количество комментариев, поступивших от граждан, достигло 2 247 852, количество поддержек – 1 489 291.

За отчетный период пользователи системы активнее всего подавали уведомления по категориям «Комплексное благоустройство территории» – 28 382 уведомления, «Содержание и ремонт муниципальных дорог» – 16 812 уведомлений, «Коммунальные услуги» – 4 233 уведомления, «Ошибки в названиях и надписях» – 3 411 уведомлений, «Нарушение в наружной рекламе» – 3 412 уведомлений, «Общественный транспорт» – 2 191 уведомление, «Бездомные животные» – 1 579 уведомлений.

С начала 2021 года в ГИС РТ «Народный контроль» было опубликовано 262 обращения, поступивших из социальных сетей, из них 191 решено, по 48 запланированы работы, 4 находятся в работе, 19 уведомлениям присвоен статус «Мотивированный отказ» в связи с объективным отсутствием возможности их исполнения.

В 2021 году, благодаря отраслевым инвестиционным программам, реализуемым на территории республики, удалось положительно решить 16 910 уведомлений по вопросам содержания и ремонта автомобильных дорог и 29 687 уведомлений, касающихся благоустройства территорий и развития инфраструктуры.

Постоянно ведется работа по совершенствованию ГИС РТ «Народный контроль». Так, с 1 июня 2021 года с учетом общественного мнения и потребности граждан, в целях повышения социальной удовлетворенности населения и создания механизма общественного контроля, обратной связи с гражданами, в том числе в рамках реализации проекта «Центр управления регионом» в Республике Татарстан, введены новые направления: «Благоустройство и инфраструктура», «Дороги», «Жилищно-коммунальное

хозяйство», «Здравоохранение», «Образование», «ТКО» и «Транспорт». Всего в настоящее время в системе принимаются уведомления по 102 категориям.

В рамках обеспечения деятельности Проектного офиса Центра управления регионом в Республике Татарстан посредством платформы обратной связи (далее – ПОС), функционирующей на базе ФГИС «Единый портал государственных и муниципальных услуг (функций)», с августа 2021 года начали приниматься к рассмотрению сообщения граждан по различным вопросам. Всего в 2021 году через ПОС в ГИС РТ «Народный контроль» поступило 28 101 сообщение.

В целях качественного и оперативного исполнения уведомлений в ГИС РТ «Народный контроль» в 2021 году проведено 29 рабочих совещаний в Аппарате Уполномоченного и муниципальных районах республики, в том числе в режиме видеоконференции, с участием представителей Аппарата Президента Республики Татарстан, прокуратуры Республики Татарстан, руководителей и ответственных исполнителей структурных подразделений исполнительных комитетов муниципальных районов и городских округов Республики Татарстан.

Сотрудниками Аппарата Уполномоченного проведено 520 выездных проверок по объектам, указанным в уведомлениях граждан, и 3 674 уведомления возвращено в работу ответственным исполнителям в муниципальных районах и городских округах Республики Татарстан в связи с присвоением им необоснованных статусов.

В результате проведенных мероприятий и совместной работы с государственными органами власти и органами местного самоуправления по повышению качества и своевременному рассмотрению уведомлений, поступающих в ГИС РТ «Народный контроль», за отчетный период удалось существенно снизить количество уведомлений с нарушением сроков рассмотрения, а также повысить число положительно решенных уведомлений. Также всем муниципальным районам и городским округам республики удалось исполнить индикатор «Доля положительно решенных уведомлений».

Особенно активная работа по исполнению уведомлений в ГИС РТ «Народный контроль» отмечена у исполнительных комитетов Агрызского (83 %), Аксубаевского (79 %), Актанышского (78 %), Апастовского (82 %), Атнинского (90 %), Бавлинского (85 %), Балтасинского (79 %), Бугульминского (80 %), Дрожжановского (88 %), Камско-Устьинского (100 %), Лениногорского (81 %), Мамадышского (87 %), Менделеевского (82 %), Мензелинского (80 %), Муслюмовского (87 %), Нижнекамского (80 %), Пестречинского (86 %), Рыбно-Слободского (86 %), Сабинского (91 %), Сармановского (77 %), Тетюшского (83 %), Тюлячинского (81 %),

Чистопольского (78 %), Ютазинского (88 %) муниципальных районов и городского округа Набережные Челны (86 %), где качественно и своевременно рассматриваются и решаются уведомления, поступившие в систему, и доля выполненных уведомлений составляет от 77 до 100 %.

Кроме того, в соответствии с постановлением Кабинета Министров Республики Татарстан от 29.12.2018 № 1319 «Об утверждении порядка организации и проведения оценки качества оказания услуг населению», нами проводится работа по анализу информации сервиса «Оценка социально значимых услуг населению» Портала государственных и муниципальных услуг Республики Татарстан (далее – Сервис).

На основании Оценок населения сформирован рейтинг качества оказания услуг Министерством здравоохранения Республики Татарстан и Министерством строительства, архитектуры и жилищно-коммунального хозяйства Республики Татарстан в рамках сервисов «Запись на прием к врачу» и «Оплата услуг жилищно-коммунального хозяйства» Сервиса.

В 2021 году системой оценки качества по «Записи на прием к врачу» граждане воспользовались 1 752 тыс. раз (средняя оценка – 4,8). По сравнению с прошлым годом на 185 388 снизилось общее количество оценок, однако уменьшилось на 19 388 и количество сниженных оценок.

При этом в качестве причины снижения оценки 93 421 раз граждане отметили критерий «долгое ожидание в очереди», 63 056 – «отношение врача», 21 550 – «отношение регистратуры, медсестер», 9 902 пользователя были недовольны санитарными условиями в учреждениях.

Системой оценки качества при «Оплате услуг жилищно-коммунального хозяйства» в 2021 году граждане воспользовались 155 тыс. раз (средняя оценка – 3,71). В основном гражданами в качестве причины снижения оценки указывались некачественное содержание дома (чистота) (29 % – 45 449 оценок), ремонт дома (24 % – 37 219), предоставление коммунальных услуг (20 % – 31 852) и управление домом (19 % – 29 822).

В деятельности Уполномоченного большую роль играют его помощники в муниципальных районах и городских округах республики. Они активно участвуют в выездных личных приемах Уполномоченного, проводят консультационный прием граждан, разъясняют компетенцию Уполномоченного, порядок подачи жалоб, способы защиты прав и свобод, осуществляют различные проверочные мероприятия, а также мероприятия, направленные на правовое просвещение жителей Республики Татарстан.

За 2021 год общественные помощники:

– приняли 845 граждан и около 1000 обращений;

– принимали участие в заседаниях районных комиссий, в том числе призывной, по соблюдению требований к служебному поведению и урегулированию конфликта интересов, по противодействию коррупции; по повышению уровня жизни населения и легализации доходов; антитеррористической; по делам несовершеннолетних, жилищной и др.;

– посетили 11 войсковых частей (Хабаровский и Приморский края, Оренбургская, Самарская и Кировская области, Республика Башкортостан).

РАЗДЕЛ 2. ЗАЩИТА ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ И СВОБОД. ПРАВО ИЗБИРАТЬ И БЫТЬ ИЗБРАННЫМ.

Право избирать и быть избранным – один из центральных институтов, дающих человеку возможность участвовать в управлении делами государства и общества. Необходимость периодических и нефальсифицированных выборов, которые должны проводиться при всеобщем и равном избирательном праве путем тайного голосования, была подчеркнута во Всеобщей декларации прав человека 1948 года, а впоследствии – в Международном пакте о гражданских и политических правах 1966 года. На уровне Совета Европы право на свободные выборы закреплено протоколом № 1 к Конвенции о защите прав человека и основных свобод.

Задача омбудсменов – обеспечить приближенные к идеальным условия для жителей нашей страны, в которых у них не будет никаких препятствий для того, чтобы сделать свой выбор.

Мониторинг избирательных прав всецело подпадает под мандат омбудсмена, отраженный на универсальном международном уровне в Парижских принципах 1993 года, на уровне Совета Европы – в Венецианских принципах 2019 года.

В период подготовки и проведения избирательных кампаний Аппарат Уполномоченного ежегодно активно сотрудничает с Общественной палатой Республики Татарстан, общественными правозащитными организациями региона и, конечно, Центральной избирательной комиссией Республики Татарстан (далее – ЦИК РТ).

В соответствии с заключенным соглашением Аппарат Уполномоченного и ЦИК РТ проводят мониторинг соблюдения избирательных прав граждан, в том числе на закрытых избирательных участках, осуществляют обмен информацией о выявленных фактах их нарушения, проводят совместные проверочные мероприятия по данным фактам и др.

По информации ЦИК РТ, по состоянию на 01 сентября 2021 года численность избирателей в республике составляла 2 931 939 человек.

В 2021 году важнейшим событием, связанным с реализацией права граждан на участие в управлении делами государства, стало проведение 17 – 19 сентября 2021 г. выборов в Государственную Думу Федерального Собрания Российской Федерации. В Республике Татарстан также состоялись дополнительные выборы депутатов Государственного Совета Республики Татарстан по Студенческому (г. Нижнекамск) и Азинскому (г. Казань)

одномандатным округам и дополнительные выборы представительных органов муниципальных образований Республики Татарстан.

В преддверии и в период Единого дня голосования в Аппарате Уполномоченного была организована работа телефонной «горячей линии» по обеспечению соблюдения избирательных прав граждан. Было принято 73 звонка.

Поступающие на телефонную «горячую линию» звонки позволяют сделать вывод о том, что более всего беспокоит избирателей, и насколько широко осуществлялось ЦИК РТ информирование жителей Республики Татарстан об избирательной кампании.

Анализ поступивших устных обращений показывает, что вопросы, поступающие на «горячую линию», в основном носят разъяснительный характер: где голосовать по прописке, как голосовать по месту нахождения, что делать, если вовремя не подал заявление для голосования по месту нахождения, как проголосовать на дому, как проголосовать в случае болезни или нахождения на добровольной самоизоляции в связи с COVID-19 как контактное лицо и др.

Кроме того, избирателей волнуют вопросы информационного обеспечения выборов, включающего информирование избирателей о проведении выборов вплоть до адресов избирательных участков.

Поэтому среди перспективных направлений работы избирательных комиссий республики считаю важным подчеркнуть необходимость наращивания усилий по информированию граждан о новеллах избирательного законодательства и об избирательной кампании в целом.

Считаем целесообразным рекомендовать ЦИК РТ принять дополнительные меры по улучшению информирования избирателей об организации работы избирательных комиссий, о порядке голосования и кандидатах.

В связи с тем, что в большой степени информирование избирателей о проведении выборов осуществлялось в информационно-телекоммуникационной сети «Интернет», в том числе посредством размещения информации об избирательном участке в личном кабинете гражданина во ФГИС «Единый портал государственных и муниципальных услуг (функций)», итоги телефонной «горячей линии» делают более явной проблему недостаточной цифровой грамотности населения.

Необходимость повышения цифровой грамотности населения в контексте выборов была подчеркнута и в совместной Декларации ООН и ОБСЕ

«О свободе выражения мнения и выборах в эпоху цифровых технологий», обнародованной в 2020 году.

Пункт V рекомендаций указанной Декларации предлагает государствам предпринять согласованные усилия по развитию грамотности населения в отношении цифровых средств массовой информации и информации, в том числе в контексте выборов.

С другой стороны, первичный мониторинг официальных сайтов и социальных сетей избирательных комиссий регионов России позволяет говорить о недостаточной степени представленности и активности самих избирательных комиссий, в том числе ЦИК РТ, в сети «Интернет». В связи с этим может быть потерян или не установлен контакт с частью электората, особенно молодежью, привлечение которой к избирательным кампаниям необходимо для развития и поддержания их активной гражданской позиции и повышения уровня их правовой культуры.

Указом Президента Республики Татарстан 2022 год объявлен в Республике Татарстан Годом цифровизации.

На фоне принятия такого решения считаем возможным и важным для ЦИК РТ активизировать работу с электоратом, в частности с молодежью, в информационно-телекоммуникационной сети «Интернет», особенно – в социальных сетях.

Среди форм такой работы хотелось бы отметить регулярное и актуальное наполнение официального сайта избирательной комиссии в части правового просвещения населения, ведение аккаунтов избирательной комиссии в наиболее популярных в республике социальных сетях, создание актуального и востребованного контента для наполнения социальных сетей ЦИК РТ, а также создание чат-бота в мессенджере Телеграм, который содержал бы и мог предоставить гражданину ответы на самые популярные вопросы, касающиеся реализации активного и пассивного избирательного права и др.

В преддверии выборов по инициативе Уполномоченного по правам человека в Российской Федерации Т.Н. Москальковой проведен ряд обучающих семинаров-тренингов для региональных уполномоченных и сотрудников аппаратов, участвующих в мониторинге соблюдения избирательных прав граждан. Эксперты Центральной избирательной комиссии Российской Федерации, Генеральной прокуратуры Российской Федерации и Министерства внутренних дел Российской Федерации рассказали об обеспечении избирательных прав граждан, а также о предупреждении нарушений во время избирательной кампании.

Считаем возможным и необходимым предложить ЦИК РТ в 2022 году организовать проведение аналогичных мероприятий для сотрудников Аппарата Уполномоченного, а также общественных помощников Уполномоченного в муниципальных районах и городских округах республики в целях повышения эффективности совместной работы по обеспечению соблюдения, защиты и восстановления избирательных прав граждан.

На территории Республики Татарстан находятся 46 участковых избирательных комиссий с временным пребыванием избирателей (закрытые участки): в больницах, местах содержания под стражей подозреваемых и обвиняемых, санаториях, на вокзале, в аэропорту.

Уполномоченный большое внимание уделяет ходу избирательного процесса на закрытых участках.

Конституция Российской Федерации предоставляет содержащимся под стражей лицам, в отличие от осужденных, отбывающих наказание в местах лишения свободы по приговору суда, право избирать и быть избранными в органы государственной власти и органы местного самоуправления.

Указанные лица реализуют свое избирательное право, как и большинство других прав, на территории и в помещениях мест содержания под стражей, где для этого создаются необходимые условия. На день проведения выборов в следственных изоляторах республики было развернуто пять избирательных участков.

По информации Управления Федеральной службы исполнения наказаний по Республике Татарстан, по состоянию на 15 сентября 2021 года в следственных изоляторах содержались 2 256 человек, из которых 1 748 обладали избирательными правами. Подали заявления о включении в списки избирателей 1 646 человек. В списки избирателей были включены 100 % подавших заявления.

Проверочные мероприятия, проведенные сотрудниками Аппарата Уполномоченного совместно с членами ОНК РТ, показали, что в следственных изоляторах республики обеспечено информирование подследственных, в том числе с использованием внутреннего радиовещания и наглядной агитации, об их избирательных правах, времени и дате проведения выборов, а также о порядке совершения избирательных действий.

Особое внимание Уполномоченный обращает на доступность избирательных участков для представителей маломобильных групп населения. Сегодня в Республике Татарстан проживают более 273 тыс. граждан, являющихся инвалидами, в том числе 34 тыс. избирателей являются инвалидами по зрению, слуху, заболеваниям опорно-двигательного аппарата.

В этой части в республике проводится очень большая работа: в 2014 году создана специальная рабочая группа, в состав которой вошли Уполномоченный и представители некоммерческих организаций инвалидов. В начале этой работы 451 участок располагался на втором этаже, в 2018 году – 314 участков, в 2020 году – 221 участок.

В 2021 году более 92 % (2 557) избирательных участков размещались на первых этажах зданий.

Для граждан, передвигающихся на инвалидных колясках, доступность входной группы (наличие пандусов) обеспечена на 1 700 избирательных участках Республики Татарстан (61,5 % общего числа).

Считаем, что данной проблеме необходимо уделить особое внимание при подготовке и проведении последующих избирательных кампаний.

По-прежнему актуальной остается рекомендация в целях реализации избирательных прав граждан органам местного самоуправления продолжить практику, направленную на обеспечение избирательных прав граждан с ограниченными возможностями здоровья, в том числе признанных инвалидами, в части исключения расположения помещений для голосования выше первого этажа зданий, в которых отсутствуют лифты либо иные устройства, предназначенные для подъема лиц с ограниченными возможностями здоровья, в том числе признанных инвалидами.

Все избирательные участки оснащены специальными трафаретами с шрифтом Брайля для самостоятельного заполнения избирательного бюллетеня избирателями с ограниченными возможностями по зрению.

Изготовлены 553 информационные брошюры с увеличенным шрифтом и 553 брошюры со шрифтом Брайля.

ЦИК РТ закуплено 200 спецкабин для голосования маломобильных граждан. На выборах в 2021 году спецкабинами были оснащены уже 887 избирательных участков республики. Необходимо продолжить данную работу.

ЦИК РТ проработан вопрос взаимодействия с ГБУ РТ «Служба экстренных вызовов – 112» и Татарским республиканским отделением Всероссийского общества глухих в части предоставления избирателям с ограниченными возможностями по слуху услуг переводчика, владеющего жестовым языком. Для этого избирателю указанной категории или члену участковой избирательной комиссии в мобильном приложении WhatsApp необходимо сделать видеозвонок на специальные телефонные номера.

Уполномоченным также заключено соглашение с Главным управлением МЧС России по Республике Татарстан, в соответствии с которым в Аппарат

Уполномоченного поступают сообщения о нарушениях прав граждан (29 сообщений по вопросам защиты избирательных прав).

Видеонаблюдение в Единый день голосования – один из самых мощных инструментов обеспечения легитимности и честности избирательного процесса, позволяющий быстро реагировать в случае подозрений о нарушении законодательства, несоблюдении избирательных прав граждан и разрешать возникающие при этом споры.

Установлен особый порядок видеонаблюдения за выборами: видеозаписи не транслируются в открытом доступе в сети «Интернет», но общественность и правозащитное сообщество принимают участие в работе центров общественного наблюдения за выборами, организованных общественными палатами в субъектах Российской Федерации.

В соответствии с решением Центральной избирательной комиссии Российской Федерации от 25 августа 2021 года уполномоченным по правам человека в регионах был предоставлен доступ к видеонаблюдению в Единый день голосования, трансляция которого осуществлялась в рабочем кабинете ФГИС «Единый портал государственных и муниципальных услуг (функций)».

2 764 участковые избирательные комиссии, за исключением 46 временных, и все 65 территориальных избирательных комиссий охвачены видеонаблюдением и видеофиксацией. Фактический охват избирательных комиссий видеофиксацией и видеонаблюдением, позволяющими авторизованным пользователям следить за выборами на избирательных участках в режиме реального времени, по Татарстану составляет 98 %.

Все эти инструменты – новые для российской электоральной практики. Для снижения рисков при введении новаций нужен тщательный контроль, в том числе – с участием омбудсменов.

В связи с этим Уполномоченный просит ЦИК РТ поддержать инициативу по предоставлению уполномоченным по правам человека в субъектах Российской Федерации полного функционала видеонаблюдения с функцией перемотки трансляции и направить соответствующее ходатайство в Центральную избирательную комиссию Российской Федерации.

Как зарубежный, так и отечественный опыт реализации института наблюдения за выборами свидетельствует о том, что атмосфера гласности в деятельности избирательных комиссий, присутствие наблюдателей на избирательных участках в значительной степени формируют уверенность общественности в справедливости выборов и способствуют более активному участию граждан в избирательном процессе.

Обеспечению прозрачности способствует участие международных экспертов и международных наблюдателей.

250 международных наблюдателей на выборах в Государственную Думу Российской Федерации представляли 55 государств и 10 международных организаций.

Эксперты и наблюдатели не ограничены в принятии решения об избирательных участках, запланированных ими к посещению.

Международные наблюдатели отмечали, что эта работа им интересна еще и тем, что они могут почерпнуть новые идеи и внедрить их в своей стране.

18 сентября 2021 года Уполномоченный вместе с международными экспертами: депутатом Ландтага Баварии, Генеральным секретарем Экономического и социального совета Исламской Республики Мавритания, депутатом Народного Совета Сирийской Арабской Республики, посетили избирательные участки № 937 и № 939 в г. Арске и избирательный участок № 965 в с. Новый Кырлай Арского муниципального района, ознакомились с оснащением участков, поговорили с избирателями и членами комиссий.

Несмотря на нерешенный вопрос с инфраструктурной доступностью помещений для голосования для маломобильных категорий граждан, международный эксперт из Германии, депутат Ландтага Баварии Ульрих Сингер высоко оценил организационные меры по голосованию инвалидов и лиц с ограниченными возможностями здоровья, в особенности оснащенность всех избирательных участков бюллетенями и информационными материалами со шрифтом Брайля. Он отметил, что в каждом бюллетене используется рельефно-точечный тактильный шрифт Брайля, даже если участок не ждет слепых избирателей, или работники избирательной комиссии могут сами прийти домой к человеку, чтобы он мог проголосовать.

Эксперт из Сирии Махмуд Альхасан, в свою очередь, особо отметил важность того, что на участках наблюдение за ходом голосования ведется как наблюдателями от политических партий и кандидатов на месте, так и с помощью видеонаблюдения, поскольку это позволяет сделать выборы максимально прозрачными и честными.

В целях оценки прозрачности и легитимности выборов Президента Республики Узбекистан, которые состоялись с 23 по 26 октября 2021 года, Уполномоченный приняла участие в наблюдении за выборами в составе представительной делегации наблюдателей Российской Федерации от Республики Татарстан.

Наблюдатели от Республики Татарстан посетили избирательные участки и медиацентры Центральной избирательной комиссии Республики Узбекистан

в городах Ташкент, Самарканд и Бухара, ознакомились с технологическими возможностями, новшествами и порядком проведения выборов Президента Республики Узбекистан.

В рамках рабочей поездки Уполномоченный провела встречу с Уполномоченным Олий Мажлиса Республики Узбекистан по правам человека (Омбудсманом) Эшматовой Ферузой Фарходовной. В ходе переговоров стороны обменялись мнениями об условиях, созданных для избирателей на президентских выборах 24 октября 2021 года в Узбекистане, и роли уполномоченного по правам человека в обеспечении политических прав избирателей. По итогам встречи было принято решение о подписании Соглашения о взаимодействии в целях более оперативного принятия совместных мер по соблюдению, защите и восстановлению нарушенных прав человека и гражданина.

РАЗДЕЛ 3. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ЗАЩИТЕ СОЦИАЛЬНЫХ, ЭКОНОМИЧЕСКИХ И КУЛЬТУРНЫХ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА

3.1. Трудовые права

Деятельность Уполномоченного по обеспечению государственной защиты прав, свобод и законных интересов человека и гражданина не ограничивается лишь отдельными правовыми вопросами. Она многогранна, но все же в рамках широкого спектра правоотношений особое место занимает деятельность, связанная с защитой социальных прав человека, которая, по сути, является повседневной.

Как и в предыдущие годы, значительная часть обращений, поступивших в наш адрес, касалась вопросов защиты прав человека в сфере трудовых отношений; защиты семьи, материнства, отцовства и детства; социальной защиты, включая социальное обеспечение; обеспечения права на жилище в государственном и муниципальном жилищных фондах; охраны здоровья, включая медицинскую помощь; обеспечения права на благоприятную окружающую среду; образования. Сбор и анализ сведений о соблюдении социальных прав граждан также осуществлялся в рамках модерации уведомлений, поступающих в ГИС РТ «Народный контроль», направления запросов в государственные органы и органы местного самоуправления, изучения информации, получаемой из средств массовой информации и общественных организаций.

В широком смысле социальные права человека – это все права, обеспечивающие достойную жизнь и свободное развитие каждого, и к ним, безусловно, относятся права в сфере трудовых отношений. Эффективное решение вопросов в сфере труда и занятости, включая своевременное принятие мер по недопущению роста задолженности по заработной плате, является необходимым условием для благосостояния большинства граждан.

Общая ситуация с задолженностью по заработной плате оставалась острой на протяжении всего 2021 года. Судя по данным Государственной инспекции труда в Республике Татарстан, количество организаций, в которых образовывалась задолженность по заработной плате, не было более масштабным по сравнению с 2020 годом. За 11 месяцев 2021 года в отчетные даты (первое число каждого месяца) число организаций-должников составляло от 70 до 112 (по тем же данным в 2020 году – от 81 до 159). Вместе с тем размер задолженности по заработной плате варьировался от 218,9 до 350,2 млн рублей (в 2020 году – от 226,8 до 305,0 млн рублей). Тем самым в отдельные месяцы

2021 года ситуация с задолженностью по заработной плате в республике по сравнению с 2020 годом даже ухудшалась.

Защита прав граждан в сфере трудовых отношений является задачей широкого круга органов власти с необходимым набором полномочий для воздействия на недобросовестных работодателей. Не подменяя их деятельность, мы не могли оставить без внимания ситуации, когда гражданин заявлял о нарушении его права на получение в полном объеме заработной платы и иных причитающихся выплат и непринятии действенных мер по защите его прав со стороны органов власти. В частности, имели место ситуации, когда граждане сообщали о том, что при невыплате заработной платы работодатель надлежащим образом не оформил с ними трудовые отношения, хотя фактически допустил к работе под своим управлением и контролем, а также при подчинении работника правилам внутреннего трудового распорядка в организации.

Так, к Уполномоченному обратился житель г. Казани о невыплате ему заработной платы в полном объеме в период работы в пекарне под торговым названием «Добропек». Гражданин сообщил о том, что обращался в контролирующие и правоохранительные органы, но мер принято не было. Сведения о жалобе заявителя были направлены в органы прокуратуры. Согласно полученному ответу из органов прокуратуры, имели место нарушения трудового законодательства и в части оформления трудовых отношений, и в части сроков выплаты заработной платы. По результатам рассмотрения жалобы задолженность по заработной плате была погашена.

Житель Высокогорского муниципального района Республики Татарстан сообщил Уполномоченному о работе сварщиком в ООО «НПП «Татспецмаш» и невыплате заработной платы за ее выполнение. В связи с поступившим обращением Уполномоченным было направлено письмо в Исполнительный комитет Высокогорского муниципального района Республики Татарстан с просьбой рассмотреть вопрос о проверке доводов заявителя в рамках работы территориальной межведомственной комиссии по вопросам повышения уровня жизни населения, труда, привлечения и использования иностранных работников с участием руководителя организации. Согласно поступившим сведениям из органа местного самоуправления, по результатам рассмотрения обращения заявителя задолженность перед ним была погашена.

Исходя из изложенного, в целом считаем важным обратить внимание компетентных органов на необходимость принятия системных мер по недопущению роста случаев подмены оформления трудовых отношений работодателями в отношении работников иными видами отношений.

На основании трехстороннего Соглашения между Федерацией профсоюзов Республики Татарстан, Координационным советом объединений работодателей Республики Татарстан, Кабинетом Министров Республики Татарстан о минимальной заработной плате в Республике Татарстан в 2021 году в организациях внебюджетного сектора экономики Республики Татарстан была установлена минимальная заработная плата в размере 15 400 рублей в месяц. В целом в республике ситуация по выплате заработной платы в размере не менее установленного минимального размера оплаты труда держится на контроле. Работодатели, выплачивающие заработную плату своим работникам ниже минимального размера оплаты труда и минимальной заработной платы, заслушиваются на заседаниях территориальных комиссий по повышению уровня жизни и легализации доходов при органах местного самоуправления. По данным Министерства труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан, за 11 месяцев 2021 года на заседаниях территориальных межведомственных комиссий заслушаны руководители 4 111 предприятий, выявлены 583 предприятия, выплачивающие своим работникам (1 831 человек) заработную плату с нарушением требований закона о минимальном размере оплаты труда. По рекомендациям территориальных межведомственных комиссий в 553 организациях 1 731 работнику доначислено 5,9 млн рублей и произведены налоговые отчисления на сумму 1,2 млн рублей. Вместе с тем имеются отдельные случаи, когда работодатели длительное время выплачивают работнику заработную плату ниже установленного минимума. Так, в 2021 году в наш адрес поступала информация, которая направлялась в компетентные органы для принятия соответствующих мер, о получении работником в 2016 – 2018 годах заработной платы ниже минимального размера оплаты труда.

Уполномоченный обращал внимание органов власти и на те случаи, когда, по нашему мнению, существовала вероятность нарушения трудовых прав граждан в будущем, в том числе и на оплату труда.

Так, в наш адрес поступило обращение гражданина о нарушении его прав на получение денежного довольствия в период прохождения службы в одном из исправительных учреждений, расположенных на территории республики, в связи с невыплатой денежной компенсации за выполнение служебных обязанностей в выходные и нерабочие праздничные дни сверх установленной законом продолжительности рабочего времени. По результатам его изучения было выявлено, что за сверхурочную работу на протяжении определенного периода службы заявитель не получал ни денежную компенсацию, ни дополнительные дни отдыха. Изучив обстоятельства, при которых поступила жалоба от заявителя, и сделав вывод, что в подобной ситуации могут

оказаться и другие лица, Уполномоченный обратился к руководству УФСИН России по Республике Татарстан с предложением о принятии мер, направленных на недопущение случаев привлечения сотрудников, проходящих службу в исправительных учреждениях, к сверхурочной работе в установленном порядке без последующей выплаты им денежной компенсации или предоставления дополнительных дней (часов) отдыха. Согласно полученному ответу, ситуация взята на контроль руководством УФСИН России по Республике Татарстан.

Стремление обеспечить благосостояние населения невозможно без эффективной системы защиты граждан от безработицы. Обращения граждан с просьбами оказать им содействие в поиске работы продолжают регулярно поступать в наш адрес, и по этой причине возможно не только отметить положительные решения по конкретным случаям, но и сделать анализ общей ситуации в сфере занятости населения.

Анализ данных Министерства труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан указывает на наличие положительных векторов развития ситуации в сфере занятости населения. К примеру, в течение 2021 года продолжала оставаться устойчивой тенденция к снижению числа работников, которым по инициативе работодателя был установлен режим неполной занятости (работающие неполный рабочий день (смену) и (или) неполную рабочую неделю, находящиеся в простое по вине работодателя, находящиеся в отпусках без сохранения заработной платы). Если по состоянию на 30 декабря 2020 года численность таких работников составляла 20 543 человека (а по состоянию на 6 мая 2020 года – 40 646 человек), то на 6 октября 2021 года – 15 464 человека. При снижении числа работников с установленным режимом неполной занятости увеличилось число граждан, трудоустроенных по направлению органов службы занятости.

С другой стороны, с точки зрения Уполномоченного, важным показателем деятельности в сфере занятости населения также является средняя продолжительность периода безработицы, так как не каждый гражданин имеет достаточные накопления для того, чтобы на протяжении длительного времени заниматься самостоятельно либо посредством обращения в органы службы занятости выбором конкретного места работы. Анализ данных Министерства труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан показал, что в 2021 году среднестатистическому безработному гражданину на поиск работы требовалось не менее четырех месяцев. Разумеется, данная цифра складывается из совокупности различных ситуаций, в том числе таких, когда безработный гражданин наотрез отказывается от всех предложенных ему вариантов работы. В свою очередь, Уполномоченный считал необходимым

вмешиваться в ситуацию, когда заявление о приеме на работу претендента, по нашему мнению, было рассмотрено без учета всех требований трудового законодательства.

Так, в наш адрес обратился житель г. Набережные Челны, которому, как он считал, отказывали в приеме на работу по надуманным основаниям. При изучении представленных заявителем документов нами было обращено внимание на то, что гражданин обратился к работодателю по направлению органов службы занятости. Из представленной копии направления на работу от органа службы занятости усматривалось, что кандидатура заявителя была отклонена лишь в связи с рассмотрением заявлений о приеме на работу других кандидатов. В связи с этими обстоятельствами, по нашему мнению, гражданин не имел сведений о результатах рассмотрения своего заявления о приеме на работу с учетом оценки его деловых качеств. В связи с этим нами было направлено письмо руководителю организации с просьбой при наличии вакансии рассмотреть заявление обратившегося гражданина наряду с заявлениями других кандидатов.

Конституция Российской Федерации устанавливает право каждого на труд в условиях, отвечающих требованиям безопасности и гигиены. Таким образом, право на труд не может считаться обеспеченным в полной мере, если условия труда не безопасны для работника.

Согласно данным Государственной инспекции труда в Республике Татарстан, на территории республики за 11 месяцев 2021 года было зарегистрировано 113 несчастных случаев, связанных с производством, с тяжелым или смертельным исходом (из них 11 групповых). При этом несчастные случаи на производстве с тяжелым исходом фиксируются в организациях с различными организационно-правовыми формами, в том числе в государственных и муниципальных учреждениях (ГАУЗ «Азнакаевская центральная районная больница», ГАУЗ «Станция скорой медицинской помощи», ГАУЗ «Альметьевская станция скорой медицинской помощи», МБОУ «Средняя общеобразовательная школа № 9 с углубленным изучением английского языка», МУП «Водоканал», МУП «Горэлектротранспорт»).

Одним из способов защиты трудовых прав и свобод, в том числе на обеспечение труда в безопасных условиях, является контроль за соблюдением трудового законодательства и иных нормативных правовых актов, содержащих нормы трудового права. В прошедшем году нами была изучена ситуация по осуществлению ведомственного контроля за соблюдением трудового законодательства и иных нормативных правовых актов, содержащих нормы трудового права, исполнительными органами государственной власти Республики Татарстан и органами местного самоуправления в Республике

Татарстан (Министерство здравоохранения Республики Татарстан, Министерство лесного хозяйства Республики Татарстан, Министерство образования и науки Республики Татарстан, Исполнительный комитет Бугульминского муниципального района, Исполнительный комитет Зеленодольского муниципального района, Исполнительный комитет муниципального образования г. Набережные Челны) в тех подведомственных им организациях, в которых в 2020 году, согласно сведениям Государственной инспекции труда в Республике Татарстан, произошел несчастный случай на производстве, повлекший тяжелый вред здоровью работника.

Согласно полученной информации, Министерством лесного хозяйства Республики Татарстан, Исполнительным комитетом Бугульминского муниципального района, Исполнительным комитетом муниципального образования г. Набережные Челны плановые проверки подведомственных организаций, в которых произошел несчастный случай на производстве в 2020 году (в одной по каждому исполнительному органу государственной власти и органу местного самоуправления), были проведены в 2021 году.

Министерством образования и науки Республики Татарстан, Министерством здравоохранения Республики Татарстан, Исполнительным комитетом Зеленодольского муниципального района плановые проверки подведомственных организаций, в которых произошел несчастный случай на производстве (в одной по каждому исполнительному органу государственной власти и органу местного самоуправления) в 2020 году, включены в ежегодный план проведения проверок, утверждаемый в соответствии с Законом Республики Татарстан от 14 декабря 2019 года № 100-ЗРТ «О ведомственном контроле за соблюдением трудового законодательства и иных нормативных правовых актов, содержащих нормы трудового права, в Республике Татарстан», на 2022 год (далее – Закон № 100-ЗРТ).

Считаем, что несчастный случай на производстве в подведомственной организации не должен оцениваться по принципу «всякое бывает». Если он произошел, то в целях недопущения нарушения конституционных прав граждан на безопасные условия труда в будущем эта подведомственная организация при наличии оснований, предусмотренных частью 4 статьи 4 Закона № 100-ЗРТ, должна быть включена в ежегодный план проведения плановых проверок на следующий год.

Кроме того, считаем необходимым рекомендовать координационным советам по охране труда в муниципальных образованиях республики предметно с учетом мнения всех сторон рассматривать каждый несчастный случай, устранять причины, приведшие к травмам людей на производстве.

Отдельным направлением деятельности в сфере трудовых отношений в 2021 году можно назвать консультационную работу по вопросам прав работников в период установления мер, направленных на предотвращение распространения новой коронавирусной инфекции в Республике Татарстан, и проведения обязательной вакцинации против COVID-19 отдельным категориям граждан по эпидемиологическим показаниям в Республике Татарстан в соответствии с постановлением главного государственного санитарного врача по Республике Татарстан от 11 октября 2021 года № 7. В целом, в течение года взаимодействие по различным направлениям по вопросам соблюдения и защиты трудовых прав граждан осуществлялось Уполномоченным с органами прокуратуры, Министерством труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан, Государственной инспекцией труда в Республике Татарстан, Государственным комитетом Республики Татарстан по архивному делу, органами местного самоуправления, профсоюзными органами.

3.2. Право на социальное обеспечение

В случаях объективной невозможности самостоятельно обеспечить достаточный уровень жизни для себя и своей семьи гражданам, указанным в законе или в иных нормативных правовых актах, гарантируются те или иные меры государственной поддержки. Без адресной социальной поддержки граждан невозможно установление социальной справедливости, заботиться о которой должно социальное государство.

По данным Министерства труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан, по состоянию на 14 декабря 2021 года на территории Республики Татарстан число получателей мер социальной поддержки составило 1,29 млн человек.

В свою очередь, в течение прошедшего года имела место практика реагирования Уполномоченного по поступившим жалобам граждан об отказе в той или иной социальной выплате. В отдельном случае Уполномоченным принимались меры по совершенствованию положений нормативного правового акта Республики Татарстан в сфере социального обеспечения.

Так, в связи с вступлением в силу изменений к постановлению Правительства Российской Федерации от 31 марта 2020 г. № 384 «Об утверждении основных требований к порядку назначения и осуществления ежемесячной денежной выплаты на ребенка в возрасте от трех до семи лет включительно, примерного перечня документов (сведений), необходимых для назначения указанной ежемесячной выплаты, и типовой формы заявления

о ее назначении» нами в Кабинет Министров Республики Татарстан было направлено письмо о необходимости расширения круга лиц, имеющих право на получение ежемесячных денежных выплат на ребенка в возрасте от трех до семи лет включительно. Речь идет о семьях, где один или несколько совершеннолетних членов семьи не имеют источников дохода в связи с осуществлением ухода за инвалидом I группы или престарелым, нуждающимся по заключению лечебного учреждения в постоянном постороннем уходе либо достигшим возраста 80 лет. В результате соответствующие изменения были внесены в Порядок и условия предоставления ежемесячной денежной выплаты на ребенка в возрасте от трех до семи лет включительно, утвержденные постановлением Кабинета Министров Республики Татарстан от 10.04.2020 № 267 (впоследствии указанные изменения были внесены в постановление Кабинета Министров Республики Татарстан от 22.10.2021 № 995, которым был утвержден новый Порядок и условия предоставления ежемесячной денежной выплаты на ребенка в возрасте от трех до семи лет включительно на территории Республики Татарстан).

Осуществляя взаимодействие с общественными организациями, деятельность которых связана с поддержкой представителей социально уязвимых групп населения, Уполномоченный проводил анализ проблемных вопросов в сфере социального обеспечения, решение которых возможно при изменении норм федерального законодательства. Так, учитывая обращение, поступившее от РО ООО «Всероссийская организация родителей детей-инвалидов и инвалидов старше 18 лет с ментальными и иными нарушениями, нуждающихся в представительстве своих интересов» в Республике Татарстан, по актуальным вопросам семей, воспитывающих детей-инвалидов и инвалидов с детства, нами было направлено письмо Уполномоченному по правам человека в Российской Федерации Т.Н. Москальковой с просьбой обратиться к субъектам законодательной инициативы о закреплении права родителя или опекуна инвалида на ежемесячные выплаты, предусмотренные Указом Президента Российской Федерации от 26 февраля 2013 года № 175 «О ежемесячных выплатах лицам, осуществляющим уход за детьми-инвалидами и инвалидами с детства I группы», в случае если они работают на условиях неполного рабочего времени или на дому и продолжают осуществлять уход за ребенком-инвалидом (по поступившей информации, на период написания настоящего доклада данный вопрос находится на рассмотрении).

Одним из механизмов социальной защищенности отдельной категории граждан, а именно должников по исполнительному производству, является

установленный запрет на обращение взыскания на доходы, указанные в статье 101 Федерального закона от 2 октября 2007 года № 229-ФЗ «Об исполнительном производстве». В свою очередь, в наш адрес продолжают поступать обоснованные обращения граждан на нарушение их права на неприкосновенность выплат социального характера.

Так, к Уполномоченному обратилась жительница г. Казани в связи с обращением взыскания на денежные средства на банковском счете, на который начислялась пенсия по потере кормильца. В результате нашего вмешательства взысканные денежные средства заявительнице были возвращены.

В целях обеспечения социальной поддержки и сохранения доходов семей в ушедшем году государством были введены новые меры социальной поддержки граждан. В частности, в 2021 году была реализована программа возмещения части денежных средств, потраченных на приобретение путевки в детский лагерь.

Согласно информации, предоставленной Министерством по делам молодежи Республики Татарстан, с 25 мая по 31 августа по программе кешбэк было выкуплено 30 029 путевок на общую сумму около 400 млн рублей.

Однако на практике имелись проблемные вопросы, связанные с реализацией программы, с которыми в адрес Уполномоченного обращались жители нашей республики.

Так, в наш адрес обратилась жительница г. Нижнекамска, которой было отказано в возврате 50 процентов стоимости путевок. В соответствии с условиями программы путевки были оплачены 31.05.2021 с использованием национальной платежной системы «Мир». Заявитель также сообщил, что оплата путевок происходила непосредственно в организации, которая организовывала детский отдых. При этом на момент оплаты путевок указанная организация не была отражена в едином реестре организаций отдыха детей и их оздоровления, в связи с чем заявителю денежные средства не были возвращены. В целях оказания содействия гражданке в реализации права на компенсацию денежных средств нами в оперативном порядке было организовано взаимодействие с указанной организацией. В результате вмешательства Уполномоченного гражданке был сделан возврат 50 процентов стоимости путевок.

В течение года правозащитная деятельность Уполномоченного также осуществлялась по отношениям, возникающим в связи с установлением, осуществлением и прекращением опеки и попечительства.

В адрес Уполномоченного поступило обращение от жителя Нурлатского района о нахождении несовершеннолетнего ребенка (внука)

в ГАУЗ «Республиканская клиническая психиатрическая больница им. акад. В.М. Бехтерева Министерства здравоохранения Республики Татарстан» (далее – РКПБ им. акад. В.М. Бехтерева) и об определении его в дальнейшем в детский дом. Из содержания обращения и устных пояснений заявителя следовало, что родная мать несовершеннолетнего ребенка была лишена родительских прав, отец умер несколько лет назад. На момент лишения родительских прав матери ребенок находился в РКПБ им. акад. В.М. Бехтерева. Согласно полученной информации от РКПБ им. акад. В.М. Бехтерева, показаний для лечения несовершеннолетнего ребенка в условиях психиатрического стационара не было. Сроки лечения пациента были превышены. Несмотря на вступившее в законную силу решение Нурлатского районного суда Республики Татарстан, в соответствии с которым несовершеннолетний ребенок был передан на попечение отделу опеки и попечительства Исполнительного комитета Нурлатского муниципального района Республики Татарстан, орган опеки и попечительства вопросами выписки ребенка из психиатрического стационара не занимался. Уполномоченным было направлено письмо руководителю Исполнительного комитета Нурлатского муниципального района Республики Татарстан о необходимости незамедлительного принятия мер по выписке несовершеннолетнего ребенка из РКПБ им. акад. В.М. Бехтерева и его дальнейшем устройстве. В результате такие меры были приняты.

Как и в предыдущие годы, нами был осуществлен ряд проверочных мероприятий на предмет соблюдения требований законодательства в сфере социальной защиты инвалидов.

В октябре – ноябре 2021 года Уполномоченным и его общественными помощниками были проведены проверки домов-интернатов, предназначенных для граждан, имеющих психические расстройства, на предмет исполнения обязанностей опекуна в отношении недееспособных граждан, помещенных под надзор этих учреждений социального обслуживания. В ходе проверок выявлены нарушения имущественных прав недееспособных граждан, которым принадлежат на праве собственности (индивидуальной или общей) те или иные объекты недвижимого имущества (жилой дом, квартира, земельный участок): непринятие мер по извлечению выгоды для подопечного в связи с передачей его недвижимого имущества в пользование иным лицам (ГАУСО «Казанский дом-интернат, предназначенный для граждан, имеющих психические расстройства», ГАУСО ««Чистопольский дом-интернат, предназначенный для граждан, имеющих психические расстройства»); непринятие мер по своевременному погашению задолженности по оплате жилищно-коммунальных услуг (ГАУСО «Зеленодольский дом-интернат,

предназначенный для граждан, имеющих психические расстройства», ГАУСО «Ново-Чурилинский дом-интернат, предназначенный для граждан, имеющих психические расстройства»). Информация об имеющихся нарушениях была доведена до Министерства труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан. В целях недопущения впредь этих нарушений были выработаны конкретные предложения, озвученные на проведенном в декабре 2021 года в Министерстве труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан «круглом столе».

Вместе с тем Уполномоченный считает, что на основании пункта 9 Правил осуществления органами опеки и попечительства проверки условий жизни совершеннолетних недееспособных граждан, соблюдения опекунами прав и законных интересов совершеннолетних недееспособных граждан, обеспечения сохранности их имущества, а также выполнения опекунами или попечителями требований к осуществлению своих прав и исполнению своих обязанностей в отношении совершеннолетних недееспособных или не полностью дееспособных граждан, утвержденных постановлением Правительства Российской Федерации от 17 ноября 2010 года № 927, вопросы обеспечения сохранности недвижимого имущества недееспособного гражданина, помещенного под надзор учреждения социального обслуживания, должны быть предметом плановых проверок органов опеки и попечительства, а их результаты должны отражаться в соответствующем акте проверки.

В течение 2021 года велась проактивная работа, направленная на принятие мер по обеспечению доступа инвалидов к объектам социальной, инженерной и транспортной инфраструктур. Совместно с Министерством труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан и общественными активистами нами в мае - июне прошедшего года были проведены проверки организации доступной среды в торговых центрах и на прилегающих к ним территориях (всего 52 объекта в г. Казани).

По итогам проведенных проверок администрациям торговых центров направлялись рекомендации об устранении имеющихся недостатков.

Так, в торгово-развлекательном комплексе «Кольцо» (г. Казань) по итогам рассмотрения наших рекомендаций была отремонтирована кнопка вызова персонала возле пандуса, находящегося у входа в торговый центр, организована отдельная специализированная уборная, доступная для маломобильных групп населения, обновлена контрастная маркировка на краевых ступенях лестничных маршей входных групп.

По итогам проведенных проверок был организован обучающий семинар на тему «Организация доступной среды в социально значимых объектах для маломобильных групп населения», после которого общественными

помощниками Уполномоченного во втором полугодии 2021 года были проведены аналогичные проверки в других муниципальных образованиях (всего около 200 торговых центров).

В ГИС РТ «Народный контроль» нами также регулярно проводился анализ мер, принятых по уведомлениям об обеспечении доступа инвалидов к объектам социальной, инженерной и транспортной инфраструктур.

Так, например, в качестве главного модератора информационной системы нами было выражено несогласие с решением ряда уведомлений в г. Набережные Челны. В результате были приняты меры по установлению тактильной плиты возле входной группы у одного из заведений общественного питания, а также общественной приемной мэра г. Набережные Челны. Положительно было решено уведомление гражданина о необходимости занижения бордюрного камня на территориях жилого многоквартирного дома и пешеходной зоны на проспекте Чулман в г. Набережные Челны.

Важнейшей составляющей реабилитации инвалидов является обеспечение их техническими средствами реабилитации, которые предназначены для компенсации или устранения стойких ограничений жизнедеятельности инвалида.

По информации, предоставленной Региональным отделением Фонда социального страхования Российской Федерации по Республике Татарстан, только за 2021 год абсорбирующим бельем, подгузниками было обеспечено более 15 тысяч инвалидов на сумму более 363 млн рублей, креслами-колясками обеспечены 3 974 человека на сумму более 155 млн рублей.

В то же время, несмотря на проводимую работу, к Уполномоченному продолжают поступать обращения о предоставлении технических средств реабилитации несвоевременно или не в полном объеме. В связи с этим отмечаем, что действующим законодательством предусмотрен механизм компенсации за самостоятельно приобретенное инвалидом техническое средство реабилитации и (или) оказанную услугу, включая порядок определения ее размера. По информации Государственного учреждения – Регионального отделения Фонда социального страхования Российской Федерации по Республике Татарстан, в 2021 году рассмотрено 7 687 заявлений о предоставлении такой компенсации, 7 260 заявлений удовлетворены.

Размер компенсации определяется уполномоченным органом по результатам последней по времени осуществления закупки технического средства реабилитации и (или) оказания услуги, информация о примерном размере компенсации за самостоятельно приобретенное инвалидом техническое средство реабилитации и (или) оказанную услугу размещается на официальном сайте уполномоченного органа.

В рамках проведенного анализа информации, размещенной на официальном сайте Государственного учреждения – Регионального отделения Фонда социального страхования Российской Федерации по Республике Татарстан по адресу: http://fss16.ru, было установлено, что в разделе «Обеспечение инвалидов ТСР, ПОИ и санаторно-курортным лечением» отсутствует информация о стоимости технических средств реабилитации (изделий) по 22 позициям классификации технических средств реабилитации (изделий) в рамках федерального перечня реабилитационных мероприятий, технических средств реабилитации и услуг, предоставляемых инвалиду (бандаж на запястье, бандаж на шейный отдел позвоночника, протез неба и т.д.).

Уполномоченным был направлен запрос в адрес Государственного учреждения – Регионального отделения Фонда социального страхования Российской Федерации по Республике Татарстан для выяснения причин отсутствия информации о стоимости технических средств реабилитации по данным позициям.

По результатам запроса Государственным учреждением – Региональным отделением Фонда социального страхования Российской Федерации по Республике Татарстан документ, содержащий стоимость технических средств реабилитации (изделий), был обновлен, добавлена информация о стоимости 19 технических средств реабилитации (изделий). Информация о стоимости оставшихся трех технических средств реабилитации (изделий) будет опубликована после проведения закупок указанных технических средств реабилитации.

Практика использования проактивных форм работы, направленных на принятие мер по обеспечению социальной защиты прав инвалидов, будет продолжена и в будущем.

3.3. Право на охрану здоровья и медицинскую помощь

Неотъемлемым и неотчуждаемым благом, принадлежащим человеку от рождения и охраняемым государством, является здоровье. Конституция Российской Федерации относит его к числу значимых ценностей, гарантируя каждому право на охрану здоровья, медицинскую и социальную помощь.

В соответствии с действующим законодательством одной из гарантий реализации права на охрану здоровья выступают качественные, безопасные и доступные лекарственные препараты.

Достаточно регулярно в адрес Уполномоченного поступали обращения, связанные с лекарственным обеспечением льготных категорий граждан.

Указанные обращения находились на контроле у Уполномоченного до получения информации о полном обеспечении заявителей необходимыми лекарственными препаратами.

По данным Министерства здравоохранения Республики Татарстан, в 2021 году для обеспечения льготных категорий граждан медицинской продукцией из федерального бюджета было выделено 1,815 млрд рублей, из средств бюджета Республики Татарстан – 1,090 млрд рублей. Однако финансовых средств, выделяемых в целях обеспечения потребности в льготных лекарствах, недостаточно. Дефицит финансирования в 2021 году составил ориентировочно 3 млрд рублей (без учета Спинразы).

В свою очередь, в неординарных случаях Уполномоченный считал необходимым обратиться к руководству республики с просьбой об изыскании финансовой возможности для обеспечения льготной категории граждан лекарственными препаратами.

Так, в наш адрес поступило обращение от жительницы г. Нижнекамска в интересах своей несовершеннолетней дочери, признанной ребенком-инвалидом, которой по жизненным показаниям и по заключению ФГБУ НМИЦ им. Д. Рогачева был назначен не зарегистрированный на территории Российской Федерации лекарственный препарат «Гамманорм». Ребенок был обеспечен лекарственным препаратом за счет благотворительного фонда «РУСФОНД» до августа 2021 года. Бесперебойное обеспечение лекарственным препаратом несовершеннолетнего ребенка затруднялось отсутствием финансирования.

Уполномоченный обратился к руководству республики с просьбой рассмотреть вопрос о выделении денежных средств на покупку дорогостоящего лекарственного препарата. Правительством республики были изысканы финансовые средства, ребенок был обеспечен указанным лекарственным препаратом.

Неотъемлемым элементом реализации права на охрану здоровья является оказание доступной первичной медико-санитарной помощи. Уполномоченный получает из различных источников информацию о невозможности попасть на прием к врачу или о длительном ожидании приема врача. В каждом таком случае информация проверяется, и при ее подтверждении мы обращаем внимание учреждений здравоохранения на необходимость обеспечить право гражданина на медицинскую помощь.

В адрес Уполномоченного поступило обращение от жителя Габишевского сельского поселения Лаишевского муниципального района о непроведении планового осмотра и вакцинации новорожденного ребенка в Габишевской врачебной амбулатории в связи с отсутствием врача-педиатра и нахождением

медицинской сестры в отпуске по беременности и родам. При этом из содержания обращения также следовало, что в другую медицинскую организацию ребенок не был направлен.

Уполномоченным было направлено письмо главному врачу ГАУЗ «Лаишевская центральная районная больница» о необходимости принять оперативные меры по организации медицинской помощи новорожденному ребенку врачом-педиатром в Габишевской врачебной амбулатории. ГАУЗ «Лаишевская центральная районная больница» был дан ответ об организации приема врачом-педиатром по графику.

Мониторинг ситуации по доступности записи на прием к врачу осуществлялся нами посредством модерации уведомлений, поступающих в ГИС РТ «Народный контроль» по направлению «Здравоохранение». Аналитическая информация об общем количестве поступающих уведомлений по направлению «Здравоохранение» (до 1 июня 2021 года по категории «Поликлиники и больницы»), а также об учреждениях здравоохранения, в отношении деятельности которых поступало значительное число уведомлений, направлялась Премьер-министру Республики Татарстан А.В. Песошину и в Министерство здравоохранения Республики Татарстан.

В 2021 году жители республики стали чаще оценивать качество оказания услуги «Запись на прием к врачу» посредством Портала государственных и муниципальных услуг Республики Татарстан и в мобильном приложении «Услуги РТ» (199 тысяч раз). В качестве модератора Порядка организации и проведения оценки качества оказания услуг населению, утвержденного постановлением Кабинета Министров Республики Татарстан от 29.12.2018 № 1319, нами осуществлялся анализ результатов оценки качества оказания услуги «Запись на прием к врачу», и по его итогам направлялась информация об учреждениях здравоохранения, которым выставлялись низкие оценки, в Министерство здравоохранения Республики Татарстан.

Как и в 2020 году, обратили на себя внимание обращения граждан о нарушении их права на признание инвалидом. В 2021 году поступил ряд обращений граждан по указанному предмету в связи с непринятием медицинской организацией мер по оформлению направления на медико-социальную экспертизу.

Так, через систему ЕГИС «ГЛОНАСС+112» поступило обращение от жителя Аксубаевского муниципального района в интересах своей матери, у которой в октябре 2020 года случился инсульт. В ходе беседы заявитель пояснил, что необходимые диагностические процедуры были пройдены, однако сотрудниками медицинской организации не заполнялась форма для направления на медико-социальную экспертизу.

Уполномоченным был направлен запрос в ГАУЗ «Аксубаевская центральная районная больница» о разъяснении сложившейся ситуации. Из ответа на запрос следовало, что направление гражданина на медико-социальную экспертизу не было оформлено по причинам организационного характера. Впоследствии документы были направлены на медико-социальную экспертизу, и инвалидность гражданину была установлена.

В связи с неопределенностью сроков оформления направления на медико-социальную экспертизу к нам поступило обращение от жителя Нижнекамского муниципального района. После нашего обращения в адрес главного врача ГАУЗ «Нижнекамская центральная районная многопрофильная больница» соответствующие документы были оформлены.

Обращение аналогичного содержания поступило также из Зеленодольского муниципального района.

С учетом обзора проблемных вопросов считаем целесообразным предложить Министерству здравоохранения Республики Татарстан принять дополнительные меры по организации своевременной записи к специалистам медицинских организаций, осуществляющим оказание амбулаторно-поликлинической помощи в рамках программы государственных гарантий бесплатного оказания гражданам медицинской помощи на территории Республики Татарстан. Также, по нашему мнению, представляется целесообразным регламентировать процедуру оформления медицинскими организациями направлений граждан на медико-социальную экспертизу после проведения необходимых диагностических, лечебных и реабилитационных или абилитационных мероприятий.

3.4. Право на образование

Одним из основных конституционных прав граждан является право на образование. В настоящее время образовательные организации являются основной социальной средой для воспитания и развития ребенка. Именно перед ними стоит главная государственная задача по воспитанию высокообразованной личности, обладающей активной гражданской позицией, способной занять достойное место в жизни.

Уполномоченным в течение года рассматривались обращения, связанные с реализацией прав граждан на образование, осуществлялись сбор и анализ информации от государственных органов, органов местного самоуправления, в целях дальнейшего изучения и внесения предложений по точечным проблемам реализации права на образование, регулярно отслеживалась

новостная лента в средствах массовой информации, содержащая информацию о работе системы образования.

В целях активного взаимодействия с участниками образовательных отношений и оперативного реагирования на факты нарушения требований законодательства об образовании Уполномоченным в начале учебного года проводилась телефонная «горячая линия» с приглашением представителей Министерства образования и науки Республики Татарстан, прокуратуры Республики Татарстан, Комитета Государственного Совета Республики Татарстан по образованию, культуре, науке и национальным вопросам. В ходе указанной «горячей линии» поступило 138 обращений.

В частности, в прошедшем году Уполномоченным осуществлялась правозащитная деятельность по вопросам, связанным с приемом детей в дошкольные образовательные организации, с обеспечением подвоза детей до образовательных организаций, с разрешением конфликтных ситуаций между участниками образовательного процесса, а также с обеспечением бесплатным двухразовым питанием детей с ограниченными возможностями здоровья.

В целях обеспечения доступности образования в республике реализуются мероприятия по созданию дополнительных мест в образовательных организациях. В 2021 году в Республике Татарстан построено 17 детских садов, из них в рамках национальных проектов «Демография» – 13 детских садов, «Жилье и городская среда» – три детских сада и один детский сад был построен за счет средств республики, суммарная мощность указанных дошкольных образовательных организаций составляет 3 220 мест, в том числе 1 722 места для детей от трех до семи лет. В прошедшем году было построено и введено в эксплуатацию семь новых общеобразовательных школ. При этом федеральное софинансирование было осуществлено только по двум школам.

Несмотря на принимаемые меры, вопросы, связанные с обеспечением доступности образования, не теряют своей актуальности как в дошкольных образовательных организациях, так и в общеобразовательных организациях.

В соответствии с действующим законодательством отсутствие в образовательной организации свободных мест является единственной причиной, по которой ребенку может быть отказано в приеме. В связи с этим Уполномоченным принимались меры реагирования при получении информации об отказе в приеме в дошкольные образовательные организации по иным причинам.

Так, при рассмотрении обращения жителя Лаишевского муниципального района по вопросу необеспечения его ребенка местом в детском саду нами был выявлен факт отказа в предоставлении места в связи с нехваткой педагогических кадров и технического персонала. Общая проектная мощность

детского сада составляет 260 мест (14 групп). При этом фактическое количество детей на 06.09.2021 составляло 197 детей, функционировало девять групп. Уполномоченный пришел к выводу о возможном дополнительном зачислении детей в детский сад исходя из имеющегося педагогического состава, в результате проведенной работы в указанный детский сад было зачислено 27 детей.

Анализ информации, полученной из Министерства образования и науки Республики Татарстан, свидетельствует, что, помимо Лаишевского муниципального района, заметный дефицит педагогических кадров наблюдается и в других муниципальных образованиях республики – в г. Казани (1497 единиц), г. Набережные Челны (489), Нижнекамском (513), Альметьевском (96), Зеленодольском (80), Елабужском (68), Высокогорском (76) муниципальных районах (данные по состоянию на 01.12.2021). В целом по республике на указанную дату имелось в наличии 3 095 открытых вакансий педагогических работников детских садов.

В связи с изложенным считаем необходимым муниципальным органам управления образования провести анализ причин, по которым дошкольные образовательные организации не укомплектованы педагогическими кадрами, в том числе изучить, были ли приняты исчерпывающие меры по заполнению вакантных должностей персоналом (было ли передано в органы службы занятости сообщение о вакансиях, размещалась ли информация в средствах массовой информации, в сети «Интернет», обращались ли к выпускникам профессиональных образовательных организаций и образовательных организаций высшего образования), и на его основе рассмотреть дополнительные способы обеспечения дошкольных образовательных организаций педагогическими кадрами.

Одной из масштабных проблем доступности общего образования можно назвать отсутствие общеобразовательных организаций в новых микрорайонах. В условиях отсутствия образовательных организаций в активно строящихся жилых комплексах для граждан является актуальным вопрос об организации подвоза их несовершеннолетних детей к месту учебы. В течение года Уполномоченным уделялось пристальное внимание решению вопросов, связанных с организацией подвоза детей до образовательных организаций и безопасностью перевозок.

Так, в наш адрес поступило 11 обращений по вопросу отсутствия школьного маршрута для детей, проживающих в поселках Бугульминского муниципального района: Березовка, Подлесный, Прогресс, и получающих образование в национальной школе – МБОУ «Татарская гимназия №14 имени Хади Атласи». Для решения указанного вопроса Уполномоченным было

направлено письмо главе Бугульминского муниципального района и заместителю Председателя Государственного Совета Республики Татарстан. В настоящее время вопрос решен положительно, 29 декабря 2021 года МБОУ «Татарская гимназия №14 имени Хади Атласи» выделен школьный автобус.

Также положительно был решен вопрос, поступивший в ходе телефонной «горячей линии» от родителей учащихся о предоставлении школьного автобуса для подвоза детей в МБОУ «Технологический лицей «Алгоритм» д. Куюки Пестречинского муниципального района. В целом в 2021 году муниципальные образования получили 120 новых школьных автобусов, на общую сумму 294 538 560 рублей.

Неотъемлемым условием успешности и гармоничного развития детей является создание комфортных условий обучения. В течение года Уполномоченным рассматривались жалобы о сложившихся конфликтных ситуациях между участниками образовательных отношений.

Получая обращения такого содержания, Уполномоченный считал необходимым осуществлять по ним выездные проверки совместно с сотрудниками департамента надзора и контроля в сфере образования Министерства образования и науки Республики Татарстан и отделами образования муниципальных образований.

Практика показывает, что одной из причин конфликтных ситуаций в школе является несвоевременное принятие мер со стороны администрации образовательной организации и классного руководителя по созданию благоприятного морально-психологического климата в классе.

Так, при рассмотрении обращения, поступившего из Нижнекамского муниципального района, о напряженной обстановке, возникшей между сыном заявителя и одноклассниками, нами были выявлены нарушение педагогической этики со стороны классного руководителя и неприятие мер по искоренению сложившейся конфликтной ситуации в классе.

Порой стороной конфликта является сам руководитель образовательной организации. Нарушение педагогической этики со стороны руководителя организации нами было выявлено в МБОУ «Средняя общеобразовательная школа № 135 с углубленным изучением отдельных предметов» Кировского района г. Казани и в МБОУ «Староашитская основная общеобразовательная школа» Арского муниципального района Республики Татарстан. По итогам проведенных проверок руководители образовательных организаций привлечены к дисциплинарной ответственности.

Представляется, что практика разрешения споров в стенах образовательной организации недостаточно эффективна и требует более

пристального внимания. В связи с изложенным считаем необходимым муниципальным органам управления образования принять дополнительные меры по недопущению конфликтных ситуаций в образовательных организациях и соблюдению педагогической этики руководителями образовательных организаций.

Действия образовательной организации должны быть направлены на создание благоприятных психолого-педагогических условий в образовательном процессе. Каждый ребенок, несмотря на имеющиеся физические, интеллектуальные, социальные, эмоциональные, языковые и другие особенности, должен быть вовлечен в общий, единый и целостный процесс обучения, воспитания, развития и социализации. Особое внимание требуется детям с ограниченными возможностями здоровья.

В Республике Татарстан создана и развивается система образования обучающихся с ограниченными возможностями здоровья (далее – ОВЗ) и с инвалидностью.

На базе 53 образовательных организаций и двух санаторных школ-интернатов реализуется адаптированная основная образовательная программа. 183 инклюзивные школы обеспечивают внедрение федеральных государственных образовательных стандартов начального общего образования обучающихся с ОВЗ и обучающихся с умственной отсталостью (интеллектуальными нарушениями). Для внедрения модели «Ресурсный класс» определены пять общеобразовательных школ: МБОУ «Средняя общеобразовательная школа № 65» Московского района г. Казани; МБОУ «Основная общеобразовательная школа № 168 с продленным днем обучения для детей с соматическими заболеваниями» Авиастроительного района г. Казани; МБОУ «Русско-татарская средняя общеобразовательная школа № 97» Приволжского района г. Казани; МБОУ «Средняя общеобразовательная школа № 156» Советского района г. Казани; МБОУ «Средняя общеобразовательная школа № 21 – образовательный центр «Дай 5» г. Альметьевска.

К сожалению, результаты рассмотрения обращений, поступающих от родителей детей с ОВЗ, указывают на нехватку кадров для работы с детьми с ОВЗ в общеобразовательных организациях.

Так, в адрес Уполномоченного поступило обращение родителей (законных представителей) детей с ОВЗ по вопросу ненадлежащей организации образовательного процесса для детей с ОВЗ в МАОУ «Многопрофильный лицей №11» Советского района г. Казани (далее – Лицей). В 2021 году в Лицее был открыт класс начального общего образования для обучения детей с интеллектуальными нарушениями. В связи с открытием такого класса

в штатное расписание Лицея 01.09.2021 внесены изменения с добавлением 0,35 ставки педагога-психолога, 0,75 ставки учителя-логопеда, 0,75 ставки учителя-дефектолога, четырех ставок тьютора, одной ставки социального педагога. Однако на момент проверки Лицей не был укомплектован педагогическими кадрами для детей с ОВЗ. Более того, в центр занятости информация
о вакантных должностях не была направлена, в связи с чем Уполномоченным было направлено письмо начальнику Управления образования города Казани о необходимости принятия мер по укомплектованию Лицея педагогическими кадрами (на момент написания доклада письмо Уполномоченного находилось на рассмотрении).

Безусловно, важную роль в процессе социализации и обучения детей с ОВЗ играют квалифицированные кадры, от грамотно построенных отношений зависит дальнейшее положение ребенка в обществе.

В наш адрес поступило обращение от родителя учащегося в образовательной организации г. Альметьевска Республики Татарстан по вопросу ненадлежащей организации работы с ребенком, у которого имелись задержка психоречевого развития и расстройство аутистического спектра.

В частности, классный руководитель, давая характеристику ребенка, который в сентябре первый раз пришел в школу, в первый класс и только начал посещать школу, указал на то, что ребенок испытывает сложности при овладении программным материалом и имеет низкую успеваемость по всем предметам. Мешает окружающим, пристает к людям, вмешивается в игру или беседу. В представленной характеристике, также было отмечено, что «такой ученик – постоянная головная боль для учителя». В ходе выездной проверки факты ненадлежащей организации работы со стороны администрации школы и классного руководителя подтвердились: школой не были созданы специальные условия для обучения ребенка с аутизмом.

Помимо рассмотрения обращений родителей детей с ОВЗ, Уполномоченный во взаимодействии с автономной некоммерческой организацией «Особые дети. Татарстан» принимал участие в реализации социальных проектов по следующим направлениям: развитие толерантного отношения к детям с ограниченными возможностями здоровья и инвалидам, в том числе путем проведения обучающих семинаров для персонала различных организаций и педагогов образовательных учреждений г. Казани, об особенностях людей с расстройствами аутистического спектра (далее – РАС) и иными ментальными нарушениями (проект «Безграничная Казань»); распространение успешных практик развития, абилитации и обучения детей,

передача знаний и навыков другим специалистам: педагогам, психологам, тьюторам, волонтерам, социальным работникам и др. (проект «Один дома»).

Отмечая необходимость создания благоприятных условий для детей с ОВЗ, нельзя не затронуть вопрос реализации прав детей с ОВЗ на бесплатное двухразовое питание в образовательных организациях.

Получая многочисленные обращения от родителей (законных представителей) о необеспечении детей с ОВЗ бесплатным двухразовым питанием, Уполномоченным был направлен запрос муниципальным образованиям республики. Из представленных ответов следовало, что единого подхода по обеспечению детей с ОВЗ бесплатным двухразовым питанием в школах не имеется, объем выделенных бюджетных средств в расчете на одного человека может существенно отличаться. В 19 муниципальных образованиях бесплатное двухразовое питание для детей с ОВЗ за счет бюджетных ассигнований не было предусмотрено, при этом муниципальными образованиями сообщалось, что вопросы финансирования мероприятий по организации бесплатного двухразового питания для детей с ОВЗ муниципальными образованиями будут рассмотрены при формировании бюджета муниципального района на 2022 год.

В начале декабря 2021 года Уполномоченным был направлен дополнительный запрос в муниципальные образования. Анализ представленной информации показал, что на 2022 год не предусматривались средства из местного бюджета для обеспечения бесплатным двухразовым питанием детей с ОВЗ в Атнинском и Нижнекамском районах. Уполномоченный считает необходимым, чтобы органы местного самоуправления указанных муниципальных образований республики в 2022 году выделили бюджетные ассигнования на обеспечение детей с ОВЗ бесплатным двухразовым питанием в общеобразовательных организациях при наличии соответствующих источников дополнительных поступлений в бюджет и (или) при сокращении бюджетных ассигнований по отдельным статьям расходов бюджета.

В целом, как видится, указанные проблемные вопросы, возникающие в связи с реализацией права на образование, должны решаться как путем их финансирования, так и посредством принятия управленческих решений.

3.5. Право на жилище

Жизненный уровень человека неразрывно связан с осуществлением его права на достаточное жилище. Необеспеченность жильем препятствует реализации других социально-экономических прав. Необходимость уважения жилища человека констатирована международно-правовыми актами

и закреплена Конституцией Российской Федерации и Конституцией Республики Татарстан.

Конституционное право на жилище должно обеспечиваться всем, вне зависимости от уровня дохода или доступа к экономическим ресурсам. Обеспечение данного права не означает аккумулирования средств для последующего распределения жилых помещений всем желающим. Покупка жилья или его строительство являются самостоятельным выбором большинства граждан, но роль государства и органов местного самоуправления заключается в оказании содействия в развитии жилищного строительства. Решение квартирного вопроса малоимущих, а также иных указанных в законах категорий граждан в целом не может считаться индивидуальным решением человека.

Республика Татарстан остается одним из лидеров среди субъектов Российской Федерации по возведению жилья. Согласно информации Министерства строительства, архитектуры и жилищно-коммунального хозяйства Республики Татарстан, по итогам 2021 года в республике введено 3 011 тыс. кв. метров жилья.

Вместе с тем обращения по улучшению жилищных условий по-прежнему регулярно поступают к Уполномоченному от представителей социально уязвимых категорий населения. В частности, к ним относятся жалобы граждан, которым было отказано в признании их нуждающимися в улучшении жилищных условий по договору социального найма или договору найма жилого помещения жилищного фонда социального использования.

Так, в наш адрес обратилась жительница Мамадышского района Республики Татарстан, семья которой не была признана нуждающейся в предоставлении жилого помещения по договору найма жилого помещения жилого фонда социального использования. Доводы заявительницы, с которыми она обратилась в наш адрес, были сочтены обоснованными, и после вмешательства Уполномоченного представленные ей ранее документы были рассмотрены в органе местного самоуправления повторно. В результате ее заявление было удовлетворено.

Уполномоченным принимались меры по обращениям татарстанцев, в которых отмечалось, что предоставляемое жилое помещение муниципального жилищного фонда не соответствует требованиям законодательства.

В наш адрес поступило обращение в интересах жителя Менделеевского района Республики Татарстан, признанного недееспособным, которому была предоставлена квартира (вторичное жилье) без проведения в ней текущего ремонта. Фактически из-за своего правового статуса при всем желании гражданин не мог самостоятельно сделать в ней ремонт. В итоге создалась

ситуация, когда в предоставленной квартире гражданин проживать не смог, но согласно информации заявителя, обратившегося в его интересах, оплата за коммунальные услуги производилась исправно.

Нами в орган местного самоуправления было направлено письмо о необходимости проведения ремонтных работ, а также письмо в органы прокуратуры. Надзорный орган согласился с нашей позицией. Согласно полученной информации, по данному факту прокурором Менделеевского района Республики Татарстан внесено представление руководителю исполнительного комитета района об устранении нарушений законодательства.

В течение года нами продолжалась работа по защите прав лиц из числа детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, в отношении которых Министерством образования и науки Республики Татарстан (уполномоченный орган по формированию списка детей-сирот и лиц, ранее относящихся к данной категории, которые подлежат обеспечению жилыми помещениями) принимались решения об отказе в признании их нуждающимися в улучшении жилищных условий.

В ряде случаев нами принимались меры реагирования, когда уполномоченным органом предъявлялись избыточные требования к перечню документов, представляемых при рассмотрении заявления о включении в список нуждающихся в улучшении жилищных условий, либо при принятии решения заявитель ошибочно считался не нуждающимся в обеспечении жилым помещением специализированного жилищного фонда по договору найма специализированного жилого помещения.

Так, в 2021 году нами приняты меры реагирования на решения Министерства образования и науки Республики Татарстан об отказе в рассмотрении заявления о включении в список детей-сирот, нуждающихся в улучшении жилищных условий, в случаях непредставления заявителем справки органов технической инвентаризации о наличии (отсутствии) права собственности на жилые помещения до 1 января 2000 года.

Уполномоченный обратился в Министерство образования и науки Республики Татарстан за разъяснением его правовой позиции по данному требованию, учитывая, что данный документ может быть получен уполномоченным органом в результате межведомственного запроса. В ответ министерство сделало ссылку на ответ органа технической инвентаризации от 06.04.2017, согласно которому в предоставлении справки уполномоченному органу на соответствующий запрос было отказано по причине того, что БТИ участником системы межведомственного электронного взаимодействия не является.

Нами было обращено внимание, что ответ органа технической инвентаризации датировался до вступления в силу постановления Правительства Российской Федерации от 04.04.2019 № 397 (указанный нормативный правовой акт вступил в силу 18 апреля 2019 года), которым определен исчерпывающий перечень документов, представляемых заявителем при подаче им заявления о включении в список детей-сирот в качестве нуждающегося в предоставлении жилого помещения специализированного жилищного фонда. Справка органа технической инвентаризации в нем не указана.

В связи с этим в апреле 2021 года Уполномоченным был направлен запрос в АО «Бюро технической инвентаризации Республики Татарстан» о возможности получения министерством на безвозмездной основе сведений о наличии (об отсутствии) жилых помещений на праве собственности у детей-сирот до 01.01.2000 посредством межведомственного запроса в настоящее время. На запрос получен утвердительный ответ, который был направлен в Министерство образования и науки в Республике Татарстан для учета в работе.

Работа по защите жилищных прав детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, и лиц из их числа осуществлялось нами не только в рамках поступивших жалоб. Представителем Уполномоченного продолжалось взаимодействие с министерством путем участия в качестве члена межведомственной жилищной комиссии по вопросам постановки на учет детей-сирот, лиц из числа детей-сирот, лиц, которые достигли возраста 23 лет (признанных до достижения совершеннолетия детьми-сиротами), в качестве нуждающихся в предоставлении жилого помещения по договору найма специализированного жилого помещения в тех случаях, когда для принятия решений указанным министерством приглашались представители других заинтересованных ведомств.

Так, например, с участием членов межведомственной жилищной комиссии было рассмотрено заявление жительницы Сабинского муниципального района Республики Татарстан о включении ее в список детей-сирот, нуждающихся в улучшении жилищных условий. Из материалов дела следовало, что по достижении совершеннолетия ей в рамках государственной поддержки развития жилищного строительства в системе социальной ипотеки была предоставлена квартира во временное пользование с правом ее приобретения в собственность при условии внесения задатка в размере 100 % стоимости квартиры. Учитывая данные обстоятельства, мы указали, что заключение договора найма жилого помещения, влекущее за собой лишь право временного пользования квартирой, способом обеспечения жильем лица

из числа детей-сирот не ниже установленных социальных норм не является. При этом не имеется сведений о том, что заявительницей совершались действия, свидетельствующие о ее намерении приобрести квартиру по программе социальной ипотеки, т.е. при государственной поддержке. Министерство образования и науки в Республике Татарстан согласилось с нашим мнением и по итогам рассмотрения заявления приняло решение о включении заявительницы в список детей-сирот, нуждающихся в улучшении жилищных условий.

Продление программы субсидирования ипотеки на новостройки в 2021 году продолжило бум жилищного кредитования. По размещенной в общем доступе информации Министерства строительства и жилищно-коммунального хозяйства Российской Федерации, Республика Татарстан вошла в число субъектов Российской Федерации, в которых льготная ипотека оказалась самой востребованной.

Обращения граждан, связанные с правоотношениями, возникшими между ними и кредитными организациями по заключенным кредитным договорам для приобретения жилья, периодически поступают к Уполномоченному. Предметом нескольких таких обращений в 2021 году являлись вопросы по реализации права на меры государственной поддержки, предусмотренные в отношении заемщиков, имеющих трех и более детей, по ипотечному жилищному кредиту.

Так, в наш адрес поступило обращение жителя г. Казани в связи с решением оператора программы льготного ипотечного кредитования АО «ДОМ.РФ» об отказе в предоставлении ему меры государственной поддержки в виде частичного погашения обязательств по ипотечному жилищному кредиту (займу) на основании Федерального закона от 03.07.2019 № 157-ФЗ «О мерах государственной поддержки семей, имеющих детей, в части погашения обязательств по ипотечным жилищным кредитам (займам) и о внесении изменений в статью 13.2 Федерального закона «Об актах гражданского состояния» как гражданину Российской Федерации, у которого в период с 1 января 2019 года по 31 декабря 2022 года родился третий ребенок и являющегося заемщиком по ипотечному жилищному кредиту. Причина отказа заключалась в том, что кредитные средства, согласно условиям кредитного договора, предоставлялись не только на приобретение жилого помещения, но и на услуги, связанные с регистрацией сделки. Изучив обстоятельства обращения, нами было направлено письмо в кредитную организацию с просьбой о принятии мер в интересах заявителя. В результате от банка был получен ответ со ссылкой на информацию АО «ДОМ.РФ»

о возможности пересмотра вопроса клиента по получению меры государственной поддержки в случае повторной подачи им документов.

Неотъемлемой частью соблюдения жилищных прав граждан является обеспечение комфортных условий проживания в жилых помещениях путем предоставления жилищных и коммунальных услуг надлежащего качества. В течение года нами в различных формах осуществлялась деятельность по обеспечению государственной защиты прав граждан в сфере жилищно-коммунального хозяйства, в том числе при взаимодействии с Государственной жилищной инспекцией Республики Татарстан, органами местного самоуправления и общественного жилищного контроля.

В частности, отдельные вопросы граждан решались при обращении заявителей на телефон тематической «горячей линии», организованной в Аппарате Уполномоченного.

На телефон «горячей линии» по вопросам предоставления жилищно-коммунальных услуг, проведенной в ноябре 2021 года, обратилась жительница г. Зеленодольска по вопросу принятия мер в связи с протечкой кровли в многоквартирном доме, в котором она проживает. В связи с поступившим обращением обслуживающей организацией был проведен латочный ремонт кровли.

По данным Государственной жилищной инспекции Республики Татарстан, основными темами, которые затрагивают граждане в своих обращениях, остаются вопросы содержания общего имущества собственников помещений в многоквартирных домах, качества предоставления жилищно-коммунальных услуг, начислений за жилищно-коммунальные услуги.

По факту письменных обращений о ненадлежащем исполнении управляющей организацией своих обязанностей данная информация доводилась до Государственной жилищной инспекции Республики Татарстан, и в результате органом, осуществляющим государственный жилищный надзор на территории Республики Татарстан, принимались соответствующие меры реагирования.

В свою очередь, в качестве примера можно также отметить, что к Уполномоченному поступила жалоба жителя г. Казани о неправильности начисления платы управляющей организацией за коммунальные услуги и непринятии мер по данному факту со стороны Государственной жилищной инспекции Республики Татарстан. Сочтя доводы заявителя обоснованными в части несогласия с решением контрольно-надзорного органа, Уполномоченный направил письмо в Государственную жилищную инспекцию Республики Татарстан. В результате при повторном рассмотрении обращения гражданина контрольно-надзорным органом в адрес управляющей организации

(ТСЖ «Фучика 72») было вынесено предостережение о недопустимости нарушения обязательных требований законодательства при начислении платы за коммунальные услуги по электроснабжению, холодному и горячему водоснабжению.

Помимо деятельности, связанной с защитой прав и законных интересов граждан при предоставлении жилищных и коммунальных услуг в конкретных ситуациях, в течение года также проводилась определенная аналитическая работа. В рамках реализации положений постановления Кабинета Министров Республики Татарстан от 29.12.2018 № 1319 «Об утверждении Порядка организации и проведения оценки качества оказания услуг населению» осуществлялся анализ результатов оценивания жителями республики, пользователями Портала государственных и муниципальных услуг Республики Татарстан, услуг, предоставляемых им управляющими организациями. При выявлении низких оценок информация об этом доводилась до ответственных исполнителей для принятия соответствующих мер.

Так, по итогам I квартала 2021 года нами в Комитет жилищно-коммунального хозяйства Исполнительного комитета муниципального образования г. Казани была направлена информация о низких оценках деятельности ООО «УК Старый город» и ООО «УК «Уют-Сервис». Сотрудниками указанных управляющих компаний были организованы подомовые обходы, собрания и встречи с инициативными группами жильцов. В ходе их проведения была собрана информация о тех недостатках в работе управляющих компаний, в связи с которыми деятельность в сфере жилищно-коммунального обслуживания оценивается так низко. В дальнейшем средняя оценка данных управляющих компаний выросла.

В ноябре 2021 года в г. Москве состоялось заседание Всероссийского координационного совета уполномоченных по правам человека на тему «Защита жилищных прав граждан и обеспечение условий для их осуществления». В связи с проведением указанного мероприятия нами внимание коллег было обращено на вступление в силу с 1 января 2022 года новой редакции части 3 статьи 160 Жилищного кодекса Российской Федерации, согласно которой компенсации расходов на оплату жилых помещений и коммунальных услуг будут лишаться лишь те граждане (имеющие право на компенсацию в соответствии с законодательством), чья задолженность на оплату жилых помещений и коммунальных услуг будет подтверждена вступившим в законную силу судебным актом. Учитывая, что на практике достаточно часто неполная оплата коммунальных услуг осуществляется потребителями в связи с несогласием с ее начисленным размером, нами Уполномоченному по правам человека в Российской Федерации

Т.Н. Москальковой была адресована просьба об обращении на федеральном уровне с предложением внести изменения в Правила предоставления коммунальных услуг собственникам и пользователям помещений в многоквартирных домах и жилых домов, утвержденные постановлением Правительства Российской Федерации от 06.05.2011 № 354, в части права исполнителя приостанавливать или ограничивать предоставление коммунальных услуг потребителям из-за их неполной оплаты лишь в случае, если задолженность по коммунальным услугам подтверждена вступившим в законную силу судебным актом.

С учетом введения в ГИС РТ «Народный контроль» категорий «Вывоз твердых коммунальных отходов», «Строительство контейнерной площадки», «Содержание контейнерной площадки» отдельным направлением нашей работы в 2021 году стал мониторинг ситуации по обращению с твердыми коммунальными отходами.

На правах главного модератора ГИС РТ «Народный контроль» Уполномоченным возвращены в работу уведомления жителей сельских населенных пунктов республики, не оснащенных площадками накопления твердых коммунальных отходов, которые были не согласны с фактически установленной периодичностью вывоза твердых коммунальных отходов, но в изменении графика вывоза им отказывалось без учета доводов заявителей о невозможности хранения отходов в течение длительного времени. Впоследствии региональным оператором принималось решение о корректировке графика вывоза твердых коммунальных отходов в сторону увеличения.

Отдельное внимание было уделено уведомлениям, в которых сообщалось об отсутствии мер по централизованному сбору твердых коммунальных отходов. Например, по результатам мониторинга по инициативе Уполномоченного Исполнительным комитетом Высокогорского муниципального района Республики Татарстан была организована работа по направлению техники для вывоза отходов в д. Малый Алат.

Информация о неисполненных уведомлениях граждан по вывозу твердых коммунальных отходов также озвучивалась на еженедельных заседаниях штаба Государственного комитета Республики Татарстан по тарифам по рассмотрению деятельности региональных операторов в сфере обращения с твердыми коммунальными отходами. В дальнейшем региональными операторами в короткие сроки принимались меры по их исполнению. Так, например, нами было отмечено увеличение числа неисполненных уведомлений по категории «Вывоз твердых коммунальных отходов», поступивших в ГИС РТ «Народный контроль» в первом полугодии 2021 года,

по Лаишевскому муниципальному району. Впоследствии меры по их исполнению были приняты, а во втором полугодии 2021 года количество несвоевременно исполненных уведомлений по категории «Вывоз твердых коммунальных отходов» в указанном районе существенно снизилось.

Участие в рассмотрении вопросов в сфере обращения с твердыми коммунальными отходами принималось нами и на других площадках, в том числе на публичном заседании проектного офиса по реализации проекта «Центр управления регионом» в Республике Татарстан (председателем которого является Уполномоченный), по результатам которого были выработаны предложения органам государственной власти Республики Татарстан, органам местного самоуправления и региональным операторам по обращению с твердыми коммунальными отходами в Республике Татарстан, направленные на охрану здоровья человека и окружающей среды при обращении отходов производства и потребления.

Проведение таких мероприятий позволяет более оперативно реагировать на обращения жителей республики о ненадлежащем оказании коммунальной услуги по обращению с твердыми коммунальными отходами и проблемных вопросах обеспечения права на благоприятную окружающую среду.

3.6. Право на благоприятную окружающую среду

Незыблемой социальной ценностью является реализация права человека на благоприятную окружающую среду. Удовлетворение потребностей граждан как потребителей товаров, работ и услуг за счет производственной деятельности не должно создавать угрозу экологической безопасности и, в конечном счете, жизни и здоровью человека.

Мониторинг соблюдения прав граждан на благоприятную окружающую среду осуществлялся нами в повседневном режиме посредством модерации уведомлений, поступающих в ГИС РТ «Народный контроль» по соответствующим категориям. Следует отметить возросшее число уведомлений граждан в ГИС РТ «Народный контроль» по направлению «Экология», в частности по категории «Свалки». Если в 2020 году по категории «Свалки» поступили 696 уведомлений, то в 2021 году – 993.

Значительное число уведомлений по категории «Свалки» в ГИС РТ «Народный контроль» поступало из Нижнекамского (231 уведомление) и Альметьевского (108) муниципальных районов. При этом имели место случаи, когда уведомления граждан надлежащим образом своевременно не рассматривались.

Так, в июне 2021 года нами был установлен факт длительного неисполнения уведомления в ГИС РТ «Народный контроль» по вопросу ликвидации несанкционированной свалки в д. Сарсаз-Бли Шингальчинского сельского поселения в Нижнекамском муниципальном районе. Ее ликвидация была запланирована на конец ноября 2021 года. Нами было выражено несогласие с установленным сроком исполнения уведомления по причине отсутствия его обоснования, и уведомление было возвращено в работу. В итоге меры по ликвидации несанкционированной свалки были приняты в июле 2021 года.

После инициированного Уполномоченным в качестве главного модератора ГИС РТ «Народный контроль» рабочего совещания по рассмотрению уведомлений в Альметьевском районе Исполнительным комитетом Альметьевского муниципального района была проведена масштабная работа по ликвидации незаконных свалок на территории двух сельских поселений.

Одним из основных условий реализации конституционного права граждан на благоприятную окружающую среду является обеспечение санитарно-эпидемиологического благополучия населения, включающего в себя обеспечение питьевой водой в количестве, достаточном для удовлетворения физиологических и бытовых потребностей.

Установившаяся летом 2021 года высокая температура воздуха в республике повлекла за собой увеличение числа уведомлений в ГИС РТ «Народный контроль» по вопросам организации водоснабжения в населенных пунктах (203 уведомления, 134 раза татарстанцы обращались с этим вопросом через ЕГИС «ГЛОНАСС+112»). Фактическое решение уведомлений по данному предмету ставилось на контроль. Одновременно с этим нами возвращались в работу уведомления, по которым своевременных действенных мер не принималось.

Так, о проблемах водоснабжения в населенном пункте сообщил житель поселка совхоза имени 25 Октября Лаишевского муниципального района. Ответственным исполнителем уведомления в лице Исполнительного комитета Лаишевского муниципального района оно было решено путем направления информации о бурении новой скважины в августе 2022 года без каких-либо пояснений о невозможности проведения данной работы в более ранние сроки. В связи с этим уведомление было возвращено в работу, и в результате сроки бурения новой артезианской скважины на водозаборе были установлены на ноябрь 2021 года.

Наряду с осуществлением модерации в ГИС РТ «Народный контроль», во взаимодействии с контрольно-надзорными органами и органами местного

самоуправления Уполномоченным рассматривались обращения граждан, содержащие сведения о массовом нарушении прав на благоприятную окружающую среду, которые поступили непосредственно в наш адрес.

Так, в наш адрес поступали обращения жителей нескольких жилых массивов г. Казани (Вознесенское, Самосырово, Привольный, Вишневка, Новая Вишневка, ЖК «Весна», ЖК «Светлая Долина», Константиновка, Салмачи, СНТ «Дорожник», СНТ «Полимер») о нарушении их прав на благоприятную окружающую среду при эксплуатации полигона ТКО «Восточный». В частности, заявители указывали на отсутствие оперативного реагирования по фактам превышения пределов допустимой концентрации загрязняющих веществ в зоне влияния полигона ТКО «Восточный», влекущего за собой едкий запах, который негативным образом сказывается на состоянии здоровья. Учитывая в том числе указанные доводы, Уполномоченный провел рабочее совещание с участием заинтересованных ведомств и инициативной группы граждан. В дальнейшем с целью более оперативного лабораторного контроля атмосферного воздуха в зоне влияния полигона ТКО «Восточный» в рамках рассмотрения обращений граждан Управлением Федеральной службы по надзору в сфере защиты прав потребителей и благополучия человека по Республике Татарстан совместно с федеральным бюджетным учреждением здравоохранения «Центр гигиены и эпидемиологии в Республике Татарстан» организовано взаимодействие с заявителями через групповой чат.

В целом деятельность Уполномоченного по защите прав человека на благоприятную окружающую среду осуществлялась в конструктивном взаимодействии с контрольно-надзорными органами и органами местного самоуправления.

Подводя итоги деятельности по защите социальных прав человека, можно отметить, что в течение прошедшего года в наш адрес также поступало значительное количество обращений по вопросам, связанным с установлением ограничительных мероприятий в целях предотвращения распространения новой коронавирусной инфекции на территории Республики Татарстан. Позиция Уполномоченного по наиболее распространенным вопросам в этой области отражалась на официальном сайте и в социальных сетях.

РАЗДЕЛ 4. ЗАЩИТА ПРАВ ЧЕЛОВЕКА В МЕСТАХ ПРИНУДИТЕЛЬНОГО СОДЕРЖАНИЯ

4.1. Защита прав человека в учреждениях уголовно-исполнительной системы

В соответствии с действующим федеральным законодательством уполномоченные по правам человека в Российской Федерации являются субъектами контроля за деятельностью учреждений пенитенциарной системы.

В 2021 году Уполномоченным уделялось пристальное внимание вопросам, связанным с соблюдением прав подозреваемых и обвиняемых в совершении преступлений, заключенных под стражу, осужденных, отбывающих наказание в виде лишения свободы или в виде принудительных работ, граждан, к которым применены принудительные меры медицинского характера в порядке уголовного судопроизводства, лиц, которым назначено наказание в виде административного ареста.

Всего в Аппарат Уполномоченного в прошедшем году от лиц, находящихся в учреждениях уголовно-исполнительной системы, поступило 371 обращение.

Помимо рассмотрения жалоб, продолжена практика проведения Дней правовой помощи для осужденных в исправительных учреждениях в режиме видеоконференцсвязи с представителями государственных органов, Управления Минюста России по Республике Татарстан, членами ОНК РТ по вопросам исполнения наказаний в исправительных учреждениях.

В отчетном году было проведено четыре совместных тематических приема в рамках Дней правовой помощи, на которых принят 31 осужденный.

В целях решения отдельных проблемных вопросов Уполномоченным организовывались рабочие совещания с участием органов прокуратуры, УФСИН России по Республике Татарстан, ФКУЗ «Медико-санитарная часть № 16» ФСИН России, Министерства внутренних дел по Республике Татарстан, исполнительных органов государственной власти Республики Татарстан, органов местного самоуправления, общественных организаций.

Так, в коллегиальном формате рассматривались вопросы, связанные с обеспечением прав лиц, находящихся в местах принудительного содержания, на оказание им медицинской помощи, в том числе при наличии у них инфекционных заболеваний. По вопросам оказания медицинской помощи в исправительных учреждениях в 2021 году поступило 75 обращений.

Оценивая ситуацию в целом, можно отметить общую тенденцию к снижению в исправительных учреждениях распространенности (заболеваемости) ВИЧ-инфекции и первичной заболеваемости активным туберкулезом. Продолжается увеличение охвата ВИЧ-инфицированных высокоактивной антиретровирусной терапией, совершенствуется материально-техническая база филиалов МСЧ путем закупки нового медицинского оборудования и введения в эксплуатацию в отдельных регионах ПЦР лабораторий для диагностики ВИЧ-инфекции, вирусных гепатитов, туберкулеза.

С другой стороны, в ряде случаев при рассмотрении жалоб на нарушение права на оказание медицинской помощи доводы заявителя являлись, по нашему мнению, обоснованными.

Так, в связи с отказом в стационарном обследовании ввиду наличия у него инфекционного заболевания (туберкулеза легких) к Уполномоченному обратился осужденный А., содержащийся в ФКУ СИЗО-3 УФСИН России по Республике Татарстан. После нашего вмешательства заявитель был направлен на стационарное обследование и лечение в филиал «Больница» для определения дальнейшей тактики лечения.

Аналогичные меры были приняты по обращению осужденного гражданина Т., отбывающего наказание в ФКУ ИК-5 УФСИН России по Республике Татарстан, обратившегося к Уполномоченному в ноябре прошедшего года с просьбой об оказании содействия в его медикаментозном лечении и дополнительном обследовании ввиду наличия у него сахарного диабета и появившихся проблем с состоянием здоровья.

Во взаимодействии с органами прокуратуры, УФСИН России по Республике Татарстан, ФКУЗ «Медико-санитарная часть № 16» ФСИН России и уполномоченными по правам человека в субъектах Российской Федерации Приволжского федерального округа нами были изучены вопросы, связанные с освобождением осужденных от отбывания наказания в связи с тяжелой болезнью.

Только за 10 месяцев 2021 года комиссией о медицинском освидетельствовании осужденных, представляемых к освобождению от отбывания наказания в связи с болезнью, ФКУЗ «Медико-санитарная часть № 16» ФСИН России проведено 48 освидетельствований; к освобождению представлен – 41; освобождены – 35 (с учетом проведенных освидетельствований в 2020 году); умерли до суда – 5; умерли до вступления решения суда в законную силу – 3; отказано судом – 5 (из них один впоследствии скончался).

Учитывая, что данная проблематика свойственна и для других субъектов Российской Федерации, Уполномоченный изложил свою оценку ситуации на проведенном в мае 2021 года в г. Красноярске заседании Всероссийского координационного совета уполномоченных по правам человека в докладе на тему «Оказание медицинской помощи в контексте ресоциализации осужденных и лиц, освободившихся из мест лишения свободы», в ходе которого озвучил ряд предложений по внесению изменений в Правила медицинского освидетельствования осужденных, ходатайствующих об освобождении (представляемых к освобождению) от отбывания наказания в связи с болезнью, утвержденные постановлением Правительства Российской Федерации от 06.02.2004 № 54.

В течение прошедшего года Уполномоченным принимались меры, направленные на восстановление нарушенных прав граждан, отбывающих наказание в виде лишения свободы, на социальную защиту.

В случае утраты гражданином здоровья должен быть соблюден принцип его социальной защищенности. Нахождение граждан, являющихся инвалидами, в местах лишения свободы не должно лишать их права на предоставление технических средств реабилитации согласно имеющимся индивидуальным программам реабилитации или абилитации инвалида.

Согласно информации УФСИН России по Республике Татарстан, количество подозреваемых, обвиняемых и осужденных, находящихся в учреждениях уголовно-исполнительной системы, являющихся инвалидами I, II, III групп, составило 238 человек, из них инвалидов I группы – 6, II группы – 113, III группы – 119.

К Уполномоченному в октябре 2021 года обратился осужденный гражданин Б., инвалид II группы, отбывающий наказание в ФКУ ИК-8 УФСИН России по Республике Татарстан, по вопросу о необходимости получения технических средств реабилитации.

В ходе рассмотрения жалобы заявителя было установлено, что по результатам проведенной медико-социальной экспертизы в соответствии с имеющимися стойкими функциональными нарушениями, приводящими к ограничению жизнедеятельности в категории способности к передвижению 2 степени, способности к трудовой деятельности 2 степени, заявителю была разработана индивидуальная программа реабилитации или абилитации инвалида сроком на год.

С целью компенсации стойкого ограничения жизнедеятельности ему рекомендованы в том числе следующие технические средства реабилитации: протез бедра лечебно-тренировочный и протез бедра для купания. Вопрос

обеспечения его протезами не был решен более года, и в течение этого периода заявитель имел возможность передвигаться самостоятельно только на костылях.

Уполномоченный обратился в адрес начальника УФСИН России по Республике Татарстан с просьбой о принятии мер по получению заявителем необходимых ему технических средств реабилитации в соответствии с его индивидуальной программой реабилитации или абилитации инвалида. По полученной информации указанные технические средства реабилитации гражданину Б. выданы.

В ходе посещения исправительных учреждений нами детально изучена ситуация по созданию в них условий для доступной среды инвалидов.

В ходе проверок установлено, что в ФКУ ИК-3, ИК-5, ИК-8 УФСИН России по Республике Татарстан не учтены потребности в передвижении отбывающих наказание в этих исправительных колониях инвалидов с нарушениями опорно-двигательного аппарата и инвалидов, передвигающихся на креслах-колясках.

Так, на момент посещения ФКУ ИК-3 УФСИН России по Республике Татарстан было установлено, что входная группа в жилое помещение, где содержатся инвалиды-осужденные, не оборудована пандусом, вследствие чего доступ в него для инвалида-колясочника без посторонней помощи невозможен.

В жилом помещении ФКУ ИК-8 УФСИН России по Республике Татарстан, где содержится инвалид-осужденный с ампутированной нижней конечностью, передвигающийся на костылях, туалет был расположен в подвале, куда ведет крутая лестница. Преодолеть этот барьер самостоятельно осужденный физически был не в состоянии.

По итогам выявленных нарушений Уполномоченным в адрес начальника УФСИН России по Республике Татарстан направлены письма о необходимости принятия мер, направленных на создание доступной среды в указанных исправительных колониях для осужденных, являющихся инвалидами (на момент написания доклада письмо Уполномоченного находилось на рассмотрении). При этом в ФКУ ИК-3 УФСИН России по Республике Татарстан и ФКУ ИК-5 УФСИН России по Республике Татарстан в настоящее время, после наших замечаний меры по созданию доступной среды для осужденных инвалидов приняты.

Законодательство о социальной защите инвалидов предусматривает прямой запрет на любое различие, исключение или ограничение по причине инвалидности, целью либо результатом которых является умаление

или отрицание признания, реализации или осуществления наравне с другими всех гарантированных в Российской Федерации прав и свобод человека и гражданина в любой области. Данный принцип должен соблюдаться администрациями учреждений уголовно-исполнительной системы в отношении осужденных, являющихся инвалидами, при применении к ним мер поощрения и взыскания.

Так, к Уполномоченному поступила жалоба осужденного о несогласии с применением к нему меры взыскания в период нахождения в следственном изоляторе за невыполнение требования «руки за спину» при сопровождении его сотрудниками учреждения по коридору изолятора. При этом заявитель являлся инвалидом II группы и передвигался исключительно на костылях ввиду ампутации левой ноги и физически не мог выполнить данные требования. После вмешательства Уполномоченного, согласно представленной информации УФСИН России по Республике Татарстан, взыскание к заявителю было отменено.

Отдельно в прошедшем году с учетом анализа поступающих обращений граждан нами изучена ситуация по практике применения администрациями исправительных учреждений мер поощрения за добросовестное отношение к обучению к осужденным, в том числе к инвалидам, которые обучаются, но по причине физического состоянии здоровья не могут быть трудоустроены в исправительном учреждении.

В сентябре прошедшего года к Уполномоченному обратилась гр-ка У., мама осужденного инвалида, отбывающего наказание в ФКУ ИК-3 УФСИН России по Республике Татарстан, по вопросу возможности применения администрацией исправительного учреждения мер поощрения к тем осужденным, которых отличает добросовестное отношение к обучению. Сын заявительницы, отбывая наказание в виде лишения свободы, обучался рабочей специальности, имея хорошую успеваемость по большинству предметов, но у него имелись хронические заболевания и медицинские противопоказания, препятствующие его трудоустройству в исправительном учреждении.

Согласно положениям уголовно-исполнительного законодательства, добросовестное отношение к обучению может являться самостоятельным основанием для применения мер поощрения к осужденному, отбывающему наказание в виде лишения свободы. В связи с этим Уполномоченный считает необходимым отметить, что вопрос о применении меры поощрения за добросовестное отношение к учебе в отношении нетрудоустроенного осужденного должен определяться в том числе с учетом его состояния

и способности выполнять работу в период отбывания наказания в виде лишения свободы.

В свою очередь, обеспечению права лиц, находящихся в местах принудительного содержания, на обучение, а именно несовершеннолетних, содержащихся под стражей в следственных изоляторах, в прошедшем году нами было уделено отдельное внимание.

В марте прошедшего года Уполномоченным был организован ряд мероприятий на тему «Проблемные вопросы при получении несовершеннолетними лицами, подозреваемыми и обвиняемыми, содержащимися под стражей, качественного основного общего образования» с участием представителей прокуратуры, начальников учреждений уголовно-исполнительной системы, заинтересованных министерств и ведомств.

Их проведению предшествовала проверка организации процесса обучения несовершеннолетних подозреваемых и обвиняемых в следственных изоляторах, расположенных на территории республики, сотрудниками Аппарата и общественными помощниками Уполномоченного совместно с членами ОНК РТ.

По итогам проведенных мероприятий в адрес Министерства образования и науки Республики Татарстан нами направлены рекомендации о рассмотрении вопроса выделения ФКУ СИЗО-3 УФСИН России по Республике Татарстан (г. Бугульма) и ФКУ СИЗО-4 УФСИН России по Республике Татарстан (г. Мензелинск) учебно-наглядных пособий, учебников и учебной литературы для их использования в процессе обучения, которые бы отвечали требованиям действующих программ обучения, а также привлечения к общеобразовательному обучению педагогических работников, в том числе дистанционно.

Результатом проведенной совместной работы стали заключенные между следственными изоляторами и образовательными организациями соглашения на проведение в 2020/2021 и 2021/2022 учебных годах общеобразовательного обучения несовершеннолетних, а также обеспечение следственных изоляторов необходимыми учебниками и пособиями.

В будущем рекомендуем Министерству образования и науки Республики Татарстан осуществлять мониторинг обеспечения несовершеннолетних, содержащихся под стражей, учебниками и учебной литературой, отвечающими требованиям действующих программ обучения.

4.2. Защита прав человека в местах кратковременного принудительного пребывания граждан

Нормы международного права и национального законодательства предусматривают права лиц, находящихся в местах принудительного содержания, на создание им бытовых условий, отвечающих требованиям гигиены, санитарии и пожарной безопасности.

В прошедшем году представителями Уполномоченного проведено несколько проверок бытовых условий в изоляторах временного содержания и специальных приемниках отделов МВД России в районах республики.

По информации Министерства внутренних дел по Республике Татарстан, в 2021 году в рамках ассигнований, выделенных из федерального и регионального бюджетов, введено в эксплуатацию новое здание ОМВД России по Менделеевскому району с обустройством изолятора временного содержания, специального приемника, трех специальных помещений для задержанных лиц. Проведен капитальный ремонт учреждений полиции ОМВД России по Аксубаевскому, Елабужскому, Мензелинскому, Рыбно-Слободскому, Черемшанскому районам.

Сотрудником Аппарата Уполномоченного совместно с членами ОНК РТ в целях изучения условий содержания лиц посещены Управление МВД России по городу Казани, Отдел МВД России по Алексеевскому району, Отдел МВД России по Мензелинскому району, Отдел МВД России по Альметьевскому району, специальный приемник Управления МВД России по городу Казани для содержания лиц, подвергнутых административному аресту.

В ходе проверки камер изолятора временного содержания подозреваемых и обвиняемых и специального приемника для содержания лиц, арестованных в административном порядке, Отдела Министерства внутренних дел по Альметьевскому району были выявлены нарушения материально-бытового обеспечения содержащихся лиц в виде отсутствия бачков для питьевой воды в камерах изолятора, а также наличие в отдельных камерах специального приемника для содержания лиц, арестованных в административном порядке, клопов (согласно заявлениям содержащихся лиц), а в камерах изолятора временного содержания подозреваемых и обвиняемых вытяжной вентиляции в нерабочем состоянии.

По результатам рассмотрения письма Уполномоченного Министерством внутренних дел по Республике Татарстан проведена работа по устранению указанных нарушений. Недостатки, связанные с отсутствием в камерах указанных учреждений бачков для питьевой воды, были устранены.

В помещениях изолятора временного содержания и специального приемника проведена дополнительная дезинфекционная обработка.

В ходе проверки Отдела МВД России по Алексеевскому району было установлено, что для обеспечения питанием лиц, содержащихся в следственном изоляторе, органом внутренних дел был заключен договор на поставку питания с организацией, оказывающей такого рода услуги. Вместе с тем на момент проверки в договоре отсутствовало условие о поставке ежедневного трехразового питания в горячем виде. Тем самым усматривалось, что поставка питания не в горячем виде не будет считаться для исполнителя услуги нарушением условий договора. После проведения проверки соответствующие изменения в договор были внесены.

В ходе проверки Отдела МВД России по Мензелинскому району был установлен факт непредоставления питания лицу, содержащемуся в камере содержания задержанных, по установленной норме в нарушение пункта 3 Положения об условиях содержания лиц, задержанных за административное правонарушение, нормах питания и порядке медицинского обслуживания таких лиц, утвержденного постановлением Правительства Российской Федерации от 15.10.2003 № 627. По результатам письма Уполномоченного о фактах выявленных нарушений начальником данного отдела была проведена служебная проверка, по итогам которой виновные лица привлечены к ответственности.

По результатам выезда в специальный приемник Управления МВД России по городу Казани для лиц, подвергнутых административному аресту, было выявлено отсутствие в камерах, расположенных на 1, 2, 4 этажах, подводки горячей воды (на момент написания доклада письмо Уполномоченного находилось на рассмотрении).

4.3. Ресоциализация осужденных и лиц, освободившихся из мест лишения свободы

Наряду с медико-санитарным обеспечением и бытовыми условиями лиц, находящихся в местах принудительного содержания, считаем важным принятие мер, направленных на их социальную адаптацию (речь, прежде всего, о гражданах, отбывающих наказание в виде лишения свободы).

Считая, что процесс социальной адаптации для осужденного, отбывающего наказание в виде лишения свободы, должен формироваться в период отбывания им наказания, нами всячески поддерживались инициативы представителей общественных организаций, осуществляющих деятельность,

направленную на помощь лицам, отбывающим наказание в исправительных колониях, а также освобождающимся из мест лишения свободы.

Уполномоченным совместно с рядом общественных организаций в сотрудничестве с УФСИН России по Республике Татарстан, ФКУЗ «Медико-санитарная часть № 16» ФСИН России, Министерством здравоохранения Республики Татарстан и органами прокуратуры в ФКУ ИК-19 УФСИН России по Республике Татарстан, ФКУ ИК-2 УФСИН России по Республике Татарстан продолжена работа по реализации проекта по психокоррекции осужденных, попавших в зависимость от психоактивных веществ, на базе специально созданных в исправительных учреждениях республики «реабилитационных отрядов». На конец прошлого года реабилитационный либо постреабилитационный курс проходили несколько десятков человек.

Промежуточным этапом социальной адаптации гражданина, отбывающего наказание в виде лишения свободы, можно назвать замену этого наказания более мягким видом наказания, в том числе принудительными работами.

Развитие сети исправительных центров, обеспечивающих исполнение наказаний в виде принудительных работ, является одним из направлений развития современной уголовно-исполнительной системы до 2030 года. В целях расширения практики привлечения к труду соответствующей категории осужденных Концепцией развития уголовно-исполнительной системы Российской Федерации на период до 2030 года, наряду с развитием сети центров, предполагается участие бизнес-сообщества в их трудоустройстве на предприятиях, в том числе при строительстве крупных объектов.

В настоящее время на территории республики функционирует ФКУ «Исправительный центр № 1 УФСИН России по Республике Татарстан» (далее – ФКУ ИЦ-1 УФСИН) с лимитом наполнения до 300 мест, а также участок, функционирующий как исправительный центр (далее – УФИЦ) при ФКУ ИК-4 УФСИН России по Республике Татарстан (г. Нижнекамск), с возможностью размещения 100 осужденных.

В октябре прошедшего года создан участок ФКУ ИЦ-1 УФСИН на базе общежития АО «КВАРТ» на 50 осужденных мужского пола (г. Казань).

Из состоявших на учете 357 осужденных, находящихся в исправительных центрах, привлечены к труду 326 человек у 24 работодателей.

В свою очередь, считаем, что при определении задачи более масштабного привлечения к труду соответствующей категории осужденных должны быть учтены и их интересы. По мнению Уполномоченного, в настоящее время может иметь место недостаточная мотивация осужденных, отбывающих наказание

в виде лишения свободы, в его замене на принудительные работы в связи с действующим нормативным регулированием правил исчисления срока неотбытого наказания. Данное мнение основывается на том, что часть 3 статьи 79 Уголовного кодекса Российской Федерации не содержит отдельных правил исчисления срока неотбытого наказания, необходимого для решения вопроса об условно-досрочном освобождении, в случаях, если ранее неотбытая часть наказания заменялась более мягким видом наказания. Такой подход фактически ставит осужденного, которому в соответствии с действующим законодательством может быть заменен вид наказания, перед выбором, оставаться в исправительной колонии и принять попытку освободиться раньше по условно-досрочному освобождению или же отправиться в исправительный центр для отбывания принудительных работ, но освободиться позже.

В свою очередь, необходимость на территории республики организации работы по ресоциализации лиц, освобожденных из мест лишения свободы (независимо от основания освобождения их от отбывания наказания), установлена нормативным правовым актом Республики Татарстан (постановление Кабинета Министров Республики Татарстан от 29.07.2019 № 631 «Об организации в Республике Татарстан деятельности по ресоциализации лиц, освобожденных из мест лишения свободы»).

Надлежащая организация такой работы фактически может помочь тысячам людей. По данным УФСИН России по Республике Татарстан, в 2021 году из мест лишения свободы освобождены 3 964 человека.

В прошедшем году Уполномоченным проведен анализ информации органов местного самоуправления Республики Татарстан о работе межведомственных комиссий по вопросам ресоциализации лиц, освобожденных из мест лишения свободы, который показал, что в муниципальных районах (городских округах) Республики Татарстан созданы межведомственные комиссии по реализации комплекса мер социально-экономического и правового характера в целях реинтеграции в общество лиц, отбывших уголовное наказание в виде лишения свободы и (или) подвергшихся иным мерам уголовно-правового характера.

При этом из информации о работе межведомственных комиссий Дрожжановского, Мамадышского, Сармановского, Спасского муниципальных районов Республики Татарстан следует, что в них имеет место практика разработки индивидуальных программ ресоциализации бывших осужденных на основании их согласия и проведение с ними адресной работы.

Вместе с тем к нам продолжают поступать обращения, касающиеся трудового и бытового устройства лиц при освобождении их из мест лишения

свободы. В связи с этим предлагаем органам местного самоуправления направить в УФСИН России по Республике Татарстан и Министерство труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан информацию о мероприятиях по содействию ресоциализации лиц, освобождающихся из мест лишения свободы, которые могут быть проведены в рамках работы межведомственных комиссий на территории муниципальных районов (городских округов), и порядке их проведения. Представляется целесообразным, чтобы данная информация доводилась до сведения лиц, освобождающихся из мест лишения свободы, администрациями исправительных учреждений, а также была размещена на информационных стендах органов службы занятости.

Лицам, находящимся в местах принудительного содержания, с изъятиями и ограничениями, установленными уголовным, уголовно-исполнительным и иным законодательством Российской Федерации, гарантируются права и свободы граждан Российской Федерации. Деятельность по защите прав, свобод и законных интересов данной категории граждан будет продолжена.

РАЗДЕЛ 5. ЭФФЕКТИВНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В ЦЕЛЯХ СОБЛЮДЕНИЯ И ЗАЩИТЫ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА

5.1. Деятельность уполномоченного по правовому просвещению

Уполномоченный планирует и осуществляет свою деятельность, в том числе по правовому просвещению населения, создает и реализует социальные проекты на благо жителей Республики Татарстан в соответствии с рядом международных и внутригосударственных программных документов. Значительное место среди них занимает Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года, в которой сформулирован 15-летний план по достижению 17 Целей в области устойчивого развития.

В тексте Повестки прямо упоминается Всеобщая декларация прав человека и международные договоры по правам человека, 17 Целей устойчивого развития прямо или косвенно отражают стандарты в области прав человека. При анализе конкретной привязки прав человека к каждой цели и соответствующим задачам появляется взаимосвязь: подавляющее большинство из 169 задач (92 %) связаны с основными международными стандартами в области прав человека.

Цели в области устойчивого развития ООН и сформулированные в них задачи нашли свое отражение в Стратегии социально-экономического развития Республики Татарстан до 2030 года, которой также руководствуется в своей деятельности Уполномоченный, и республиканской Стратегии по правам человека (реализуется в Республике Татарстан с 2014 года).

По итогам заседания итоговой коллегии Министерства юстиции Республики Татарстан «Об итогах работы Министерства юстиции Республики Татарстан в 2020 году и задачах на 2021 год» в протокол было внесено предложение о создании рабочей группы по разработке Стратегии по правам человека в Республике Татарстан на 2022 – 2028 гг. (далее – Стратегия).

В течение года Уполномоченный неоднократно встречался с представителями органов публичной власти, общественных организаций, внося конкретные предложения по подготовке нового проекта Стратегии, которые были рассмотрены и включены в итоговый вариант Стратегии, утвержденный постановлением Кабинета Министров Республики Татарстан от 24.12.2021 № 1285 до 2028 года.

В целях обеспечения соблюдения, защиты и восстановления прав, свобод и законных интересов человека и гражданина Уполномоченный стремится исполнять задачи, определенные для него Законом Республики Татарстан от 03.03.2000 № 95 «Об Уполномоченном по правам человека в Республике

Татарстан», осуществляя в соответствии с целью устойчивого развития № 17 эффективное партнерство с органами публичной власти, с коллегами – омбудсменами регионов России и других стран, а также, что особенно важно, с институтами гражданского общества и представителями бизнеса.

Данный вопрос, наряду с ролью омбудсменов в достижении Целей в области устойчивого развития, стал темой обсуждения на заседании «круглого стола» 28 июня 2021 года, состоявшегося в рамках организованной Уполномоченным совместно с ФГАОУ ВО «Казанский (Приволжский) федеральный университет» и при поддержке Управления Верховного комиссара ООН по правам человека (УВКПЧ) VIII Международной летней школы «Права человека для новых поколений».

В 2021 году Летняя школа была организована на территории Республики Татарстан уже во второй раз и была посвящена правам молодежи и ее готовности решать проблемы изменения климата и миграции. Более 130 студентов из разных регионов России и государств-участников Содружества Независимых Государств смогли выстроить конструктивный научный диалог с экспертами и практиками в области прав человека, а также с приглашенными лекторами, представляющими договорные органы Организации Объединенных Наций, Управления Верховного комиссара ООН по правам человека, Международной организации по миграции, Продовольственной и сельскохозяйственной организации (FAO), Европейского межуниверситетского центра (EIUC) и Европейского суда по правам человека, а также известными представителями неправительственных организаций.

Участниками VIII Международной летней школы стали представители Консорциума ведущих университетов России, реализующих магистерскую программу по правам человека, а также Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова, Московского государственного областного университета, Санкт-Петербургского политехнического университета Петра Великого, Дипломатической академии МИД Кыргызской Республики им. К. Дикамбаева, Северо-Кавказского федерального университета, Всероссийской академии внешней торговли Министерства экономического развития Российской Федерации, Оренбургского института (филиала) университета имени О.Е. Кутафина (МГЮА), Казанского филиала Российского государственного университета правосудия, Вятского государственного университета, МИРЭА – Российского технологического университета и др.

В 2021 году Летняя школа стала одним из самых масштабных мероприятий Уполномоченного в сфере правового просвещения населения,

без которого невозможно поступательное движение в области соблюдения прав и свобод человека и гражданина.

В отчетный период в целях правового просвещения осуществлялись и иные регулярные формы работы, такие как занятия Школы правовых знаний при Уполномоченном для призывников и их родителей, для пожилых граждан, для родителей детей-инвалидов, мероприятия в рамках Всероссийской акции «Единый урок прав человека».

Несомненно, выстраивание эффективной системы правового просвещения невозможно без тесного взаимодействия органов публичной власти, учреждений образования, культуры, средств массовой информации, общественных объединений и иных организаций.

Опыт совместной работы Уполномоченного и РО ООО «Союз пенсионеров России» по Республике Татарстан (председатель правления – Л.Н. Мишина) свидетельствует об этом однозначно. Это тесное сотрудничество в сфере правового просвещения и оказания бесплатной и доступной правовой помощи начато в 2010 году и оформилось в Школу правовых знаний для слушателей «Университета третьего возраста».

В 2021 году с использованием программы Zoom проведено восемь онлайн-занятий Школы правовых знаний для слушателей «Университета третьего возраста», посвященных вопросам компетенции и деятельности Уполномоченного, оказания бесплатной юридической помощи, обеспечения прав граждан в сфере обязательного медицинского страхования, реализации регионального проекта «Программа системной поддержки и повышения качества жизни граждан старшего поколения «Старшее поколение» в рамках национального проекта «Демография», приобретения навыков финансовой безопасности, защиты прав граждан в сфере пенсионного обеспечения, социального обеспечения и актуальным вопросам наследственного права.

С января по май 2022 года планируется проведение еще пяти занятий по темам: обеспечение прав граждан на охрану здоровья и медицинскую помощь, а также в сферах обязательного медицинского страхования и предоставления жилищно-коммунальных услуг, актуальные вопросы наследственного права и приобретение навыков финансовой безопасности.

В связи с этим Уполномоченный считает необходимым предложить Министерству здравоохранения Республики Татарстан, государственному учреждению «Территориальный фонд обязательного медицинского страхования Республики Татарстан», Министерству строительства, архитектуры и жилищно-коммунального хозяйства Республики Татарстан, Государственной жилищной инспекции Республики Татарстан, а также Ассоциации «Региональный Центр общественного контроля в сфере жилищно-

коммунального хозяйства Республики Татарстан» принять деятельное участие в проведении данных правопросветительских мероприятий и направить своих представителей для выступления по указанным темам.

В целях оказания семьям, воспитывающим особенных детей, поддержки и помощи, в том числе правовой, Уполномоченным в 2021 году продолжена практика проведения занятий Школы правовых знаний для родителей (законных представителей) детей-инвалидов.

Всего проведено семь занятий по темам «Адаптивная физическая культура и спорт»; «Культурно-досуговые мероприятия для детей-инвалидов и инвалидов с детства старше 18 лет»; «Летний отдых и оздоровление детей-инвалидов»; «Сроки, порядок и льготы при начислении пенсии законным представителям детей-инвалидов»; «Обеспечение прав детей-инвалидов на медицинское обслуживание»; «Защита прав потребителей»; «Деятельность общественных организаций и органов местного самоуправления г. Казани для создания «доступной среды» и открытия ресурсных классов», в которых приняло участие более 300 человек.

Занятия Школы правовых знаний для призывников и их родителей, которые Уполномоченный проводит совместно с Военным комиссаром Республики Татарстан, способствуют формированию у будущих призывников верного и объективного представления о службе.

В 2021 году в период весеннего и осеннего призывов было проведено восемь занятий в Высокогорском, Камско-Устьинском, Альметьевском, Алькеевском, Пестречинском, Алексеевском, Мензелинском и Верхнеуслонском муниципальных районах для призывников и их родителей из 34 муниципальных районов республики. Общий охват слушателей Школы правовых знаний для призывников и их родителей – около 2 000 человек.

Практика сопровождения до мест несения службы ребят из Республики Татарстан в Аппарате Уполномоченного сложилась с 2011 года. Помимо сопровождения призывников, Уполномоченный, сотрудники его Аппарата и общественные помощники также посещают войсковые части.

В ходе посещения войсковых частей Уполномоченный и его представители проводят встречу с командованием части, беседуют с военнослужащими из Татарстана, знакомят их с компетенцией института омбудсмена, а также с правами военнослужащих и методами их защиты, осматривают казарменные помещения, учебные классы, столовую, медицинский пункт, душевые комнаты, тренажерный зал, с тем, чтобы убедиться, насколько комфортны условия несения военной службы ребятами из Республики Татарстан.

В 2021 году нами посещено 16 войсковых частей в республиках Башкортостан и Крым, Свердловской, Оренбургской, Самарской, Кировской областях, Хабаровском и Приморском краях. Работа в данном направлении будет продолжена в 2022 году.

Стало доброй традицией проведение для старшеклассников и студентов вузов лекций в рамках Всероссийской акции «Единый урок по правам человека», которая в отчетном году была посвящена 55-летию принятия Международного пакта о гражданских и политических правах и Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах, 15-летию Конвенции о правах инвалидов, 10-летию Декларации ООН об образовании и подготовке в области прав человека.

Мероприятия в рамках урока были организованы в 1 211 общеобразовательных организациях Республики Татарстан. В проведение Единого урока по правам человека были вовлечены 177 568 обучающихся и 7 923 педагога.

Проведены классические уроки, уроки-конкурсы рисунков, уроки-виртуальные экскурсии, уроки-исследования, сюжетно-ролевые игры, на которых учащиеся смогли познакомиться с Конвенцией о правах ребенка, Всеобщей декларацией прав человека, Конституцией Российской Федерации, с существующей системой защиты прав человека, с институтом уполномоченного по правам человека в Российской Федерации и Республике Татарстан, а также другими документами в сфере прав человека.

Кроме того, были организованы выставки книг и методической литературы в школьных библиотеках, проведены беседы «Знай свои права, уважай чужие», «Мои права», «Имею право, но обязан», «Я и закон», уроки правовой грамотности на тему «Законодательство и права человека», классные часы с показом видеороликов «Права детей в мультфильмах», правовые игры «Под защитой закона», квест-игры на знание Конституции Российской Федерации, прав ребенка («Ты должен знать и должен выполнять», «Знать одно, а выполнять обязан», «Я смогу и помогу»).

В 2021 году Уполномоченным для представителей управляющих многоквартирными домами организаций в целях повышения качества их работы и профилактики нарушения прав человека в сфере жилищно-коммунального хозяйства была организована серия обучающих семинаров-совещаний. Большое внимание в рамках обучения уделялось содержательной части обращений граждан, для того чтобы обратить внимание работников управляющих организаций на факты, беспокоящие население. В качестве экспертов выступили представители Государственной жилищной инспекции Республики Татарстан, Государственного комитета Республики Татарстан

по архивному делу, Ассоциации «Региональный центр общественного контроля в сфере жилищно-коммунального хозяйства Республики Татарстан».

Всего проведено семь семинаров, в которых приняли участие представители 206 организаций из всех муниципальных районов и городских округов Республики Татарстан.

4 июня 2021 года для представителей организаций торговли и органов публичной власти Республики Татарстан Уполномоченным был проведен также обучающий семинар «Организация «доступной среды» в социально значимых объектах для маломобильных групп населения». Экспертом по теме выступила общественный помощник Уполномоченного, координатор по направлениям «Юридическое сопровождение» и «Доступная среда» Регионального отделения Всероссийской организации родителей детей-инвалидов и инвалидов старше 18 лет с ментальными и иными нарушениями (ВОРДИ) М.А. Григорьева.

Другим, не менее важным и органично связанным с правовым просвещением направлением работы Уполномоченного является оказание бесплатной правовой помощи населению.

Сотрудники Аппарата Уполномоченного ежедневно осуществляют консультирование граждан лично или посредством телефонной связи.

Уполномоченный еженедельно по графику и вне его ведет прием граждан: лично, совместно, а также с выездом в муниципальные районы и городские округа Республики Татарстан.

Кроме того, в 2021 году Уполномоченный провел девять телефонных «горячих линий», в рамках которых консультации получили 515 человек, по актуальным вопросам: организация здорового горячего питания обучающихся в общеобразовательных организациях; две «горячие линии» по вопросам соблюдения прав граждан при призыве на военную службу; соблюдение прав граждан с ограниченными возможностями здоровья; соблюдение прав граждан в учреждениях уголовно-исполнительной системы; защита избирательных прав граждан в период подготовки и проведения выборов в Государственную Думу Федерального Собрания Российской Федерации; защита прав, свобод и законных интересов обучающихся; соблюдение трудовых прав граждан; вопросы жилищно-коммунального хозяйства.

5.2. Взаимодействие Уполномоченного с органами публичной власти и институтами гражданского общества

Помимо реализации собственных мероприятий, Уполномоченный оказывает поддержку некоммерческим организациям, осуществляющим реализацию социальных проектов.

Совместная с некоммерческими организациями работа по реализации социальных проектов – потенциал разрешения существующих и предупреждения назревающих социальных проблем. Данное взаимодействие позволяет сократить количество жалоб и обращений в органы публичной власти, решить вопросы граждан в более ранней стадии и в более оперативном порядке.

Уполномоченным в 2021 году в целях оказания содействия в реализации социальных проектов было направлено 11 писем поддержки некоммерческих организаций в адрес Фонда президентских грантов Российской Федерации, Благотворительного Фонда Сбербанка «Вклад в будущее», Кабинета Министров Республики Татарстан, Министерства экономики Республики Татарстан, Министерства труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан, Благотворительного фонда «Татнефть» и др.

В 2021 году Уполномоченным совместно с социальными партнерами продолжена практика реализации следующих социальных проектов.

Проект «Тест для Победы» общественной организации «Новый век» (генеральный директор – Л.А. Таишева) направлен на соблюдение прав человека за счет обеспечения доступа к услугам по профилактике, тестированию и медико-социальному сопровождению в связи с ВИЧ, снижение стигматизации темы ВИЧ/СПИДа.

В девяти субъектах Российской Федерации Приволжского федерального округа (Марий Эл, Республика Башкортостан, Республика Татарстан, Чувашская Республика, Удмуртская Республика, Ульяновская, Кировская, Самарская и Оренбургская области) работали три мультидисциплинарные команды (медицинский, социальный работники, волонтер, представитель Уполномоченного) на мобильных пунктах «Тест-мобиль» на базе автомобиля медицинского назначения.

Было осуществлено 540 выездов мультидисциплинарных команд. 60 035 человек приняли участие в мероприятиях, оказано 95 703 информационных, правовых, медицинских и социальных услуги. 16 122 человека прошли тестирование на ВИЧ-инфекцию. Каждому обратившемуся были предоставлены буклеты, где в краткой и доступной форме отражена информация по профилактике ВИЧ и ИППП, представлена ссылка

(QR-код) на инфоресурсы и службы помощи. Более 1000 человек получили правовые/юридические консультации.

Проект реабилитационных отрядов в исправительных колониях № 19 и № 2 Управления ФСИН России по Республике Татарстан реализуется совместно с общественными организациями «Вера» (председатель – А.Н. Дмитриев) и «Профилактика и инициатива» (председатель – А.Я. Зарипов) и направлен на профилактику зависимости от психоактивных веществ (алкоголя и наркотиков) и заболеваемости социально опасными заболеваниями (ВИЧ, туберкулез).

За 2021 год в реабилитационном отряде ФКУ ИК-19 УФСИН России по Республике Татарстан было проведено более 384 малых психотерапевтических групп, 144 лекции, 55 тренингов, более 600 индивидуальных консультаций, 45 осужденных проходили программу реабилитации в отряде. На 31.12.2021 в отряде находилось 23 человека, из них 15 проходили основную программу реабилитации, 8 – выходили на работу и проходили пост-лечебную программу.

На 31.12.2021 из ФКУ ИК-19 УФСИН России по Республике Татарстан освободились 17 осужденных, прошедших реабилитацию, о которых можно с уверенностью сказать, что они находится в ремиссии, продолжают успешно интегрироваться в социум, используя знания, умения и навыки, полученные в процессе реабилитации, со всеми поддерживается постоянный контакт.

За 2021 год в реабилитационном отряде ФКУ ИК-2 УФСИН России по Республике Татарстан проведено более 200 мотивационно-информационных консультаций, более 180 малых психотерапевтических групп, 86 лекций, 22 тренинга, более 212 индивидуальных консультаций.

На 31.12.2021 проходили программу реабилитации в отряде 39 человек. Шестеро закончили основной курс реабилитации, продолжают посещать пост-реабилитационную программу. Семь человек освободились из исправительной колонии, четверо из них продолжают реабилитацию.

Совместно с автономной некоммерческой организацией «Центр социальной реабилитации и адаптации» (генеральный директор – А.Г. Гайнутдинов) осуществляется работа по социальной реабилитации и адаптации лиц, освободившихся из мест лишения свободы, и оказанию помощи людям, оказавшимся в трудной жизненной ситуации, в том числе без определенного места жительства (проект «Приют человека»).

В частности, в рамках социального проекта «Приют человека» оказываются следующие виды помощи: предоставление питания; комплектов одежды; оказание услуг ночлега, бани, парикмахера.

В 2021 году в социальный приют «Приют человека» за помощью обратились более 38 000 человек, около 3 000 из которых являются лицами без определенного места жительства.

Также в 2021 году проведено 156 часов психологических консультаций (обратилось более 200 человек); проведено 156 часов юридических консультаций (обратилось 286 человек). Кроме того, 18 лицам была оказана помощь в отправке в другие регионы Российской Федерации.

При поддержке Уполномоченного в г. Казани в 2021 году открыто три мобильных пункта помощи социального проекта «Приют человека» по адресам: ул. Юлиуса Фучика, д. 52; ул. Липатова, д. 6; ул. Гудованцева, д. 6.

В течение 2021 года автономной некоммерческой организацией «Центр социальной реабилитации и адаптации», действующей при поддержке Уполномоченного, для отдельных граждан восстановлены 11 паспортов, 11 ИНН, 11 СНИЛС.

Во взаимодействии с Ассоциацией «Региональный центр общественного контроля в сфере жилищно-коммунального хозяйства Республики Татарстан» (исполнительный директор – Д.С. Романов) жителям Республики Татарстан оказывалась бесплатная юридическая помощь по вопросам жилищно-коммунального хозяйства в рамках телефонных «горячих линий», велась работа по правовому просвещению населения в рамках занятий школ правовых знаний и обучающих семинаров-совещаний.

Проекты «Один дома» и «Безграничная Казань» реализуются совместно с автономной некоммерческой организацией «Особые дети. Татарстан», осуществляющей свою деятельность на территории Республики Татарстан с 2019 года и успешно занимающейся, в том числе, реабилитацией и абилитацией детей с ментальными нарушениями, расстройствами аутистического спектра (далее – РАС), в реабилитационном центре ООО «АВА-Центр «Новая Планета».

Об эффективности работы по реабилитации детей с РАС силами данных организаций свидетельствуют отзывы родителей. Приведем пример такого отзыва: «Прошло несколько дней после окончания декабрьского выездного интенсива в Набережных Челнах, улеглась буря моих восторженных эмоций, теперь можно написать отзыв, руководствуясь здравым умом. Вот, мой ребенок сидит за столом и сообщает изумленным домочадцам, что тарелка – это посуда, а микроволновка – техника. Хотя буквально месяц назад он лишь эхом повторял слова. Вот, он пристает к брату со словами «щекочи меня» и «катай меня». Вот, отвечает воспитателю, что родился он 10 июля, и медленно выговаривает сложное названия родного города. На моем лице застывает гордая улыбка матери гениального ребенка, а в голове мелькают названия

освоенных протоколов: «Сортировка по категориям», «Транзитивные просьбы», «Интравербальное общение». Благодарю вас за то, что наделили меня этими бесценными навыками, вернули мне веру в своего ребенка, гордость за него, вдохновение идти дальше!»

Основное направление совместной деятельности Уполномоченного и АНО «Особые дети. Татарстан» – реализация социальных проектов по развитию толерантного отношения к детям с ограниченными возможностями здоровья и инвалидам.

В апреле – июле 2021 года на площадке Аппарата Уполномоченного и тренировочной квартиры АНО «Особые дети. Татарстан» был реализован социальный проект на средства гранта Президента Российской Федерации, предоставленного Фондом президентских грантов по направлению «Охрана здоровья граждан и пропаганда здорового образа жизни».

Основные цели проекта: популяризация вопроса обучения и адаптации детей с РАС, обучение родителей и профильных специалистов навыкам работы с детьми с РАС, трансляция реального опыта по обустройству тренировочной квартиры для занятий с детьми с РАС.

Участие в проекте приняли более 200 человек из 82 муниципальных организаций, государственных реабилитационных центров и некоммерческих организаций. Проект охватил шесть регионов Российской Федерации: Республику Саха (Якутия), Самарскую область, Ростовскую область, Кировскую область, Республику Марий Эл и Республику Татарстан.

В Республике Татарстан в теоретических семинарах приняли участие слушатели из 15 муниципальных районов, представители восьми муниципальных районов прослушали семинар в очном формате.

С 01 августа 2021 года на средства гранта Благотворительного фонда «Татнефть» начата реализация нового проекта «Безграничная Казань» – серии семинаров об особенностях коммуникации с людьми с РАС для персонала предприятий и организаций, оказывающих услуги организации детского, семейного досуга и общественного питания (кафе, рестораны, игровые центры, театры, библиотеки, иные общественные площадки и др.).

При поддержке Исполнительного комитета муниципального образования г. Казани, Управления образования ИКМО г. Казани было принято решение о расширении аудитории тренингов и включении в него специалистов, которые в первую очередь работают с детьми.

10 декабря 2021 года в Казани стартовала серия тренингов толерантности «Безграничная Казань» для педагогов образовательных учреждений, в которых обучаются особенные дети. По итогам тренинга педагоги будут подготовлены к проведению аналогичных тренингов толерантности для учеников своих

классов – нормотипичных детей – и будут проводить их в своих школах. В рамках тренингов планируется обучить около 500 педагогов образовательных учреждений.

Принято решение также о проведении в 2022 году Уполномоченным, Управлением образования Исполнительного комитета муниципального образования г. Казани и АНО «Особые дети. Татарстан» по итогам реализации проекта «Безграничная Казань» среди учащихся и педагогов общеобразовательных организаций конкурсов, направленных на пропаганду толерантного и уважительного общения среди учащихся и воспитанников общеобразовательных организаций г. Казани, а также на развитие и поддержку профессиональных качеств и творческого потенциала педагогических работников.

В связи с этим Уполномоченный считает необходимым предложить Министерству образования и науки Республики Татарстан также поддержать проведение данных конкурсов, а руководству общеобразовательных организаций г. Казани рекомендовать обеспечить активное участие педагогов и учащихся в данных конкурсах.

Также в 2021 году Уполномоченным совместно с общественными организациями инвалидов, родителей детей-инвалидов, с привлечением представителей органов местного самоуправления г. Казани, Управления ГИБДД МВД по Республике Татарстан был проведен мониторинг доступности социально значимых объектов на территории г. Казани (52 торговых центра, надземные и подземные пешеходные переходы).

В 2021 году Уполномоченным было заключено четыре соглашения о взаимодействии и сотрудничестве в целях обеспечения соблюдения, защиты и восстановления прав, свобод и законных интересов человека и гражданина с Центральной избирательной комиссией Республики Татарстан, Региональным отделением Всероссийской организации родителей детей-инвалидов и инвалидов старше 18 лет с ментальными и иными нарушениями (ВОРДИ), Региональным отделением Татарстана Межрегиональной пациентской общественной организации по первичному иммунодефициту, Национальным исламским благотворительным фондом «Ярдэм».

В деятельности Уполномоченного неоценимую помощь оказывают средства массовой информации. Работа со СМИ в рамках интервью, пресс-конференций, прямых линий, радиоэфиров открывает новые возможности по профилактике нарушения прав человека и является каналом правового просвещения населения республики. За 2021 год отснято более 45 видеорепортажей, опубликовано около 50 интервью для печатных и интернет-изданий.

Также Уполномоченным в 2021 году издано 5 420 экземпляров информационного буклета «Справочник военнослужащего по призыву», опубликованы 121 пост в социальной сети Instagram и 71 информационный материал на официальном сайте Уполномоченного, содержащие информацию о нововведениях в законодательстве или направленные на разъяснение положений нормативных актов.

Осуществление деятельности Уполномоченного в рамках рассмотрения обращений граждан, правового просвещения населения, оказания бесплатной юридической помощи, взаимодействия со СМИ с развитием информационных технологий все в большей степени происходит в цифровом пространстве, что ставит перед институтом вопрос об обеспечении защиты данных и неприкосновенности частной жизни, цифровой идентификации личности, использования технологий наблюдения в сети «Интернет».

В рамках взаимодействия с образовательными организациями высшего образования Уполномоченный планирует в 2022 году проведение конкурса студенческих работ по защите прав человека в цифровом пространстве. В связи с этим Уполномоченный считает необходимым предложить Министерству образования и науки Республики Татарстан и образовательным организациям высшего образования на территории Республики Татарстан поддержать проведение данного конкурса и обеспечить активное участие в нем обучающихся образовательных организаций высшего образования.

Уполномоченный и его представители в отчетном периоде принимали активное участие в работе Государственного Совета Республики Татарстан, его комитетов (Комитет по социальной политике, Комитет по законности и правопорядку и др.) и экспертных советов при них, Призывной комиссии Республики Татарстан, Комиссии по вопросам помилования в Республике Татарстан, Республиканской комиссии по делам несовершеннолетних и защите их прав, Комиссии по координации работы по противодействию коррупции в Республике Татарстан, Правительственной комиссии Республики Татарстан по профилактике правонарушений, Комиссии по предупреждению и ликвидации чрезвычайных ситуаций и обеспечению пожарной безопасности Республики Татарстан, Координационного совета при Управлении Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Татарстан, рабочего штаба Государственного комитета Республики Татарстан по тарифам по рассмотрению деятельности региональных операторов в сфере обращения с твердыми коммунальными отходами, общественных советов при министерствах и ведомствах Республики Татарстан и др.

5.3. Межрегиональное и международное сотрудничество Уполномоченного

В рамках взаимодействия с уполномоченными по правам человека в Российской Федерации Уполномоченным в 2021 году принято участие в двух заседаниях Всероссийского координационного совета уполномоченных по правам человека, в заседаниях Совета уполномоченных по правам человека, в семи заседаниях Экспертного совета при Уполномоченном по правам человека в Российской Федерации Т.Н. Москальковой.

Уполномоченным как председателем Координационного совета уполномоченных по правам человека в Приволжском федеральном округе инициировано проведение двух заседаний, посвященных вопросам практики и проблемам применения уполномоченными по правам человека в субъектах Российской Федерации полномочий по обращению в суд с административным исковым заявлением (иском) в защиту прав и свобод человека и гражданина; позиционированию уполномоченных по правам человека в социальных сетях и средствах массовой информации; обсуждению плана работы Координационного совета уполномоченных по правам человека в субъектах Российской Федерации Приволжского федерального округа на 2022 г., обсуждению проекта Кодекса этики уполномоченных по правам человека в Российской Федерации.

Уполномоченный принимает активное участие, в том числе с выступлениями, в международных научно-практических конференциях, организуемых коллегами – уполномоченными по правам человека и образовательными организациями, по вопросам защиты прав человека (Международная конференция «Правовой взгляд на семейные ценности»/«Legal views of family values», 29.10.2021; V Международная научно-практическая конференция «Проблемы защиты прав человека на евразийском пространстве: обмен лучшими практиками омбудсменов», 12.10.2021; IV Всероссийская научно-практическая конференция с международным участием «Актуальные вопросы обеспечения прав и свобод человека и гражданина: региональный вектор», 07.12.2021; Международная научно-практическая конференция «Права человека между универсализмом и регионализмом» (к 55-летию Международных пактов о правах человека и 60-летию Европейской социальной хартии), 16.12.2021 и др.).

В целях развития международного сотрудничества в области прав человека Уполномоченный регулярно участвует в выпуске информационного электронного бюллетеня Азиатской Ассоциации Омбудсманов, направляя коллегам-омбудсменам материалы о своей деятельности.

Также регулярно Уполномоченным направляются материалы о деятельности института омбудсмена в Республике Татарстан в рабочий аппарат Уполномоченного по правам человека в Российской Федерации для опубликования их на официальном сайте федерального омбудсмена.

В 2021 году с рабочим визитом в целях дальнейшего сотрудничества Аппарат Уполномоченного посетили Александер Шапиро-Сулиман, генеральный секретарь Международного инновационного центра жизни «Альянс народов мира», и Ишхан Расоев, первый заместитель генерального секретаря Альянса Народов Мира, учредитель и президент Благотворительного Фонда «Культурный Центр «Лалеш», Посол мира Федерации «За всеобщий мир». В рамках встречи обсудили организацию и проведение XII Международного экономического саммита «Россия – Исламский мир: Kazan Summit 2021», мной гостям представлен опыт работы Уполномоченного, Аппарата и общественных помощников Уполномоченного.

Также в отчетный период дважды Уполномоченный встречался с директором Бюро международной организации по миграции в г. Москве Абдусаттором Исмоиловичем Эсоевым по вопросам обеспечения соблюдения и защиты прав человека в сфере миграционных отношений.

В феврале 2021 года с участием А.И. Эсоева, а также представителей государственных, правоохранительных органов и институтов гражданского общества Республики Татарстан Уполномоченным был проведен круглый стол «Опыт работы Республики Татарстан, направленный на обеспечение прав мигрантов. Перспективы развития».

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Исходя из изложенных в докладе проблем, Уполномоченный предлагает государственным органам и органам местного самоуправления рассмотреть возможность осуществления ряда мер в целях обеспечения, соблюдения и защиты прав и свобод человека и гражданина.

1. В целях реализации избирательных прав граждан Центральной избирательной комиссии Республики Татарстан:

принять дополнительные меры по улучшению информирования избирателей об организации работы избирательных комиссий, о порядке голосования и кандидатах, в том числе в информационно-телекоммуникационной сети «Интернет», в особенности – в социальных сетях;

рассмотреть возможность размещения на официальном сайте Центральной избирательной комиссии Республики Татарстан и своевременного наполнения раздела «Правовое просвещение», а также рассмотреть вопрос о создании чат-бота в мессенджере «Телеграм» по вопросам реализации активного и пассивного избирательного права;

рассмотреть возможность проведения обучающих семинаров для сотрудников Аппарата Уполномоченного и общественных помощников Уполномоченного в муниципальных районах и городских округах республики по вопросам организации и проведения выборов в целях повышения эффективности работы по обеспечению соблюдения, защиты и восстановления избирательных прав граждан;

поддержать инициативу по предоставлению уполномоченным по правам человека в субъектах Российской Федерации полного функционала видеонаблюдения с функцией перемотки трансляции и направить соответствующее ходатайство в Центральную избирательную комиссию Российской Федерации;

совместно с органами местного самоуправления продолжить практику, направленную на обеспечение избирательных прав граждан с ограниченными возможностями здоровья, в том числе признанных инвалидами, в части исключения расположения помещений для голосования выше первого этажа зданий, в которых отсутствуют лифты либо иные устройства, предназначенные для подъема лиц с ограниченными возможностями здоровья, в том числе признанных инвалидами.

2. В целях реализации трудовых прав граждан:

исполнительным органам государственной власти Республики Татарстан и органам местного самоуправления при разработке ежегодного плана проведения плановых проверок по соблюдению подведомственными

организациями требований трудового законодательства и иных нормативных правовых актов, содержащих нормы трудового права, включать в него подведомственную организацию, если в ней произошел несчастный случай на производстве (если для включения такой подведомственной организации в ежегодный план проведения плановых проверок имеется основание, предусмотренное частью 4 статьи 4 Закона Республики Татарстан от 14.12.2019 № 100-ЗРТ «О ведомственном контроле за соблюдением трудового законодательства и иных нормативных правовых актов, содержащих нормы трудового права, в Республике Татарстан»);

органам местного самоуправления в рамках работы межведомственных комиссий по повышению уровня жизни и легализации доходов активизировать работу по выявлению организаций, в которых возможны риски выплаты заработной платы в размере менее чем установленный минимальный размер оплаты труда.

3. В целях реализации права детей, оставшихся без попечения родителей, на их воспитание органам местного самоуправления (органам опеки и попечительства) своевременно принимать меры по устройству детей, чьи родители или единственный родитель были лишены родительских прав на момент нахождения ребенка на лечении в медицинской организации.

4. В целях защиты прав совершеннолетних граждан, признанных в установленном порядке недееспособными и помещенных под надзор в образовательные организации, медицинские организации, организации, оказывающие социальные услуги, или иные организации, органам местного самоуправления (органам опеки и попечительства) при проведении плановых проверок указанных организаций в порядке, предусмотренном постановлением Правительства Российской Федерации от 17.11.2010 № 927, осуществлять оценку обеспечения сохранности недвижимого имущества, принадлежащего подопечным.

5. В целях соблюдения прав граждан на охрану здоровья и медицинскую помощь Министерству здравоохранения Республики Татарстан:

принять дополнительные меры, направленные на организацию своевременной записи к специалистам медицинских организаций, осуществляющих оказание амбулаторно-поликлинической помощи в рамках программы государственных гарантий бесплатного оказания гражданам медицинской помощи на территории Республики Татарстан;

принять меры по регламентации процедуры оформления медицинскими организациями направлений граждан на медико-социальную экспертизу после проведения необходимых диагностических, лечебных и реабилитационных или абилитационных мероприятий.

6. В целях соблюдения прав несовершеннолетних детей в сфере образования

муниципальным органам управления образованием:

провести анализ причин, по которым дошкольные образовательные организации не укомплектованы педагогическими кадрами, в том числе изучить, были ли приняты исчерпывающие меры по заполнению вакантных должностей персоналом (было ли передано в органы службы занятости сообщение о вакансиях, размещалась ли информация в средствах массовой информации, в сети «Интернет», обращались ли к выпускникам учебных заведений), и на его основе рассмотреть дополнительные способы обеспечения дошкольных образовательных организаций педагогическими кадрами,

принять дополнительные меры по недопущению конфликтных ситуаций в образовательных организациях и соблюдению педагогической этики руководителями образовательных организаций;

органам местного самоуправления Атнинского и Нижнекамского муниципальных районов рассмотреть вопрос о выделении в 2022 году бюджетных ассигнований на обеспечение детей с ограниченными возможностями здоровья бесплатным двухразовым питанием в общеобразовательных организациях при наличии соответствующих источников дополнительных поступлений в бюджет и (или) при сокращении бюджетных ассигнований по отдельным статьям расходов бюджета.

7. В целях реализации жилищных прав отдельных категорий граждан Министерству образования и науки Республики Татарстан при рассмотрении заявлений о включении гражданина в список лиц, подлежащих обеспечению жилыми помещениями специализированного жилищного фонда в соответствии с Федеральным законом от 21.12.1996 № 159-ФЗ «О дополнительных гарантиях по социальной поддержке детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей», в каждом случае при определении уровня обеспеченности общей площадью жилого помещения учитывать лишь те жилые помещения, которые принадлежат заявителю на праве собственности или занимаются им либо членами его семьи на основании договора социального найма (с учетом возможности проживания заявителя в этих жилых помещениях).

8. В целях реализации права человека на благоприятную окружающую среду:

Министерству экологии и природных ресурсов Республики Татарстан активизировать работу в качестве модератора ГИС РТ «Народный контроль» по категории «Свалки»;

исполнительным комитетам Альметьевского и Нижнекамского муниципальных районов Республики Татарстан активизировать работу

в качестве ответственного исполнителя ГИС РТ «Народный контроль» по категории «Свалки».

9. В целях соблюдения и защиты прав лиц, отбывающих наказание в виде лишения свободы, освобожденных из мест лишения свободы:

Управлению Федеральной службы исполнения наказаний по Республике Татарстан рассмотреть вопрос о даче разъяснений руководителям исправительных учреждений, расположенных на территории Республики Татарстан, по применению мер поощрения к осужденным за добросовестное отношение к учебе;

Министерству образования и науки Республики Татарстан осуществлять мониторинг обеспечения несовершеннолетних, содержащихся под стражей, учебниками и учебной литературой, отвечающими требованиям действующих программ обучения;

органам местного самоуправления направить в УФСИН России по Республике Татарстан информацию о возможности содействия в ресоциализации лиц, освобожденных из мест лишения свободы, в рамках деятельности муниципальной межведомственной комиссии по вопросам ресоциализации лиц, освобожденных из мест лишения свободы, для дальнейшего информирования осужденных, освобождаемых от отбывания наказания, а также в органы службы занятости, подведомственные Министерству, труда, занятости и социальной защиты Республики Татарстан, для размещения указанной информации на информационных стендах.

10. В целях правового просвещения жителей республики:

Министерству образования и науки Республики Татарстан и образовательным организациям высшего образования на территории Республики Татарстан поддержать проведение Уполномоченным в 2022 году среди обучающихся образовательных организаций высшего образования конкурса студенческих работ по защите прав человека в цифровом пространстве и обеспечить активное участие в нем обучающихся образовательных организаций высшего образования;

Министерству образования и науки Республики Татарстан и руководству общеобразовательных организаций г. Казани поддержать проведение Уполномоченным, Управлением образования Исполнительного комитета муниципального образования г. Казани и АНО «Особые дети. Татарстан» среди учащихся и педагогов общеобразовательных организаций конкурсов, направленных на пропаганду толерантного и уважительного общения среди учащихся и воспитанников общеобразовательных организаций г. Казани, а также на развитие и поддержку профессиональных качеств и творческого

потенциала педагогических работников, и обеспечить активное участие педагогов и обучающихся в данных конкурсах;

Министерству здравоохранения Республики Татарстан, Государственному учреждению «Территориальный фонд обязательного медицинского страхования Республики Татарстан», Министерству строительства, архитектуры и жилищно-коммунального хозяйства Республики Татарстан, Государственной жилищной инспекции Республики Татарстан, а также Ассоциации «Региональный Центр общественного контроля в сфере жилищно-коммунального хозяйства Республики Татарстан» принять деятельное участие в проведении занятий Школы правовых знаний для слушателей «Университета третьего возраста» при Уполномоченном и направить своих представителей для выступления.

Уполномоченный по правам человека
в Республике Татарстан С.Х. Сабурская

г. Казань
Февраль, 2022 год

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА КЕШЕ ХОКУКЛАРЫ БУЕНЧА ВӘКАЛӘТЛЕ ВӘКИЛНЕҢ 2021 ЕЛДАГЫ ЭШЧӘНЛЕГЕ ТУРЫНДА

ЭЧТӘЛЕГЕ

Кереш..99

Бүлек 1. Гражданнарның мөрәҗәгатьләрен һәм аларның результатларын мониторингы анализлау..100

Бүлек 2. Граждан хокукларын һәм биремнәрен саклау. Тавыш бирү һәм сайланулы булу хокуклары...119

Бүлек 3. Вәкаләтле вәкилнең кешенең социаль, икътисадый һәм мәдәният хокукларын саклау буенча эшчәнлеге...126

3.1. Хезмәт хокуклары...126

3.2. Социаль тәэмин итүе хокукы...131

3.3. Сәламәтлек саклавы һәм медицина ярдәм хокукы................................137

3.4. Белем алуга хокук..139

3.5. Торакка хокук..145

3.6. Уңайлы әйләнә-тирә мохиткә хокук..151

Бүлек 4. Мәҗбүри тоту урыннарында кеше хокукларын яклау.......................154

4.1. Җинаять-җәза системасы учреждениеләрендә кеше хокукларын яклау...154

4.2. Гражданнарның кыска вакытлы мәҗбүри булу урыннарында кеше хокукларын яклау..159

4.3. Иректән мәхрүм итү урыннарыннан азат ителгән хөкем ителгәннәрне һәм затларны ресоциализацияләү...160

Бүлек 5. Кеше хокукларын саклау һәм яклау максатларында нәтиҗәле хезмәттәшлек...164

5.1. Хокукый агарту буенча вәкаләтле вәкил эшчәнлеге..............................164

5.2. Вәкаләтле вәкилнең гавами хакимият органнары һәм граждан җәмгыяте институтлары белән үзара хезмәттәшлеге...169

5.3. Вәкаләтле вәкилнең регионара һәм халыкара хезмәттәшлеге.................175

Йомгак..177

КЕРЕШ

Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил эшчәнлеге турындагы әлеге еллык доклад 2000 елның 3 мартында дөнья күргән 95 нче «Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил турында»гы Татарстан Республикасы Законының 26 нчы маддәсенә ярашлы рәвештә әзерләнде һәм Татарстан Республикасы Президентына, Татарстан Республикасы Дәүләт Советына, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетына, Россия Федерациясендә Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилгә, Татарстан Республикасы Конституция суды рәисенә, Татарстан Республикасы Югары суды рәисенә, Татарстан Республикасы Арбитраж суды рәисенә, Татарстан Республикасы Прокурорына җибәрелә.

Доклад әзерләгәндә Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилгә мөрәҗәгать итүчеләрдән килгән шикаятьләр, Татарстан Республикасы «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасы мәгълүматлары, дәүләт органнарының һәм җирле үзидарә органнарының мәгълүматлары, шулай ук Вәкаләтле вәкилнең җәмәгатьчелек ярдәмчеләре тәкъдим иткән мәгълүматлар, хокук саклау оешмаларыннан килгән яки массакүләм мәгълүмат чараларында басылган кеше хокукларын бозу турында мәгълүматларны тикшерү йомгаклары, республика ведомствоара комиссияләр материаллары һәм башка чыганаклар анализланды.

Докладта Вәкаләтле вәкилнең 2021 елгы эшчәнлегенең статистика мәгълүматлары китерелде. Шуның белән бергә, докладта гражданнарның сайлау, социаль хокукларын яклау буенча, мәҗбүри тоту урыннарында гражданнар хокукларын яклау буенча, кеше һәм граждан хокуклары һәм ирекләре өлкәсендә агарту буенча кайбер проблемалы мәсьәләләр чагылыш тапты. Доклад структурасы боларга туры килә торган бүлекләрне үз эченә ала, ә аның йомгаклау өлешендә дәүләт органнарына һәм җирле үзидарә органнарына кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен яклауны көчәйтүгә юнәлтелгән кайбер чараларны тормышка ашыру мөмкинлеген карарга тәкъдим ителә. Әлеге тәкъдимнәр хокук яклау эшчәнлеген камилләштерергә мөмкинлек бирер, дип ышанабыз.

БҮЛЕК 1. ГРАЖДАННАРНЫҢ МӨРӘҖӘГАТЬЛӘРЕН ҺӘМ АЛАРНЫҢ РЕЗУЛЬТАТЛАРЫН МОНИТОРИНГЫ АНАЛИЗЛАУ

Вәкаләтле вәкилгә ел дәвамында килгән мөрәҗәгатьләрне (гаризаларны, шикаятьләрне, тәкъдимнәрне), «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасы мөрәҗәгатьләрен, социаль челтәрләрдә, массакүләм мәгълүмат чараларында басылган, яисә «ГЛОНАСС+112» системасы аша җибәрелгән мәгълүматны анализлау Татарстан Республикасында кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен яклау өлкәсендә хәлне бәяләүнең төп инструментларының берсе булып тора.

2021 елда Вәкаләтле вәкил адресына республикада яшәүчеләр **6195** тапкыр мөрәҗәгать иттеләр. Язма һәм телдән мөрәҗәгатьләрнең гомуми саны – **3692**, шулардан: почта элемтәсе аша – 692 мөрәҗәгать, электрон почта аша – 473, интернет-кабул итү бүлмәсе аша – 576, халыктан турыдан-туры – 286, телефоннан шалтырату буенча – 533, ГЛОНАСС аша – 436 мөрәҗәгать алынды.

Мөрәҗәгать итүчеләрнең төп өлеше – Татарстан Республикасында яшәүче Россия Федерациясе гражданнары.

Вәкаләтле вәкилгә Казан, Чаллы кебек зур шәһәрләрдә яшәүчеләр генә түгел, муниципаль районнарда яшәүчеләр дә, бигрәк тә, Әлмәт, Бөгелмә, Алабуга, Яшел Үзән, Түбән Кама районнарында яшәүчеләр еш мөрәҗәгать итә. Вәкаләтле вәкилгә шулай ук Россия Федерациясенең башка төбәкләрендә: Краснодар краенда, Пермь һәм Саратов өлкәләрендә, Башкортстан Республикасында яшәүчеләр яки килүчеләр дә мөрәҗәгать итә.

Узган еллардагы кебек, вәкаләтле вәкил тарафыннан гражданнарны атналык шәхси кабул итеү генә түгел, ә хисап чорында вәкаләтле вәкил тарафыннан 485 кеше шәхсән кабул ителгән бердәм тематик кабул итеү үткәрү практикасы да дәвам итте. Коронавирус инфекциясе таралуны булдырмау белән бәйле чикләү чаралары гамәлдә чакта, Вәкаләтле вәкил, аның Аппараты сотрудниклары Skype, Zoom, WhatsApp яисә телефон элемтәсе аша видеоэлемтә режимында гражданнарны кабул итүне тормышка ашырды.

2021 елда вәкаләтле вәкил тарафыннан 40 шәхси кабул булды (229 граждан кабул ителгән) һәм 24 уртак тематик кабул итү уздырылган (256 граждан кабул ителгән).

Күрсәтелгән чорда Россия Суд приставлары федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе җитәкчесе белән (20.02.2021 – 13 мөрәҗәгать, 14.05.2021 – 10 мөрәҗәгать, 06.08.2021 – 5 мөрәҗәгать, 27.12.2021 – 14 мөрәҗәгать), Татарстан Республикасында дәүләт хезмәт инспекциясе җитәкчесе белән (02.02.2021 – 4), Роспотребнадзорның Татарстандагы идарәсе

белән (06.08.2021 – 7 мөрәҗәгать), Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгы белән (16.03.2021 – 9 мөрәҗәгать, 14.09.2021 – 8 мөрәҗәгать), Татарстан Республикасы прокуратурасы белән (18.03.2021 – 39 мөрәҗәгать, 07.09.2021 – 9 мөрәҗәгать, 10.12.2021 – 7 мөрәҗәгать), Россия Федерациясе Тикшерү комитетының Татарстандагы тикшерү идарәсе белән (19.04.2021 – 15 мөрәҗәгать, 27.10.2021 – 12 мөрәҗәгать, Чаллыга барып кабул итү, 09.11.2021 – 13 мөрәҗәгать), Татарстан Республикасы Хезмәт, мәшгульлек һәм социаль яклау министрлыгы белән (15.06.2021 – 10 мөрәҗәгать), Россия Федерациясе Социаль иминият фондының Татарстан төбәк бүлеге һәм «Татарстан Республикасы буенча баш медик-экспертиза бюросы» учреждениесе белән (13.04.2021 – 6 мөрәҗәгать), Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы белән (31.05.2021 – 7 мөрәҗәгать), Россия Федерациясе Пенсия фондының Татарстандагы бүлеге белән (24.08.2021 – 4 мөрәҗәгать), Татарстан Республикасы Архив эше буенча дәүләт комитеты белән (26.08.2021 – 1 мөрәҗәгать) уртак тематик кабул итүләр оештырылды.

Вәкаләтле вәкил Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе җитәкчесе, Татарстан Республикасы прокуратурасы, 16 нчы медик-санитар часте, Россия Федерациясе Юстиция министрлыгының Татарстандагы идарәсе вәкилләре, шулай ук Татарстан Республикасы Премьер-министрының хокук саклау һәм административ эшчәнлек буенча ярдәмчесе Д.Хамадишин белән берлектә, видеоконференцэлемтә (телемедицина) системасын кулланып, 2 нче, 3 нче, 4 нче, 5 нче, 8 нче, 10 нчы, 19 нчы төзәтү колонияләре, 17 нче КП медицина частьләренә кушылып, хөкем ителгәннәрне дүрт читтән торып кабул итү үткәрде. Аларда 31 тоткын шәхси сораулары буенча консультация алды.

Гражданнарның телдән һәм язмача мөрәҗәгатьләре белән эшләү Вәкаләтле вәкил эшчәнлегендә төп юнәлешләрнең берсе. Вәкаләтле вәкил Аппаратына көн саен килә торган корреспонденцияләрне анализлау дәүләт органнары һәм иҗтимагый оешмалар ягыннан комплекслы хәл итүне һәм актив игътибарны таләп итүче системалы проблемаларны билгеләргә мөмкинлек бирә.

Проблемалы урыннарны ачыклау һәм гражданнар белән актив эшләү өчен Вәкаләтле вәкил Аппараты даими рәвештә «кайнар элемтә»ләр үткәрә.

2021 елда 9 «кайнар элемтә» үткәрелде: җинаять-башкару системасы учреждениеләрендә гражданнар хокукларын үтәү мәсьәләләре буенча (29.07.2021 – 10 шалтырату), белем алучыларның хокукларын, ирекләрен һәм законлы мәнфәгатьләрен яклау мәсьәләләре буенча (10.09.2021 – 138 шалтырату), 2021 елда сайлауларга әзерләнү һәм үткәрү чорында гражданнарның сайлау хокукларын яклауны күзәтү мәсьәләләре буенча

(09 – 19.09 2021 – 73 шалтырату), мәгариф учреждениеләрендә туклану оештыру буенча (20.02.2021 – 104 шалтырату), сәламәтлекләре чикле кешеләр хокукларын яклау мәсьәләләре буенча (09.04.2021 – 98 шалтырату), чакырылыш вакытында гражданнарның хокукларын яклау мәсьәләләре буенча (02.04.2021 – 10 шалтырату, 20.10.2021 – 5 шалтырату), торак-коммуналь хуҗалык мәсьәләләре буенча (30.11.2021 – 71 шалтырату), гражданнарның хезмәткә хокукларын яклау мәсьәләләре буенча (23.11.2021 – шалтырату).

«Кайнар элемтә» вакытында гражданнардан килгән мөрәҗәгатьләр телефоннан кабул ителгән мөрәҗәгать рәвешендә карточка итеп теркәлеп, алга таба карау һәм мөрәҗәгать итүчеләргә җавап бирү өчен Татарстан Республикасы министрлыклары һәм ведомстволары карамагына җибәрелә. Без 95 шундый мөрәҗәгать буенча запрослар җибәрдек.

Килгән мөрәҗәгатьләр белән эшләп, Вәкаләтле вәкил гражданнар шикаятьләре буенча чаралар күрү өчен законда каралган төрле инструментларны куллана: тикшерүләр үткәрә, судларга юлламалар җибәрә, тәкъдимнәр, запрослар җибәрә.

Хисап чорында Вәкаләтле вәкил Аппаратның гражданнарның хокукларын торгызу, «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасыннан кулланучылар белән эшләүне координацияләү бүлеге хезмәткәрләре белән бергә 550 тикшерү үткәрде, шул исәптән түбәндәге мәсьәләләр буенча:

– гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә яшьтәге балалар учреждениеләрендә белемгә хокуклар бозылу («371 нче балалар бакчасы» ораль полиомиелит вакцинасы кадаткан балаларны аеруга шикаять; Казан шәһәренең Киров районы «Аерым фәннәрне тирәнтен өйрәнүче 135 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе», Арча муниципаль районының Иске Ашыт төп гомуми белем бирү мәктәбе, Казан шәһәре Совет районының «187 нче күп профильле лицее», Түбән Кама муниципаль районының «Аерым фәннәрне тирәнтен өйрәнүче 31 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе», Әлмәт шәһәренең «12 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе», «Россия Герое А.В.Козин исемендәге 7 нче гимназия», – педагогик процесста катнашучылар арасында низаглы хәл; Казан шәһәренең Киров районы «182 нче политехник лицее», – баланы беренче сыйныфка алудан баш тарту; Казан шәһәренең Совет районы «11 нче күп профильле лицее», – физик мөмкинлекләре чикләнгән балалар өчен уку процессын тиешенчә оештырмау);

– медицина ярдәме алуга хокуклар бозылу («Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгы балалар республика клиник хастаханәсенең 2 нче консультатив сырхауханәсе, табиб эше; «Академик В.М. Бехтерев исемендәге республика клиник психиатрия хастаханәсе» филиалы, мөрәҗәгать

итүченең кызын тоту шартларыннан, дару препаратлары билгеләгән табиблар эшеннән риза булмау);

– торак-коммуналь хуҗалыгы тармагы эше («Уңайлы йорт» идарәче компаниясе, торак-коммуналь хезмәтләр өчен түләүне дөрес исәпләмәү, тиешенчә хәбәр итмичә торак бинасында электр белән тәэмин итүне туктату);

– торак белән тәэмин итү (махсус торак биналары наймы килешүләре буенча махсус торак фондыннан торак белән тәэмин ителергә тиешле ятим балаларны һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балаларны исемлеккә кертүдән баш тарту);

– хөкем ителгәннәрнең, кулга алынган гражданнарның матди-көнкүреш шартлары белән танышу (республиканың төзәтү учреждениеләрендә 11, тикшерү изоляторларында – 7 тапкыр булдык) һәм башкалар.

Хисап чорында дәүләт органнары, җирле үзидарә органнары, аларның җаваплы вазифадагы затларына һәм оешмаларга, Вәкаләтле вәкил гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә яшьтәге балаларга белем бирү учреждениеләре эшчәнлегендә мәгариф өлкәсендәге бозылган хокукларны торгызу кирәклеге турында кисәтүләр һәм тәкъдимнәр җибәрде (мисал өчен, граждан Б. мөрәҗәгатьләре буенча Казан шәһәре муниципаль берәмлеге башкарма комитетының мәгариф идарәсенә), граждан С. мөрәҗәгате буенча Түбән Кама муниципаль районы башкарма комитеты мәгариф идарәсенә, граждан Ф. мөрәҗәгате буенча Әлмәт муниципаль районы мәгариф идарәсенә), сәламәтлек саклау өлкәсендә (граждан Ж. мөрәҗәгате буенча Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгы «Балалар республика клиник хастаханәсе»нә), торак өлкәсендә (граждан М.шикаяте буенча Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгына) һәм башкалар.

Ел дәвамында Вәкаләтле вәкилнең шундый 40 тан артык тәкъдиме юлланды.

Вәкаләтле вәкил «ГЛОНАСС+112» системасы аша кабул иткән мәгълүмати хәбәрләр саны 2503 не тәшкил итте. Аларның төп өлеше – (1166 сы) торак-коммуналь хезмәтләр күрсәтү белән бәйле (тиешенчә хезмәт күрсәтмәү, идарәче оешмалар эшчәнлеге, салкын һәм кайнар су белән тәэмин итүдәге өзеклекләр яисә тулысынча су белән тәэмин ителмәү, гомуми мөлкәтне тоту һ.б.); медицина ярдәмен күрсәтмәү (дару препаратлары булмау, табибларга язылу мөмкинлеге булмау, ашыгыч медицина ярдәме эше); гаиләне, аналарны, аталарны һәм балаларны яклау мәсьәләләре, шулай ук балаларының өлкән яшьтәге ата-аналарын тәрбияләү бурычын үтәмәү белән бәйле (гаилә әгъзаларына карата физик һәм психологик җәбер, балаларны, өлкәннәрне куркыныч астына кую).

Вәкаләтле вәкил Аппаратына «ГЛОНАСС+112» *системасы аша Х. гражданның авыр тормыш хәле турында мәгълүмат килде.*

Мөрәҗәгать итүче янына баргач, аның балачактан инвалид булуы, урамга чыкмыйча йорт буенча гына хәрәкәт итүе, үз акчасына сатып алына торган махсус эчке киемнән файдалануы ачыкланды.

Килеп туган вәзгыятьне исәпкә алып, Вәкаләтле вәкил инвалидны тернәкләндерү яисә абилитацияләүнең шәхси программасын эшләүдә булышуны сорап, Россия Федерациясе Хезмәт һәм социаль яклау министрлыгының «Татарстан Республикасы буенча баш медик-социаль экспертизасы бюросы» җитәкчесенә хат юллады. Россия Федерациясе Хезмәт һәм социаль яклау министрлыгының «Татарстан Республикасы буенча баш медик-социаль экспертизасы бюросы» мәгълүматы буенча, Х. 1999 елда ул вакытка гамәлдә булган законнар нигезендә инвалид итеп расланган, ул вакытта шәхси программа эшләнмәгән.

Шәхси программа эшләү өчен Х. гражданга хәзерге вакытта мөрәҗәгать итүченең сәламәтлеге торышыннан чыгып, белгечләре кирәкле медицина документлары рәсмиләштерүгә вәкаләтле медицина оешмасына мөрәҗәгать итәргә һәм гражданны шәхси программа эшләү өчен Баш бюрога җибәрергә тәкъдим ителде.

Х. гражданның проблемасын хәл итү өчен аның гаризасы күчермәсе Баш бюро Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгына җибәрелде.

Хисап чорында гражданнардан Вәкаләтле вәкил адресына кергән мөрәҗәгатьләрдә 4 067 мәсьәлә күтәрелде.

2021 елда популярлык һәм мөһимлек буенча беренче урында «Социаль, икътисадый һәм мәдәни хокукларны һәм ирекләрне яклау» блогы, әлеге проблема буенча сораулар саны – 1874. Әлеге блокка хокукларның түбәндәге төркемнәре керә.

1. Торакка хокук – 648 мөрәҗәгать.

Гражданнар, барыннан да элек, торак-коммуналь хезмәтләр өчен түләүне исәпләү, идарәче оешмалар тарафыннан сыйфатсыз хезмәтләр күрсәтү, күпфатирлы йортларда агымдагы һәм капиталь ремонт үткәрү, торак бирелмәү мәсьәләләре буенча мөрәҗәгать итте. Бу һәм башка күп кенә мәсьәләләр авыр һәм даими контроль таләп итүче мәсьәләләр булып кала.

Вәкаләтле вәкил адресына ятим балаларның һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балаларның торакка хокукларын яклау һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча күп мөрәҗәгатьләр килә.

Әлеге төргә кергән гражданнардан килгән һәр мөрәҗәгать эшнең барлык шартларын исәпкә алып, аерым бер дулкынлану белән җентекләп өйрәнелә.

Ноябрьдә Вәкаләтле вәкил адресына ятим балалар төренә карый торган Казан шәһәре кешесе, аны ятим балалар һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балалар исемлегенә һәм аларның махсус торак фондында торак урыннары белән тәэмин ителергә тиешле кешеләре исемлегенә кертүдә ярдәм күрсәтүне сорап мөрәҗәгать итте.

Вәкаләтле вәкил катнашканнан соң, мөрәҗәгать итүче вәкаләтле органга беренче мөрәҗәгать итү көнендә үк әлеге исемлеккә кертелде.

Бөек Ватан сугышы ветеранының тол хатыны кызы, Б. гражданканың әнисе фатирында яшәү шартлары канәгатьләнерлек булмавы турындагы мөрәҗәгате буенча, 2021 елның 21 июнендә Вәкаләтле вәкил анда яшәү шартлары белән танышу максатында сугыш ветераннары өчен төзелгән махсуслашкан муниципаль йортта булды. Очрашуда йорт мөдире һәм идарәче компания вәкилләре катнашты. Мөрәҗәгать итүченең әнисе – Бөек Ватан сугышы ветеранының тол хатыны белән очрашу барышында яшәү шартларына шикаятьләр кермәде.

Әмма Вәкаләтле вәкил тарафыннан кайбер тәкъдимнәр һәм кимчелекләр әйтелде, шул исәптән идарәче компаниягә тәрәзә блокларының тыгыз ятуына игътибар итәргә һәм көзге чорда фатирларда җылылык саклауны тәэмин итү һәм йортта яшәүчеләрнең торак-коммуналь түләүләре дәрәҗәсен киметү максатларында аларның герметиклыгын тикшерергә тәкъдим ителде, шулай ук мөрәҗәгать итүченең әнисенең фатирында плинтусларны алыштыру турында үтенеч белдерелде.

2. Социаль тәэмин итүгә хокук – 365 мөрәҗәгать.

Мөрәҗәгатьләрнең әлеге төре инвалидларны пенсия белән тәэмин итү, социаль тәэмин итү мәсьәләләре буенча шикаятьләрне («уңайлы тирәлек» булдыру, инвалид дип тану, техник тернәкләндерү чаралары, шифаханә-курорт тәэминаты), гражданнарның төрле төрләренә ташламалар, социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләрендә булу һәм башкаларны үз эченә ала.

Балалар лагерена юллама сатып алганда «кэшбэк» кулланылу турындагы акцияне белгәч, гражданка В. оныкларына бүләк ясарга була, балалар лагерена юлламалар сатып ала. Әмма балалар лагере өчен юллама бәясенең 50% ын кире кайтару өчен мөрәҗәгать иткәндә, үтенече юлламаларның турыдан-туры балалар ялын оештыручы оешмада түләнүенә бәйле рәвештә кире кагылган. Шул ук вакытта, Россия Федерациясе хөкүмәтенең 2021 елның 19 маенда дөнья

күргән 759 нче карары нигезендә, акчаларны кире кайтару өчен туроператор аша юллама түләү мәҗбүри шарт булып тора. Әлеге сорау буенча гражданка төрле инстанцияләргә мөрәҗәгать иткән, әмма һәркайда баш тартканнар. Шуннан соң ул Вәкаләтле вәкилгә мәсьәләне хәл итүдә мөмкин булган ярдәм күрсәтүне сорап мөрәҗәгать итте. Безнең катнаштан соң мәсьәлә уңай хәл ителде.

3. Хезмәткә хокук – 153 мөрәҗәгать.

Гражданнар хезмәт өчен түләү дәрәҗәсе, эштән китәргә мәҗбүр итү, иректән мәхрүм итү урыныннан азат ителгән, инвалид статусы булган аерым гражданнарны эшкә урнаштыру катлаулыгы турында мөрәҗәгать иттеләр.

4. Сәламәтлек саклауга һәм медицина ярдәменә хокук – 246 мөрәҗәгать. Мөрәҗәгатьләрнең күбесе дәвалау-профилактика ярдәме һәм дарулар белән тәэмин итү белән бәйле иде.

Февральдә Вәкаләтле вәкилгә граждан П. үзен һәм хатынын, 3 нче һәм 2 нче төркем инвалидларны дару препаратлары белән тәэмин итүдә булышлык күрсәтүне сорап мөрәҗәгать итте. Алар берничә ай буе ташламалы даруларын алмаган.

Вәкаләтле вәкил вәкаләтләре чикләрендә карар кабул итүне сорап Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгына хат җибәрде.

Мөрәҗәгатьне карау нәтиҗәләре турында мөрәҗәгать итүче телефон аша хәбәр итте, аларга дару препаратлары бирелгән.

5. Белем алуга һәм мәдәни кыйммәтләрдән файдалануга хокук – 348 мөрәҗәгать.

Әлеге төр буенча мөрәҗәгатьләр статистикасына үткәрелгән анализ шуны күрсәтә: мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә урыннар булмау, баланы мәктәпнең беренче сыйныфына алудан баш тарту, балаларны укырга куркынычсыз йөртүне оештыру, сәламәтлеге чикле балаларга белем бирү белән бәйле рәвештә, Вәкаләтле вәкилгә шикаятьләр килү дәвам итә.

Кеше һәм граждан хокуклары һәм ирекләре системасында белем алуга хокук аерым урында тора. Белем дигәндә кеше, җәмгыять һәм дәүләт мәнфәгатьләренә юнәлтелгән тәрбияләү һәм укыту процессы контрольдә тотыла.

Хисап чорында Вәкаләтле вәкилгә уку йортларында белем бирүне оештыруга, белем бирүдә катнашучылар арасында низаглы хәлләр булуга шикаятьләр килде. Вәкаләтле вәкил фикеренчә, мондый хәлләргә юл куярга ярамый һәм бу низаглы хәлләрне тирәнәйтү һәм арттыру очракларына юл

куймау өчен урынга барып мәҗбүри тикшерүне, шулай ук мәктәп хакимияте һәм укытучыларның укучыларның ата-аналары белән эш ысулларын өйрәнүне таләп итә.

Мәгариф оешмалары биналарының торышы турындагы мәсьәләне кузгатмыйча ярамый. Белем бирү учреждениеләренең матди-техник базасын даими яңарту һәм төзекләндерү аларның устав бурычларын гамәлгә ашыру өчен мөһим шарт. Сыйфатлы белем алу бары тик уңайлы һәм барлык санитария таләпләренә җавап бирә торган биналарда гына мөмкин – бу үсеп килүче буынның иминлеге нигезе.

Мартта Вәкаләтле вәкилгә Менделеевск шәһәренең балалар бакчасында капиталь ремонт үткәрү үтенече белән мәктәпкәчә яшьтәге балаларның ата-аналары мөрәҗәгать итте.

Мөрәҗәгатьтә хәбәр ителгәнчә, балалар бакчасы бинасы 1987 елда файдалануга тапшырылган, капиталь ремонт үткәрелмәгән, 2012 һәм 2015 елларда агымдагы ремонт эшләре генә үткәрелгән. Мөрәҗәгать иткән вакытка, 10 нчы, 13 нче төркемнәрдә һәм музыка залында түбә ага, еш су агу нәтиҗәсендә обойлар купкан, юештән штукатуркага зыян килгән, төркемнәрдә дымлылык югары, бу балаларның сәламәтлегенә начар йогынты ясый.

Вәкаләтле вәкил Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрына һәм Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районы башлыгына хатлар җибәрде. Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгыннан хәбәр итүләренчә, мәгариф оешмаларын капиталь ремонтлау программасына кертүгә муниципаль берәмлек тарафыннан гаризалар кермәгән. Шунлыктан балалар бакчасын капиталь ремонт программасына кертү мәсьәләсе каралмаган.

Район хакимиятенең балалар бакчасына капиталь ремонт ясауны оештыру бурычларын тиешенчә үтәмәве факты буенча Вәкаләтле вәкил өстәмә рәвештә Татарстан Республикасы Менделеевск районы прокурорына хат юллады. Прокурор тикшерүе нәтиҗәләре буенча прокурор чаралар күрде. Муниципаль районнан алынган мәгълүматка караганда, күрсәтелгән мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе бинасы «2022 елда мәгариф оешмаларын капиталь ремонтлау» программасына кертелгән.

2021 елда кеше хокукларын бозуның масштаблы, ә кайвакыт фаҗигале очраклары да игътибарсыз калдырыла алмадык.

2021 елның 11 маенда Казанда «175 нче гимназия» муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесендә кылынган аеруча авыр җинаять

нәтиҗәсендә бөтен Россияне тетрәткән вакыйгаларга бәйле рәвештә, вәкаләтле вәкил адресына Казандагы «175 нче гимназия» муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесендә һәлак булганнарның һәм зыян күрүчеләрнең гаиләләренә ярдәм чаралары буенча да, шулай ук корал йөртү һәм сату өлешендә Россия Федерациясе законнары таләпләрен катгыйландыру буенча чаралар күрү мәсьәләләре буенча да гражданнар мөрәҗәгатьләре килде.

Һәлак булганнарның һәм зыян күрүчеләрнең гаиләләренең вәкаләтле әгъзаларына фаҗига урынында һәм һәлак булганнарның мәетләрен танып белү чорында ярдәм (психологик ярдәм, юридик мәсьәләләр буенча консультацияләр, озату) күрсәтелгән.

Республикада Татарстан Республикасы Президенты кушуы буенча Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2021 елның 11 маендагы 882-р номерлы күрсәтмәсе кабул ителде, анда Казан шәһәрендә 11.05.2021 елда кылынган аеруча авыр җинаять нәтиҗәсендә зыян күргән гражданнарга бер мәртәбә матди ярдәм түләү тәртибе расланган иде.

Күрсәтелгән күрсәтмә белән бер мәртәбә матди ярдәм күрсәтү түбәндәгечә билгеләнде:

– Казан шәһәрендә 2021 елның 11 маенда «175 нче гимназия» муниципаль бюджет учреждениесендә (алга таба - һәлак булучының (вафат булучының) гаилә әгъзаларына (хатынына), балаларына, ата-аналарына (законлы вәкилләренә) һәм һәлак булучының (вафат булучының) иждивениесендә булган затларга (вафат булучының) аеруча авыр җинаять нәтиҗәсендә аеруча авыр җинаять нәтиҗәсендә кылынган һәр гаилә әгъзасына (вафат булучының) 1,0 млн сум күләмендә;

– аеруча авыр җинаять нәтиҗәсендә сәламәтлеккә авыр һәм уртача авырлык алган гражданнарга - 400,0 мең сум күләмендә, аеруча авыр җинаять нәтиҗәсендә сәламәтлеккә җиңелчә зыян алган гражданнарга - бер кешегә 200,0 мең сум (алга таба - сәламәтлеккә зыян алган гражданин).

Фаҗигадән соң, мәктәп укучыларыннан һәм аларның гаилә әгъзаларыннан тыш, 56 гимназия хезмәткәре түләүләр алды.

Җәй көне Кара диңгездәге лагерьда 600дән артык бала ял итте, 236 кеше Татарстан шифаханәләрендә сәламәтлеген торгызды, 30га якын бала республика лагерьларында булды.

Бик кыска вакыт эчендә бинаның эчке һәм тышкы төзекләндерелде, ә гимназия территориясендә үз бассейны барлыкка килде.

Вакаләтле вәкил тарафыннан «Корал турында» Федераль законның 13 статьясына граждан коралының аерым төрләрен сатып алу хокукы барлыкка килгән яшен билгеләү өлешендә үзгәрешләр кертү хакында» федераль закон проекты буенча тәкъдимнәр җибәрелде.

6. Гаиләне, аналарны, аталарны һәм балачакны яклауга хокук буенча – 64 мөрәҗәгать.

Мөрәҗәгатьләр нигездә: балаларга карата ата-ана хокукларыннан мәхрүм итү яисә ата-ана хокукларыннан чикләү, ата-ананың берсенең бала белән аралашу тәртибен билгеләү, опека һәм попечительлек органнары хезмәткәрләренең эшенә кагылышлы мәсьәләләр буенча алынды.

Балаларны кайгырту – ата-аналарның иң мөһим бурычы. Балигъ булмаган балаларның хокукларын яклап, дәүләт һәм җәмгыять аларның физик, акыл һәм әхлакый үсеше өчен уңай шартлар тудыра.

Вәкаләтле вәкил Аппаратына балигъ булмаган баланы тәрбияләгәндә ата-ананың бурычларын тиешенчә үтәмәве һәм спиртлы эчемлекләр куллануы турында аноним мәгълүмат килде.

Вәкаләтле вәкил Казан шәһәре муниципаль берәмлеге башкарма комитетының Совет районы хакимияте башлыгына хәлне ачыклау, балигъ булмаган баланың яшәү шартларын тикшерү өчен мәгълүмат җибәрде.

Кызганычка каршы, хәбәрдә күрсәтелгән фактлар расланды.

Балигъ булмаган кыз әнисенең тәртибе Казан шәһәренең Совет районы балигъ булмаганнар эшләре һәм аларның хокукларын яклау комиссиясендә РФ КоАП 5.35 маддәсенең 1 өлеше буенча каралган инде. Гаиләдәге вәзгыять шулай ук Казан шәһәре Совет районының муниципаль социаль-тернәкләндерү консилиумы утырышында каралган, анда гаиләне ведомствоара исәпкә кую турында карар кабул ителгән.

Профилактика эше кысаларында балигъ булмаган баланың әнисе белән вазифаларын тиешенчә үтәү кирәклеге турында әңгәмә үткәрелгән. Гражданка З., балигъ булмаган баланың әнисе, әгәр спиртлы эчемлекләр кулланса, законга ярашлы рәвештә аңа соңгы чаралар күреләчәге турында кисәтелгән.

Хатта гражданка З. ның Казан шәһәре Совет районы муниципаль социаль-тернәкләндерү консилиумына алкоголь бәйлелегеннән дәвалануы турында белешмә тәкъдим итүе турында әйтелгән.

7. Уңайлы әйләнә-тирә мохитка һәм җиргә хокук – 50 мөрәҗәгать.

Сораулар атмосфера һавасын пычратуга, чүп полигонының атмосфера һавасы сыйфатына йогынтысына, җир бәхәсләренә, суны саклауга һәм башкаларга кагылды. Әлеге төр буенча гражданнар мөрәҗәгатьләрендә күтәрелгән сораулар аз булуга карамастан, мөрәҗәгать итүчеләр белдергән проблемалар көн кадагында.

Атмосфера һавасын саклау өлкәсендә элеккечә үк санитар-эпидемиологик законнар таләпләрен бозу киң таралган проблема булып кала, алар атмосфера һавасының пычрануына, шул исәптән, пычратучы матдәләрнең тиешле концентрациядән артуына китерә. Вәкаләтле вәкил әлеге мәсьәлә белән соңгы елларда ныклап шөгыльләнә.

Вәкаләтле вәкилгә берничә тапкыр Татарстан Республикасы муниципаль районнарында «Ярател» кошчылык фабрикасының биологик калдыкларны (кош тизәген)тиешенчә урнаштырмавы буенча мөрәҗәгать иттеләр, бу исә һаваның пычрануына китерә. Әлеге проблема буенча Татарстан Республикасы «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасында берничә мөрәҗәгать басылып чыкты, Лаеш муниципаль районының Столбище авылыннан килгәнен 180 нән артык кулланучы яклады, бу әлеге хәлнең чынлап та гражданнарны нык борчуын раслый.

Әлеге шикаятьләр буенча, Вәкаләтле вәкилгә җибәрелгән Казан районара табигатьне саклау прокуратурасы мәгълүматы буенча, контроль-күзәтчелек органнары тикшерүләр уздырган, алар барышында кошчылык фабрикасы ягыннан закон бозулар расланган, административ хокук бозу турында эш кузгатылган, аның буенча гаепле зат җаваплылыкка тартылган.

Шулай ук, Зәй муниципаль районы Перцовка авылындагы «Завод ТЕХНО» җаваплылыгы чикләнгән җәмгыять карамагындагы сәнәгать предприятиесенә һаваны пычрату мәсьәләсе буенча Вәкаләтле вәкил исеменә килгән мөрәҗәгатьне карау нәтиҗәләре Табигатьтән файдалану өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Идел-Кама төбәкара идарәсенә җибәрелде, нәтиҗәдә, мөрәҗәгать итүдә бәян ителгән фактлар расланды, һәм күрсәтелгән юридик зат административ җаваплылыкка тартылды, шулай ук аның адресына ачыкланган хокук бозуны бетерүне сорап күрсәтмә җибәрелде.

Популярлык һәм мөһимлек буенча «Җинаять процессында, мәҗбүри тоту урыннарында, административ хокук бозулар турында эшләр буенча кеше хокукларын яклау» блогы икенче булды – 778 мөрәҗәгать.

Россия Федерациясе субъектларындагы Вәкаләтле вәкилләр, җинаять-суд эшләрен гамәлгә ашыручы органнарның вазифадагы затлары булмаса да, Вәкаләтле вәкил шикаятьләрне карый торган субъектлар даирәсенә кермәсә дә, гаделлек хакына шуны да билгеләп үтәргә кирәк, хисап чорында җинаять эшләре кузгатуның нигезсез булуына карата, судта эшләрне озак карау, тикшерү гамәлләренең законлылыгы, җинаять эшләре буенча хөкем карарларының законлылыгы, гаделлеге һәм нигезлелеге буенча шикаятьләр (мөрәҗәгатьләр, гаризалар) килү дәвам итте.

Дәлилләрне тикшерү өчен гражданнар мөрәҗәгатенең нигезләре булган очракта, мөрәҗәгатьләр Татарстан Республикасы прокуратурасы һәм Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил арасында төзелгән килешү нигезендә прокуратура органнарына җибәрелә.

Вәкаләтле вәкил Аппаратына транспорт чаралары кую урыны кагыйдәләрен бозган өчен административ җәза билгеләүләре турында аңа чыгарылган карардан риза булмавы турында Ф. гражданнан шикаять килде.

Мөрәҗәгать итүче нотариус хезмәте алганда Казан шәһәренең Вишневский урамында үз транспорт чарасы белән туктап торган өчен өч тапкыр административ рәвештә штрафка җәлеп ителүе турында хәбәр итте. Ул инвалид һәм йөрәге белән проблемасы булган кеше буларак, инвалидлар өчен урын булмаганлыктан, машинасын тукталыш урынына урнаштыра алмаган.

Вәкаләтле вәкил мөрәҗәгать итүченең китергән дәлилләрен искә алып, һәм шикаять буенча чара күрүне сорап, Эчке эшләр министрлыгының Татарстан буенча ЮХИДИ идарәсе җитәкчесенә хат җибәрде.

ЮХИДИ идарәсенең юл хәрәкәтендә административ хокук бозуларны теркәү автоматлаштырылган үзәге җитәкчесе мәгълүматы буенча, административ хокук бозулар турында эшләр буенча карарлар юкка чыгарылган, мөрәҗәгать итүчегә карата ачылган эшләр туктатылган.

Шунысын да билгеләп үтәргә кирәк, мәҗбүри тоту урыннарындагы затлардан килгән мөрәҗәгатьләр (гаризалар, шикаятьләр) саны елдан-ел кимеми (төрле мәсьәләләр буенча). Нигездә, мөрәҗәгать итүчеләр канәгатьләнерлек булмаган медицина һәм матди-көнкүреш тәэмин ителешенә, җинаять-башкару системасы хезмәткәрләренең хокуксыз гамәлләренә (яки эшләмәвенә), җәза үтәүдән вакытыннан алда азат ителгәндә каршылыкларга зарланды; җәзаны алга таба үтәү өчен башка төзәтү учреждениесенә күчерү мәсьәләләре буенча мөрәҗәгать итте.

Ләкин, мәсәлән, җәзаны үтәү белән дә, тулаем алганда җинаять-башкару системасы белән дә бәйле булмаган, мәгълүмати-агарту характерындагы үтенечләр дә булды (белешмә материаллар бирү үтенечләре). Мондый мөрәҗәгатьләр мисалы сыйфатында Ямал-Ненец автономияле округының төзәтү учреждениесендә җәза үтәүче хөкем ителгәннәрнең – М. һәм З. мөрәҗәгатьләрен билгеләп үтәргә мөмкин. Төбәкнең ераклыгына карамастан, гражданнар Татарстанның Вәкаләтле вәкиленә 8 тапкыр мәгълүмат бирүне сорап мөрәҗәгать итте.

Пенитенциар учреждениеләрдән килә торган мөрәҗәгатьләр, мөрәҗәгать итүчеләрнең дәлилләрен тикшерү өчен, махсуслаштырылган прокуратурага гына түгел, Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстан Республикасындагы идарәсенә дә җибәрелә, еш кына Вәкаләтле вәкил, Аппарат хезмәткәрләре тарафыннан, Татарстан Республикасы Иҗтимагый күзәтү комиссиясендәге коллегалар белән бергә, урыннарга чыгып тикшерелә. Килгән вакытта һәрвакыт хөкем ителүчеләр белән шәхси сораулар буенча да, көнкүрешкә кагылышлы мәсьәләләр буенча да әңгәмәләр үткәрелә.

Вәкаләтле вәкил шулай ук ел саен төзәтү учреждениеләреннән азат ителүче затларның мөрәҗәгатьләрен дә карый. Хөкем ителүче затлар үзләренең иректәге киләчәге һәм, төзәтү учреждениесеннән соң, үзләренә яраклы эш, торак табып булмас дип, җәмгыятьтә «үз урыны»ма кире кайта алмам, дип борчыла. Вәкаләтле вәкил Татарстан Республикасы Хезмәт, мәшгульлек һәм социаль яклау министрлыгы, республика муниципаль берәмлекләренең башкарма комитетлары, шулай ук коммерциячел булмаган оешмалар белән бергә, төзәтү учреждениеләреннән азат ителгән затларга килеп туган тормыш авырлыкларын җиңәргә булышу максатыннан, системалы эш алып бара.

Гражданнарның Вәкаләтле вәкилгә мөрәҗәгатьләре статистикасында тагын дүрт тематик блок бар, алар буенча мөрәҗәгатьләрдә килде. Алар 2021 елда төп түгел иде, тик шулай да мөһим булдылар. Болар:

«Гражданлык һәм сәяси хокуклар һәм ирек» – 391 (сайлау һәм сайлану хокукы) – 76; Россия Федерациясе гражданлыгына хокук, ирекле хәрәкәт итү, тору һәм яшәү урынын сайлау – 58; вөҗдан һәм дин иреге – 2; дәүләт һәм муниципаль органнарга мөрәҗәгать итү хокукы – 255).

Вәкаләтле вәкил Аппаратына яшәүгә рөхсәт алуга гариза бирү вакытын озынайтуда булышуны сорап Э. гражданы мөрәҗәгать итте.

Мөрәҗәгать эчтәлегеннән аңлашылганча, Россия Федерациясе территориясендә вакытлыча яшәүгә рөхсәт вакыты 2021 елның 26 сентябрендә тәмамлана. Шуңа бәйле рәвештә, Э. 2021 елның 20 маенда яшәүгә рөхсәт бирү турындагы гариза белән мөрәҗәгать иткән. Ләкин гаризаны кабул итүдән баш тартканнар, чөнки ул тәкъдим иткән рус телен белү, Россия тарихы һәм Россия Федерациясе законнары нигезләрен белү турындагы документны караганда, кияүгә чыкканчыга кадәр булган элеккеге фамилиясе күрсәтелгән. Гражданка Э. ашыгыч рәвештә рус телен белү, Россия тарихын һәм Россия Федерациясе законнары нигезләрен белү имтиханын тапшырды, ләкин «Россия Федерациясендә чит ил гражданнарының хокукый хәле турында» 2002 елның 25 июлендә дөнья күргән

115 нче Федераль законның 8 маддәсе 5 пункты нигезендә яшәүгә гаризаны бирү датасыннан соң икенче көндә генә нәтиҗә алды.

Татарстан Республикасы буенча эчке эшләр министры адресына Вәкаләтле вәкил Э. гражданның 2021 елның 20 маенда яшәү өчен рөхсәт бирүгә язган гаризасын карауны сорап хат юллады. Татарстан Республикасы буенча Эчке эшләр министрлыгының миграция мәсьәләләре идарәсе башлыгы мәгълүматы буенча, 2021 елның 19 июнендә Россия Федерациясендә яшәү өчен рөхсәт бирү турында гражданка Э.ның гаризасы карауга кабул ителде.

Ел саен Вәкаләтле вәкилгә чит ил гражданнары һәм гражданлыгы булмаган затлар аларның Россия Федерациясендәге хокукый хәлен легальләштерү яки илдән чыгарып җибәрү буенча чаралар кабул итүне тизләтүгә булышлык итү, шул исәптән, шәхесне ачыклаучы документ алу, дәүләтнеке булуын билгеләү һәм раслау, мәҗбүри чыгарып җибәрү рәвешендә административ җәза билгеләү турында судлар карарлары белән ризалашмау мәсьәләләре буенча мөрәҗәгать итә.

Узган еллардагы кебек үк, 2021 елда да Вәкаләтле вәкил һәм Вәкаләтле вәкил Аппараты хезмәткәрләре Эчке эшләр министрлыгының Татарстан Республикасындагы чит ил гражданнарын вакытлыча тоту үзәгенә барды. Ноябрь аенда Вәкаләтле вәкилгә вакытлыча тоту үзәгендә булганда 4 мөрәҗәгать керде.

Кызганычка каршы, республикада чит ил гражданнарының һәм гражданлыгы булмаган затларның хокукый хәле билгесез булып кала торган вәзгыять саклана. 2020 һәм 2021 еллардагы пандемия чит ил гражданнарын илләренә кайтару эшен тагын да тирәнәйтте. Россия Федерациясе чикләреннән чыгарылып җибәрелергә тиешле, иле ачыкланып бетмәгән гражданлыгы булмаган затлар элеккечә үк вакытлыча тоту үзәгендә озак тотыла.

Вәкаләтле вәкил чит ил гражданнары мөрәҗәгатьләре белән эшләгәндә еш кына булышлык күрсәтүне сорап чит илләрнең кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилләренә яки Татарстан Республикасында эшләүче генераль консулларга мөрәҗәгать итә. Шундый хезмәттәшлек мисалы итеп, Вәкаләтле вәкилнең Үзбәкстан Республикасының Казан шәһәрендәге генераль консулына мөрәҗәгать итүен күрсәтергә була, ул чит ил гражданына хокукый хәлен легальләштерү яки Россиядән чыгарып җибәрү өчен алга таба чаралар күрү максатыннан Үзбәкстан Республикасы гражданлыгы булу-булмавын раслаучы документлар бирүне сорады,

Һичшиксез, Вәкаләтле вәкилгә вакытлыча тоту үзәгендә булмаган чит ил гражданнарыннан да мөрәҗәгатьләр килә.

Әйтик, мөрәҗәгать итүче якын туганы Россия Федерациясе гражданы буларак, вакытлыча яшәүгә рөхсәт алу процедурасын башкармыйча, Россия территориясендә яшәргә рөхсәт алырга тели.

Шуның белән бергә, Россия Федерациясендә яшәүгә гадиләштерелгән тәртиптә рөхсәт алуга комачаулык итүче сәбәпләр дә бар.

Андый очракларда Вәкаләтле вәкил күрсәтелгән затларның туганлыгын раслау өчен кирәкле документлар: архив документлары күчермәләре, туу турында таныклык күчермәләре алуда булышуны сорап, чит илләрдәге кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилләргә хатлар җибәрә.

Шундый тыгыз хезмәттәшлек нәтиҗәсендә үз мөрәҗәгатьләрендә чит ил гражданнары яки гражданлыгы булмаган затлар күтәргән мәсьәләләр тиз чишелеш таба.

«Закон көченә кергән суд актларын үтәгәндә хокукларны яклау» – 195 (суд карарын үтәмәү – 38, суд приставлары хезмәте эшчәнлеге – 123, гаилә әгъзаларының алимент йөкләмәләре – 29, башка мәсьәләләр – 5);

«Хәрби хезмәткә чакырганда хәрбиләрнең хокукларын яклау» – 55 (альтернатив гражданлык хезмәте – 10, хәрби бурыч (кичектерү, чакырылыш тәртибе, хәрби комиссариатлар эше, чакырылыш комиссияләре эше) – 30, хәрби хезмәт (хәрби хезмәткәрләрнең вәкаләтләрен һәм хезмәт бурычларын үтәү; контракт буенча хәрби хезмәт узу, контрактны озайту, вакытыннан алда эштән азат итү; чакырылыш буенча хезмәт узу, хәрби хезмәткәрләрне вакытыннан алда азат итү; хәрби хезмәткәрләрнең законсыз эш итү фактлары, сәламәтлекне саклау һәм хезмәт узу чорында медицина ярдәме) – 7, хәрби хезмәткәр статусы (хәрби хезмәткәрләрне, хәрби хезмәттән азат ителгән хәрбиләрне һәм аларның гаилә әгъзаларын социаль яклау) – 8);

Вәкаләтле вәкилгә хисап чорында аналардан чакырылыш буенча хәрби хезмәт узучы улларының хәрби хезмәткә яраклылык төрен билгеләү һәм хәрби хезмәткә чакыру турында чакырылыш комиссиясе тарафыннан бәяләмә чыгарганда нигезләрнең законлы булуына тикшерү уздыру максатында стационар тикшерүе үткәрүгә ярдәм итү үтенечләре килде.

Мөрәҗәгатьләрдә билгеләп үтелгәнчә, кулында медицина документлары белән расланган билгеле бер диагноз булганда, әлеге документлар хәрби комиссияләр тарафыннан игътибарга алынмый.

Вәкаләтле вәкил Татарстан Республикасы Хәрби комиссары адресына хәрби хезмәткә чакыру турында бәяләмә чыгарганда мөрәҗәгатьләрдә бәян ителгән дәлилләрне тикшерүне оештыруны сорап хатлар җибәрде.

«Финанс һәм хуҗалык эшчәнлеге өлкәсендә кеше хокукларын яклау» – 327.

Гражданнарга үзләрен борчыган проблемалар турында ирекле хәбәр итәргә мөмкинлек бирә торган нәтиҗәле инструмент буларак үзен күрсәткән «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасы эшчәнлеге буенча без 372 мөрәҗәгать карадык. Гражданнар «Гариза хәл ителде» һәм «Дәлилләнгән кире кагу» дигән нигезләнмәгән статус бирү белән килешмәү турындагы, шулай ук күрсәтелгән мөрәҗәгатьләрне алга таба хәл итү өчен системага кире кайтару турындагы үз мөрәҗәгатьләрен Вәкаләтле вәкил адресына җибәрә.

Кызганычка каршы, ел дәвамында җаваплы башкаручылар тарафыннан мөрәҗәгатьләрне хәл итүгә формаль якын килү очраклары ачыкланды. Мондый очракларда Вәкаләтле вәкил чараларны оператив кабул итү өчен мөрәҗәгатьне карауда катнашырга тиеш.

Вәкаләтле вәкилгә Татарстан Республикасы хөкүмәте рәсми порталы интернет-кабул итү бүлмәсе аша «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасына Б.дан Казан шәһәре Әбүбәкер Терегулов исемендәге урам юлындагы чокырларны күмү кирәклеге хакында 1739682 нче мөрәҗәгатьнең үтәлеше мәсьәләсе буенча мөрәҗәгать керде.

Әлеге мөрәҗәгать 2017 елдан хәл ителмәгән һәм куелган срокларда башкарылмаганлыктан, берничә тапкыр җаваплы үтәүчегә кире кайтарылган.

Алга таба Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Вахитов һәм Идел буе районнары хакимияте җаваплы үтәүчеләренең мондый гамәлләренә юл куярга ярамый.

Вәкаләтле вәкил Б.ның мөрәҗәгатен карау һәм аны билгеләнгән вакытка үтәү турында хакимият башлыгына хат җибәрде.

Вәкаләтле вәкил катнашыннан соң «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасына килгән бу мөрәҗәгать үтәлде, юлның бу участогындагы чокыр ямалды.

2021 елда Татарстан Республикасы «Халык контроле» системасында 2021 елның 31 декабренә булган мәгълүматларга караганда, барлык статуслардан кайтарылган мөрәҗәгатьләрне исәпкә алып, 83763 мөрәҗәгать бастырылган, бу 2020 ел белән чагыштырганда 9 процентка күбрәк (76 455 мөрәҗәгать), шулардан: 65 566 мөрәҗәгать хәл ителгән – 78 % (узган ел белән чагыштырганда 9 %ка күбрәк – 59 382 мөрәҗәгать), 10 964 мөрәҗәгать буенча эшләр планлаштырылган, 5 654 мөрәҗәгать дәлилле кире кагылган, 1 579 мөрәҗәгать – эштә.

Гражданнардан кергән комментарийларның гомуми саны 2 миллион 247 мең 852, теләктәшлек белдерүчеләр – 1 миллион 489 мең 291.

Хисап чорында системадан кулланучылар «Территорияләрне комплекслы төзекләндерү» төре буенча барыннан да активрак мөрәҗәгать җибәргәннәр – 28 382 мөрәҗәгать, «Муниципаль юлларны тоту һәм ремонтлау» – 16 812 мөрәҗәгать, «Коммуналь хезмәт күрсәтүләр» – 4 233 мөрәҗәгать, «Атамаларда һәм алтакталардагы хаталар» – 3 411 мөрәҗәгать, «Тышкы рекламаны бозу» – 3 412 мөрәҗәгать, «Җәмәгать транспорты» – 2 191 мөрәҗәгать, «Сукбай хайваннар» – 1 579 мөрәҗәгать.

2021 ел башыннан «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасында социаль челтәрләрдән килгән 262 мөрәҗәгать басылып чыкты, шуларның 191ы хәл ителде, 48е буенча эш планлаштырылган, 4се эштә, 19 мөрәҗәгатькә, аларны үтәү мөмкинлеге булмау сәбәпле, «Дәлилле кире кагу» статусы бирелде.

2021 елда республика территориясендә гамәлгә ашырыла торган тармак инвестиция программалары нәтиҗәсендә автомобиль юлларын карап тоту һәм ремонтлау мәсьәләләре буенча 16 910 мөрәҗәгать һәм территорияләрне төзекләндерүгә һәм инфраструктураны үстерүгә кагылышлы 29 687 мөрәҗәгать уңай хәл ителде.

«Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасын камилләштерү буенча даими эш алып барыла. Әйтик, 2021 елның 1 июненнән гражданнарның иҗтимагый фикерен һәм ихтыяҗларын исәпкә алып, халыкның социаль канәгатьлелеген арттыру һәм гражданнар белән җәмәгать контроле механизмын булдыру, шул исәптән «Төбәк белән идарә итү үзәге» проектын гамәлгә ашыру кысаларында, яңа юнәлешләр кертелде: «Төзекләндерү һәм инфраструктура», «Юллар», «Торак-коммуналь хуҗалык», «Сәламәтлек саклау», «Мәгариф», «ТКО» һәм «Транспорт». Хәзерге вакытта системада 102 төр буенча мөрәҗәгатьләр кабул ителә. «Төбәк белән идарә итү үзәге»нең Проект офисы эшчәнлеген тәэмин итү кысаларында Россия Федерациясе дәүләт һәм муниципаль хезмәтләр Бердәм порталы базасында эшли торган кире элемтә платформасы аша 2021 елның августыннан төрле мәсьәләләр буенча гражданнар мөрәҗәгатьләре кабул ителә башлады. 2021 елда кире элемтә платформасы аша Татарстан Республикасының «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасына барлыгы 28 101 хәбәр килде.

«Халык контроле» Татарстан Республикасы дәүләт мәгълүмат системасына килгән мөрәҗәгатьләрне сыйфатлы һәм оператив башкару максатларында, 2021 елда Вәкаләтле вәкил Аппаратында һәм муниципаль районнарда, шул исәптән видеоконференция режимында, Татарстан Республикасы Президенты Аппараты, Татарстан Республикасы прокуратурасы вәкилләре, Татарстан Республикасы муниципаль районнары һәм шәһәр округлары башкарма комитетларының структур бүлекчәләре җитәкчеләре һәм

җаваплы башкаручылары катнашында 29 эш киңәшмәсе уздырылды. Вәкаләтле вәкил Аппараты хезмәткәрләре тарафыннан гражданнар мөрәҗәгатьләрендә күрсәтелгән объектлар буенча 520 күчмә тикшерү уздырылды, һәм 3 674 мөрәҗәгать нигезсез статуслар бирелүгә бәйле рәвештә Татарстан Республикасының муниципаль районнарында һәм шәһәр округларында җаваплы башкаручыларга эшкә кайтарылды.

Дәүләт органнары һәм җирле үзидарә органнары белән, «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасына килә торган мөрәҗәгатьләрнең сыйфатын яхшырту һәм аларны вакытында карау буенча бергәләп эшләү һәм үткәрелгән чаралар нәтиҗәсендә, хисап чорында карау сроклары бозылган мөрәҗәгатьләр санын шактый киметүгә, шулай ук уңай хәл ителгән мөрәҗәгатьләрнең санын арттыруга ирешелде. Шулай ук республиканың барлык муниципаль районнары һәм шәһәр округлары «Уңай хәл ителгән мөрәҗәгатьләр өлеше» индикаторын үти алды.

«Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасына килгән мөрәҗәгатьләрне үтәү буенча Әгерҗе (83 %), Аксубай (79 %), Актаныш (78 %), Апас (82 %), Әтнә (90 %), Баулы (85 %), Балтач (79 %), Бөгелмә (80 %), Чүпрәле (88 %), Кама Тамагы (100 %), Лениногорск (81 %), Мамадыш (87 %), Менделеевск (82 %), Минзәлә (80 %), Мөслим (87 %), Түбән Кама (80 %), Питрәч (86%), Балык Бистәсе (86 %), Саба (91 %), Сарман (77 %), Тәтеш (83 %), Теләче (81 %), Чистай (78 %), Ютазы (88 %) муниципаль районнары һәм Чаллы шәһәр округы (86 %) башкарма комитетларында актив эш алып барылды, аларда системага килгән мөрәҗәгатьләр, вакытында, сыйфатлы карала һәм үтәлә һәм үтәлгән мөрәҗәгатьләр өлеше 77 проценттан 100 процентка кадәр.

Моннан тыш, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Халыкка хезмәт күрсәтүне оештыру һәм сыйфатын бәяләүне үткәрү тәртибен раслау турында» 2018 елның 29 декабрендә дөнья күргән 1319 нче карары нигезендә, без, Татарстан Республикасы дәүләт һәм муниципаль хезмәтләр порталының «Халыкка социаль әһәмияткә ия хезмәт күрсәтүләрне бәяләү» сервисы мәгълүматларын анализлау буенча эш алып барабыз. Бәяләү нигезендә Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгы һәм Татарстан Республикасы Төзелеш, архитектура һәм торак-коммуналь хуҗалыгы министрлыгы тарафыннан «Табибка язылу» һәм «Торак-коммуналь хуҗалык хезмәтләре өчен түләү» сервислары кысаларында хезмәт күрсәтүләр сыйфаты рейтингы төзелде.

2021 елда "Табибка язылу" буенча сыйфатны бәяләү системасыннан гражданнар 1 миллион 752 мең тапкыр файдаланганнар (уртача бәяләү – 4,8). Узган ел белән чагыштырганда бәяләүнең гомуми саны 185 мең 388 гә кимеде, әмма киметелгән бәяләүләр саны да 19 мең 388 гә кимеде.

Шул ук вакытта бәяләнүнең кимүе сәбәбе итеп, гражданнар 93 421 тапкыр «чиратта озак көтү», 63 056 тапкыр – «табиб мөнәсәбәте», 21 550 тапкыр – «регистратура, шәфкать туташлары мөнәсәбәте» билгесен күрсәттеләр. 9 902 кулланучы учреждениеләрдә санитар шартларыннан канәгать булмаган.

2021 елда гражданнар «Торак-коммуналь хуҗалык хезмәтләре өчен түләү» вакытында сыйфатны бәяләү системасыннан 155 мең тапкыр файдаланганнар (уртача бәяләү – 3,71). Нигездә, гражданнар бәяне кимету сәбәбе итеп түбәндәгеләрне күрсәтте: йортны (чисталыкны) тиешле тәртиптә тотмау (29 % – 45 449 тапкыр бәяләү), йортны төзекләндерү (24 % – 37 219), коммуналь хезмәтләр күрсәтү (20 % – 31 852) һәм йорт белән идарә итү (19 % – 29 822 тапкыр).

Вәкаләтле вәкил эшчәнлегендә аның муниципаль районнардагы һәм шәһәр округларындагы җәмәгатьчелек ярдәмчеләре зур роль уйный. Алар Вәкаләтле вәкил урынга чыгып гражданнарны кабул итү вакытында актив катнашалар, гражданнарга консультацияләр бирәләр, Вәкаләтле вәкил вәкаләтләрен, шикаять бирү тәртибен, хокук һәм ирекне яклау ысулларын аңлаталар, төрле тикшерүләр үткәрәләр, шулай ук Татарстан Республикасында яшәүчеләрне хокукый агарту эшчәнлеген тормышка ашыралар.

2021 елда җәмәгатьчелек ярдәмчеләре:

– 845 гражданны һәм 1000 гә якын мөрәҗәгать кабул итте;

– районнарның чакырылыш, мәнфәгатьләр низагларын көйләү һәм хезмәт тәртибе таләпләрен саклау, ришвәтчелеккә каршы көрәш, халыкның тормыш дәрәҗәсен күтәрү һәм керемнәрне легальләштерү, торак, балигъ булмаганнар эшләре буенча комиссияләр эшендә катнаштылар;

– 11 хәрби частьтә (Хабаровск һәм Приморье крайларында, Оренбург, Самара һәм Киров өлкәләрендә, Башкортстан Республикасында) булдылар.

БҮЛЕК 2. ГРАЖДАН ХОКУКЛАРЫН ҺӘМ БИРЕМНӘРЕН САКЛАУ. ТАВЫШ БИРҮ ҺӘМ САЙЛАНУЛЫ БУЛУ ХОКУКЛАРЫ

Тавыш бирү һәм сайлана алу хокукы – кешегә дәүләт һәм җәмгыять эшләре белән идарә итүдә катнашу мөмкинлеге бирә торган үзәк институтларның берсе. Яшерен тавыш бирү юлы белән гомуми һәм тигез сайлау хокукында үткәрелергә тиешле даими һәм гадел сайлаулар кирәклеге 1948 елгы кеше хокуклары Гомум декларациясендә дә, соңрак – 1966 елгы граждан һәм сәяси хокуклар турындагы Халыкара пактта да ассызыкланган. Европа Советы дәрәҗәсендә ирекле сайлауларга хокук кеше хокукларын һәм төп ирекләрен яклау турында Конвенциягә 1 нче беркетмә белән беркетелгән.

Омбудсменнарның бурычы – безнең илдә яшәүчеләр өчен шартларны идеаль рәвештә тәэмин итү, аларда сайлау өчен бернинди каршылыклар булырга тиеш түгел.

Сайлау хокукларына күзәтчелек итү 1993 елгы Париж принципларында универсаль халыкара дәрәҗәдә, 2019 елгы Венециан принципларында – Европа Советы дәрәҗәсендә яктырылган омбудсмен мандатына бөтенләе белән туры килә.

Сайлау кампанияләрен әзерләү һәм үткәрү чорында Вәкаләтле вәкил Аппараты, Татарстан Республикасы Иҗтимагый палатасы, төбәкнең иҗтимагый хокук саклау оешмалары һәм, әлбәттә, Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе белән хезмәттәшлек итә.

Вәкаләтле вәкил Аппараты белән Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе төзелгән килешүгә ярашлы рәвештә, гражданнарның сайлау хокукларын яклау мониторингын үткәрәләр, шул исәптән, ябык сайлау участокларында, ачыкланган хокук бозулар турында мәгълүмат алмашалар, әлеге фактлар буенча бергәләп тикшерүләр үткәрәләр.

Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе мәгълүматы буенча, 2021 елның 1 сентябренә республикада 2 931 939 сайлаучы бар иде.

2021 елда гражданнарның дәүләт эшләре белән идарә итүдә катнашуга хокукларын тормышка ашыру белән бәйле мөһим вакыйга – 17-19 сентябрь көннәрендә Россия Федерациясе Федераль Җыены Дәүләт Думасына сайлаулар үткәрү иде. Республикада шулай ук Студентлар (Түбән Кама) һәм Азино (Казан шәһәре) бермандатлы округларында өстәмә депутатлар сайлаулар һәм Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләре вәкиллекле органнарына өстәмә сайлаулар узды.

2021 елның 9 сентябреннән 19 сентябренә кадәр Бердәм тавыш бирү көне алдыннан һәм чорында гражданнарның сайлау хокукларын яклауны тәэмин итү

буенча Вәкаләтле вәкил Аппаратында «кайнар элемтә» оештырылды. 73 шалтырату кабул булды.

«Кайнар элемтә»гә килгән шалтыратулар сайлаучыларны барыннан да бигрәк нәрсә борчуы һәм сайлау кампаниясе турында Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясенең халыкка мәгълүмат бирүне никадәр киңрәк тормышка ашыруы турында нәтиҗә ясарга мөмкинлек бирә.

Телдән әйтелгән мөрәҗәгатьләрне анализлау шуны күрсәтә, «кайнар элемтә»гә килгән сораулар нигездә аныклау характерында: теркәлгән урын буенча кайда сайларга, яшәү урыныннан читтә булганда кайда сайларга, өйдә ничек тавыш бирергә, авыру яки COVID-19 сәбәпле ирекле үзсаклануда булганда ничек сайларга.

Моннан тыш, сайлаучыларны сайлауларны тәэмин итү, сайлау участоклары адресларын мәгълүмат бирү мәсьәләләре күбрәк борчыйды.

Шуңа күрә республиканың сайлау комиссияләре перспективалы эш юнәлешләре арасында гражданнарга сайлау законнары һәм сайлау кампаниясе турында тулаем мәгълүмат бирү буенча тырышлыкны арттырырга кирәклеген ассызыклау мөһим.

Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясенә сайлау комиссияләре эшен оештыру турында, тавыш бирү тәртибе һәм кандидатлар турында сайлаучыларга мәгълүмат бирүне яхшырту буенча өстәмә чаралар кабул итүне тәкъдим итү максатка ярашлы булыр иде дип саныйбыз.

Сайлаулар үткәрү турында мәгълүмат бирү күбрәк «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникацион челтәре аша башкарылганлыктан, шул исәптән сайлау участогы турында мәгълүматны Россия Федерациясе дәүләт хезмәтләре бердәм порталында гражданның шәхси кабинетында урнаштыру сәбәпле, «кайнар элемтә» нәтиҗәләре халыкның цифрлы грамоталыгы җитәрлек булмавын күрсәтә.

Сайлаулар яссылыгында халыкның цифрлы грамоталыгын күтәрү кирәклеге БМО һәм Европада Куркынычсызлык һәм Хезмәттәшлек буенча оешманың 2020 елда дөнья күргән «Цифрлы технологияләр чорында сайлаулар һәм фикереңне җиткерү иреге турында» уртак декларациядә дә ассызыкланган.

Күрсәтелгән Декларациянең V пунктындагы тәкъдимнәр дәүләтләргә массакүләм мәгълүматның цифрлы чараларына, шул исәптән сайлаулар яссылыгындагы мәгълүматка карата халыкның грамоталыгын үстерү буенча бергәләшеп тырышлык куярга кирәклеген күрсәтә.

Икенче яктан, Россия төбәкләренең сайлау комиссияләре рәсми сайтларына һәм социаль челтәрләрдәге битләренә беренчел күзәтү ясау сайлау комиссияләренең, шул исәптән, Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясенең интернет челтәрләрендә җитәрлек күләмдә тәкъдим ителмәвен

һәм актив булмавын күрсәтә. Шулай ук яшьләрнең актив гражданлыгы позициясен үстерү һәм хокукый культурасын күтәрү өчен сайлау кампанияләренә җәлеп итәргә тиешле яшьләр, электоратның бер өлеше белән элемтә урнаштырылмаган.

Татарстан Республикасы Президенты указы белән 2022 ел Татарстан Республикасында Цифрлаштыру елы дип игълан ителде.

Мондый карар кабул итү нигезендә Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясенә электорат, аерым алганда, яшьләр белән интернет мәгълүмат-телекоммуникацион челтәрендә, бигрәк тә социаль челтәрләрдә эшне активлаштыру кирәк һәм мөһим дип саныйбыз.

Шундый эш формалары арасында сайлау комиссиясе рәсми сайтының халыкны хокукый агарту өлешен даими тутыруга, сайлау комиссиясе аккаунтларын төбәктә популяр социаль челтәрләрдә алып баруга, Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе социаль челтәрләрен тутыру өчен актуаль һәм сорау булган контент булдыруга, шулай ук Телеграм мессенджерында кешенең сайлау хокукын тормышка ашыруга кагылышлы иң популяр сорауларына җавап бирү өчен чат-бот булдыруны билгеләргә булыр иде.

Сайлаулар алдыннан Россия Федерациясендә Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил Т.Н. Москалькова башлангычы белән гражданнарның сайлау хокукларын яклауны күзәтүдә катнашкан төбәкләрнең кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилләре һәм аларның Аппарат хезмәткәрләре өчен берничә өйрәтү семинар-тренинглары үткәрелде. Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе, Россия Федерациясе Генераль прокуратурасы һәм Россия Федерациясе Эчке эшләр министрлыгы экспертлары гражданнарның сайлау хокукларын тәэмин итү, шулай ук сайлау кампаниясе вакытында хокук бозуларны кисәтү турында сөйләделәр.

2022 елда Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясенә мондый чараларны уртак эшнең нәтиҗәлелеген күтәрү, гражданнарның сайлау хокукларын яклау, саклау һәм торгызуны тәэмин итү максатыннан Вәкаләтле вәкил Аппараты, шулай ук республиканың муниципаль районнарындагы һәм шәһәр округларындагы җәмәгатьчелек ярдәмчеләре өчен оештырырга тәкъдим итәм.

Татарстан Республикасында сайлаучылар өчен оештырылган 46 вакытлыча сайлау комиссиясе (ябык участоклар) бар. Болар хастаханәләрдә, шикләнелгән һәм гаепләнелгән кешеләрне сак астында тоту урыннарында, санаторийларда, вокзалларда, аэропортта.

Вәкаләтле вәкил ябык участоклардагы сайлау процессына зур игътибар бирә.

Россия Федерациясе Конституциясе сак астында булган гражданнарга, суд карары буенча иректән мәхрүм итү урыннарында җәза үтүче хөкем ителгәннәрдән аермалы буларак, дәүләт хакимияте органнарына һәм җирле үзидарә органнарына сайланырга һәм сайларга хокук бирә.

Күрсәтелгән гражданнар үзләренең сайлау хокукын, башка күпчелек хокуклар кебек үк, кирәкле шартлар тудырылган сак астында тоту урыннарында тормышка ашыралар. Сайлаулар үткәрү көнендә республиканың тикшерү изоляторларында биш сайлау участогы ачылган иде.

Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе мәгълүматы буенча, 2021 елның 15 сентябренә тикшерү изоляторларында 2 256 кеше тотыла иде, шуларның 1 748 е сайлау хокукына ия иде. Сайлаучылар исемлегенә кертүне сорап 1 646 кеше гариза бирде. Аларның барысы да сайлаучылар исемлегенә кертелде.

Вәкаләтле вәкил Аппараты хезмәткәрләре Татарстан Республикасы Иҗтимагый күзәтү комиссиясе әгъзалары белән берлектә үткәргән тикшерүләр республиканың тикшерү изоляторлары сак астында булучыларга аларның сайлау хокуклары, сайлау вакыты, көне, шулай ук сайлау тәртибе турындагы мәгълүматны күргәзмә агитация аша да, эчке радио аша да җиткерүен күрсәтте.

Вәкаләтле вәкил аерым игътибарын сайлау участокларының аз хәрәкәтләнә торган кешеләр өчен уңайлыгын тикшерүгә юнәлтте. Бүген Татарстан Республикасында 273 меңнән артык инвалид яши, алар арасында 34 меңе күз күреме, ишетү, терәк-хәрәкәт аппараты авырулары буенча инвалидлар.

Бу яктан республикада зур эш алып барыла: 2014 елда Вәкаләтле вәкил һәм инвалидларның коммерциячел булмаган оешмалары вәкилләре кергән махсус эш төркеме төзелде. Бу эшне башлаганда 451 участок икенче катта урнашкан иде, 2018 елда – 314, 2020 елда – 221 участокка калды.

2021 елда сайлау участокларының 92 % (2 557) беренче катларда урнаштырылды.

Инвалид коляскаларында хәрәкәт итүче гражданнар өчен Татарстан Республикасы сайлау участокларының 1 700 е пандуслар белән тәэмин ителгән (61,5 %).

Киләсе сайлау кампанияләрен әзерләгәндә һәм үткәргәндә бу проблемага аерым игътибар бирергә кирәк, дип саныйбыз.

Элеккечә үк гражданнарның сайлау хокукларын тормышка ашыру максатыннан, җирле үзидарә органнарына лифтлар яки физик мөмкинлекләре чикләнгән кешеләрне, инвалидларны йөртү җайланмалары булмаган биналарга сайлау участокларын беренче каттан югарыга урнаштырмаска дигән, сәламәтлекләре чикле гражданнарның, шул исәптән инвалидларның сайлау хокукларын тәэмин итүгә юнәлтелгән тәкъдимнәр актуаль булып кала.

Барлык сайлау участоклары күз күреме буенча инвалид булган сайлаучыларга бюллетеньне мөстәкыйль тутыру өчен Брайль шрифтлы махсус трафаретлар белән җиһазландырылган.

Шрифты зурайтылган 553 мәгълүмат брошюрасы, Брайль шрифты белән 553 брошюра әзерләнгән.

Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе аз хәрәкәтләнә торган гражданнар өчен 200 махсус кабина сатып алды. 2021 елгы сайлауларда 887 сайлау участогы махсус кабиналар белән җиһазландырылган иде инде. Әлеге эшне дәвам итәргә кирәк.

Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе «112 ашыгыч чакырулар хезмәте» һәм Чукраклар Бөтенроссия җәмгыятенең Татарстан бүлеге белән берлектә ишетмәгән сайлаучыларга ымлыклар белән аралаша белгән тәрҗемәче хезмәтен тәкъдим итү мәсьәләсен хәл итте. Моның өчен әлеге төргә керүче гражданга яки участок сайлау комиссиясе әгъзасына WhatsApp мобиль кушымтасында махсус телефон номерына видео аша шалтыратырга кирәк.

Вәкаләтле вәкил шулай ук Россия Гадәттән тыш хәлләр министрлыгының Татарстандагы баш идарәсе белән килешү төзеде, аңа ярашлы рәвештә, Вәкаләтле вәкил Аппаратына гражданнарның хокуклары бозылу турында хәбәрләр килә (29 сайлау хокукларын яклау мәсьәләләре буенча хәбәр).

Бердәм тавыш бирү көнендә видеокүзәтү – сайлау процессының легитимлыгын һәм гаделлеген тәэмин итүдә иң көчле коралларның берсе, ул законнар бозылуга шик булган, гражданнарның сайлау хокуклары сакланмаган очракларда тиз генә чаралар күрергә, килеп туган бәхәсләрне чишәргә мөмкинлек бирә.

Сайлауларны видеокүзәтүнең аерым тәртибе билгеләнгән: видеоязмалар интернет челтәрендә ачыктан ачык күрсәтелми, ләкин җәмәгатьчелек һәм хокук саклау җәмәгатьчелеге Россия Федерациясе субъектларында иҗтимагый палаталар оештырган сайлауларны җәмәгатьчелек күзәтүе үзәкләре эшендә катнаша.

Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясенең 2021 елның 25 августында дөнья күргән карарына ярашлы рәвештә төбәкләрдәге кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилләргә, Бердәм тавыш бирү көнендә Россия Федерациясе дәүләт хезмәтләре порталында эш кабинетында трансляция алып барылган видеокүзәтү ачык булды.

Татарстанда 46 вакытлыча ачылган сайлау участогыннан тыш, 2 764 участок сайлау комиссиясе, һәм барлык 65 территориаль сайлау комиссиясе видеокүзәтү камералары белән җиһазландырылган. Теркәлгән файдаланучыларга сайлау участокларындагы сайлауны реаль вакыт режимында

күзәтергә мөмкинлек бирүче видеокүзәтү 98 процент сайлау комиссияләрендә мөмкин.

Барлык бу инструментлар – Россия электораль практикасы өчен яңа. Яңа новацияләр керткәндә куркынычларны киметү өчен ныклы контроль кирәк, шул исәптән – омбудсменнар катнашында.

Шул уңайдан Вәкаләтле вәкил Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясеннән Россия Федерациясе субъектларындагы кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилләргә трансляцияне кабат карау мөмкинлеге бирү буенча башлангычны яклауны һәм тиешле юлламаны Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясенә җибәрүне сорый.

Сайлауларны күзәтү институтын тормышка ашыруның чит ил һәм илебез тәҗрибәсе дә, сайлау комиссияләре эшчәнлегендә хәбәрдарлык атмосферасы, сайлау участокларында күзәтүчеләр булу җәмәгатьчелектә сайлауларның гаделлеге турында шактый дәрәҗәдә ышаныч тудыруын дәлилли, гражданнарның сайлау процессында актив катнашуына булышлык итә.

Ачыклыкны тәэмин итүгә халыкара экспертларның һәм күзәтүчеләрнең катнашуы да булышлык итә.

Россия Федерациясе Дәүләт Думасына сайлауларга 55 дәүләттән, 10 халыкара оешмадан 250 халыкара күзәтүчеләр килде.

Экспертларга һәм күзәтүчеләргә карарга теләгән сайлау участоклары турында карар кабул итүдә тоткарлык тудырылмый.

Халыкара күзәтүчеләр бу эш аларга тагын шунысы белән кызыклы булуын әйтәләр, алар яңа идеяләр алып, аларны үз илләрендә тормышка ашыра ала.

2021 елның 18 сентябрендә Вәкаләтле вәкил халыкара экспертлар: Бавария Ландтагы депутаты, Мавритания Ислам Республикасы Икътисадый һәм социаль советы Генераль секретаре, Сүрия Гарәп Республикасы Халык Советы депутаты белән бергә, Арча шәһәренең 937 нче, 939 нчы, Арча районы Яңа Кырлай авылының 965 нче сайлау участокларында булып, участокларның җиһазланышы белән танышты, сайлаучылар һәм комиссия әгъзалары белән аралашты.

Аз хәрәкәтләнә торган гражданнар тавыш бирсен өчен кирәкле инфраструктура белән тәэмин итү мәсьәләсе тулысынча хәл ителеп бетмәсә дә, Германиядән килгән халыкара эксперт, Бавария Ландтагы депутаты Ульрих Сингер инвалидлар һәм сәламәтлекләре чикле кешеләр тавыш бирсен өчен оештырылган чараларны югары бәяләде, аеруча Брайль шрифты белән эшләнгән мәгълүмати материалларны, бюллетеньнәрне ошатты. Һәр бюллетеньдә Брайль рельф-ноктлы тактиль шрифты кулланыла, күзе күрмәүче

участокка килә алмаса, сайлау комиссиясе әгъзалары кешенең өенә килеп, тавыш бирү мөмкинлеге тудыра ала.

Сүрия эксперты Мәхмүт Әлхәсән, үзчиратында, участокларда тавыш бирү барышын сәяси партияләрдән күзәтүчеләр, кандидатлар урында да, видеокүзәтү аша да күзәтә алуын аеруча мөһим, моның сайлауларны ачык һәм гадел итүен ассызыклады.

2021 елның 23 октябреннән 26 октябренә кадәр Үзбәкстанда узган Президент сайлауларының ачыклыгын һәм легитимлыгын бәяләү максатыннан Вәкаләтле вәкил Татарстан Республикасыннан Россия Федерациясе күзәтүчеләре делегациясе составында сайлауларны күзәтүдә катнашты.

Татарстан Республикасыннан күзәтүчеләр Үзбәкстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясенең Ташкент, Сәмәрканд, Бохара шәһәрләрендәге сайлау участокларында һәм медиаүзәкләрендә булды, Үзбәкстан Республикасы Президентын сайлау тәртибе, технологик мөмкинлекләре белән танышты.

Эш сәфәре кысаларында Вәкаләтле вәкил Үзбәкстан Республикасы Олы Мәҗлесе вәкаләтле вәкиле (омбудсман) Фирүзә Эшматова белән очрашты. Очрашу барышында яклар Үзбәкстанда 2021 елның 24 октябрендә булган Президент сайлауларында сайлаучылар өчен тудырылган шартлар, сайлаучыларның сәяси хокукларын тәэмин итүдә кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилләрнең роле турында фикер алыштылар. Очрашу нәтиҗәсе буларак, кеше һәм граждан хокукларын үтәү, яклау һәм бозылган хокукларны торгызу буенча бергәләп оператив чаралар кабул итү максатларында үзара хезмәттәшлек турында Килешүгә кул кую турында килешенде.

БҮЛЕК 3. ВӘКАЛӘТЛЕ ВӘКИЛНЕҢ КЕШЕНЕҢ СОЦИАЛЬ, ИКЪТИСАДЫЙ ҺӘМ МӘДӘНИЯТ ХОКУКЛАРЫН САКЛАУ БУЕНЧА ЭШЧӘНЛЕГЕ

3.1. Хезмәт хокуклары

Вәкаләтле вәкилнең кеше һәм граждан хокукларын, ирекләрен һәм законлы мәнфәгатьләрен дәүләт яклавын тәэмин итү буенча эшчәнлеге аерым хокукый мәсьәләләр белән генә чикләнми. Ул күп кырлы, шулай ук хокукый мөнәсәбәтләрнең киң спектры кысаларында, кешенең социаль хокукларын яклау белән бәйле эшчәнлек аерым урын алып тора.

Узган еллардагы кебек үк, безнең адреска килгән мөрәҗәгатьләрнең шактый өлеше хезмәт мөнәсәбәтләре, гаиләне, аналарны, аталарны һәм балаларны яклау, социаль тәэминатны да кертеп, социаль яклау, дәүләт һәм муниципаль торак фондларында торакка хокукны тәэмин итү, медицина ярдәмен дә кертеп, сәламәтлекне саклау, мәгариф өлкәләрендә, уңайлы әйләнә-тирә мохитка кеше хокукын яклау мәсьәләләренә кагыла иде. Гражданнарның социаль хокукларын яклау турында мәгълүматлар җыю һәм анализлау шулай ук «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасына килгән мөрәҗәгатьләрне, дәүләт һәм җирле үзидарә органнарына килгән сорауларны, массакүләм мәгълүмат чараларыннан һәм иҗтимагый оешмалардан алынган мәгълүматларны тикшерү кысаларында тормышка ашырылды.

Кешенең социаль хокуклары, тулырак мәгънәдә алганда, һәркемнең лаеклы тормышын һәм ирекле үсешен тәэмин итүче барлык хокуклары икәнен билгеләп, аларга хезмәт хокуклары өлкәсендәге хокуклар да керүен әйтергә кирәк. Эш хакы буенча бурычлар артуга юл куймау буенча үзвакытында чаралар кабул итүне дә кертеп, хезмәт һәм мәшгульлек өлкәсендәге мәсьәләләрне нәтиҗәле хәл итү күп гражданнарның уңайлы тормышы өчен кирәкле шарт булып тора.

Эш хакы буенча бурыч белән бәйле гомуми вәзгыять 2021 ел дәвамында кискен торды. Татарстан Республикасы дәүләт Хезмәт инспекциясе мәгълүматларына караганда, эш хакы буенча бурыч җыелган оешмалар саны 2020 ел белән чагыштырганда артык күп булмаган. 2021 елның 11 аенда хисап көннәренә (һәр айның беренче көне) бурычлы оешмалар саны 70 тән 112 гә кадәр иде (2020 елда 81 дән 159 га кадәр). Шуның белән бергә, эш хакы буенча бурыч күләме 218,9 миллион сумнан 350,2 миллион сум арасында иде (2020 елда 226,8 миллион сумнан 305,0 миллион сум арасында). Шулай итеп, 2021 елның кайбер айларында республикада эш хакы бурычы күләме буенча хәл 2020 ел белән чагыштырганда начаррак та булды.

Хезмәт мөнәсәбәтләре өлкәсендә гражданнар хокукларын яклау, намуссыз эш бирүчеләргә йогынты ясау өчен кирәкле вәкаләтләре булган хакимият органнарының зур бурычы булып тора. Аларның эшен алыштырмыйча, без граждан эш хакын һәм аңа тиешле башка түләүләрне тулы күләмдә алуга аның хокуклары бозылуы һәм аларны яклау буенча хакимият органнары тарафыннан тиешле чаралар күрелмәве турында белдергән хәлләргә игътибарсыз кала алмадык. Аерым алганда, гражданнарның, эш хакын түләмәгәндә эш бирүче үз идарәсендә һәм контролендә һәм оешманың эчке хезмәт тәртибе кагыйдәләренә буйсынуында эшкә кушса да, эш бирүченең алар белән хезмәт мөнәсәбәтләрен тиешенчә теркәмәве турында хәбәр иткән очраклар булды.

Әйтик, Вәкаләтле вәкилгә Казан шәһәрендә яшәүче «Добропек» икмәк пешерү оешмасында эшләгәне өчен аңа тулы күләмдә эш хакы түләмәүләре турында хәбәр итте. Граждан әйтүенчә, ул күзәтчелек һәм хокук саклау органнарына да мөрәҗәгать иткән, ләкин чаралар күрелмәгән. Мөрәҗәгать итүченең шикаяте прокуратура органнарына җибәрелде. Прокуратура органнарыннан алынган җавапка караганда, хезмәт мөнәсәбәтләрен теркәү өлешендә дә, эш хакы түләү вакыты өлешендә дә хезмәт законнарын бозу очраклары булган. Нәтиҗәдә, гражданга эш хакы тулысынча түләнде.

«НПП «Татспецмаш» җәмгыятендә эретеп ябыштыручы булып эшләве, аңа хезмәте өчен эш хакы түләнмәве турында Вәкаләтле вәкилгә Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районында яшәүче хәбәр итте. Әлеге мөрәҗәгать уңаеннан Вәкаләтле вәкил Биектау муниципаль районы башкарма комитетына, оешма җитәкчесе катнашында халыкның тормыш дәрәҗәсен күтәрү, керемнәрне легальләштерү буенча территориаль комиссия эше кысаларында, мөрәҗәгать итүченең керемнәрен тикшерү мәсьәләсен карауны сорап хат җибәрде. Җирле үзидарә органыннан килгән мәгълүматка караганда, мөрәҗәгатьне карагач, мөрәҗәгать итүчегә бурыч түләнгән.

Китерелгән мисалларны күрсәтеп, компетентлы органнарның игътибарын эш бирүчеләр һәм хезмәткәрләр белән хезмәт мөнәсәбәтләрен теркәүне бозу очраклары артуга юл куймау буенча системалы чаралар кабул итү кирәклегенә юнәлтәбез.

Татарстан Республикасында минималь эш хакы турында Татарстан Республикасы Профсоюзлар федерациясе, Татарстан Республикасы эш бирүчеләр берләшмәсе Координацион советы, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты арасындагы өч яклы килешүләр нигезендә, 2021 елда Татарстан Республикасы икътисадының бюджеттан тыш секторы оешмаларында минималь эш хакы аена 15 400 сум күләмендә билгеләнде. Республикада, тулаем алганда, билгеләнгән минималь эш хакы күләмендә эш

хакы түләү буенча вәзгыять контрольдә тотыла. Үз хезмәткәрләренә минималь эш хакыннан түбәнрәк түләүче эш бирүчеләр җирле үзидарәләр органнары каршындагы тормыш дәрәҗәсен күтәрү һәм керемнәрне легальләштерү буенча территориаль комиссияләр утырышларында тикшерелә. Татарстан Республикасы Хезмәт, мәшгульлек һәм социаль яклау министрлыгы мәгълүматлары буенча, 2021 елның 11 аенда территориаль ведомствоара комиссияләр утырышларында 4 111 предприятие җитәкчесе тыңланган, минималь эш хакы күләме турында закон таләпләрен бозып 1 831 хезмәткәргә эш хакы түләгән 583 предприятие ачыкланган. Территориаль ведомствоара комиссияләр тәкъдимнәре буенча 553 оешмада 1 731 хезмәткәргә 5,9 миллион сум акча түләнгән һәм 1,2 миллион сум салым түләүләре кучерелгән. Шуның белән бергә, эш бирүчеләрнең озак вакыт хезмәткәрләренә билгеләнгән күләмнән кимрәк эш хакы түләү очраклары бар. Әйтик, узган елда безнең адреска 2016-2018 елларда хезмәткәрнең тиешле күләмнән азрак эш хакы алуы турында мәгълүмат керде, аның буенча тиешле чаралар күрүне сорап компетентлы органнарга хат җибәрелде.

Вәкаләтле вәкил, безнеңчә, хакимият органнары игътибарын, гражданнарның хезмәткә хокукларын бозу, шул исәптән эш хакын түләүгә хокукларын бозу очраклары булуына да юнәлтте.

Мәсәлән, безнең адреска, республика территориясендә урнашкан төзәтү учреждениеләренең берсендә хезмәт узу чорында эш хакы алуга хокукы бозылу турында бер граждан мөрәҗәгать итте. Ул ял һәм эш көне булмаган бәйрәм көннәрендә хезмәт вазифаларын башкарган өчен компенсация түләмәүләрен әйтте. Мөрәҗәгатьне өйрәнү вакытында шул билгеле булды, аерым бер чор дәвамында тиешледән артык эшләгән өчен хезмәткәр акчалата компенсация дә, өстәмә ял көннәре дә алмаган. Хәлне өйрәнеп һәм башкалар да әлеге хәлдә калырга мөмкин дигән нәтиҗә чыгарып, Вәкаләтле вәкил Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе җитәкчелегенә төзәтү учреждениеләрендә хезмәт итүче хезмәткәрләрне билгеләнгән тәртиптә акчалата компенсация түләмичә яки өстәмә ял көннәре(сәгатьләре) бирмичә артык эшләүгә җәлеп итү очракларын булдырмау буенча чаралар күрүне сорап мөрәҗәгать итте. Бирелгән җавапка караганда хәл җитәкчелек тарафыннан контрольгә алынган.

Халыкның уңайлы тормышын тәэмин итәргә омтылу гражданнарны эшсезлектән саклауның нәтиҗәле системасыннан башка мөмкин түгел. Гражданнардан эш эзләүдә булышуны сораган мөрәҗәгатьләр безнең адреска даими килә һәм шул уңайдан, конкрет очраклар буенча уңай карарлар да, шулай ук халыкның мәшгульлеге өлкәсендәге гомуми вәзгыятьне анализлау да кызыксыну уята.

Татарстан Республикасы Хезмәт, мәшгульлек һәм социаль яклау министрлыгы мәгълүматларын анализлау халыкның мәшгульлеге өлкәсендә уңай үзгәрешләр булуын күрсәтә. Мисал өчен, 2021 ел дәвамында эш бирүче инициативасы белән тулы булмаган эш көне (тулы булмаган эш көне(смена) яки тулы булмаган эш атнасын эшләүче, эш бирүче гаебе белән эш хакын сакламыйча ялларда булучы хезмәткәрләр саны кимү тенденциясе тотрыклы кала. 2020 елның 30 декабренә мондый хезмәткәрләр саны 20 543 кеше тәшкил итсә (ә 2020 елның 6 маена 40 646 кешегә җитте), ә 2021 елның 6 октябренә – 15464 кеше. Тулы булмаган эш көне билгеләнгән хезмәткәрләр кимү белән, мәшгульлек хезмәтләре органнары юлламасы буенча эшкә урнашкан гражданнар саны артты.

Икенче яктан караганда, Вәкаләтле вәкил фикеренчә, халыкның мәшгульлеге өлкәсендә эшсезлекнең уртача дәвамлыгы шулай ук мөһим күрсәткеч булып тора, чөнки һәр гражданның озак вакыт үзе яки мәшгульлек органнарына мөрәҗәгать итү аша конкрет эш урыны сайлау белән шөгыльләнергә җитәрлек акчасы юк.

Татарстан Республикасы Хезмәт, мәшгульлек һәм социаль яклау министрлыгы мәгълүматларын анализлау шуны күрсәтте, 2021 елда эшсез гражданга эш эзләү өчен уртача дүрт ай вакыт кирәк булган. Билгеле бу сан төрле хәлләр җыелмасыннан, шул исәптән, эшсез граждан аңа тәкъдим ителгән барлык эш вариантларыннан баш тартуны да исәпкә алып билгеләнә. Үз чиратында Вәкаләтле вәкил дәгъва итүчене эшкә алу турында гариза хезмәт законнарының барлык таләпләрен исәпкә алмыйча каралган очракны карауда катнашты.

Әйтик, безнең адреска Чаллыда яшәүче мөрәҗәгать итте, ул уйлап чыгарылган нигезләмәләр буенча эшкә алудан баш тарттылар, дип саный. Мөрәҗәгать итүче тәкъдим иткән документларны өйрәнү вакытында, без гражданның эш бирүчегә мәшгульлек хезмәте органнары юлламасы буенча мөрәҗәгать итүенә игътибар иттек. Мәшгульлек хезмәте органыннан эшкә юллама күчермәсеннән күренгәнчә, мөрәҗәгать итүченең кандидатурасы башка кандидатларны эшкә кабул итү турында гаризаларны карау сәбәпле генә кире кагылган. Шушы хәлләр нәтиҗәсендә, безнеңчә, граждан үзенең эшкә алу турында гаризасын карау нәтиҗәләре турында мәгълүмат алмаган. Бу уңайдан без вакансияләр булганда мөрәҗәгать итүче гаризасын башка кандидатлар гаризасы белән беррәттән карауларын сорап оешма җитәкчесенә хат җибәрдек.

Россия Федерациясе Конституциясе һәркемнең куркынычсызлык һәм гигиена таләпләренә җавап бирә торган хезмәткә хокукын билгели. Шулай итеп, хезмәткә хокук, әгәр шартлар хезмәткәр өчен куркынычсыз булмаса, тулысынча тәэмин ителгән дип санала алмый.

Татарстан Республикасы дәүләт Хезмәт инспекциясе мәгълүматларына караганда, республикада 2021 елның 11 аенда авыр нәтиҗәләргә яки үлемгә китергән, җитештерү белән бәйле 113 очрак булган. Шул ук вакытта авыр нәтиҗәләргә китергән бәхетсезлек очраклары төрле оештыру-хокукый формалы оешмаларда, шул исәптән, дәүләт һәм муниципаль учреждениеләрдә («Азнакай үзәк район хастаханәсе», «Ашыгыч медицина ярдәме станциясе», «Әлмәт ашыгыч медицина ярдәме станциясе», «Инглиз телен тирәнтен өйрәнүче 9 нчы урта гомуми белем бирү мәктәбе», «Су каналы», «Шәһәр электр транспорты» предприятиесе) теркәлә.

Хезмәткә хокук һәм иректне яклауның, шул исәптән, куркынычсыз шартларда хезмәтне тәэмин итү ысулларының берсе – хезмәт законнарын һәм хезмәткә хокук нормалары булган башка норматив хокукый актларны үтәүгә контроль. Узган елда без, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте башкарма органнары һәм Татарстан Республикасында җирле үзидарә органнары (Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгы, Татарстан Республикасы Урман хуҗалыгы министрлыгы, Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы, Бөгелмә муниципаль районы башкарма комитеты, Яшел Үзән муниципаль районы башкарма комитеты, Чаллы муниципаль берәмлеге башкарма комитеты) карамагындагы, 2020 елда хезмәткәр сәламәтлегенә авыр зыян салган бәхетсезлек очраклары булган оешмаларда хезмәт законнарын һәм хезмәткә хокук нормалары булган башка норматив хокукый актларны үтәүгә ведомство контролен тормышка ашыру буенча хәлне өйрәндек.

Татарстан Республикасы Урман хуҗалыгы министрлыгыннан, Бөгелмә муниципаль районы башкарма комитетыннан, Чаллы шәһәре муниципаль берәмлеге башкарма комитеты мәгълүматлары буенча, 2020 елда производствода бәхетсезлек очраклары булган оешмаларда планлы тикшерүләр 2021 елда уздырылган.

Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы, Яшел Үзән муниципаль районы башкарма комитеты, производствода бәхетсезлек очраклары булган оешмаларда планлы тикшерүләрне, «Татарстан Республикасында хезмәт законнарын һәм хезмәткә хокук нормалары булган башка норматив хокукый актларны күзәтүгә ведомство контроле турында» 2019 елның 14 декабрендә дөнья күргән 100 нче Татарстан Республикасы Законына ярашлы рәвештә расланган, тикшерүләр үткәрү турындагы еллык планга керткән, тикшерүләр 2022 елда булачак.

Ведомство карамагындагы производствода бәхетсезлек очраклары «теләсә нәрсә булырга мөмкин» принцибы буенча бәяләнергә тиеш түгел, дип саныйбыз. Бәхетсезлек очрагы булган икән, киләчәктә гражданнарның

куркынычсыз хезмәт шартларына конституцион хокукларын бозмау максатыннан, бу оешма «Татарстан Республикасында хезмәт законнарын һәм хезмәткә хокук нормалары булган башка норматив хокукый актларны күзәтүгә ведомство контроле турында» 2019 елның 14 декабрендә дөнья күргән 100 нче Татарстан Республикасы Законының 4 нче маддәсе 4 нче өлешендә каралган нигезләмәләр булганда, киләсе елга планлы тикшерүләр үткәрү еллык планына кертелергә тиеш.

Моннан тыш, республика муниципаль берәмлекләрендә хезмәтне саклау буенча координация советларына, барлык якларның да фикерен исәпкә алып, һәр бәхетсез очракны карарга, җитештерүдә кешеләрне имгәтүгә китергән сәбәпләрне бетерергә тәкъдим итәргә кирәк, дип саныйбыз.

2021 елга хас хезмәт мөнәсәбәтләре өлкәсендә эшчәнлекнең аерым юнәлеше итеп, 2021 елның 11 октябрендә Татарстан Республикасы баш дәүләт санитар табибы кабул иткән 7 нче карарга ярашлы рәвештә, Татарстан Республикасында яңа короновирус инфекциясе таралуга юл куймауга юнәлтелгән чаралар билгеләнгән чорга хезмәткәрләр хокуклары мәсьәләләре буенча консультацион эшне атарга була.

Тулаем алганда, ел дәвамында Вәкаләтле вәкил прокуратура, Татарстан Республикасы Хезмәт, мәшгульлек һәм социаль яклау министрлыгы, Татарстан Республикасы дәүләт Хезмәт инспекциясе, Татарстан Республикасы Архив эше буенча дәүләт комитеты, җирле үзидарә органнары, профсоюз органнары белән гражданнарның хезмәткә хокукларын саклау һәм яклау мәсьәләләре буенча төрле юнәлешләрдә эшчәнлек алып барды.

3.2. Социаль тәэмин итүе хокукы

Үзен һәм гаиләсен тормышта мөстәкыйль рәвештә лаеклы шартлар белән объектив тәэмин итү шартлары булмаган очракларда, законда һәм башка норматив хокукый актларда күрсәтелгән гражданнарга дәүләт яклавы чаралары гарантияләнә. Адреслы социаль яклаудан башка социаль дәүләт кайгыртырга тиешле социаль гаделлек булдыру мөмкин түгел.

Татарстан Республикасы Хезмәт, мәшгульлек һәм социаль яклау министрлыгы мәгълүматларына караганда, 2021 елның 14 декабренә Татарстан Республикасы территориясендә социаль яклау чаралары алучылар саны 1,29 миллион кеше тәшкил итте.

Үз чиратында узган ел дәвамында теге яки бу социаль пособие түләүдән баш тартулары турында гражданнардан килгән шикаятьләр буенча Вәкаләтле вәкилгә чаралар күрергә туры килгән очраклар булды. Аерым очракларда

Вәкаләтле вәкил социаль тәэминат өлкәсендә Татарстан Республикасы норматив хокукый акты положениеләрен камилләштерү буенча чаралар күрде.

Әйтик, Россия Федерациясе хөкүмәтенең 2020 елның 31 мартында дөнья күргән 384 нче «3 яшьтән 7 яшькә кадәрге балага ай саен акчалата түләүне билгеләү һәм тормышка ашыру тәртибенә төп таләпләрне, күрсәтелгән айлык түләү билгеләү өчен кирәкле документлар (белешмәләр) исемлеген һәм аны билгеләү турында гариза формасын билгеләү турында»гы карарына үзгәрешләр кертелү уңаеннан, без Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетына 3 яшьтән 7 яшькә кадәрге балага айлык акчалата түләү алуга хокук бирүче кешеләр исемлеген киңәйтүне сорап хат яздык. Бу гаиләнең балигъ яшьтәге бер яки берничә әгъзасының кереме булмаган очракны күздә тота. Сүз, бер яки берничә кешенең беренче төркем инвалид яки дәвалау учреждениесе карары буенча даими тәрбиягә мохтаҗ яки 80 яшь тулган өлкән кешене карау сәбәпле, кереме булмаган гаиләләргә кагыла. Нәтиҗәдә, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2020 елның 10 нчы апрелендә дөнья күргән 267 нче карары белән расланган 3 яшьтән 7 яшькә кадәрге балага айлык акчалата түләү бирү шартларына һәм тәртибенә тиешле үзгәрешләр кертелде. Алга таба бу үзгәрешләр Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының яңа тәртипне билгеләгән, 2021 елның 22 октябрендә дөнья күргән 995 нче карарына да кертелде.

Эшчәнлеге халыкның социаль яктан аз якланган төркемнәре вәкилләрен яклау белән бәйле иҗтимагый оешмалар белән үзара хезмәттәшлекне тормышка ашырып, Вәкаләтле вәкил социаль тәэминат өлкәсендә, хәл итү федераль законнар нормаларын үзгәрткән очракта гына мөмкин булган проблемалы мәсьәләләрне анализлады. Әйтик, инвалид балалар һәм балачактан инвалидлар тәрбияләүче гаиләләрнең актуаль мәсьәләләре буенча инвалид балалар ата-аналарының Бөтенроссия оешмасы төбәк бүлеге мөрәҗәгатен исәпкә алып, без Россия Федерациясендә Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил Т.Н. Москальковага Россия Федерациясе Президентының 2013 елның 26 февралендә дөнья күргән 175 нче «Инвалид балалар һәм балачактан беренче төркем инвалидлар тәрбияләүче затларга айлык түләүләр турында» Указында каралган, әгәр алар тулы булмаган эш көне шартларында яки өйдә эшли һәм инвалид бала карауны дәвам итә икән, ата-анага яки инвалид опекунына айлык түләүгә хокукны беркетү турында закон башлангычы белән субъектларга мөрәҗәгать итүне үтенеп, хат җибәрдек (доклад язылган вакытта алынган мәгълүматка караганда хәзер әлеге мәсьәлә карала).

Башкарма эш буенча бурычлы аерым гражданнарны социаль яклау механизмнарының берсе булып – 2007 елның 2 октябрендә дөнья күргән 229 нчы «Башкарма эш турында» федераль законның 101 нче маддәсендә

күрсәтелгән керемнәрне алуга куелган тыю тора. Шул ук вакытта безнең адреска гражданнардан социаль характердагы түләүләргә кагылсызлыкка хокукларын бозу турында нигезле мөрәҗәгатьләр килү дәвам итә.

Әйтик, Вәкаләтле вәкилгә карауачысын югалткан өчен пенсия күчерелгән банк счетыннан акча алулары турында Казан шәһәрендә яшәүче мөрәҗәгать итте. Без катнашканнан соң алынган акча мөрәҗәгать итүчегә кире кайтарылды.

Социаль яклауны тәэмин итү һәм гаиләләрнең керемнәрен саклау максатыннан узган елда дәүләт гражданнарны социаль яклауның яңа чараларын булдырды. Аерым алганда, 2021 елда балалар лагерына путевкалар алганда тотылган акчаның бер өлешен кайтару программасы тормышка ашырылды.

Татарстан Республикасы Яшьләр эшләре министрлыгыннан алынган мәгълүматка караганда 25 майдан 31 августка кадәр кешбэк программасы буенча 400 миллион сумга 30 029 путевка сатып алынган.

Ләкин программаны тормышка ашыру белән бәйле проблемалы мәсьәләләр дә булды, республикада яшәүчеләр андый мәсьәләләр белән дә мөрәҗәгать итте.

Әйтик, безгә путевка бәясенең 50 процентын кайтарудан баш тартуларыннан зарланып Түбән Кама шәһәрендә яшәүче мөрәҗәгать итте. Программа шартларына ярашлы рәвештә путевкалар 2021 елның 31 маенда «Мир» түләү системасын кулланып түләнгән. Мөрәҗәгать итүче шулай ук путевкаларны балалар ялын оештырган оешмада түләвен хәбәр итте. Путевкаларны сатып алган вакытта, күрсәтелгән оешма балаларның ялын оештыручы оешмаларның бердәм реестрында күрсәтелмәгән булган, шунлыктан мөрәҗәгать итүчегә акча кире кайтарылмаган. Гражданкага акчасын кире кайтаруга хокукын тормышка ашыруга булышу максатыннан без әлеге оешмага мөрәҗәгать иттек, Вәкаләтле вәкил ярдәме белән тиз арада путевка бәясенең яртысы кире кайтарылды.

Ел дәвамында Вәкаләтле вәкилнең хокук яклау эшчәнлеге шулай ук опека һәм попечительлек билгеләү, тормышка ашыру һәм туктату уңаеннан килеп чыга торган мөнәсәбәтләр буенча да тормышка ашырылды.

Вәкаләтле вәкил адресына Нурлат районында яшәүчедән балигъ булмаган баласының (оныгы) «Академик В.М.Бехтерев исемендәге республика клиник психиатрия хастаханәсе»ндә булуы һәм аны алга таба балалар йортына билгеләүләре турында мөрәҗәгать керде. Мөрәҗәгатьтән күренгәнчә балигъ булмаган баланың анасын ата-ана хокукыннан мәхрүм иткәннәр, атасы берничә ел элек үлгән. Анасы ата-ана хокукыннан мәхрүм ителгән вакытта бала психиатрия хастаханәсендә булган. «Академик В.М.Бехтерев исемендәге республика клиник психиатрия хастаханәсе»ннән алынган мәгълүматка ярашлы рәвештә, балигъ булмаган баланы психиатрия стационары шартларында

дәвалау өчен күрсәтмәләр булмаган. Пациентны дәвалау вакыты тиешледән күбрәк булган. Татарстан Республикасы Нурлат район суды карары законлы көченә керүгә карамастан (аңа ярашлы рәвештә балигъ булмаган бала, Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районы башкарма комитеты опека һәм попечительлек бүлеге карамагына тапшырылган булган) опека һәм попечительлек органы баланы психиатрия стационарыннан чыгару белән шөгыльләнмәгән. Вәкаләтле вәкил Татарстан Республикасы Нурлат муниципаль районы башкарма комитеты җитәкчесенә балигъ булмаган баланы академик В.М.Бехтерев исемендәге республика клиник психиатрия хастаханәсеннән чыгару һәм аны алга таба урнаштыру буенча кичекмәстән чаралар күрүне сорап хат җибәрде. Нәтиҗәдә, андый чаралар күрелде.

Узган еллардагы кебек үк 2021 елда да без инвалидларны социаль яклау өлкәсендә законнар таләпләрен үтәү максатыннан тикшерү чаралары үткәрдек.

2021 елның октябрь-ноябрь айларында Вәкаләтле вәкил һәм аның җәмәгать ярдәмчеләре психик тайпылышлары булган гражданнар өчен ачылган йорт-интернатларны тикшерде. Тикшерүчеләр барышында күчемсез милек объектлары (йорт, фатир, җир кишәрлеге) булган акылга зәгыйфь кешеләрнең милеккә хокуклары бозылу; интернатта тәрбияләнүченең милкен файдалану өчен башка затларга (психик тайпылышлары булган гражданнар өчен ачылган «Казан йорт-интернаты», психик тайпылышлары булган гражданнар өчен ачылган «Чистай йорт-интернаты») тапшыру уңаеннан тәрбияләнүчегә файда алу буенча чаралар кабул ителмәү; торак-коммуналь хезмәтләргә түләү буенча бурычларны вакытында кайтару буенча чаралар күрелмәү (психик тайпылышлары булган гражданнар өчен ачылган «Яшел Үзән йорт-интернаты», психик тайпылышлары булган гражданнар өчен ачылган «Яңа Чүриле йорт-интернаты») ачыкланды. Булган кимчелекләр турында Татарстан Республикасы Хезмәт, мәшгульлек һәм социаль яклау министрлыгына җиткерелде. Алга таба бу кимчелекләрне булдырмас өчен конкрет тәкъдимнәр эшләнде, алар 2021 елның декабрендә министрлыкта узган «түгәрәк өстәл» утырышында әйтелде.

Шуның белән бергә Вәкаләтле вәкил опека һәм попечительлек органнары тормышка ашыра торган кагыйдәләрнең 9 нчы пунктына ярашлы рәвештә, балигъ булган акылга зәгыйфь гражданнарның тормыш шартлары тикшерү, опекуннарның балигъ булган акылга зәгыйфь гражданнарның хокук һәм законлы мәнфәгатьләрен яклавы, аларның милкен саклауны тәэмин итү, шулай ук опекуннар яки попечительләр тарафыннан үз хокукларын яклауга таләпләрне үтәү, 2010 елның 17 ноябрендә расланган балигъ булган акылга зәгыйфь яки тулысынча акылга зәгыйфь булмаган гражданнарга карата үз бурычларын үтәү, социаль хезмәт күрсәтү учреждениесе күзәтүенә урнаштырылган акылга зәгыйфь гражданның милкен саклауны тәэмин итү

мәсьәләләре, опека һәм попечительлек органнарының планлы тикшерүләре предметы булырга һәм тиешле тикшерү актында чагылыш табарга тиеш дип саный.

2021 ел дәвамында инвалидларның социаль, инженерлык һәм транспорт инфраструктуралары объектларына керүен тәэмин итү буенча чаралар кабул итүгә юнәлтелгән актив эш дәвам итте. Татарстан Республикасы Хезмәт, мәшгульлек һәм социаль яклау министрлыгы һәм җәмәгатьчелек активистлары белән без, узган елның май-июнь айларында сәүдә үзәкләрендә һәм аларга якын территорияләрдә (Казан шәһәрендә барлыгы 52 объект) уңайлы тирәлекне оештыруны тикшердек.

Үткәрелгән тикшерүләр йомгаклары буенча сәүдә үзәкләре хакимиятләренә булган кимчелекләрне бетерү турында тәкъдимнәр җибәрелде.

Әйтик, Казан шәһәренең «Кольцо» сәүдә-күңел ачу үзәгендә безнең тәкъдимнәрне караганнан соң сәүдә үзәгенә керү юлында булган пандус янындагы персоналны чакыру кнопкасы ремонтланды, аз хәрәкәтләнә торган төркем өчен кирәкле аерым бәдрәф оештырылды, баскыч кырыйларында контраст маркировка яңартылды.

Үткәрелгән тикшерүләр йомгаклары буенча «Аз хәрәкәтләнә торган төркем өчен социаль әһәмиятле объектларда уңайлы тирәлекне оештыру» темасына семинар үткәрелде, аннан соң Вәкаләтле вәкилнең җәмәгать ярдәмчеләре 2021 елның икенче яртысында башка муниципаль берәмлекләрдә дә шундый тикшерүләр үткәрде (барлыгы 200 сәүдә үзәге).

«Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасында без инвалидларның социаль, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы объектларына керүен тәэмин итү турындагы мөрәҗәгатьләр буенча кабул ителгән чараларны даими анализладык.

Әйтик, мәгълүмат системасының баш модераторы буларак, без Чаллы шәһәрендә кайбер мөрәҗәгатьләрне хәл итү буенча ризасызлыгыбызны белдердек. Нәтиҗәдә бер җәмәгать туклануы оешмасына керү юлына, шулай ук Чаллы шәһәре мэрының җәмәгатьчелекне кабул итү бүлмәсенә керү юлына тактиль плитәсе кую буенча чаралар кабул ителде. Күпфатирлы йорт территориясендә һәм Чаллы шәһәренең Чулман проспектындагы җәяүлеләр зонасында бордюр ташын түбәнәйтү турындагы мөрәҗәгатьләр дә уңай хәл ителде.

Инвалидларны тернәкләндерүнең мөһим өлеше булып – аларны техник тернәкләндерү чаралары белән тәэмин итү тора.

Россия Федерациясе Социаль иминият фондының Татарстан Республикасы бүлеге мәгълүматы буенча 2021 елда 15 мең инвалид 363

миллион сумлык махсус урын-җир җыелмасы, подгузник, 3974 кеше 155 миллион сумлык утыргыч-коляска белән тәэмин ителгән.

Шул ук вакытта, үткәрелгән эшкә карамастан, Вәкаләтле вәкилгә техник тернәкләндерү чараларын үзвакытында яки тулысынча бирмәүләре турында мөрәҗәгатьләр килү дәвам итә. Шушы уңайдан, гамәлдәге законда инвалид үзе сатып алган техник тернәкләндерү чарасы яки мөстәкыйль күрсәтелгән хезмәт өчен компенсация түләү механизмы каралуын билгеләп үтәбез.

Россия Федерациясе Социаль иминият фондының төбәк бүлеге мәгълүматы буенча 2021 елда шундый компенсация түләүне сорап 7687 мөрәҗәгать килгән, шуларның 7260 ына компенсация түләнгән.

Компенсация күләмен вәкаләтле орган сатып алынган техник тернәкләндерү чарасы яки күрсәтелгән хезмәтнең соңгы вакыттагы нәтиҗәләре буенча билгели, мөстәкыйль рәвештә сатып алынган техник тернәкләндерү чарасы яки күрсәтелгән хезмәт өчен якынча компенсация күләме турындагы мәгълүмат вәкаләтле органның рәсми сайтында урнаштырыла.

Россия Федерациясе Социаль иминият фондының төбәк бүлеге рәсми сайтында (http://fss16.ru) урнаштырылган мәгълүматны анализлау нәтиҗәсендә шул ачыкланды, «Инвалидларны ТСР, ПОИ һәм санатор-курорт дәвалануы белән тәэмин итү» бүлегендә тернәкләндерү чаралары һәм инвалидка күрсәтелә торган хезмәтләр (умырткалыкның муен өлеше өчен бандаж, тиешле протез һәм башкалар) федераль исемлеге кысаларында, техник тернәкләндерү чараларының (әйберләрнең) 22 позициясе буенча техник тернәкләндерү чарасы (әйберләр) бәясе турындагы мәгълүмат юк.

Вәкаләтле вәкил дәүләт учреждениесе – Россия Федерациясе Социаль иминият фондының төбәк бүлегенә әлеге позицияләр буенча техник тернәкләндерү чаралары бәясе турында мәгълүмат булмауның сәбәбен ачыклау өчен хат җибәрде.

Әлеге хаттан соң дәүләт учреждениесе – Россия Федерациясе Социаль иминият фондының төбәк бүлеге техник тернәкләндерү чаралары (әйберләре) бәясе турындагы мәгълүматны яңартты, 19 техник тернәкләндерү чаралары (әйберләре) бәясе турында мәгълүматны өстәде. Калган 13 техник тернәкләндерү чаралары (әйберләре) турындагы мәгълүмат күрсәтелгән техник тернәкләндерү чараларын сатып алу уздыргач урнаштырылачак.

Инвалидларның социаль яклауга хокукларын тәэмин итү буенча чаралар кабул ителүгә юнәтелгән актив эш формаларын куллану киләчәктә дә дәвам итәчәк.

3.3. Сәламәтлек саклавы һәм медицина ярдәм хокукы

Кешегә тумыштан бирелгән һәм дәүләт тарафыннан саклана торган аерылгысыз байлык ул – сәламәтлек. Россия Федерациясе Конституциясе аны әһәмиятле кыйммәтләр исәбенә кертә, һәркемгә сәламәтлек саклауга, медицина һәм социаль ярдәмгә хокукны гарантия бирә.

Гамәлдәге законга ярашлы рәвештә, сәламәтлек саклауга хокукны тормышка ашыруны гарантияләүнең берсе – сыйфатлы, куркынычсыз һәм кыйммәт булмаган дарулар.

Вәкаләтле вәкил адресына ташламаларга ия гражданнарны дару белән тәэмин итүгә кагылышлы мөрәҗәгатьләр даими килде. Күрсәтелгән мөрәҗәгатьләр мөрәҗәгать итүчеләрне кирәкле дару препаратлары белән тулысынча тәэмин итү турында мәгълүмат алганчыга кадәр Вәкаләтле вәкил контролендә булды.

Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгы мәгълүматлары буенча 2021 елда ташламага ия гражданнарны медицина әйберләре белән тәэмин итү өчен федераль бюджеттан 1,815 миллиард сум, республика бюджетыннан 1,090 миллиард сум акча бүленгән.

Шулай булса да, ташламалы дарулар белән тәэмин итү өчен бүленә торган акча җитәрлек түгел. 2021 елда якынча 3 миллиард сум акча җитмәде.

Үз чиратында, Вәкаләтле вәкил гадәти булмаган очракларда, ташламага ия гражданнарны дару препаратлары белән тәэмин итү өчен финанс мөмкинлеге табуны сорап, республика җитәкчелегенә үтенеч белән чыгуны кирәк дип санады.

Әйтик, безнең адреска Түбән Кама шәһәрендә яшәүчедән мөрәҗәгать керде, ул инвалид кызы өчен Д.Рогачев исемендәге НМИЦ федераль учреждениесе заключениесе буенча Россия Федерациясе территориясендә теркәлмәгән «Гамманорм» дару препараты билгеләнүен хәбәр итте. Бала 2021 елның августына кадәр «РУСФОНД» хәйрия фонды исәбенә дару белән тәэмин ителде. Балигъ булмаган баланы өзлексез дару препараты белән тәэмин итү финанслау булмау аркасында кыенлашты.

Вәкаләтле вәкил республика җитәкчелегенә кыйммәтле дару препараты сатып алу өчен акча бүлеп бирү турындагы мәсьәләне карауны сорап мөрәҗәгать итте. Республика хөкүмәте акча табып, бала дару препараты белән тәэмин ителде.

Сәламәтлек саклауга хокукны тормышка ашыруның аерылгысыз элементы – беренчел медико-санитар ярдәм күрсәтү. Табибка кабул ителүгә кереп булмау яки озак вакыт көтү турында төрле чыганаклардан мәгълүмат алгач, без һәр очракны тикшердек, мәгълүмат расланган очракта сәламәтлек

саклау учреждениеләре игътибарын гражданның медицина ярдәменә хокукын тәэмин итәргә кирәклегенә юнәлттек.

Вәкаләтле вәкилгә Лаеш муниципаль районы Габишево авыл җирлегендә яшәүчедән яңа туган балага Габишево амбулаториясендә врач-педиатр булмау һәм шәфкать туташының декрет ялында булуы сәбәпле планлы тикшеренү үткәрелмәве һәм вакцина ясамаулары турында мөрәҗәгать керде. Мөрәҗәгатьтән күренгәнчә, баланы икенче медицина учреждениесенә җибәрмәгәннәр.

Вәкаләтле вәкил Габишево амбулаториясендә табиб-педиатр яңа туган балага медицина ярдәме күрсәтүне оештыру буенча оператив чаралар күрсен өчен «Лаеш үзәк район хастаханәсе»нең баш табибына хат җибәрде. «Лаеш үзәк район хастаханәсе» табиб-педиатрның график буенча баланы кабул итүе турында җавап хаты җибәрде.

Табиб кабул итүенә язылу буенча хәлне күзәтү «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасына «Сәламәтлек саклау» юнәлеше буенча килгән мөрәҗәгатьләрне карау юлы белән тормышка ашырылды. «Сырхауханәләр һәм хастаханәләр» төре буенча килгән мөрәҗәгатьләрнең гомуми саны, шулай ук күп шикаять килгән сәламәтлек саклау учреждениеләре турында аналитик мәгълүмат Татарстан Республикасы Премьер-министры А.В.Песошинга һәм Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгына җибәрелде.

2021 елда республикада яшәүчеләр «Табибка кабул ителүгә язылу» хезмәте күрсәтү сыйфатын Татарстан Республикасы дәүләт һәм муниципаль хезмәтләр порталы һәм «ТР хезмәтләре» мобиль кушымтасы аша (199 мең тапкыр) ешрак бәяли башладылар.

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2018 елның 29 декабрендә дөнья күргән 1319 нчы карары белән расланган халыкка хезмәт күрсәтү сыйфатын бәяләүне оештыру һәм үткәрү тәртибен күзәтүче модератор сыйфатында, без «Табибка кабул ителүгә язылу» хезмәте күрсәтү сыйфатын бәяләү нәтиҗәләрен анализлап, түбән бәяләр куелган сәламәтлек саклау учреждениеләре турындагы мәгълүматны Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгына җибәрдек.

2020 елдагы кебек үк гражданнарның инвалид итеп тануга хокукларын бозу турындагы мөрәҗәгатьләргә игътибарны юнәлттек. 2021 елда әлеге уңайдан медицина оешмасының медико-социаль экспертизага белешмә рәсмиләштерү буенча чаралар оештырмавы турында гражданнардан берничә мөрәҗәгать керде.

Әйтик, «ГЛОНАСС+112» системасы буенча Аксубай районында яшәүчедән 2020 елның октябрендә инсульт булган анасы мәнфәгатьләрен кайгырткан мөрәҗәгать керде. Сөйләшү барышында мөрәҗәгать итүче барлык

кирәкле диагностика процедуралары үтүләрен әйтте, ләкин медицина оешмасы хезмәткәрләре медико-социаль экспертизага җибәрү өчен форма тутырмаган.

Вәкаләтле вәкил килеп туган хәлне аңлатуны сорап «Аксубай үзәк район хастаханәсе»нә хат җибәрде. Җаваптан аңлашылганча, граждан медико-социаль экспертизага оештыру җитмәгәнлектән җибәрелмәгән. Шуннан соң документлар медико-социаль экспертизага җибәрелеп, гражданга инвалидлык бирелде.

Түбән Кама районында яшәүче дә медико-социаль экспертизага җибәрү вакыты төгәл билгеләнмәве турында хәбәр итте. Без «Түбән Кама үзәк район күп профильле хастаханә» баш табибына мөрәҗәгать иткәннән соң, тиешле документлар эшләнде.

Шундый ук мөрәҗәгать Яшел Үзән районыннан да килде.

Проблемалы мәсьәләләрне күзәтүне исәпкә алып, Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгына, Татарстан Республикасы территориясендә гражданнарга бушлай медицина ярдәме күрсәтү дәүләт гарантияләре программасы кысаларында амбулатор-сырхауханә ярдәме күрсәтүне тормышка ашыручы медицина оешмалары белгечләренә үзвакытында язылуны оештыру буенча өстәмә чаралар кабул итү максатка ярашлы булыр иде дип саныйбыз. Шулай ук, безнеңчә, кирәкле диагностика, дәвалау һәм тернәкләндерү яки абилитация чаралары үткәргәннән соң медицина оешмаларының гражданнарны медико-социаль экспертизага җибәрүен рәсмиләштерү процедурасын тәртипкә салу отышлы булыр иде.

3.4. Белем алуга хокук

Гражданнарның төп конституциячел хокукларының берсе – белем алуга хокук. Хәзерге вакытта белем бирү оешмалары баланы тәрбияләү һәм үстерү өчен төп социаль тирәлек булып тора. Нәкъ менә алар алдында актив гражданлык позициясенә ия, тормышта лаеклы урын алырга сәләтле югары белемле шәхес тәрбияләү бурычы тора.

Вәкаләтле вәкил ел дәвамында гражданнарның белемгә хокукларын тормышка ашыру белән бәйле мөрәҗәгатьләр карады, дәүләт органнарыннан, җирле үзидарә органнарыннан мәгълүмат җыелды һәм анализланды, белемгә хокукны тормышка ашыруның кайбер проблемаларын өйрәнү һәм тәкъдимнәр кертү буенча даими төстә мәгариф системасы эше турында мәгълүмат булган массакүләм мәгълүмат чаралары күзәтеп барылды.

Мәгариф эшләрендә катнашучылар белән актив хезмәттәшлек итү һәм мәгариф турында законнар таләпләрен бозу фактларына оператив җавап бирү өчен, Вәкаләтле вәкил уку елы башында Татарстан Республикасы Мәгариф һәм

фән министрлыгы, Татарстан Республикасы прокуратурасы, Татарстан Республикасы Дәүләт Советының мәгариф, мәдәният, фән һәм милли мәсьәләләр буенча комитеты вәкилләрен чакырып, «кайнар элемтә» үткәрде, аралашу барышында 138 мөрәҗәгать керде.

Аерым алганда, узган елда Вәкаләтле вәкил хокук саклау эшчәнлеген балаларны мәктәпкәчә яшьтәге белем бирү оешмаларына кабул итү, балаларны мәгариф оешмаларына китертүне тәэмин итү, мәгариф процессында катнашучылар арасындагы низаглы хәлләрне хәл итү, сәламәтлекләре чикләнгән балаларны ике тапкыр бушлай ашатуны тәэмин итү мәсьәләләре буенча тормышка ашырды.

Белем бирүне тәэмин итү максатларында республикада мәгариф оешмаларында өстәмә урыннар булдыру буенча чаралар тормышка ашырыла. 2021 елда Татарстан Республикасында 17 балалар бакчасы төзелде, шуларның 13 е – «Демография» илкүләм проекты кысаларында, 3 балалар бакчасы – «Торак һәм шәһәр тирәлеге» проекты кысаларында, 1 балалар бакчасы республика акчасына. Барлыгы – 3220 урын, шул исәптән, 3 яшьтән 7 яшькә кадәрге балалар өчен – 1722 урын. Узган елда җиде яңа мәктәп төзелеп, кулланышка тапшырылды. Шул ук вакытта федераль үзәктән ике мәктәп өчен генә өлешчә акча бирелде.

Күрелгән чараларга карамастан, белем бирү белән тәэмин итү белән бәйле мәсьәләләр, мәктәпкәчә яшьтәге белем бирү оешмаларында да, гомуми белем бирү учреждениеләрендә дә актуальлеген югалтмый.

Гамәлдәге законнарга ярашлы рәвештә, баланы кабул итүдән баш тартуның бердәнбер сәбәбе – белем бирү оешмаларында буш урыннар булмавы. Бу уңайдан Вәкаләтле вәкил мәктәпкәчә яшьтәге балалар оешмаларына кабул итүдән башкача сәбәпләр белән баш тартканда чаралар күрде.

Әйтик, Лаеш районында яшәүченең баласын балалар бакчасында урын белән тәэмин итмәүләре турындагы мөрәҗәгатен карап, без, педагогик кадрлар һәм техник персонал җитмәү аркасында урын бирүдән баш тартуларын ачыкладык. Балалар бакчасының гомуми проект куәте 260 урын тәшкил итә, 14 төркем бар. 2021 елның 6 сентябренә бакчада 197 бала тәрбияләнгән, 9 төркем эшләгән. Вәкаләтле вәкил булган педагогик составтан чыгып, бакчага өстәмә балалар алырга мөмкин дип тапты, нәтиҗәдә бакчага 27 бала алынды.

Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгыннан алынган мәгълүматны анализлау Лаеш районыннан тыш, республиканың башка муниципаль берәмлекләрендә дә педагогик кадрлар кытлыгы күзәтелүен дәлилли. Әйтик, Казанда – 1497, Чаллыда – 489, Түбән Кама районында – 513, Әлмәт районында – 96, Яшел Үзән районында – 80, Алабуга районында – 68, Биектау районында – 76 кеше (мәгълүматлар 2021 елның 1 декабренә). Тулаем

алганда бу көнгә республикада балалар бакчаларында 3095 педагогик хезмәткәргә ачык вакансия бар иде.

Әйтелгәннәрдән чыгып, педагогик кадрлар белән тулысынча тәэмин ителмәгән мәктәпкәчә яшьтәге мәгариф оешмалары буенча мәгариф идарәсе муниципаль органнарына сәбәпләрне ачыкларга, шулай ук вакантлы урыннарга персонал алу буенча тиешле чаралар күрелгәнме (вакансияләр турында мәшгульлек органнарына мәгълүмат бирелгәнме, массакүләм мәгълүмат чараларына, интернетка мәгълүмат урнаштырылганмы, уку йортларында соңгы курсларда укучыларга мөрәҗәгать иткәннәрме), шуны ачыкларга кирәк, дип саныйбыз. Болар буенча мәктәпкәчә яшьтәге балалар учреждениеләрен педагогик кадрлар белән тәэмин итүнең өстәмә ысулларын карарга булыр иде.

Мәгариф өлкәсендә масштаблы проблемаларның берсе – яңа микрорайоннарда гомуми белем бирү учреждениеләре җитешмәү. Шунлыктан гражданнар өчен балигъ булмаган балаларын уку урынына йөртүне оештыру актуаль икәнен әйтергә кирәк. Ел дәвамында Вәкаләтле вәкил балаларны мәгариф оешмаларына кадәр илтү һәм куркынычсызлыкны оештыру белән бәйле мәсьәләләрне чишүгә ныклы игътибар бирде.

Әйтик, безнең адреска Березовка, Подлесный бистәсендә яшәүчеләрдән, Бөгелмәнең «Һади Атласи исемендәге 14 нче татар гимназиясе»ндә белем алучылардан балалар өчен мәктәп маршрут автобусы булмау турында 11 мөрәҗәгать керде. Әлеге мәсьәләне хәл итү өчен Вәкаләтле вәкил Бөгелмә муниципаль районы башлыгына һәм Татарстан Республикасы Дәүләт Советы рәисе урынбасарына хат җибәрде. Хәзерге вакытта мәсьәлә уңай хәл ителде, 2021 елның 29 декабрендә «Һади Атласи исемендәге 14 нче татар гимназиясе»нә мәктәп автобусы бирелде.

Шулай ук «кайнар элемтә» вакытында ата-аналардан кергән мөрәҗәгать тә уңай хәл ителде. Алар Питрәч муниципаль районының Көек авылындагы «Алгоритм» технологик лицеена балалар йөртү өчен мәктәп автобусы бирүен сораган иде.

Тулаем алганда, 2021 елда муниципаль берәмлекләр 294 538 560,00 сумлык 120 яңа автобус алды.

Балаларның уңышлы булуы һәм гармонияле үсүе өчен уңайлы уку шартлары тудыру аерылгысыз шарт булып тора. Ел дәвамында Вәкаләтле вәкил мәгариф мөнәсәбәтләрендә катнашучылар арасында килеп туган низаглы хәлләр турындагы шикаятьләрне карады.

Андый эчтәлектәге мөрәҗәгатьләр алып, Вәкаләтле вәкил Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгының мәгариф өлкәсендә күзәтчелек һәм контроль департаменты һәм муниципаль берәмлекләрнең

мәгариф бүлекләре хезмәткәрләре белән берлектә күчмә тикшерүләр үткәрүне кирәк дип санады.

Практика шуны күрсәтә, мәктәптәге низаглы хәлләр сәбәпләренең берсе – сыйныфта уңайлы, әхлакый-психологик климат булдыру буенча мәгариф оешмасы җитәкчесе һәм сыйныф җитәкчесе ягыннан үзвакытында тиешле чаралар күрелмәү.

Мәсәлән, Түбән Кама районыннан килгән мөрәҗәгать итүченең улы белән сыйныфташлары арасында килеп чыккан киеренке хәл турындагы мөрәҗәгатьне караганда, без сыйныф җитәкчесе ягыннан педагогик этика бозылуы, сыйныфта килеп туган низаглы хәлне бетерү буенча чаралар күрелмәве турында белдек.

Кайвакыт низагта мәгариф оешмасы җитәкчесе үзе гаепле булып чыга. Без Казан шәһәренең Киров районы «Аерым фәннәрне тирәнтен өйрәтүче 135 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе» һәм Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы «Иске Ашыт төп гомуми белем бирү мәктәбе» учреждениеләрендә җитәкчеләре ягыннан педагогик этика бозылуын ачыкладык. Үткәрелгән тикшерүләр нәтиҗәләре буенча мәгариф оешмалары җитәкчеләре дисциплинар җаваплылыкка тартылды.

Бәхәсләрне мәгариф оешмаларында хәл итү практикасы нәтиҗәле түгел һәм ныклы игътибар таләп итә. Югары әйтелгәннәрдән чыгып, мәгариф идарәсе муниципаль органнарына белем бирү оешмаларында низаглы хәлләрне булдырмау һәм мәгариф оешмалары җитәкчеләре ягыннан педагогик этиканы саклау буенча өстәмә чаралар күрергә кирәк дип саныйм.

Мәгариф оешмаларының гамәлләре белем бирү процессында уңайлы психологик-педагогик шартлар тудыруга юнәлтелгән булырга тиеш. Һәр бала булган физик, интеллектуаль, социаль, эмоциональ, тел һәм башка үзенчәлекләренә карамастан, гомуми, бердәм һәм тулы белем бирү, тәрбияләү, үсү һәм социальләшү процессына җәлеп ителергә тиеш. Сәламәтлекләре чикле балаларга аерым игътибар таләп ителә.

Татарстан Республикасында сәламәтлеге чикле һәм инвалидлыгы булган балаларны укыту системасы булдырылган һәм үстерелә.

53 мәгариф оешмасы һәм 2 санатор мәктәп-интернатлар базасында яраклаштырылган төп белем бирү программасы тормышка ашырыла. 183 инклюзив мәктәп сәламәтлекләре чикле һәм интеллектуаль кимчелекләре булган укучыларны башлангыч гомуми белем бирүнең федераль дәүләт белем бирү стандартлары белән тәэмин итә. «Ресурс сыйныфы» моделен кертү өчен 5 гомуми белем бирү мәктәбе билгеләнгән, болар: Казан шәһәренең Мәскәү районы «65 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе», Казан шәһәре Авиатөзелеш районы «Соматик авырулы балалар өчен 168 нче төп гомуми белем бирү

мәктәбе», Казан шәһәре Идел буе районы «97 нче рус-татар урта гомуми белем бирү мәктәбе», Казан шәһәре Совет районы 156 нчы урта гомуми белем бирү мәктәбе», Әлмәт шәһәренең «21 нче урта гомуми белем бирү мәктәбе – «Дай 5» мәгариф үзәге».

Кызганычка каршы, сәламәтлекләре чикле балаларның ата-аналарыннан килгән мөрәҗәгатьләрне карау нәтиҗәләре мәгариф оешмаларында физик мөмкинлекләре чикләнгән балалар белән эшләү өчен кадрлар җитмәүне күрсәтә.

Әйтик, Вәкаләтле вәкил адресына сәламәтлекләре чикле балаларның ата-аналарыннан (законлы вәкилләреннән) Казан шәһәре Совет районы «11 нче күп профильле лицей»да сәламәтлекләре чикле балалар өчен белем бирүне тиешенчә оештырмау турында шикаять керде. 2021 елда лицейда интеллектуаль кимчелекләре булган балалар өчен башлангыч белем бирү сыйныфы ачылган булган. Интеллектуаль кимчелекләре булган балаларны укыту өчен 1 сентябрьдән лицейның штат расписаниесенә үзгәрешләр кертелгән, 0,35 ставкага педагог-психолог, 0,75 ставкага логопед-укытучы, 0,75 ставкага укытучы-дефектолог, 4 ставкага тьютор, 1 ставкага социаль педагог билгеләнгән. Ләкин тикшерү вакытына лицейда тиешле кадрлар юк иде. Вакантлы вазифалар турында мәшгульлек үзәгенә мәгълүмат та җибәрелмәгән иде, бу уңайдан Вәкаләтле вәкил лицейны педагогик кадрлар белән тәэмин итү буенча тиешле чаралар күрүен сорап, Казан шәһәре мәгариф идарәсе җитәкчесенә хат җибәрде (доклад язылган вакытта Вәкаләтле вәкил хаты карауда иде).

Һичшиксез, сәламәтлекләре чикле балаларны тормышка яраклаштыру һәм укыту процессында квалификацияле кадрлар мөһим роль уйный, грамоталы төзелгән мөнәсәбәтләрдән баланың алга таба җәмгыятьтәге хәле тора.

Безнең адреска Татарстан Республикасы Әлмәт шәһәрендә яшәүче укучының анасыннан мөрәҗәгать килде, ул сөйләмендә тоткарлык булган һәм аутик спектрда тәртибе бозылган бала белән тиешенчә эшләмәүләреннән зарланган.

Аерым алганда, сентябрьдә мәктәпкә беренче сыйныфка беренче тапкыр килгән балага, сыйныф җитәкчесе, бала программа материалларын үзләштергәндә авырлык кичерә һәм барлык фәннәрдән начар өлгерә, әйләнә-тирәдәгеләргә комачаулык тудыра, уенга яки әңгәмәгә кушылып, кешеләргә бәйләнә, дигән характеристика бирә. Бирелгән характеристикада шулай ук «мондый укучының – укытучы өчен еш баш авыртуы», икәнлеге күрсәтелә. Урынга барып тикшерү мәктәп җитәкчелеге һәм сыйныф җитәкчесе

тарафыннан эшне тиешенчә оештырмауны күрсәтте, мәктәптә аутизмлы баланы укыту өчен махсус шартлар тудырылмаган.

Сәламәтлекләре чикле балаларның ата-аналары мөрәҗәгатьләрен караудан тыш, Вәкаләтле вәкил «Үзенчәлекле балалар.Татарстан» автоном коммерциячел булмаган оешмасы белән хезмәттәшлек итеп, сәламәтлекләре чикле балаларга һәм инвалидларга карата толерант мөнәсәбәтне үстерү, балаларны үстерү, абилитацияләү һәм укытуның уңышлы практикасын башка белгечләргә: педагогларга, психологларга, тьюторларга, волонтерларга, социаль хезмәткәрләргә тарату юнәлешләре буенча социаль проектларны тормышка ашыруда катнашты.

Сәламәтлекләре чикле балалар өчен уңайлы шартлар тудыру кирәклеген билгеләп, сәламәтлекләре чикле балалар өчен мәгариф оешмаларында бушлай ике тапкыр ашатуга хокукны тормышка ашыру мәсьәләсен телгә алмый булмый.

Сәламәтлекләре чикле балаларның ата-аналарыннан (законлы вәкилләреннән) сәламәтлекләре чикле балаларны бушлай ике тапкыр ашатмаулары турында күп санлы мөрәҗәгатьләр алып, Вәкаләтле вәкил республиканың муниципаль берәмлекләренә хатлар җибәрде. Килгән җаваплардан күренгәнчә, сәламәтлекләре чикле балаларны мәктәпләрдә ике тапкыр ашатуны оештыру буенча бердәм карар юк, бүленгән бюджет акчасы күләме бер кешегә исәпләгәндә шактый аерылырга мөмкин. 19 муниципаль берәмлекләрдә сәламәтлекләре чикле балаларны ике тапкыр ашату өчен бюджеттан акча каралмаган, шул ук вакытта муниципаль берәмлекләр сәламәтлекләре чикле балаларны бушлай ике тапкыр ашатуны оештыру буенча финанслау мәсьәләләре 2022 елга муниципаль район бюджетын формалаштырганда каралачак, дип хәбәр итте.

2021 елның декабрь башында Вәкаләтле вәкил муниципаль берәмлекләргә тагын хат җибәрде. Тәкъдим ителгән мәгълүматны анализлау шуны күрсәтте, 2022 елга сәламәтлекләре чикле балаларны ике тапкыр бушлай туклану белән тәэмин итү өчен Әтнә һәм Түбән Кама районнары җирле бюджеттан акча бүлмәгән. Вәкаләтле вәкил күрсәтелгән муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары 2022 елда бюджетка өстәмә акча кергән очракта сәламәтлекләре чикле балаларны мәктәпләрдә бушлай ике тапкыр ашату өчен акча бүлеп бирергә тиеш, дип саный.

Күрсәтелгән проблемалы мәсьәләләр аларны финанслау юлы белән дә, тиешле карар кабул итү юлы белән дә хәл ителергә тиеш.

3.5. Торакка хокук

Кешенең тормыш дәрәҗәсе аның торакка хокукын тормышка ашыру белән тыгыз бәйләнгән. Торак белән тәэмин ителмәү башка социаль-икътисадый хокукларны тормышка ашыруга тоткарлык тудыра. Кешегә торак кирәклеге турында халыкара-хокукый актларда да әйтелгән, Россия Федерациясе Конституциясе һәм Татарстан Республикасы Конституциясе белән ныгытылган.

Торакка конституцион хокук, табыш дәрәҗәсенә яки икътисадый ресурсларга ия булу-булмауга карамастан, барлык кешегә тәэмин ителергә тиеш. Әлеге хокукны тәэмин итү барлык теләүчеләргә торак биналарын алга таба бүлү өчен акча туплауны аңлатмый. Торакны сатып алу яки аны төзү күп кенә гражданнарның үз сайлавы булып тора, ләкин дәүләтнең һәм җирле үзидарә органнарының роле – торак төзелешен үстерүгә булышлык итүдә. Аз тәэмин ителгән, шулай ук законнарда күрсәтелгән шундый гражданнарның фатир мәсьәләсен хәл итү кешенең шәхси карары дип исәпләнә алмый.

Татарстан Республикасы торак төзү буенча Россия Федерациясе субъектлары арасында лидерларның берсе булып кала. Татарстан Республикасы Төзелеш, архитектура һәм торак-коммуналь хуҗалыгы министрлыгы мәгълүматына караганда, 2021 елда 3 011 мең квадрат метр торак төзелгән.

Шуның белән бергә, Вәкаләтле вәкилгә социаль яктан аз якланган кешеләрдән элеккечә үк торак шартларын яхшыртуны сораган мөрәҗәгатьләр килә. Аерым алганда, алар социаль найм яки социаль кулланудагы торак фонды торак бинасын алып тору килешүе буенча торак шартларын яхшыртуга мохтаҗ итеп танудан баш тартудан зарланалар.

Әйтик, безнең адреска Татарстан Республикасы Мамадыш районында яшәүче мөрәҗәгать итте, аларның гаиләсен социаль кулланудагы торак фонды торак бинасын найм килешүе буенча торак шартларын яхшыртуга мохтаҗ итеп танымаганнар. Безгә мөрәҗәгать иткән кешенең дәлилләре нигезле дип табылды һәм Вәкаләтле вәкил катнашыннан соң, аңа тәкъдим ителгән документлар җирле үзидарә органында кабаттан каралды. Нәтиҗәдә аның гаризасы канәгатьләндерелде.

Вәкаләтле вәкил муниципаль торак фондыннан бирелгән торакның закон таләпләренә туры килмәве турында язган татарстанлылар мөрәҗәгатьләре буенча да чаралар күрде.

Безнең адреска Татарстан Республикасы Менделеев районында акылга зәгыйфь дип табылган кешегә икенче торакны агымдагы ремонт үткәрмичә бирүләре турында мөрәҗәгать тә керде. Бик теләсә дә, үзенең хокукый статусы нәтиҗәсендә ул анда үзе ремонт ясый алмас иде. Нәтиҗәдә шундый хәл килеп

чыккан, бирелгән квартирда кеше яши алмаган, ләкин аның мәнфәгатьләрен кайгыртып мөрәҗәгать иткән кеше сүзләренә караганда, коммуналь хезмәтләр вакытында түләнеп барган.

Без җирле үзидарә органына ремонт эшләре үткәрергә кирәклеге турында хат җибәрдек, шулай ук прокуратура органнарына хат белән мөрәҗәгать иттек. Күзәтчелек органы безнең позиция белән килеште. Алынган мәгълүматка караганда, Татарстан Республикасы Менделев районы прокуроры әлеге факт буенча закон бозуларны бетерүне сорап район башкарма комитеты җитәкчесенә кисәтү хаты да җибәргән.

Ел дәвамында Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы (торак белән тәэмин ителергә тиешле ятим балалар һәм элек бу төргә кергән затлар исемлеген булдыручы вәкаләтле орган) ятим балаларны һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балаларны торак шартларын яхшыртуга мохтаҗ дип танудан баш тарту турында карарлар кабул иткән ятим балаларның һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм балаларның хокукларын яклау эшен дәвам иттек.

Кайбер очракларда, карар кабул иткәндә мөрәҗәгать итүче ялгыш махсус торак фондыннан найм килешүе буенча торак алуга мохтаҗ дип танылган, яки мохтаҗлар исемлегенә керткәндә тиешле документларны кирәгеннән артык таләп ителгән ятимнәргә карата без тиешле чаралар күрдек.

2021 елда без Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгының, мөрәҗәгать итүче 2000 елның 1 гыйнварына кадәр торак милкенә хокукы булу (булмау) турында техник инвентаризация органнарыннан белешмәләр китермәгән очракта, мөрәҗәгать итүчене торак шартларын яхшыртуга мохтаҗ ятим балалар исемлегенә кертү турындагы гаризаны караудан баш тарту турындагы карарына карата чаралар күрдек.

Вәкаләтле вәкил әлеге документ вәкаләтле орган тарафыннан ведомствоара сораштыру нәтиҗәсендә алынган булырга мөмкинлеген исәпкә алып, әлеге таләп буенча аның хокукый позициясен аңлатуны сорап Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгына мөрәҗәгать итте. Министрлык җавабыннан күренгәнчә, алар 2017 елның 6 апрелендә техник инвентаризация органыннан килгән җавапка таяна, анда БТИ ведомствоара электрон үзара хезмәттәшлек системасында катнашмаганлыктан, вәкаләтле орган сораган белешмәне бирүдән баш тартканнар.

Без игътибарны шуңа юнәлттек, техник инвентаризация органы җавабы Россия Федерациясе хөкүмәтенең 2019 елның 4 апрелендә дөнья күргән 397 нче карарына (күрсәтелгән норматив хокукый акт 2019 елның 18 апрелендә дөнья күргән) кадәр булган, ә яңа карарда махсус торак фондыннан торак биргәндә мохтаҗлар сыйфатында ятим балаларны исемлеккә керткәндә кирәкле

документлар исемлеге билгеләнгән. Анда техник инвентаризация органыннан белешмә кирәклеге күрсәтелмәгән.

Шушы уңайдан 2021 елның апрелендә Вәкаләтле вәкил, ведомствоара хезмәттәшлеге нигезендә, министрлыкка 2000 елның 1 гыйнварына кадәр ятим балаларның милкендә торак булу-булмау турындагы белешмәләрне бушлай бирү мөмкинлеген карауны сорап, «Татарстан Республикасы техник инвентаризация бюросы»на хат җибәрде. Әлеге хатка уңай җавап алынды, ул Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгына эштә исәпкә алу өчен җибәрелде.

Ятим балаларның, ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм балаларның торакка хокукларын яклау эшен без килгән шикаятьләр буенча да гына башкармадык. Вәкаләтле вәкил Аппараты хезмәткәре, махсус торак фондыннан найм килешүе буенча торак алуга мохтаҗ ятим балаларны, балигъ булганга кадәр ятим балалар дип танылган 23 яшькә җиткән яшьләрне исәпкә алу мәсьәләләре буенча ведомствоара торак комиссиясе әгъзасы сыйфатында, министрлык белән үзара хезмәттәшлек итте, карарлар кабул итүдә катнашты.

Мисал өчен, ведомствоара торак комиссиясе әгъзалары катнашында Татарстан Республикасы Саба районында яшәүченең, аны торак шартларын яхшыртуга мохтаҗ ятим балалар исемлегенә кертүне сораган гаризасы каралды. Эш материалларыннан күренгәнчә, балигъ яшькә җиткәч аңа социаль ипотека системасында торак төзелешен үстерүнең дәүләт яклавы кысаларында фатирның 100 проценты күләмендә акча керткән очракта үз милке итеп алу хокукы белән вакытлыча куллану өчен фатир бирелгән.

Әлеге хәлләрне исәпкә алып, без фатирдан вакытлыча файдаланып тору хокукы гына биргән торакка найм килешүе төзү, ятим балалар исәбендәге затларны билгеләнгән социаль нормалардан ким булмаган торак белән тәэмин итү юлы була алмый, икәнен күрсәттек. Шул ук вакытта мөрәҗәгать итүче тарафыннан аның социаль ипотека программасы буенча фатир сатып алырга җыенуын дәлилләүче гамәлләр кылуы турында мәгълүматлар юк. Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы безнең фикер белән килеште һәм гаризаны карап, мөрәҗәгать итүчене торак шартларын яхшыртуга мохтаҗ ятим балалар исемлегенә кертү турында карар кабул итте.

Яңа төзелешләргә ипотеканы субсидияләү программасын озынайту 2021 елда торак кредиты алучылар санын киметмәде. Россия Федерациясе Төзелеш һәм Торак-коммуналь хуҗалыгы мәгълүматы буенча Татарстан Республикасы ташламалы ипотека иң күп соралган субъектлар исемлегенә керде.

Гражданнардан торак сатып алу өчен төзелгән кредит килешүләре буенча алар белән кредит оешмалары арасында килеп чыккан хокукый мөнәсәбәтләргә кагылышлы мөрәҗәгатьләр Вәкаләтле вәкилгә еш килеп тора. 2021 елда

ипотека кредиты буенча, ике яки аннан күбрәк балалары булган заемчылар өчен каралган дәүләт яклавы чараларына хокукларын тормышка ашыру мәсьәләләре каралды.

Әйтик, безгә Казан шәһәрендә яшәүче мөрәҗәгать итте, аның 2019 елның гыйнварыннан 2021 елның 31 декабренә кадәрге чорда өченче баласы туган, ипотека торак кредиты алучы булып тора. Ләкин аңа 2019 елның 3 июлендә дөнья күргән 157 нче «Ипотека торак кредитлары(займнары) буенча йөкләмәләрен үтәгәндә балалары булган гаиләләрне дәүләт яклавы чаралары турында»гы федераль закон нигезендә һәм «Гражданлык хәле актлары турында»гы федераль законның 13.2 маддәсе буенча үзгәрешләр кертү турындагы закон нигезендә аңа ипотека торак кредиты(займы) буенча йөкләмәләрен өлешчә түләү рәвешендә дәүләт яклавы чаралары күрсәтүдән «ДОМ.РФ» җәмгыяте ташламалы ипотека кредиты бирү программасы операторы баш тарткан. Баш тартуның сәбәбе – кредит акчасы кредит килешү шартларына ярашлы рәвештә, торак сатып алуга гына түгел, килешүне теркәү белән бәйле хезмәтләргә дә бирелгән. Мөрәҗәгатьне өйрәнеп, без мөрәҗәгать итүче мәнфәгатьләрен яклап чаралар кабул итүләрен сорап, кредит оешмасына хат җибәрдек. Нәтиҗәдә, банктан, мөрәҗәгать итүче кабаттан документлар тапшырган очракта клиентның дәүләт яклау чаралары алуга кагылышлы соравын яңадан карау мөмкинлеге булуы турында «ДОМ.РФ» җәмгыятеннән алынган мәгълүматка сылтама белән, җавап алдык.

Гражданнарның торакка хокукларын яклауның аерылгысыз өлеше – тиешенчә сыйфатлы торак һәм коммуналь хезмәтләр күрсәтү юлы белән торакта яшәүнең уңайлы шартларын тәэмин итү. Ел дәвамында без төрле формаларда гражданнарның торак-коммуналь хуҗалыгы өлкәсендәге дәүләт яклавы хокукларын тәэмин итү эшен алып бардык.

Татарстан Республикасы дәүләт Торак инспекциясе, җирле үзидарә органнары һәм иҗтимагый торак контроле органнары белән бергә эшләдек.

Аерым алганда, гражданнарның кайбер мәсьәләләре Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил Аппаратында оештырылган тематик «кайнар элемтә» телефонына мөрәҗәгать иткәндә дә хәл ителде.

2021 елның ноябрьдә үткәрелгән, торак-коммуналь хезмәтләр күрсәтү мәсьәләләренә кагылышлы «кайнар элемтә» телефонына күпфатирлы йортта түбә агу уңаеннан чаралар күрүне сорап Яшел Үзән шәһәрендә яшәүче мөрәҗәгать итте. Мөрәҗәгатьтән соң хезмәт күрсәтүче оешма түбәгә ремонт үткәрде.

Татарстан Республикасы дәүләт Торак инспекциясе мәгълүматларына караганда, гражданнар мөрәҗәгатьләрендә күтәрә торган төп темалар – бу

күпфатирлы йортлардагы гомуми милекне тоту, торак-коммуналь хезмәтләр күрсәтү сыйфаты, торак-коммуналь хезмәтләр өчен түләүләр.

Идарәче компанияләрнең үз вазифаларын тиешенчә башкармаулары турындагы язмача мөрәҗәгатьләр Татарстан Республикасы дәүләт Торак инспекциясенә җиткерелде һәм Татарстан Республикасы территориясендә дәүләт торак күзәтчелеген тормышка ашыра торган орган тарафыннан тиешле чаралар күрелде.

Үз чиратында, мисал итеп шуны китерергә була, Вәкаләтле вәкилгә Казан шәһәрендә яшәүчедән идарәче оешманың коммуналь хезмәтләр өчен түләүне дөрес исәпләмәве, бу факт буенча Татарстан Республикасы дәүләт Торак инспекциясенең чаралар күрмәве турында шикаять керде. Мөрәҗәгать итүченең контроль-күзәтчелек органы карары белән килешмәве хакындагы дәлилнең нигезле икәнен исәпкә алып, Вәкаләтле вәкил Татарстан Республикасы дәүләт Торак инспекциясенә хат җибәрде. Нәтиҗәдә, гражданның мөрәҗәгатен кабат карап, контроль-күзәтчелек органы идарәче компания адресына («Фучик, 72» торак ширкәтенә) электр, кайнар һәм салкын су белән тәэмин иткәндә коммуналь хезмәтләр өчен түләүләр исәпләгәндә законның мәҗбүри таләпләрен бозуга юл куярга ярамавы турында кисәтү җибәрде.

Конкрет очракларда торак һәм коммуналь хезмәтләр күрсәткәндә гражданнарның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен яклау белән бәйле эшчәнлектән тыш, ел дәвамында шулай ук аерым бер аналитик эш тә алып барылды. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2018 елның 29 декабрендә дөнья күргән 1319 нчы «Халыкка хезмәт күрсәтүне оештыру һәм сыйфатына бәя бирү тәртибен раслау турында»гы карары положениеләрен тормышка ашыру кысаларында Татарстан Республикасы дәүләт һәм муниципаль хезмәтләре порталыннан һәм «ТР хезмәтләре» мобиль кушымтасыннан файдаланучы кешеләр хезмәт күрсәтүче идарәче оешмаларга куйган бәя нәтиҗәләре анализланды. Түбән бәяләр ачыкланганда мәгълүмат тиешле чаралар кабул итү өчен җаваплы башкаручыларга җиткерелде.

Әйтик, 2021 елның I квартал йомгаклары буенча без, «Иске шәһәр идарәче компаниясе» һәм «Уют-Сервис идарәче компаниясе» эшчәнлегенә түбән бәяләр куелу турындагы мәгълүматны Казан шәһәре муниципаль берәмлеге башкарма комитетының торак-коммуналь хуҗалыгы комитетына җибәрдек. Күрсәтелгән идарәче компанияләр хезмәткәрләре йортларда булып, йортларда яшәүчеләрнең инициатив төркемнәре белән очрашулар һәм җыелышлар оештырды, алар барышында торак-коммуналь хезмәт күрсәтү өлкәсендәге эшчәнлек тискәре бәяләнгән кимчелекләр турында мәгълүмат тупланды. Алга таба бу идарәче компанияләргә куелган уртача бәя үсте.

2021 елның ноябрендә Мәскәүдә Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилләрнең «Гражданнарның торакка хокукларын яклау һәм аларны тормышка ашыру өчен шартлар белән тәэмин итү» темасына Бөтенроссия координацион советы утырышы узды. Чара барышында без коллегалар игътибарын 2022 елның 1 гыйнварыннан гамәлгә керәчәк Россия Федерациясенең яңа редакциядәге Торак кодексының 160 нчы маддәсе 3 өлешенә юнәлттек, аңа ярашлы рәвештә, гражданнар торак биналарга һәм коммуналь хезмәтләргә түләүгә чыгымнарны компенсацияләүдән торак биналарга һәм коммуналь хезмәтләргә түләүләр буенча бурычлары законлы көченә кергән суд акты белән расланган очракта гына мәхрүм ителә ала. Практикада, еш кына коммуналь хезмәтләргә тулысынча түләмәү аның исәпләнгән күләме белән риза булмаудан килеп чыкканга, без Россия Федерациясендә Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил Т.Н.Москальковага, Россия Федерациясе хөкүмәтенең 2011 елның 6 нчы маенда дөнья күргән 354 нче карары белән расланган күпфатирлы йортлардагы биналардан кулланучыларга һәм торак йортлар милекчеләренә коммуналь хезмәтләр күрсәтү Кагыйдәләренең, үтәүче тулысынча түләмәгәнлектән, коммуналь хезмәтләр буенча бурыч законлы көченә кергән суд акты белән расланган очракта гына, кулланучыларга коммуналь хезмәтләр күрсәтүне туктату яки чикләү хокукына кагылышлы өлешенә федераль күләмдә үзгәрешләр кертүне сорап мөрәҗәгать иттек.

«Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасына «Каты коммуналь калдыклар чыгару», «Контейнер мәйданчыгы төзү», «Контейнер мәйданчыгын тоту» төрләре кертелүне исәпкә алып, 2021 елда безнең эштә аерым юнәлеш – каты коммуналь калдыклар чыгару буенча хәлне күзәтү булды.

Мәгълүмати системаның баш модераторы буларак, без каты көнкүреш калдыклары туплау мәйданчыклары белән җиһазландырылмаган, каты көнкүреш калдыклары чыгару графигы белән риза булмаган, ләкин калдыкларны озак вакыт саклау мөмкин булмау турында мөрәҗәгать итүчеләрнең дәлилләрен исәпкә алмыйча, чүп чыгару графигын үзгәртүдән баш тартулары турында хәбәр иткән республика авылларында яшәүчеләрнең мөрәҗәгатьләрен эшкә кире кайтардык. Нәтиҗәдә, төбәк операторы каты коммуналь калдыкларны чыгару графигына төзәтмәләр кертү турында карар кабул итте.

Каты көнкүреш калдыкларын үзәкләштерелгән җыю буенча чаралар булмавы турындагы мөрәҗәгатьләргә аерым игътибар бирелде. Мәсәлән, мониторинг нәтиҗәләре буенча, Вәкаләтле вәкил башлангычы буенча Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы башкарма комитеты Кече Алат авылыннан чүп чыгару өчен техника җибәрү эшен оештырды.

Гражданнарның каты коммуналь калдыклар чыгару буенча үтәлмәгән мөрәҗәгатьләре турындагы мәгълүмат, шулай ук Татарстан Республикасы тарифлар буенча дәүләт комитетының атна саен уза торган каты көнкүреш калдыклары өлкәсендә төбәк операторлары эшен карау буенча штабы утырышларында яңгырады. Алга таба төбәк операторлары кыска срокларда аларны үтәү буенча чаралар күрде. Мәсәлән, без 2021 елның беренче яртысында Лаеш муниципаль районыннан «каты коммуналь калдыкларны чыгару» төре буенча мәгълүмат системасына килгән, үтәлмәгән мөрәҗәгатьләрнең саны артуын билгеләдек. Соңрак, аларны үтәү буенча чаралар күрелде, ә 2021 елның икенче яртысында бу районда «Каты коммуналь калдыклар чыгару» төре буенча шикаятьләр сизелерлек кимеде.

Каты коммуналь калдыклар чыгару өлкәсендәге мәсьәләләрне карау да катнашу башка мәйданчыкларда да булды, шул исәптән рәисе Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил булган «Төбәк белән идарә итү үзәге» проектын тормышка ашыру буенча проект офисы утырышында да, аның нәтиҗәләре буенча Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына, җирле үзидарә органнарына һәм Татарстан Республикасында каты көнкүреш калдыкларын чыгару буенча төбәк операторларына җитештерү калдыкларын чыгарганда һәм кулланганда кеше сәламәтлеген һәм әйләнә-тирә мохитны саклауга юнәлтелгән тәкъдимнәр эшләнде.

Мондый чараларны үткәрү республикада яшәүчеләрнең каты коммуналь калдыклар чыгару буенча коммуналь хезмәтләрне тиешенчә күрсәтмәү һәм уңайлы әйләнә-тирә мохитка хокукны тәэмин итүнең проблемалы мәсьәләләре турындагы мөрәҗәгатьләренә оператив төстә җавап бирергә мөмкинлек бирә.

3.6. Уңайлы әйләнә-тирә мохиткә хокук

Кешенең уңайлы әйләнә-тирә мохитка хокукларын тормышка ашыру какшамас социаль кыйммәт булып тора. Җитештерү эшчәнлеге исәбенә товарлар, хезмәтләр кулланучы буларак гражданнарның ихтыяҗларын канәгатьләндерү әйләнә-тирә мохитка, ахыр чиктә, кешеләрнең иминлегенә куркыныч тудырырга тиеш түгел.

Гражданнарның уңайлы әйләнә-тирә мохитка хокукларын саклауны күзәтүне без, көндәлек режимда, «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасына, тиешле төрләр буенча килгән мөрәҗәгатьләрне карау юлы белән тормышка ашырдык. Шунысын билгеләп үтәргә кирәк, «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасының «Экология», аерым алганда, «Чүплекләр» төре

буенча гражданнардан килгән мөрәҗәгатьләр саны артты. Әгәр 2020 елда «Чүплекләр» төре буенча 696 мөрәҗәгать килсә, 2021 елда – 993.

«Чүплекләр» төре буенча мәгълүмат системасына иң күп мөрәҗәгатьләр Түбән Кама (231 мөрәҗәгать) һәм Әлмәт (108 мөрәҗәгать) районнарыннан килде. Шул ук вакытта гражданнарның мөрәҗәгатьләрен үзвакытында тиешенчә карамау очраклары да булды.

Әйтик, 2021 елның июнендә без, «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасына Түбән Кама районы Шәңгәлче җирлегенең Сарсаз авылындагы рөхсәтсез чүплекне юкка чыгаруны сорап язган мөрәҗәгатьнең озак вакыт башкарылмавын ачыкладык.

Аны 2021 елның ноябрь ахырына бетерергә тиешләр иде. Мөрәҗәгатьне үтәү өчен куелган срок белән без килешмәдек һәм эшкә кире кайтардык. Нәтиҗәдә, рөхсәтсез чүплекне юкка чыгару 2021 елның июлендә башкарылды.

«Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасында баш модератор буларак Вәкаләтле вәкил оештырган эш киңәшмәсендә Әлмәт районыннан килгән шикаятьләр каралды. Әлмәт муниципаль районы башкарма комитеты районның ике авыл җирлегендә законсыз чүплекләрне юкка чыгару буенча киң колачлы эш башкарды.

Гражданнарның уңайлы әйләнә-тирә мохитка конституциячел хокукларын тормышка ашыруның төп сәбәпләренең берсе булып, физиологик һәм көнкүреш ихтыяҗларны канәгатьләндерү өчен җитәрлек күләмдә эчәр су белән тәэмин итүне үз эченә алган, халыкның санитар-эпидемиологик иминлеген тәэмин итү тора.

2021 елның җәендә һаваның коры торуы «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасына торак пунктларында су белән тәэмин итүне оештыруга кагылышлы мөрәҗәгатьләрнең артуына китерде (203 мөрәҗәгатькә «ГЛОНАСС+112» мәгълүмат системасы аша килгән 134 мөрәҗәгать өстәлде). Әлеге мәсьәлә буенча мөрәҗәгатьләрне хәл итү контрольгә алынды. Шуның белән бер үк вакытта без үзвакытында тиешле чаралар күрелмәгән мөрәҗәгатьләрне дә эшкә кайтардык.

Торак пунктында су белән тәэмин итүдә проблемалар булу турында Лаеш районының Октябрьнең 25 еллыгы исемендәге совхоз бистәсендә яшәүче хәбәр итте. Лаеш муниципаль районы башкарма комитеты йөзендә җаваплы үтәүче әлеге мөрәҗәгатьне 2022 елның августында яңа скважина борауланачак дигән мәгълүмат җибәрү юлы белән хәл итте, әлеге эшне иртәрәк срокта үтәү мөмкин булмавын аңлатмады. Шунлыктан бу мөрәҗәгать эшкә кайтарылды һәм яңа артезиан скважинасын бораулау вакыты итеп 2021 елның ноябре билгеләнде.

«Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасына күзәтүне тормышка ашыру белән бергә, Вәкаләтле вәкил контроль-күзәтчелек органнары һәм җирле

үзидарә органнары белән берлектә, гражданнарның уңайлы әйләнә-тирә мохитка хокукны күпләп бозу турында мәгълүматлары булган мөрәҗәгатьләрен карады.

Безнең адреска Казан шәһәре янындагы берничә торак бистәсендә – Вознесенское, Самосырово, Привольный, Вишневка, Яңа Вишневка, «Весна» торак комплексы, «Светлая Долина» торак комплексы, Константиновка, Салмачы, «Дорожник», «Полимер» бакчачылык ширкәтләрендә яшәүчеләрдән «Восточный» чүп полигонын кулланганда аларның уңайлы әйләнә-тирә мохитка хокуклары бозылу турында мөрәҗәгатьләр керде. Аерым алганда, мөрәҗәгать итүчеләр «Восточный» полигоны зонасында тиешледән артык пычратучы матдәләр булу фактлары буенча оператив чара күрелмәве турында әйттеләр, полигоннан килгән сасы ис сәламәтлек торышында тискәре чагыла.

Китерелгән дәлилләрне дә исәпкә алып, Вәкаләтле вәкил Аппаратында кызыксынган ведомстволар һәм гражданнарның инициатив төркеме белән эш киңәшмәсе үткәрелде. Алга таба Кулланучылар хокукларын һәм кеше иминлеген яклау федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе гражданнардан килгән мөрәҗәгатьләрне карау кысаларында «Восточный» чүп полигоны йогынтысы зонасында оператив төстә һаваның лаборатор контролен уздыру максатыннан, «Татарстан Республикасы гигиена һәм эпидемиология үзәге» федераль бюджет учреждениесе белән бергә, мөрәҗәгать итүчеләр белән группа чаты аша аралашуны оештырды.

Тулаем алганда, Вәкаләтле вәкилнең уңайлы әйләнә-тирә мохитка кеше хокукларын яклау буенча эшчәнлеге контроль-күзәтчелек органнары һәм җирле үзидарә органнары белән бергә тыгыз хезмәттәшлектә тормышка ашырылды.

Кешенең социаль хокукларын яклау буенча эшчәнлеккә йомгак ясап, шуны билгеләргә була, узган ел дәвамында безнең адреска шулай ук Татарстан Республикасы территориясендә яңа короновирус инфекциясен таратмау максатыннан чикләү чаралары билгеләү белән бәйле мәсьәләләр буенча шактый мөрәҗәгать килде. Бу өлкәдә киң таралган мәсьәләләр буенча Вәкаләтле вәкил позициясе рәсми сайтта һәм социаль челтәрләрдә чагылыш тапты.

БҮЛЕК 4. МӘҖБҮРИ ТОТУ УРЫННАРЫНДА КЕШЕ ХОКУКЛАРЫН ЯКЛАУ

4.1. Җинаять-җәза системасы учреждениеләрендә кеше хокукларын яклау

Гамәлдәге федераль закон нигезендә Россия Федерациясендә Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилләр пенитенциар система учреждениеләре эшчәнлегенә контрольлек итүче субъектлар булып тора.

2021 елда Вәкаләтле вәкил, җинаятьләр кылуда шикләнелгән һәм гаепләнелгән, сак астына алынган, иректән мәхрүм итү рәвешендә яисә мәҗбүри эшләр рәвешендә җәза үтәүче хөкем ителгән кешеләр, җинаять-суд эше тәртибендә медицина характерындагы мәҗбүри эшләр кулланылган гражданнар, административ арест рәвешендә җәза билгеләнгән затлар хокукларын яклау белән бәйле мәсьәләләргә ныклы игътибар бирде.

Узган елны Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил Аппаратына җинаять-башкару системасы учреждениеләрендә тотылучы кешеләрдән 371 мөрәҗәгать килде.

Шикаятьләр караудан тыш, төзәтү учреждениеләрендә тотылучы тоткыннар өчен видеоконференцэлемтә режимында дәүләт органнары, Россия Юстиция министрлыгының Татарстан Республикасындагы идарәсе вәкилләре, Татарстан Республикасы Иҗтимагый күзәтчелек комиссиясе әгъзалары белән бергә, төзәтү учреждениеләрендә җәза үтәү мәсьәләләре буенча «Хокукый ярдәм көне» үткәрү практикасы дәвам итте.

2021 елда «Хокукый ярдәм көне» кысаларында барлыгы 4 тематик кабул итү үткәрелде, 31 тоткын кабул ителде.

Аерым проблемалы мәсьәләләрне хәл итү максатыннан, Вәкаләтле вәкил прокуратура, Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе, 16 нчы медицина часте, Татарстан Республикасы Эчке эшләр министрлыгы, Татарстан Республикасы башкарма хакимият органнары, җирле үзидарә органнары, иҗтимагый оешмалар вәкилләре катнашында эш киңәшмәләре оештырды.

Әйтик, мәҗбүри тоту урыннарында тотылучы кешеләрнең хокукларын тәэмин итү, аларга медицина ярдәме күрсәтү, шул исәптән теге яки бу йогышлы авырулар булганда ярдәм күрсәтү белән бәйле мәсьәләләр бергәләшеп каралды. 2021 елда төзәтү учреждениеләрендә медицина ярдәме күрсәтүгә кагылышлы 75 мөрәҗәгать керде.

Тулаем вәзгыятьне бәяләп, төзәтү учреждениеләрендә ВИЧ-инфекциясе һәм туберкулез белән беренчел чирләү очраклары кимүне билгеләргә була. ВИЧ-инфекциялеләрне югары актив антиретровирус терапиясенә җәлеп итү

арта, яңа медицина җиһазлары сатып алып медицина частьларының матди-техник базасы камилләштерелә, аерым төбәкләрдә ВИЧ-инфекциясен, вируслы гепатит, туберкулезны тикшерү өчен лабораторияләр булдырыла.

Икенче яктан, медицина ярдәме күрсәтүгә хокуклар бозылуга шикаятьләрне караганда шуңа игътибар иттек, кайбер очракларда мөрәҗәгать итүченең дәлилләре нигезле иде.

Мәсәлән, йогышлы авыру-үпкә туберкулезы булса да стационарда тикшерүдән баш тартуларыннан зарланып, Вәкаләтле вәкилгә Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе 3 нче тикшерү изоляторында тотылучы мөрәҗәгать итте. Безнең катнаштан соң мөрәҗәгать итүче стационар тикшеренүгә һәм алга таба дәвалау өчен «Хастаханә» бүлегенә җибәрелде.

Шундый ук чаралар Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе 5 нче төзәтү колониясендә җәза үтәүче граждан Т. мөрәҗәгате буенча да кабул ителде. Ул узган елның ноябрендә Вәкаләтле вәкилгә, шикәр диабеты белән авырганлыктан аны дәвалау һәм өстәмә тикшерүне сорап мөрәҗәгать иткән иде.

Прокуратура органнары, Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе, Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең 16 нчы медицина часте һәм Россия Федерациясенең Идел буе федераль округындагы субъектларының Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилләре белән бергә хезмәттәшлек итеп, без каты авырган тоткыннарны җәза үтәүдән азат итү белән бәйле мәсьәләләрне өйрәндек.

2021 елның 10 аенда Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең 16 нчы медико-санитар частенең авыру аркасында тоткыннарны тәкъдим ителә торган хөкем ителгәннәрне медицина тикшерүе комиссиясе белән 48 тикшерү үткәрде. Азат итүгә 41 кеше тәкъдим ителде, 35 кеше азат ителде (2020 елда тикшерелгән кешеләрне исәпкә алып), судка кадәр – 5 кеше үлде, суд карары законлы көченә кергәнче 3 кеше үлде, суд 5 кешене азат итүне кире какты (шуларның берсе соңрак үлде).

Әлеге проблема Россия Федерациясенең башка субъектларына да хас булуын исәпкә алып, Вәкаләтле вәкил хәлгә, узган елның майда Красноярск шәһәрендә узган Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилләр Бөтенроссия координацион советында «Хөкем ителгәннәрне һәм иректән мәхрүм итү урыннарыннан азат ителгәннәрне тормышка яраклаштыру контекстында медицина ярдәме күрсәтү» темасы буенча докладында үз бәясен бирде, советта Россия Федерациясе хөкүмәтенең 2004 елның 6 февралендә дөнья күргән 54 нче карары белән расланган, авыру сәбәпле җәза үтәүдән азат итү турында сораган

хөкем ителгәннәргә булышу өчен медицина тикшерүе кагыйдәләренә үзгәрешләр кертү буенча тәкъдимнәр яңгырады.

Узган ел дәвамында Вәкаләтле вәкил иректән мәхрүм итү рәвешендә җәза үтәүче гражданнарның хокукларын, социаль яклауга хокукларын торгызуга юнәлтелгән чараларны күрде.

Сәламәтлеген югалткан очракта гражданның социаль яклану принцибы үтәлергә тиеш. Инвалид булган гражданнарның иректән мәхрүм итү урыннарында булуы, аларны булган шәхси тернәкләндерү яки абилитация программалары буенча тиешле техник тернәкләндерү чараларына хокукларыннан мәхрүм итәргә тиеш түгел.

Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе мәгълүматларына караганда, җинаять-башкару системасы учреждениеләрендә тотылган, 1 нче, 2 нче, 3 нче төркем инвалидлар булган шикләнелүче, гаепләнүче һәм хөкем ителгән кешеләр саны – 238. Шулардан беренче төркем инвалидлар – 6, икенче төркем инвалидлар – 113, өченче төркем инвалидлар – 119.

Вәкаләтле вәкилгә 2021 елның октябрендә Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсенең 8 нче төзәтү колониясендә җәза үтүче, 2 нче төркем инвалид, хөкем ителгән граждан Б. калган тернәкләндерү техник чарасын алу кирәклеген сорап мөрәҗәгать итте.

Мөрәҗәгать итүченең шикаятен карау барышында шул ачыкланды, үткәрелгән медико-социаль экспертиза нәтиҗәләре буенча аңа бер елга шәхси тернәкләндерү программасы эшләнгән.

Катгый чикләүләрне компенсацияләү максатыннан аңа дәвалану-күнегүләр үткәрү өчен аңа техник тернәкләндерү чаралары: протез бот һәм коену өчен протез бот тәкъдим ителде. Аны протез белән тәэмин итү мәсьәләсе ел буе хәл ителмәде һәм әлеге чорда мөрәҗәгать итүче бары таяклар белән генә йөри алды.

Вәкаләтле вәкил Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе җитәкчесенә мөрәҗәгать итүче шәхси тернәкләндерү программасына ярашлы рәвештә аңа тиешле техник тернәкләндерү чараларын алу буенча чаралар күрүне сорап мөрәҗәгать итте. Алынган мәгълүматтан күренгәнчә, Б.га күрсәтелгән техник тернәкләндерү чаралары бирелгән.

Төзәтү учреждениеләрендә булганда без инвалидлар өчен уңайлы тирәлек булдыру өчен кирәкле шартларны җентекләп өйрәндек.

Тикшерүләр барышында, Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе 3 нче, 5 нче, 8 нче төзәтү колонияләрендә җәза үтәүче – утыргыч-коляскаларда хәрәкәт итүче, терәк-хәрәкәт аппараты бозылган инвалидлар ихтыяҗлары исәпкә алынмавы ачыкланды.

Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе 3 нче төзәтү колониясендә булганда, инвалид тоткыннар тотылучы торакның керү юлына пандус куелмавы ачыкланды, коляскада утыручы инвалид читләр ярдәменнән башка анда керә алмый.

Аягының түбәнге өлеше киселгән, таяк белән йөрүче инвалид-тоткын тотылган торак бинасында бәдрәф подвалда урнашкан, аңа бару өчен текә баскычтан төшәргә кирәк. Хөкем ителүче бу каршылыкны үзе генә үтә алмый.

Ачыкланган хокук бозулар нәтиҗәләре буенча, Вәкаләтле вәкил күрсәтелгән төзәтү колонияләрендә тотылучы инвалид тоткыннар өчен уңайлы тирәлек булдыру буенча тиешле чаралар күрүне сорап, Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе җитәкчесенә хатлар җибәрде (доклад язылган вакытта Вәкаләтле вәкил хаты карала иде).

Шул ук вакытта безнең кисәтүләрдән соң 3 нче төзәтү колониясендә инвалид тоткыннар өчен уңайлы тирәлек булдыру өчен чаралар күрелде.

Инвалидларны социаль яклау турында законнар инвалидлык сәбәбе буенча кешене аеруны, хокукларын чикләүне тыя. Алар Россия Федерациясендә теләсә кайсы өлкәдә кеше һәм граждан хокуклары һәм ирекләре гарантияләнгән башкалар кебек үк бер тигез дәрәҗәдә булырга тиеш. Җинаять-башкару системасы учреждениеләре хакимиятләре хөкем ителгән, инвалид булган кешеләргә карата мактау яки кисәтү чаралары кулланганда әлеге принципны сакларга тиеш.

Әйтик, Вәкаләтле вәкилгә, хөкем ителүчедән шикаять керде, ул изолятор коридоры буйлап учреждение хезмәткәрләре озата барганда «кулларны артка» кую таләбен үтәмәгән өчен тикшерү изоляторында булганда аңа кисәтү чарасы куллануга риза булмавы турында белдерә. Мөрәҗәгать итүче икенче төркем инвалид, сул аягын кисүләре сәбәпле таякта йөри, шуңа ул бу таләпләрне үти алмаган. Вәкаләтле вәкил катнашыннан соң, Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсеннән бирелгән мәгълүматка караганда, мөрәҗәгать итүчегә ясалган кисәтү алынган.

Узган елда, гражданнардан килгән мөрәҗәгатьләрне анализлап, без, аерым, төзәтү учреждениеләре хакимиятләренең укуга намуслы мөнәсәбәте өчен тоткыннарга, шул исәптән, укый торган, ләкин сәламәтлекләре буенча төзәтү учреждениесендә эшкә урнаша алмаган инвалидларга мактау чараларын практикада ничек куллануын өйрәндек.

Узган елның сентябрендә Вәкаләтле вәкилгә, төзәтү учреждениесе хакимияте тарафыннан укуга намуслы караган хөкем ителүчеләргә бүләкләү чаралары куллану мөмкинлеге мәсьәләсе буенча Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе 3 нче төзәтү колониясендә җәза үтәүче хөкем ителгән инвалидның анасы мөрәҗәгать итте. Ананың иректән

мәхрүм итү рәвешендә җәза үтүче улы эшче һөнәренә укыганда күпчелек фәннәр буенча яхшы өлгереш күрсәткән, ләкин аның, төзәтү учреждениесендә эшкә урнашуы өчен хроник авырулары һәм медицина ягыннан каршылыклар булган.

Җинаять-башкару законнары положениеләре буенча «укуга намуслы мөнәсәбәт» иректән мәхрүм итү рәвешендә җәза үтәүче тоткынга бүләкләү чаралары куллану өчен нигез булырга мөмкин. Шушы уңайдан, Вәкаләтле вәкил фикеренчә, эшкә урнашмаган тоткынга карата укуга намуслы мөнәсәбәт өчен бүләкләү чаралары куллану мәсьәләсе аның иректән мәхрүм итү рәвешендә җәза үтү чорында хәлен һәм эшне башкару мөмкинлеген исәпкә алып билгеләнергә тиеш.

Үз чиратында, мәҗбүри тоту урыннарында булган затларның, аерым алганда, тикшерү изоляторларында сакта тотылучы балигъ булмаганнарның хокукларын тәэмин итүгә аерым игътибар бирдек.

Узган елның мартында без, прокуратура, җинаять-башкару системасы учреждениеләре җитәкчеләре, кызыксынган министрлыклар һәм ведомстволар вәкилләре катнашында, «Сак астында тотылган шикләнелгән һәм гаепләнгән балигъ булмаган затлар сыйфатлы төп гомуми белем алганда проблемалар» дигән темага чаралар оештырдык.

Аларны үткәрүгә Вәкаләтле вәкил Аппараты хезмәткәрләре һәм җәмәгатьчелек ярдәмчеләре Татарстан Республикасы Иҗтимагый күзәтү комиссиясе әгъзалары белән берлектә, республика территориясендә урнашкан тикшерү изоляторларындагы шикләнелгән һәм гаепләнелгән балигъ булмаганнарны укыту процессын оештыруны тикшерү сәбәпче булды.

Үткәрелгән чаралар нәтиҗәләре буенча Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгына Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе 3 нче тикшерү изоляторына (Бөгелмә шәһәре), Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе 4 нче тикшерү изоляторына (Минзәлә шәһәре) уку процессында куллану өчен гамәлдәге укыту программасы таләпләренә җавап бирә торган укыту-күргәзмә пособиеләр, дәреслекләр һәм уку әдәбияты бүлеп бирү һәм шулай ук гомуми белем бирүгә педагогик хезмәткәрләрне җәлеп итү, шул исәптән дистанцион рәвештә җәлеп итү мәсьәләләрен карау өчен тәкъдимнәр җибәрелде.

2020/2021 һәм 2021/2022 уку елларында балигъ булмаганнарны укыту, шулай ук тикшерү изоляторларын кирәкле дәреслекләр һәм пособиеләр белән тәэмин итү турында тикшерү изоляторлары һәм мәгариф оешмалары арасында килешүләр төзү, бергә башкарылган эшнең нәтиҗәсе булды.

Алга таба Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгына сак астында тотылган балигъ булмаганнарны гамәлдәге укыту программалары

таләпләренә җавап бирә торган дәресләр һәм уку әдәбияты белән тәэмин итүне күзәтүне тормышка ашыруны тәкъдим итәбез.

4.2. Гражданнарның кыска вакытлы мәҗбүри булу урыннарында кеше хокукларын яклау

Халыкара хокук нормалары һәм милли законнар мәҗбүри тоту урыннарында булган затларга гигиена, санитария һәм янгын куркынычсызлыгына җавап бирүче көнкүреш шартлары булдыруны күздә тота.

Узган елда Вәкаләтле вәкил Аппараты хезмәткәрләре Россия Эчке эшләр министрлыгының районнарда булган махсус кабул итү бүлмәләрендә һәм вакытлыча тоту изоляторларында көнкүреш шартларын карау буенча берничә тикшерү үткәрелде.

Эчке эшләр министрлыгы мәгълүматы буенча Менделеев районы буенча 2021 елда федераль һәм төбәк бюджетлардан бүленгән ассигнованиеләргә вакытлыча тоту изоляторы, махсус кабул итү бүлмәсе, тоткарланган кешеләрне тоту өчен өч махсус торагы булган яңа бина кулланышка тапшырылды.

Чирмешән, Аксубай, Алабуга, Минзәлә, Балык Бистәсе районнарында полиция бүлекләре бинанлары капиталь ремонтланды.

Вәкаләтле вәкил Аппараты хезмәткәре Татарстан Республикасы Иҗтимагый күзәтү комиссиясе әгъзалары белән берлектә, вакытлыча тоту изоляторларындагы шартларны тикшерү максатыннан, Россия Эчке эшләр министрлыгының Казан шәһәре идарәсендә, Россия Эчке эшләр министрлыгының Алексеевский районы буенча бүлегендә, Россия Эчке эшләр министрлыгының Минзәлә районы буенча бүлегендә, Россия Эчке эшләр министрлыгының Әлмәт районы буенча бүлегендә, Россия Эчке эшләр министрлыгының Казан шәһәре идарәсенең административ арестка алынган затларны тоту өчен кирәкле махсус кабул итү бүлмәсендә булды.

Шикләнелгән һәм гаепләнелгән кешеләрне вакытлыча тоту изоляторлары камераларын һәм административ тәртиптә кулга алынган кешеләрне тоту өчен кирәкле махсус кабул итү бүлмәсен тикшерү барышында, Эчке эшләр министрлыгының Әлмәт районы буенча бүлегендә тоткарланучыларны матди-көнкүреш кирәк-яраклары белән тәэмин итүдә хокук бозулар ачыкланды, шикләнелгән һәм гаепләнелгән затларны вакытлыча тоту изоляторында һәм административ тәртиптә кулга алынган затлар тотылган махсус кабул итү бүлмәсендә су эчәр өчен баклар юк, махсус кабул итү бүлмәсендә тотылучылар мөрәҗәгатьләрендә күрсәтелгәнчә кайбер камераларда кандала бар, шулай ук шикләнелгән һәм гаепләнелгән кешеләр тотылучы вакытлыча тоту изоляторы камераларында вентиляция эшләми.

Вәкаләтле вәкил хатын карап, министрлык кимчелекләрне бетерү буенча эшләде. Югарыда күрсәтелгән учреждениеләр камераларында су эчәргә баклар куелды. Вакытлыча тоту изоляторларында һәм махсус кабул итү бүлмәсендә өстәмә дезинфекция эшкәртү эшләре үткәрелде.

Россия Эчке эшләр министрлыгының Алексеевский районы буенча бүлеген тикшерү барышында шул ачыкланды, тикшерү изоляторында тотылучы затларны ашату өчен, эчке эшләр органы шундый хезмәт күрсәтүче оешма белән ризык китертү буенча килешү төзегән. Шуның белән бергә, тикшерү вакытында, килешүдә көн саен өч тапкыр кайнар ризык китертү турындагы шарт язылмаган иде. Шуның белән ризыкны кайнар килеш китермәү, үтәүче өчен килешү шартын бозу булып исәпләнмәячәк. Тикшерү үткәргәннән соң, килешүгә тиешле үзгәрешләр кертелде.

Россия Эчке эшләр министрлыгының Минзәлә районы буенча бүлеген тикшерү барышында, тоткарланучылар камерасында утыручы кешегә Россия Федерациясе хөкүмәтенең 2003 елның 15 октябрендә дөнья күргән 627 нче карары белән расланган, административ хокук бозу өчен тоткарланган затларны тоту шартлары, туклану нормалары һәм медицина хезмәте күрсәтү тәртибе турындагы Положениенең 3 пунктын бозып, билгеләнгән нормада ризык бирелмәве факты ачыкланды. Вәкаләтле вәкил хатыннан соң, әлеге бүлек җитәкчесе тикшерү үткәреп, гаеплеләр җаваплылыкка тартылды.

Россия Эчке эшләр министрлыгының Казан шәһәре идарәсенең административ арестка алынган затларны тоту өчен кирәкле махсус кабул итү бүлмәсендә тикшерүдән соң, 1, 2, 4 катларда урнашкан камераларда кайнар су булмавы ачыкланды (доклад язылган вакытта Вәкаләтле вәкил хаты карала иде).

4.3. Иректән мәхрүм итү урыннарыннан азат ителгән хөкем ителгәннәрне һәм затларны ресоциализацияләү

Мәҗбүри тоту урыннарында булган затларның медико-санитария тәэмин ителеше һәм көнкүреш шартлары белән бергә, аларны социаль адаптацияләүгә юнәлтелгән чаралар кабул итүне мөһим дип саныйбыз (сүз монда, барыннан да элек, иректән мәхрүм итү рәвешендә җәза үтәүче гражданнар турында).

Иректән мәхрүм итү рәвешендә җәза үтәүче хөкем ителүчене социаль адаптацияләү процессы алар җәза үткән вакытта формалашырга тиеш, дип санап, без, төзәтү колонияләрендә җәза үтүче затларга һәм иректән мәхрүм итү урыннарыннан азат ителгән гражданнарга булышырга юнәлтелгән эшчәнлек алып баручы иҗтимагый оешмалар вәкилләре инициативаларын һәрдаим якладык.

Вәкаләтле вәкил, иҗтимагый оешмалар белән беррәттән, Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе, Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең «16 нчы медико-санитар часте», Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгы һәм прокуратура органнары белән хезмәттәшлек итеп, 19 нчы, 2 нче төзәтү колонияләрендә, махсус төзелгән тернәкләндерү отрядларында психоактив матдәләрдән бәйлелеккә эләккән тоткыннарга психологик яктан булышу проектын тормышка ашыру буенча эшне дәвам итте. Узган ел ахырына берничә дистә кеше тернәкләндерү курсы үтте.

Иректән мәхрүм итү рәвешендә җәза үтүче гражданны социаль адаптацияләү арасындагы этапта бу җәзаны җиңелрәк җәза, шул исәптән мәҗбүри эшләр белән алыштыруны санарга була.

Мәҗбүри эшләр рәвешендә җәзаларны үтәүне тәэмин итүче төзәтү үзәкләре челтәрен үстерү заманча җинаять-башкару системасын 2030 елга кадәр үстерү юнәлешләренең берсе булып тора. Хөкем ителгәннәрнең әлеге төрен хезмәткә җәлеп итү практикасын киңәйтү максатларында 2030 елга кадәр Россия Федерациясе җинаять-башкару системасын үстерү Концепциясе үзәкләр челтәрен үстерү белән бергә, аларны предприятиеләрдә, шул исәптән, эре объектлар төзелешендә эшкә урнаштыруда бизнес җәмәгатьчелеге катнашуын күздә тота.

Хәзерге вакытта республикада 300 урынга исәпләнгән 1 нче төзәтү үзәге, шулай ук 4 нче төзәтү колониясендә (Түбән Камада) төзәтү үзәге буенча эшләүче участок бар.

Узган елның октябрендә 50 ир тоткын өчен «Кварт» оешмасы тулай торагы базасында 1 нче төзәтү үзәгендә участок оештырылды.

Төзәтү үзәкләрендә исәптә торган 357 тоткынның 326 сы эшкә җәлеп ителгән.

Үз чиратыбызда, әлеге төр хөкем ителүчеләрне тагын да зуррак эшләргә җәлеп итүгә бурычлар билгеләгәндә аларның мәнфәгатьләре дә исәпкә алынырга тиеш дип, саныйбыз. Вәкаләтле вәкил фикеренчә, хәзерге вакытта иректән мәхрүм итү рәвешендә җәза үтүче тоткыннар өчен аны мәҗбүри эшләргә алыштыру, үтеп бетермәгән җәза срогын исәпләүне көйләүче гамәлдәге норматив кагыйдәләр уңаеннан җитәрлек мотивацияләнмәгән. Әлеге фикер Россия Федерациясе Җинаять кодексының 79 нчы маддәсе 3 нче өлеше, вакытыннан алда шартлы рәвештә азат ителү турындагы мәсьәләне хәл итү өчен, элек җәзаның үтеп бетерелмәгән өлеше җиңелрәк җәзага алыштырылган очракларда, үтеп бетерелмәгән җәза срогын исәпләүнең аерым кагыйдәләре булмавына нигезләнә. Мондый якын килү хөкем ителүчене гамәлдәге законга ярашлы рәвештә, җәза төрен алыштыру өчен сайлау алдына куя, аңа төзәтү

колониясендә калып вакытыннан алда шартлы рәвештә азат ителү мөмкинлеген кабул итәргәме, әллә инде соңрак азат ителеп, мәҗбүри эшләр үтәү өчен төзәтү үзәгенә китәргәме?

Үз чиратында, республикада иректән мәхрүм итү урыннарыннан азат ителгән затларны (аларны җәза үтәүдән азат итү нигезенә карамастан) тормышка яраклаштыру буенча эшне оештыру Татарстан Республикасы хокукый акты белән билгеләнгән (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2019 елның 29 июлендә дөнья күргән 631 нче «Иректән мәхрүм итү урыннарыннан азат ителгән затларны тормышка яраклаштыру буенча Татарстан Республикасында эшне оештыру турында»гы карары).

Мондый эшне тиешенчә оештыру меңнәрчә кешеләргә ярдәм итәр иде. Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсе мәгълүматлары буенча 2021 елда иректән мәхрүм итү урыннарыннан 3964 кеше азат ителгән.

Узган ел Вәкаләтле вәкил иректән мәхрүм итү урыннарыннан азат ителгән затларны тормышка яраклаштыру мәсьәләләре буенча ведомствоара комиссияләр эше турында Татарстан Республикасы җирле үзидарә органнары мәгълүматын анализлады.

Мәгълүматны анализлау шуны күрсәтте, Татарстан Республикасы муниципаль районнарында (шәһәр округларында) иректән мәхрүм итү рәвешендә җинаять җәзасы үткән яки җинаять-хокукый характердагы башка чараларга дучар булган затларны тормышка яраклаштыру максатларында социаль-икътисадый һәм хокукый характердагы чаралар комплексын тормышка ашыру өчен ведомствоара комиссияләр төзелгән.

Шул ук вакытта Чүпрәле, Мамадыш, Сарман, Спасс муниципаль районнары ведомствоара комиссияләре эше турындагы мәгълүматтан күренгәнчә, аларның ризалыгы белән элеккеге тоткыннарны тормышка яраклаштыруның шәхси программаларын эшләү һәм алар белән адреслы эш үткәрүне тормышка ашыру практикасы бар.

Шуның белән бергә, безгә, аларны иректән мәхрүм итү урыннарыннан азат иткәндә эшкә урнаштыруга кагылышлы мөрәҗәгатьләр килү дәвам итә. Шушы уңайдан җирле үзидарә органнарына Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсенә һәм Татарстан Республикасы Хезмәт, мәшгульлек һәм социаль яклау министрлыгына иректән мәхрүм итү урыннарыннан азат ителгән затларны тормышка яраклаштыруга булышлык итү буенча чаралар турында мәгълүмат җибәрергә тәкъдим итәбез, ул муниципаль районнар(шәһәр округлары) территорияләрендә ведомствоара комиссияләр эше кысаларында үткәрелергә мөмкин. Әлеге мәгълүматны төзәтү учреждениеләре хакимиятләре иректән мәхрүм итү урыннарыннан азат ителүче затларга

җиткерсә, шулай ук мәшгульлек хезмәтләре органнарының мәгълүмат стендларына урнаштырылса, максатка ярашлы булыр иде.

Мәҗбүри тоту урыннарында булган затларга, Россия Федерациясенең җинаять, җинаять-башкару һәм башка законнарында билгеләнгән чикләүләр белән бергә, Россия Федерациясе гражданнары хокуклары һәм ирекләре гарантияләнә. Әлеге төр гражданнарның хокукларын, ирекләрен һәм законлы мәнфәгатьләрен яклау эше алга таба да дәвам иттереләчәк.

БҮЛЕК 5. КЕШЕ ХОКУКЛАРЫН САКЛАУ ҺӘМ ЯКЛАУ МАКСАТЛАРЫНДА НӘТИҖӘЛЕ ХЕЗМӘТТӘШЛЕК

5.1. Хокукый агарту буенча вәкаләтле вәкил эшчәнлеге

Вәкаләтле вәкил үз эшчәнлеген планлаштыра һәм тормышка ашыра, шул исәптән халыкка хокукый белем бирү буенча Татарстан Республикасында яшәүчеләр өчен Халыкара һәм дәүләт программалары документларына ярашлы рәвештә социаль проектлар булдыра. Алар арасында 2030 елга кадәр тотрыклы үсеш өлкәсендә Көн тәртибе зур урын алып тора, анда тотрыклы үсеш өлкәсендә 17 максатка ирешү буенча 15 еллык план формалаштырылды.

Көн тәртибе текстында кеше хокуклары гомуми декларациясе һәм кеше хокуклары буенча Халыкара шартнамәләр, тотрыклы үсешнең 17 максаты турыдан-туры яки читләтеп чагылдырыла. Кеше хокукларының һәр төбәкнең идарә итү үзәге (ЦУР) белән конкрет бәйләнешен анализлауга һәм тиешле бурычларга карап үзара бәйләнеш барлыкка килә: 169 бурычның (92 %) күбесе кеше хокуклары өлкәсендә төп Халыкара стандартларга бәйле.

Берләшкән Милләтләр оешмасының тотрыклы үсеше өлкәсендәге максатлар һәм аларда тупланган бурычлар 2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерү стратегиясендә чагылыш тапты, аңа шулай ук Вәкаләтле вәкил үз эшчәнлегендә һәм Кеше хокуклары буенча республика стратегиясенә таяна (Татарстан Республикасында 2014 елдан башлап гамәлгә ашырыла).

Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгының 2020 елга эш йомгакларын тикшергән һәм 2021 елга бурычларын билгеләгән еллык коллегиясе утырышы йомгаклары буенча беркетмәгә 2022 – 2028 елларга Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча Стратегия эшләү буенча эш төркеме тәзү турында тәкъдим кертелде.

Ел дәвамында Вәкаләтле вәкил берничә тапкыр Стратегиянең яңа проектын әзерләгәндә конкрет тәкъдимнәр керткән ачык хакимият, иҗтимагый оешмалар вәкилләре белән очрашты, тәкъдимнәр Татарстан Министрлар Кабинетының 2021 елның 24 декабрендә дөнья күргән 1285 нче карары белән расланган Стратегиянең соңгы вариантына кертелде.

Кеше һәм гражданнар хокукларын, ирекләрен һәм законлы мәнфәгатьләрен үтәүне, яклауны һәм торгызуны тәэмин итү максатларында, Вәкаләтле вәкил 2000 елның 3 мартында дөнья күргән 95 нче «Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил турында» Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән бурычларга таянып эш итә, шулай ук 17 нче законның тотрыклы үсеше максатыннан чыгып, коллегалары – Россия

төбәкләре һәм башка илләрдәге омбудсменнар, шулай ук гражданлык җәмгыяте институтлары һәм бизнес вәкилләре белән нәтиҗәле партнерлыкны гамәлгә ашыра.

Бу мәсьәлә 2021 елның 28 июнендә «Казан (Идел буе) федераль университеты» белән берлектә һәм кеше хокуклары буенча БМОның югары комиссары идарәсе ярдәмендә оештырылган «Яңа буыннар өчен кеше хокуклары» VIII Халыкара җәйге мәктәбенең «Түгәрәк өстәл» утырышында тотрыклы үсеш өлкәсендә максатка ирешүдә омбудсменнарның роле белән беррәттән фикер алышу темасы булды.

2021 елда Җәйге мәктәп Татарстан Республикасы территориясендә икенче тапкыр оештырылды инде һәм яшьләр хокукларына, аларның климат үзгәрү һәм миграция проблемаларын хәл итәргә әзерлегенә багышланган иде. Россиянең төрле төбәкләреннән һәм Бәйсез Дәүләтләр Берлегеннән катнашучы дәүләтләр 130дан артык студент кеше хокуклары өлкәсендә экспертлар һәм практиклар, шулай ук Берләшкән Милләтләр Оешмасыннан, кеше хокуклары буенча БМО Югары комиссары идарәсеннән, миграция, азык-төлек һәм авыл хуҗалыгы оешмасыннан, Европа университетара үзәге (EIUC) һәм кеше хокуклары буенча Европа судының килешү органнарыннан чакырылган лекторлар, шулай ук хөкүмәтнеке булмаган оешмаларның танылган вәкилләре белән конструктив фәнни диалог төзи алды.

VIII Халыкара җәйге мәктәптә кеше хокуклары буенча магистрлык программасын гамәлгә ашыручы Россиянең алдынгы университетлары Консорциумы, шулай ук М.В.Ломоносов исемендәге Мәскәү дәүләт университеты, Мәскәү дәүләт өлкә университеты, Санкт-Петербург политехника университеты, Кыргызстан Республикасы Тышкы эшләр министрлыгының К.Дикомбаев исемендәге дипломатик академиясе, Төньяк-Кавказ федераль университеты, Россия Федерациясе Икътисадый үсеш министрлыгының Бөтенроссия тышкы сәүдә академиясе, О.Е.Кутафин исемендәге университетның Оренбург институты (филиалы), Россия дәүләт гадел хөкем университетының Казан филиалы, Вятка дәүләт университеты, МИРЭА – Россия Технология университеты вәкилләре катнашты.

2021 елда Җәйге мәктәп халыкны хокукый агарту өлкәсендә иң масштаблы чараларның берсе булды, аннан башка кеше һәм гражданнар хокукларын һәм ирекләрен саклау өлкәсендә эзлекле хәрәкәт итү мөмкин түгел.

Хисап чорында хокукый белем бирү максатларында хәрби хезмәткә чакырылучылар һәм аларның ата-аналары, өлкән яшьтәге гражданнар, инвалид балаларның ата-аналары өчен Вәкаләтле вәкил каршындагы хокукый белем мәктәбе дәресләре, «Кеше хокуклары бердәм дәресе» Бөтенроссия акциясе кысаларында чаралар үткәрү кебек даими эш формалары да гамәлгә ашырылды.

Һичшиксез, хокукый белем бирүнең нәтиҗәле системасын булдыру гавами хакимият органнары, мәгариф, мәдәният учреждениеләре, массакүләм мәгълүмат чаралары, иҗтимагый берләшмәләр һәм башка оешмаларның үзара тыгыз бәйләнешеннән башка мөмкин түгел.

Вәкаләтле вәкилнең «Россия пенсионерлар берлеге»нең Татарстан Республикасындагы оешмасы белән (идарә рәисе – Л.Н.Мишина) уртак эш тәҗрибәсе бу хакта берьяклы сөйли. Бу хокукый белем бирү һәм түләүсез һәм һәркем өчен мөмкин булган хокукый ярдәм күрсәтү өлкәсендә тыгыз хезмәттәшлек 2010 елда башланды һәм «Өченче буын университеты» тыңлаучылары өчен хокукый белем мәктәбенә рәсмиләштерелде.

2021 елда Zoom программасын кулланып, Вәкаләтле вәкил компетенциясе һәм эшчәнлеге, түләүсез юридик ярдәм күрсәтү, мәҗбүри медицина иминияте өлкәсендә гражданнарның хокукларын тәэмин итү, «Демография» федераль проекты кысаларында «Өлкән буын» – өлкән буын гражданнарына системалы ярдәм күрсәтү һәм аларның тормыш сыйфатын күтәрү программасы» төбәк проектын тормышка ашыру, финанс куркынычсызлыгы күнекмәләрен алу, пенсия белән тәэмин итү өлкәсендә гражданнарның хокукларын яклау, социаль тәэмин итү һәм мирас хокукының актуаль мәсьәләләре буенча «Хокукый белем мәктәбе»нең 8 онлайн дәресе үткәрелде.

2022 елның гыйнварыннан май аена кадәр түбәндәге темалар буенча тагын биш дәрес үткәрү планлаштырыла: сәламәтлек саклау һәм медицина ярдәме, мәҗбүри медицина иминияте һәм торак-коммуналь хезмәтләр күрсәтү өлкәләрендә гражданнарны хокуклары белән тәэмин итү, нәсел хокукының актуаль мәсьәләләре һәм финанс куркынычсызлыгы күнекмәләрен алу.

Шуңа бәйле рәвештә Вәкаләтле вәкил Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгына, «Татарстан Республикасы мәҗбүри медицина иминияте территориаль фонды» дәүләт учреждениесенә, Татарстан Республикасы Төзелеш, архитектура һәм торак-коммуналь хуҗалыгы министрлыгына, Татарстан Республикасы дәүләт Торак инспекциясенә тәкъдим итәргә, шулай ук «Татарстан Республикасы торак-коммуналь хуҗалыгы өлкәсендә җәмәгать контроленең төбәк үзәге» ассоциация әлеге хокукый агарту чараларын үткәрүдә актив катнашырга һәм әлеге темалар буенча чыгыш ясау өчен үз вәкилләрен җибәрергә кирәк, дип саный.

Үзенчәлекле балалар тәрбияләүче гаиләләргә ярдәм итү, шул исәптән хокукый ярдәм күрсәтү максатыннан, 2021 елда Вәкаләтле вәкил тарафыннан инвалид балаларның ата-аналары (законлы вәкилләре) өчен «Хокукый белем мәктәбе» дәресләре үткәрү практикасы дәвам итә.

Түбәндәге темалар буенча барлыгы 7 дәрес үткәрелде: «Адаптив физик культура һәм спорт»; «Инвалид балалар һәм 18 яшьтән өлкәнрәк балачактан инвалидлар өчен мәдәни-ял чаралары»; «Инвалид балаларның җәйге ялы һәм сәламәтләндерү»; «Инвалид балаларның законлы вәкилләренә пенсия исәпләгәндә сроклар, тәртибе һәм ташламалар»; «Инвалид балаларның медицина хезмәте күрсәтүгә хокукларын тәэмин итү»; «Кулланучылар хокукларын яклау»; 300дән артык кеше катнашкан «Казан шәһәре җәмәгать оешмалары һәм җирле үзидарә органнарының «уңайлы мохит» булдыру һәм ресурс сыйныфларын ачу буенча эшчәнлеге».

Вәкаләтле вәкил хәрби хезмәткә чакырылучылар һәм аларның ата-аналары өчен «Хокукый белем мәктәбе» дәресләрен Татарстан Республикасы Хәрби комиссары белән берлектә уздыра, алар булачак хәрби хезмәткә чакырылучыларның хезмәт турында дөрес һәм объектив күзаллауларын формалаштыруга ярдәм итә.

2021 елда язгы һәм көзге чакырылыш чорында Биектау, Кама Тамагы, Әлмәт, Әлки, Питрәч, Алексеевск, Минзәлә һәм Югары Ослан муниципаль районнарында республиканың 34 муниципаль районыннан хәрби хезмәткә чакырылучылар һәм аларның ата-аналары өчен 8 дәрес үткәрелде. Хәрби хезмәткә чакырылучылар һәм аларның ата-аналары өчен «Хокукый белем мәктәбе» тыңлаучыларының гомуми саны – якынча 2000 кеше.

Вәкаләтле вәкил Аппаратында Татарстан Республикасы егетләрен хезмәт итү урыннарына кадәр озата бару тәҗрибәсе 2011 елдан бирле барлыкка килде. Хәрби хезмәткә чакырылучыларны озатудан тыш, Вәкаләтле вәкил, аның Аппараты хезмәткәрләре һәм җәмәгать ярдәмчеләре шулай ук хәрби частьләргә дә бара.

Хәрби частьләргә бару барышында Вәкаләтле вәкил һәм аның вәкилләре часть командованиесе белән очраша, Татарстаннан килгән хәрби хезмәткәрләр белән сөйләшә, аларны омбудсмен институты компетенциясе, шулай ук хәрби хезмәткәрләрнең хокуклары һәм аларны яклау алымнары белән таныштыра, казна бүлмәләрен, уку сыйныфларын, ашханәне, медицина пунктын, душ бүлмәләрен, тренажер залын карый.

2021 елда без Башкортстан һәм Кырым, Свердловск, Оренбург, Самара, Киров өлкәләрендә, Хабаровск һәм Приморье крайларында 16 хәрби частьтә булдык. Бу юнәлештә эш 2022 елда дәвам итәчәк.

Хисап елында гражданлык һәм сәяси хокуклар турында халыкара пакт һәм икътисадый, социаль һәм мәдәни хокуклар турында халыкара пакт кабул ителүгә – 55 ел тулуга, инвалидлар хокуклары турында Конвенциянең 15 еллыгына, БМОның белем бирү һәм кеше хокуклары өлкәсендә әзерлек декларациясенә 10 ел тулуга багышланган «Кеше хокуклары буенча бердәм

дәрес» Бөтенроссия акциясе кысаларында лекцияләр үткәрү күркәм традициягә әверелде.

Дәрес кысаларында чаралар Татарстан Республикасының 1211 гомуми белем бирү оешмасында оештырылды. Кеше хокуклары буенча бердәм дәрескә 177 568 укучы һәм 7 923 педагог җәлеп ителде.

Анда укучылар бала хокуклары турында Конвенция, Кеше хокуклары гомуми декларациясе, Россия Федерациясе Конституциясе, кеше хокукларын яклауның гамәлдәге системасы, Россия Федерациясендә һәм Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил институты, шулай ук кеше хокуклары өлкәсендә башка документлар белән таныша алды.

Моннан тыш, мәктәп китапханәләрендә китап һәм методик әдәбият күргәзмәләре оештырылды, «Үз хокукларыңны бел, башкаларныкын хөрмәт ит», «Минем хокукларым», «Хокукым бар, әмма бурычлы», «Мин һәм закон», «Законнар һәм кеше хокуклары» дигән хокукый белем дәресләре, «Мультфильмнарда балалар хокуклары» дигән видеороликлар күрсәтеп, сыйныф сәгатьләре, «Закон яклавы астында» хокукый уеннар, Россия Федерациясе Конституциясен, бала хокукларын белүгә квест-уеннар оештырылды («Син белергә һәм үтәргә тиеш», «Белү бер, ә бурычны үтәргә тиеш», «Мин булдырам һәм ярдәм итәм»).

2021 елда Вәкаләтле вәкил тарафыннан күпфатирлы йортлар белән идарә итүче оешмалар вәкилләре өчен, аларның эш сыйфатын күтәрү һәм торак-коммуналь хуҗалыгы өлкәсендә кеше хокукларын бозуны профилактикалау максатыннан, укыту семинар-киңәшмәләре сериясе оештырылды. Укыту кысаларында гражданнардан килгән мөрәҗәгатьләрнең эчтәлегенә, идарәче оешмалар хезмәткәрләренең игътибарын халыкны борчый торган фактларга юнәлтүгә зур игътибар бирелде. Экспертлар сыйфатында Татарстан Республикасы дәүләт Торак инспекциясе, Татарстан Республикасының Архив эше буенча дәүләт комитеты, «Татарстан Республикасы торак-коммуналь хуҗалыгы өлкәсендә иҗтимагый контрольнең төбәк үзәге» ассоциация вәкилләре чыгыш ясады.

Барлыгы җиде семинар үткәрелде, аларда Татарстан Республикасының барлык муниципаль районнарыннан һәм шәһәр округларыннан 206 оешма вәкиле катнашты.

2021 елның 4 июнендә Татарстан Республикасы сәүдә оешмалары һәм халык хакимияте органнары вәкилләре өчен Вәкаләтле вәкил шулай ук «Халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен социаль әһәмияткә ия булган объектларда «уңайлы мохит» оештыру» укыту семинары үткәрде. Тема буенча эксперт булып, ментал һәм башка авырулы 18 яшьтән өлкәнрәк инвалид һәм инвалид балаларның ата-аналары Бөтенроссия оешмасы төбәк бүлекчәсенең

«Юридик ярдәм һәм уңайлы мохит» юнәлеше буенча Вәкаләтле вәкилнең җәмәгатьчелек ярдәмчесе, координатор М.А. Григорьева чыгыш ясады.

Халыкка түләүсез юридик ярдәм күрсәтү Вәкаләтле вәкил эшчәнлегенең хокукый агарту белән бәйле башка юнәлешләренә дә кагыла.

Вәкаләтле вәкил Аппараты хезмәткәрләре көн саен гражданнарга шәхсән яки телефон элемтәсе аша консультацияләр бирә.

Вәкаләтле вәкил атна саен график буенча һәм аннан читтә гражданнарны шәхсән үзе, шулай ук Татарстан Республикасы муниципаль районнарына һәм шәһәр округларына барып кабул итә.

Моннан тыш, 2021 елда Вәкаләтле вәкил телефон аша 9 «кайнар элемтә» үткәрде, алар кысаларында 515 кеше актуаль мәсьәләләр буенча консультацияләр алды: гомуми белем бирү оешмаларында укучыларны кайнар аш белән тәэмин итүне оештыру; хәрби хезмәткә чакырылганда гражданнарның хокукларын үтәү мәсьәләләре буенча ике «кайнар элемтә»; сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән гражданнарның хокукларын үтәү; җинаять-башкарма системасы учреждениеләрендә гражданнарның хокукларын яклау; Россия Федерациясе Федераль Җыены Дәүләт Думасына сайлауларны әзерләү һәм уздыру чорында гражданнарның сайлау хокукларын яклау; укучыларның хокукларын, ирекләрен һәм законлы мәнфәгатьләрен яклау; гражданнарның хезмәт хокукларын яклау; торак-коммуналь хуҗалыгы мәсьәләләре.

5.2. Вәкаләтле вәкилнең гавами хакимият органнары һәм граждан җәмгыяте институтлары белән үзара хезмәттәшлеге

Үз чараларын тормышка ашырудан тыш, Вәкаләтле вәкил социаль проектларны гамәлгә ашыручы коммерцияле булмаган оешмаларга ярдәм күрсәтә.

Социаль проектларны тормышка ашыру буенча коммерцияле булмаган оешмалар белән уртак эше – булган социаль проблемаларны хәл итү һәм аларны кисәтү потенциалы. Әлеге үзара хезмәттәшлек ачык хакимият органнарына шикаять һәм мөрәҗәгатьләрне киметергә, гражданнарның сорауларын иртә стадиядә һәм оперативрак хәл итәргә мөмкинлек бирә.

Вәкаләтле вәкил 2021 елда социаль проектларны тормышка ашыруда коммерцияле булмаган оешмаларга ярдәм итү максатыннан, Россия Федерациясе Президенты грантлары фонды, Саклык банкының «Киләчәккә өлеш» хәйрия фонды, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты, Татарстан Республикасы Икътисад министрлыгы, Татарстан Республикасы Хезмәт, мәшгульлек һәм социаль яклау министрлыгы, «Татнефть» хәйрия фонды адресына 11 хат юллады.

2021 елда Вәкаләтле вәкил социаль партнерлар белән бергә түбәндәге социаль проектларны гамәлгә ашыру практикасын дәвам итә.

«Яңа гасыр» иҗтимагый оешмасының «Җиңү өчен Тест» проекты (генераль директор – Л.А. Таишева) ВИЧ белән бәйле рәвештә профилактика, тестлаштыру һәм медик-социаль ярдәм күрсәтү хезмәтләреннән файдалану мөмкинлеген тәэмин итү, ВИЧ/СПИД темасының стигматизациясен киметү хисабына кеше хокукларын саклауга юнәлдерелгән.

Россия Федерациясенең Идел буе федераль округының 9 субъектында (Марий Эл Республикасы, Башкортостан Республикасы, Татарстан Республикасы, Чувашстан Республикасы, Удмуртия Республикасы, Ульяновск, Киров, Самара һәм Оренбург өлкәләре) өч мультидисциплинар команда (медицина, социаль хезмәткәрләр, волонтер, вәкаләтле вәкил) медицина билгеләнешендәге «Тест-мобиль» автомобиль базасының мобиль пунктларында эшләде.

Мультидисциплинар командаларның 540 чыгуы гамәлгә ашырылды. 60 035 кеше чараларда катнашты, 95 703 мәгълүмати, хокукый, медицина һәм социаль хезмәтләр күрсәтелде. 16 122 кеше ВИЧ-инфекциясенә тест узды. Һәр мөрәҗәгать итүчегә буклетлар бирелде, анда ВИЧ һәм ИППП профилактикалау буенча кыскача һәм аңлаешлы формада мәгълүмат чагылдырылды, мәгълүмати ресурсларга һәм ярдәм хезмәтенә сылтама (QR-код) тәкъдим ителде. 1000нән артык кеше хокукый/юридик консультацияләр алды.

Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстан Республикасындагы идарәсенең 19 нчы һәм 2 нче төзәтү колонияләрендә тернәкләндерү отрядлары проекты «Вера» (рәисе – А.Н.Дмитриев) һәм «Профилактика һәм инициатива» (рәисе – А.Я. Зарипов) иҗтимагый оешмалары белән берлектә тормышка ашырыла һәм психоактив матдәләргә (алкоголь һәм наркотикларга) бәйлелекне һәм социаль куркыныч авырулар (ВИЧ, туберкулез) белән авыручыларны профилактикалауга юнәлтелә.

2021 елда Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстан Республикасындагы идарәсенең 19 нчы төзәтү отрядында 384тән артык кече психотерапевтик төркем, 144 лекция, 55 тренинг, 600дән артык шәхси консультация үткәрелде, 45 хөкем ителүче отрядта тернәкләндерү программасы узды. 2021 елның 31 декабренә отрядта 23 кеше булды, аларның 15е – төп тернәкләндерү программасы узды, 8е – эшкә чыкты һәм пост-дәвалау программасын узды.

2021 елның 31 декабренә Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстан Республикасындагы идарәсенең 19 нчы төзәтү колониясеннән тернәклөнү узган 17 тоткын азат ителде, алар хәзер ремиссиядә, тернәклөнү

барышында алган белемнәрен, күнекмәләрен кулланып, социумга уңышлы ярашуларын ышанып әйтергә мөмкин.

2021 елда Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстан Республикасындагы идарәсенең 2 нче төзәтү колониясенең тернәкләндерү отрядында 200дән артык мотивацион-мәгълүмати консультация, 180 артык кече психотерапевтик төркем, 86 лекция, 22 тренинг, 21дән артык шәхси консультация үткәрелде.

2021 елның 31 декабренә отрядта 39 кеше реабилитация программасы үтте. 6 сы тернәкләндерүнең төп курсын тәмамлады, пост-тернәкләнү программасына йөрүен дәвам итә. 7 кеше төзәтү колониясеннән азат ителде, шуларның 4 се тернәкләнүне дәвам итә.

«Социаль тернәкләндерү һәм адаптация үзәге» (генераль директор – А.Г. Гайнетдинов) автоном коммерцияле булмаган оешма белән берлектә иректән мәхрүм итү урыннарыннан азат ителгән затларны социаль тернәкләндерү һәм адаптацияләү, авыр тормыш хәлендә калган кешеләргә, шул исәптән билгеле бер яшәү урыны булмаган кешеләргә ярдәм күрсәтү буенча эш алып барыла («Кеше приюты» проекты).

Аерым алганда, «Кеше приюты» социаль проекты кысаларында түбәндәге ярдәм төрләре күрсәтелә: туклану белән тәэмин итү; кием комплекты бирү; төн кундыру, мунча, чәчтараш хезмәте күрсәтү.

2021 елда «Кеше приюты» социаль приютына ярдәм сорап 38000нән артык кеше мөрәҗәгать итте, шуларның 3000гә якыны билгеле бер яшәү урыны булмаган затлар.

Шулай ук 2021 елда 156 сәгать психологик консультацияләр үткәрелде (200дән артык кеше мөрәҗәгать итте); 156 сәгать юридик консультация үткәрелде (286 кеше мөрәҗәгать итте). Моннан тыш, 18 кешегә Россия Федерациясенең башка төбәкләренә җибәрүдә ярдәм күрсәтелде.

Казан шәһәрендә Вәкаләтле вәкил ярдәме белән 2021 елда Юлиус Фучик урамы, 52 нче йорт, Липатов урамы, 6 нчы йорт, Гудованцев урамы, 6 нчы йорт адреслары буенча «Кеше приюты» социаль ярдәм проектының өч мобиль пункты ачылды.

2021 ел дәвамында Вәкаләтле вәкил ярдәме белән эшләп килүче «Социаль тернәкләндерү һәм адаптация үзәге» автоном коммерциячел булмаган оешма тарафыннан аерым гражданнар өчен 11 паспорт, 11 ИНН, 11 СНИЛС торгызылды.

«Татарстан Республикасы торак-коммуналь хуҗалыгы өлкәсендә иҗтимагый контрольнең төбәк үзәге» (башкарма директор – Д.С.Романов) Ассоциация белән берлектә, Татарстан Республикасында яшәүчеләргә торак-коммуналь хуҗалыгы мәсьәләләре буенча телефон «кайнар элемтә»ләре

кысаларында түләүсез юридик ярдәм күрсәтелде, хокукый белем мәктәпләре дәресләре һәм укыту семинар-киңәшмәләре кысаларында халыкка хокукый белем бирү буенча эш алып барылды.

«Йорта бирүзе» һәм «Иксез-чиксез Казан» проектлары Татарстан Республикасы территориясендә «Үзенчәлекле балалар. Татарстан» автоном коммерциячел оешма белән үз эшчәнлеген 2019 елдан башлап, менталь тайпылышлар булган балаларны тернәкләндерү, шул исәптән аутистик спектрдагы авырулырын, «АВА – Үзәге «Яңа Планета» ҖЧҖ тернәкләндерү үзәгендә тормышка ашырыла.

Әлеге оешмаларның аутизм белән чирле балаларны тернәкләндерү буенча нәтиҗәле эше турында ата-аналардан килгән хатлар да сөйли. Бер мисал китерәбез. «Чаллыда декабрьдә булган очрашудан соң берничә көн үтте. Хәзер хисләремне читкә куеп, аек акыл белән хат язсам да була. Менә минем бала өстәл артында утыра, өйдәгеләргә тәлинкәнең – савыт, микродулкынлы мичнең техника икәнен аңлата. Бер ай элек ул бу сүзләрне көчкә кабатлый иде. Менә абыйсына «мине кытыкла әле», «күтәреп йөр әле», дип мөрәҗәгать итә. Менә тәрбиячесенә 10 июльдә тууын хәбәр итә, туган шәһәренең катлаулы атамасын әкрен генә әйтә. Миндә гениаль бала үстерүче ана горурлыгы кабына, башыма үзләштерелгән: «төрләр буенча сортларга аеру», «Транзитив үтенечләр», «Интравербаль аралашу» дигән сүзләр килә. Сезгә кыйммәтле күнекмәләр белән бүлешкән, балама ышаныч кайтарганыгыз, алга таба яшәргә көч биргәнегез өчен рәхмәт».

Вәкаләтле вәкилнең һәм «Үзенчәлекле балалар. Татарстан» оешмасының уртак эш юнәлеше – сәламәтлеге чикләнгән балаларга һәм инвалидларга толерант мөнәсәбәтне үстерү буенча социаль проектларны гамәлгә ашыру.

2021 елның апрель-июль айларында Вәкаләтле вәкил Аппараты мәйданчыгында һәм «Махсус балалар. Татарстан» күргәзмәсе кысаларында «Гражданнарның сәламәтлеген саклау һәм сәламәт яшәү рәвешен пропагандалау» юнәлеше буенча Президент грантлары Фонды тарафыннан бирелгән Россия Федерациясе Президенты грантына социаль проект тормышка ашырылды.

Проектның төп максатлары: аутизмлы балаларны укыту һәм адаптацияләү мәсьәләсен популярлаштыру, ата-аналарны һәм профильле белгечләрне аутизмлы балалар белән эшләү күнекмәләренә өйрәтү, мөмкинлекләре чикләнгән балалар белән шөгыльләнү өчен тренировка фатирын төзекләндерү буенча реаль тәҗрибәне трансляцияләү.

Проектта 82 муниципаль оешмадан, дәүләт тернәкләндерү үзәкләреннән һәм коммерцияле булмаган оешмалардан 200 дән артык кеше катнашты. Проект Россия Федерациясенең 6 төбәген үз эченә алды: Саха (Якутия)

Республикасы, Самара өлкәсе, Ростов өлкәсе, Киров өлкәсе, Марий Эл Республикасы һәм Татарстан Республикасын.

Татарстан Республикасында теоретик семинарларда 15 муниципаль район тыңлаучылары катнашты, 8 муниципаль район вәкилләре семинарны турыдан-туры форматта тыңлады.

2021 елның 1 августыннан «Татнефть» хәйрия фонды грантына «Чикләүләрсез Казан» яңа проектын гамәлгә ашыру башланды – балалар, гаилә ялын һәм җәмәгать туклануын оештыру хезмәте күрсәтүче предприятие һәм оешма персоналы өчен (кафе, рестораннар, уен үзәкләре, театрлар, китапханәләр, башка иҗтимагый мәйданчыклар һ.б.) аутизмлы кешеләр белән аралашу үзенчәлекләре турында семинарлар сериясе.

Казан шәһәре муниципаль берәмлеге башкарма комитеты, Казан шәһәре муниципаль берәмлеге башкарма комитетының мәгариф идарәсе ярдәме белән тренинглар аудиториясен киңәйтү һәм аңа беренче чиратта балалар белән эшләүче белгечләрне кертү турында карар кабул ителде.

2021 елның 10 декабрендә Казанда үзенчәлекле балалар укый торган белем бирү учреждениеләре педагоглары өчен 2Чикләүләрсез Казан» дигән толерантлык тренинглары сериясе старт алды. Тренинг нәтиҗәләре буенча педагоглар үз сыйныф укучылары – нормотипик балалар өчен шундый ук толерантлык тренинглары үткәрүгә әзерләнәчәк һәм аларны үз мәктәпләрендә үткәрәчәк. Тренинглар кысаларында белем бирү учреждениеләренең 500 гә якын педагогын укыту планлаштырыла.

2022 елда Вәкаләтле вәкил, Казан шәһәре муниципаль берәмлеге башкарма комитетының мәгариф идарәсе һәм «Үзенчәлекле балалар. Татарстан» коммерцияле булмаган автоном оешмасы тарафыннан «Чикләүләрсез Казан» проектын гамәлгә ашыру нәтиҗәләре буенча мәгариф оешмалары укучылары һәм педагоглары арасында, Казан шәһәре гомумбелем бирү укучылары һәм тәрбияләнүчеләре арасында толерантлык һәм үзара хөрмәт пропагандалауга, шулай ук педагогия хезмәткәрләренең һөнәри сыйфатларын һәи иҗади потенциалын үстерү һәм ярдәм итүгә юнәлдерелгән бәйгеләр уздыру турында карар кабул ителде.

Шуңа бәйле рәвештә Вәкаләтле вәкил Татарстан Республикасы Мәгариф министрлыгына әлеге бәйгеләрне үткәрүне хупларга, ә Казан шәһәренең гомуми белем бирү оешмалары җитәкчелегенә әлеге бәйгеләрдә педагоглар һәм укучыларның актив катнашуын тәэмин итәргә кирәк, дип саный.

Шулай ук 2021 елда Вәкаләтле вәкил инвалидларның иҗтимагый оешмалары, инвалид балаларның ата-аналары белән берлектә, Казан шәһәренең җирле үзидарә органнары, Татарстан Республикасы ЮХИДИ идарәсе вәкилләрен җәлеп итеп, Казан шәһәре территориясендә (52 сәүдә үзәге, җир

өсте һәм җир асты җәяүлеләр кичүе) социаль әһәмиятле объектларга мониторинг үткәрде.

2021 елда Вәкаләтле вәкил тарафыннан кеше һәм граждан хокукларын, ирекләрен һәм законлы мәнфәгатьләрен яклауны тәэмин итү максатларында, Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе, менталь һәм башка авырулы 18 яшьтән өлкәнрәк инвалид һәм инвалид балаларның ата-аналары Бөтенроссия оешмасының төбәк бүлеге, башлангыч иммунодефицит буенча төбәкара пациентларның җәмәгать оешмасы төбәк бүлеге, «Ярдәм» милли ислам хәйрия фонды белән үзара хезмәттәшлек турында 4 килешү төзелде.

Вәкаләтле вәкил эшчәнлегендә массакүләм мәгълүмат чаралары бәяләп бетергесез ярдәм күрсәтә. Массакүләм мәгълүмат чаралары белән әңгәмә, матбугат конференцияләре, турыдан-туры линияләр, радиоэфирлар кысаларында эшләү, кеше хокуклары бозылуны профилактикалау буенча яңа мөмкинлекләр ача һәм республика халкына хокукый белем бирү каналы булып тора. 2021 елда 45 тән артык видеорепортаж чыгарылды, басма һәм интернет-басмалар өчен 50 гә якын интервью бастырылды.

Шулай ук Вәкаләтле вәкил тарафыннан 2021 елда «Хәрби хезмәткә чакырылучы белешмәсе» дигән 5 420 данә мәгълүмат буклеты чыгарылды Instagram социаль челтәрендә 121 пост һәм 71 мәгълүмати материал Вәкаләтле вәкилнең рәсми сайтында басылып чыкты, алар законнардагы яңалыклар турында мәгълүмат һәм норматив актлар нигезләмәләрен аңлатуга юнәлдерелгән.

Вәкаләтле вәкилнең гражданнар мөрәҗәгатьләрен карау, халыкка хокукый белем бирү, түләүсез юридик ярдәм күрсәтү, массакүләм мәгълүмат чаралары белән мәгълүмати технологияләр үсеше белән үзара хезмәттәшлеге кысаларында эшчәнлеген гамәлгә ашыру күбесенчә цифрлы киңлектә бара, бу институт алдына шәхси тормышның кагылгысызлыгын, шәхеснең цифрлы идентификациясен, Интернетта күзәтү технологияләрен куллану турындагы мәсьәләне куя.

Югары белем бирү оешмалары белән хезмәттәшлек кысаларында Вәкаләтле вәкил 2022 елда укучылар арасында цифрлы киңлектә кеше хокукларын яклау буенча студентлар эшләре бәйгесен үткәрүне планлаштыра. Шуңа бәйле рәвештә Вәкаләтле вәкил Татарстан Республикасы Мәгариф министрлыгына һәм Татарстан Республикасы территориясендә югары белем бирү мәгариф оешмаларына әлеге бәйгене үткәрүне хуплауны һәм анда югары белем бирү оешмаларында белем алучыларның актив катнашуын тәэмин итүне тәкъдим итәргә кирәк, дип саный.

Вәкаләтле вәкил һәм аның вәкилләре хисап чорында Татарстан Республикасы Дәүләт Советы, аның комитетлары (социаль сәясәт комитеты,

законлылык һәм хокук тәртибе комитеты һ. б.) һәм алар каршындагы эксперт советлары, Татарстан Республикасы хәрби хезмәткә чакыру комиссиясе, Татарстан Республикасында ярлыкау мәсьәләләре комиссиясе, балигъ булмаганнар эшләре һәм аларның хокукларын яклау буенча республика комиссиясе, Татарстан Республикасында коррупциягә каршы тору буенча эшне координацияләү комиссиясе, хокук бозуларны профилактикалау буенча Татарстан Республикасы Хөкүмәт комиссиясе, Татарстан Республикасының Гадәттән тыш хәлләрне кисәтү һәм бетерү һәм янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү комиссиясе, Татарстан Республикасында Ярлыкау мәсьәләләре комиссиясе, Россия Федерациясе Юстиция министрлыгының Татарстан Республикасы буенча идарәсе каршындагы Координация советы, каты коммуналь калдыклар белән эш итү өлкәсендә төбәк операторлары эшчәнлеген карау буенча Татарстан Республикасы Тарифлар буенча комитетының эш штабы, Татарстан Республикасы министрлыклары һәм ведомстволары каршындагы Иҗтимагый советлар һәм башкалар эшендә актив катнашты.

5.3. Вәкаләтле вәкилнең регионара һәм халыкара хезмәттәшлеге

Россия Федерациясендә Кеше хокуклары буенча Вәкаләтле вәкил белән хезмәттәшлек кысаларында, 2021 елда Вәкаләтле вәкил кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилләрнең Бөтенроссия координацион советының ике утырышында, Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилләр Советы утырышларында, Россия Федерациясендә Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил каршындагы Эксперт советының җиде утырышында катнашты.

Вәкаләтле вәкил Идел буе федераль округында Кеше хокуклары буенча Вәкаләтле вәкилнең Координацион советы рәисе буларак, кеше һәм гражданнар хокукларын һәм ирекләрен яклауга административ дәгъва гаризасы белән судка мөрәҗәгать итү буенча вәкаләтләрне Россия Федерациясе субъектларында кеше хокуклары буенча Вәкаләтле вәкил тарафыннан куллану мәсьәләләренә һәм практикасына; кеше хокуклары буенча вәкаләтле вөкилләрне социаль челтәрләрдә һәм массакүләм мәгълүмат чараларында позицияләүгә, Идел буе федераль округы Россия Федерациясе субъектларында кеше хокуклары буенча Вәкаләтле вәкилләрнең Координацион советының 2022 елга эш планы буенча һәм Россия Федерациясендә кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилләрнең Этика Кодексы проекты турында фикер алышуларга багышланган ике киңәшмә уздыру инициативасы белән чыкты

Вәкаләтле вәкил хезмәттәшләр – кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилләр һәм мәгариф оешмалары тарафыннан оештырыла торган чыгышлар, халыкара фәнни-гамәли конференцияләрдә, кеше хокукларын яклау

мәсьәләләре буенча актив катнаша (Гаилә кыйммәтләренә хокукый караш» /«Legal views of family values» халыкара конференциясе, 29.10.2021; «Евразия киңлегендә кеше хокукларын яклау проблемалары: омбудсменнарның иң яхшы практикалары белән алмашу» V Халыкара фәнни-гамәли конференциясе, 12.10.2021; «Кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен тәэмин итүнең актуаль мәсьәләләре: региональ вектор», 07.12.2021 халыкара катнашында IV Бөтенроссия фәнни-гамәли конференциясе; «Универсализм һәм регионализм арасында кеше хокуклары» халыкара фәнни-гамәли конференциясе (кеше хокуклары турында Халыкара пактларның 55 еллыгына һәм Европа социаль хартиясенең 60 еллыгына), 16.12.2021 һ.б.).

Кеше хокуклары өлкәсендә халыкара хезмәттәшлекне үстерү максатларында вәкаләтле вәкил даими рәвештә Азиат Омбудсманнар Ассоциациясенең мәгълүмати электрон бюллетенен чыгаруда катнаша, хезмәттәш-омбудсменнарга үз эшчәнлеге турында материалларыбызны җибәрәбез.

Шулай ук вәкаләтле вәкил тарафыннан Татарстан Республикасында омбудсмен институты эшчәнлеге турында Россия Федерациясендә кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилнең эш аппаратына федераль омбудсменның рәсми сайтында бастырып чыгару өчен материаллар җибәрелә.

2021 елда Вәкаләтле вәкил Аппараты белән алга таба хезмәттәшлек итү максатларында эш визиты белән Казанда «Дөнья халыклары альянсы» Халыкара инновация үзәге генераль секретаре Александр Шапиро-Сулиман, «Дөнья халыклары альянсы» генераль секретареның беренче урынбасары, «Лалеш» мәдәни үзәге» хәйрия фондын гамәлгә куючы һәм президенты, «Гомуми дөнья өчен» федерациясе берлеге илчесе Ишхан Расоев булды. Очрашу кысаларында «Россия – Ислам дөньясы: Kazan Summit 2021» XII Халыкара икътисадый саммитын оештыру һәм үткәрү турында фикер алыштылар, мин кунакларга Вәкаләтле вәкил, Аппарат һәм аның җәмәгатьчелек ярдәмчеләре эш тәҗрибәсен тәкъдим иттем. Шулай ук хисап чорында Вәкаләтле вәкил миграция буенча халыкара оешма Бюросы директоры Абдулсаттар Эсоев белән миграция мөнәсәбәтләре өлкәсендә кеше хокукларын тәэмин итүне тәэмин итү мәсьәләләре буенча ике тапкыр очрашты.

2021 елның февралендә А.И. Эсоев һәм шулай ук дәүләт хокук саклау органнары һәм гражданлык җәмгыяте институтлары вәкилләре белән бергә, Вәкаләтле вәкил «Татарстан Республикасының мигрантлар хокукларын тәэмин итүгә юнәлтелгән эш тәҗрибәсе.Үсеш перспективалары» темасына түгәрәк өстәл утырышы уздырды.

ЙОМГАК

Докладта әйтелгән проблемалардан чыгып, Вәкаләтле вәкил дәүләт органнарына һәм җирле үзидарә органнарына кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен тәэмин итү, үтәү һәм яклау максатларында, кайбер чараларны тормышка ашыруны карарга тәкъдим итә.

1. Гражданнарның сайлау хокукларын тормышка ашыру максатларында Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясенә:

сайлау комиссияләре эшен оештыру, тавыш бирү тәртибе һәм кандидатлар турында, шул исәптән интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә, бигрәк тә социаль челтәрләрдә сайлаучыларга мәгълүмат бирүне яхшырту буенча өстәмә чаралар күрергә;

Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе рәсми сайтында «Хокукый агарту» бүлеген вакытында тутыру мөмкинлеген карарга. Шулай ук актив һәм пассив сайлау хокукын тормышка ашыру мәсьәләләре буенча «Телеграм» мессенджерында чат-бот булдыру мәсьәләсен карарга;

Вәкаләтле вәкил Аппараты һәм Вәкаләтле вәкилнең муниципаль районнардагы һәм шәһәр округларындагы җәмәгатьчелек ярдәмчеләре өчен гражданнарның сайлау хокукларын үтәү, яклау һәм торгызуны тәэмин итү максатларында, сайлауларны оештыру һәм үткәрү мәсьәләләре буенча уку семинарлары уздыру мөмкинлеген карарга;

Россия Федерациясе субъектларындагы вәкаләтле вәкилләргә трансляцияне кабат карау мөмкинлеге бирү буенча башлангычны якларга һәм тиешле юлламаны Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясенә җибәрергә;

гражданнарның сайлау хокукларын тормышка ашыру максатыннан, җирле үзидарә органнары белән берлектә, сайлау участокларын лифтлар яки физик мөмкинлекләре чикләнгән кешеләрне, инвалидларны йөртү җайланмалары булмаган биналарда беренче каттан югарыга урнаштырмауны, сәламәтлекләре чикле гражданнарның, шул исәптән инвалидларның сайлау хокукларын тәэмин итүгә юнәлтелгән эшне дәвам итәргә.

2. Гражданнарның хезмәткә хокукларын тормышка ашыру максатларында:

Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте башкарма органнарына һәм җирле үзидарә органнарына ведомстволар буйсынуындагы оешмаларның хезмәт хокукы нормаларын үз эченә алган хезмәт законнары һәм башка норматив хокукый актларны үтәү буенча планлы тикшерүләр үткәрүнең еллык планын эшләгәндә, производствода бәхетсезлек очрагы булса (ведомство буйсынуындагы мондый оешманы планлаштырылган тикшерүләр уздыруның

еллык планына кертү өчен «Татарстан Республикасында хезмәт хокукы нормаларын үз эченә алган хезмәт законнарын һәм башка норматив хокукый актларны үтәүгә ведомство контроле турында» 2019 елның 14 декабрендә дөнья күргән 100 нче законының 4 маддәсе 4 өлешендә каралган нигез булса) планга кертергә;

җирле үзидарә органнарына тормыш дәрәҗәсен арттыру һәм керемнәрне легальләштерү буенча ведомствоара комиссияләр эше кысаларында минималь эш хакы күләменнән азрак акча түләү куркынычы булган оешмаларны ачыклау буенча эшне активлаштырырга.

3. Ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балалар хокукларын тормышка ашыру максатларында, җирле үзидарә органнарына (опека һәм попечительлек органнарына) бала медицина оешмасында дәваланган вакытта ата-анасы яки ата-ананың берсе ата-ана хокукыннан мәхрүм ителгән очракта, балаларны үзвакытында урнаштыру буенча чаралар күрергә.

4. Билгеләнгән тәртиптә акылга зәгыйфь дип танылган һәм социаль хезмәтләр күрсәтүче мәгариф оешмаларына, медицина оешмаларына яки җирле үзидарә органнарының башка оешмаларына (опека һәм попечительлек органнарына) урнаштырылган балигъ гражданнарның хокукларын яклау максатларында, күрсәтелгән оешмаларда планлы тикшерүләр үткәргән вакытта, Россия Федерация хөкүмәтенең 2010 елның 17 ноябрендә дөнья күргән 927 нче карарында каралган тәртиптә, балигъ булганнар карамагындагы күчемсез милекнең сакланышын тәэмин итүне бәялүне тормышка ашырырга.

5. Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгына гражданнарның сәламәтлек саклауга һәм медицина ярдәменә хокукларын яклау максатларында:

Татарстан Республикасы территориясендә гражданнарга бушлай медицина ярдәме күрсәтүнең дәүләт гарантиясе программасы кысаларында, амбулатор-сырхауханә ярдәме күрсәтүне тормышка ашыручы медицина оешмалары белгечләренә үзвакытында язылуны оештыруга юнәлтелгән өстәмә чаралар күрергә;

кирәкле диагностика, дәвалау һәм тернәкләндерү яки абилитацияләү чаралары уздырганнан соң медицина оешмаларының гражданнарны медик-социаль экспертизага җибәрүне теркәү эшен җайга салу буенча чаралар күрергә.

6. Мәгариф өлкәсендә балигъ булмаган балалар хокукларын үтәү максатларында:

муниципаль мәгариф идарәсе органнарына:

педагогик кадрлар белән тулысынча тәэмин ителмәгән мәктәпкәчә яшьтәге балалар оешмалары буенча сәбәпләрне ачыкларга, шулай ук вакантлы урыннарга персонал алу буенча тиешле чаралар күрелгәнме (вакансияләр турында мәшгульлек органнарына мәгълүмат бирелгәнме, массакүләм мәгълүмат чараларына, интернетка мәгълүмат урнаштырылганмы, уку йортларында соңгы курсларда укучыларга мөрәҗәгать иткәннәрме), шуны ачыкларга һәм шуның нигезендә мәктәпкәчә яшьтәге балалар оешмаларын педагогик кадрлар белән тәэмин итүнең өстәмә ысулларын карарга;

белем бирү оешмаларында низаглы хәлләрне булдырмау һәм мәгариф оешмалары җитәкчеләре ягыннан педагогик этиканы саклау буенча өстәмә чаралар күрергә;

Әтнә һәм Түбән Кама муниципаль районнарының җирле үзидарә органнарына 2022 елда бюджетка өстәмә акча кергән очракта сәламәтлекләре чикле балаларны мәктәпләрдә бушлай ике тапкыр ашату өчен акча бүлеп бирү мәсьәләсен карарга.

7. Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгына аерым төргә керүче гражданнарның торакка хокукларын тормышка ашыру максатларында, гражданны махсус торак фондының торак урыннары белән тәэмин ителергә тиешле затлар исемлегенә кертү турында гаризаларны караганда 1996 елның 21 декабрендә дөнья күргән 159 нчы «Ятим балаларны һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балаларны социаль яклау буенча өстәмә гарантияләр турында» федераль законга ярашлы рәвештә, һәр очракта торак бинасының гомуми мәйданы тәэминителеше дәрәҗәсен билгеләгәндә, бары мөрәҗәгать итүчегә милек хокукында яки социаль найм килешүе нигезендә (мөрәҗәгать итүченең бу торак бинасында яшәү мөмкинлеген исәпкә алып) аның гаиләсе әгъзалары алып торган торакны гына исәпкә алырга.

8. Уңайлы әйләнә-тирә мохитка кеше хокукларын тормышка ашыру максатларында:

Татарстан Республикасы Экология һәм табигый байлыклар министрлыгына «Чүплекләр» төре буенча «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасында модератор буларак эшне активлаштырырга;

Татарстан Республикасы Әлмәт һәм Түбән Кама муниципаль районнары башкарма комитетларына «Чүплекләр» төре буенча «Халык контроле» дәүләт мәгълүмат системасы җаваплы башкаручысы сыйфатында эшне активлаштырырга.

9. Иректән мәхрүм итү рәвешендә җәза үтүче, иректән мәхрүм итү урыннарыннан азат ителгән затларның хокукларын үтәү һәм яклау максатларында:

Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстан Республикасындагы идарәсенә Татарстан Республикасында урнашкан төзәтү учреждениеләре җитәкчеләренә укуга намуслы мөнәсәбәте өчен хөкем ителгәннәргә карата бүләкләү чараларын куллану буенча аңлатмалар бирү мәсьәләсен карарга;

Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгына сак астында тотыла торган балигъ булмаганнарны гамәлдәге уку программасы таләпләренә җавап бирә торган дәреслекләр һәм уку әдәбияты белән тәэмин итүгә күзәтчелекне тормышка ашырырга;

җирле үзидарә органнарына иректән мәхрүм итү урыннарыннан азат ителгән кешеләрне тормышка яраклаштыруга булышлык итү мөмкинлеге турында мәгълүматны җәза үтәүдән азат булган кешеләргә бирү өчен, муниципаль ведомствоара комиссиясе эшчәнлеге кысаларында Россия Җәзаларны үтәтү федераль хезмәтенең Татарстандагы идарәсенә, шулай ук күрсәтелгән мәгълүматны мәгълүмат стендларына урнаштыру өчен Хезмәт, мәшгульлек һәм социаль яклау министрлыгы карамагындагы мәшгульлек хезмәте органнарына җибәрергә.

10. Республика халкын хокукый агарту максатларында:

Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгына һәм Татарстан Республикасы территориясендәге югары белем бирү оешмаларына Вәкаләтле вәкилнең 2022 елда югары уку йортларында укучылар арасында цифрлы тирәлектә кеше хокукларын яклау буенча студентлар эшләре бәйгесен үткәрүен якларга һәм анда югары уку йортларында укучыларның актив катнашуын тәэмин итәргә;

Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгына һәм Казан шәһәре мәгариф оешмалары җитәкчелегенә Вәкаләтле вәкилнең, Казан шәһәре муниципаль берәмлеге башкарма комитеты мәгариф идарәсенең һәм «Үзенчәлекле балалар. Татарстан» иҗтимагый оешмасының гомуми белем бирү мәктәпләре укучылары һәм укытучылары арасында, толерантлыкны һәм ихтирамлы мөнәсәбәтне пропагандалауга, шулай ук педагогик хезмәткәрләрнең һөнәри сыйфатларын һәм иҗади мөмкинлекләрен үстерүгә һәм яклауга юнәлтелгән бәйгеләрне оештырганда, әлеге бәйгеләрдә педагогларның һәм укучыларның актив катнашуын тәэмин итәргә;

Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгына, «Татарстан Республикасы Мәҗбүри медицина иминияте территориаль фонды» дәүләт учреждениесенә, Татарстан Республикасы Төзелеш, архитектура һәм торак-коммуналь хуҗалыгы министрлыгына, Татарстан Республикасы дәүләт Торак инспекциясенә, шулай ук «Татарстан Республикасы торак-коммуналь

хуҗалыгы өлкәсендә төбәк җәмәгатьчелек контроле үзәге» коммерциячел булмаган партнерлыгына Вәкаләтле вәкил каршындагы «Өченче буын университеты» тыңлаучылары өчен «Хокукый белемнәр мәктәбе» дәресләрен үткәрүдә актив катнашырга һәм күрсәтелгән темалар буенча чыгыш ясау өчен үз вәкилләрен җибәрергә.

С.Х. Сабурская,
Татарстан Республикасында Кеше
хокуклары буенча вәкаләтле вәкил

Казан, февраль, 2022 ел